

אספקלריא לקלריא

אספקלריא לפרשת לך לך תשפ"ג

חינוך

חידות

אספקלריא לדף היומי

סיפור

ניתן להגיש תגובות לכל המאמרים, בכתובת המערכת:

2248228@gmail.com

המערכת אינה אחראית לתוכן המאמרים וסגנונם

©

אסור להדפיס ולפרסם את החיבור או חלקו למטרת מסחר בלא רשות מפורשת בכתב מהמו"ל (ישראל אברהם קלאר)

אספקלריא לפרשת לך לך תשפ"ג..... 1

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר 1

1....."והיה כעץ שתול על פלגי מים" - פירוש ה'שבת מוסר' זי"ע.

"והיה כעץ שתול וגו'" - פירושים הכוללים הסבר מדוע נאמר "והיה" -

1....."והיה לשון שמחה".....

אבוא בעיר - עיר הקודש והמקדש / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'מעוז חי"ל',

עיה"ק ירושלים 1

1.....מסעות אברהם לבית המקדש.....

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים... יב

יב....."אשר בחרת באברהם", אהבת הקב"ה לישראל היא 'אהבה שאינה תלויה

יב.....בדבר'!".....

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ'

יח..... בב"ב, מח"ס באר צבי .....

יח..... בענין "שכר פסיעות".....

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר', קרית ספר .....

כה..... תפילה על רוחניות של אחרים.....

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף ושא"ס, בני ברק .....

כז..... שו"ת בדיני אמירת מאה ברכות.....

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י' .. מ

מ..... פניני עיון בפרשת לך לך.....

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד,

מד..... מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס .....

מה אברהם נתן למלאכים? - דו"ד בענין עם רבנו מרן הגאון רבי חיים

מד..... קניבסקי זיע"א!.....

מה..... חלפו רק שבועה חדשים - שיר.....

מו..... מחכים להכרעתו של משיח.....

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון

מט..... מרוגוטשוב .....

מט..... מקום העיר 'אור כשדים'.....

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן
מלכים וש"ס ..... נד

האם שם היה בכור?..... נד

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת
סופרים ..... נז

אלפים ורבבות גייר אברהם אבינו ולא נשאר מהם אף אחד, מדוע בכל זאת

עשה זאת!?!..... נז

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו'
ו'שמועה טובה' ..... סא

שמה של שרה אמנו..... סא

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב..... סד

מלחמת ארבעת המלכים - עם חמשת המלכים..... סד

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות
"אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד ..... סז

ניסיון ה'לך לך' של אברהם אבינו ושל כל אדם - החיוך - בכל מצב..... סז

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד..... עד

בענין האופן לקבל שכר בעולם הזה ועולם הבא - מדת הבטחון..... עד

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית..... פ

ארץ ישראל..... פ

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם י. בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות',
מודיעין עילית ..... פט

סיבת גלות מצרים משום מסירת הנפשות למלך סדום - ביאור..... פט

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, כולל מגדל עוז (רחובות) ..... צא

חכמתו של אברהם אבינו..... צא

נהורא מעליא / הרב נהוראי משה אלביליה, מח"ס 'ממתק לשבת' ורב ביהכ"ס
'זכור לאברהם', קרית גת ..... צג

שלט של מכונית..... צג

נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע, הרב דב יעקב ברטמן, טורונטו ..... צו

מה חטאו ישראל שגזר עליהם גלות..... צו

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל ..... צט

ויאמר ד' אל אברהם - לך לך מארצך - הציץ עליו בעל הבירה | כמה מרגש..... צט

עיון המשפט / הרב אליעזר דוידזון, ראש כולל ובית הוראה לממונות 'עיון המשפט', אלעד ..... קב

בדין חלוקת בית של שני שותפים..... קב

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס ..... קה
למה הוביל השי"ת את אברהם אבינו שיגיע לביקור קצר במצרים? ..... קה

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי ..... קח
זכותו המיוחדת של אברהם אבינו - קירוב רחוקים! | תוכחה בדרך הנכונה

קח.....
במשנת החזון איש..... קט

צוף התורה / הרב נעם לסר, נו"נ בישיבת מיר, ירושלים ..... קיד
לקיחת שרה, הנגעים, וטענת פרעה על אברהם..... קיד

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער ..... קטז

רבי מאיר שפירא והרמת כבוד התורה..... קטז

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונו' במעלת עשרה הראשונים ..... קכא

התורה כתבה יציאת אברהם אחר מיתת אביו, אע"פ שמת אח"כ - כדי שלא ידברו עליו לשון הרע!..... קכא

יש ללמוד מאברהם אבינו, שאפילו ע"י פגם קל בדיבורו באמרו "במה אדע" נענש ונשתעבדו בניו למצרים..... קכב

רמז שבזכות שמירת הלשון נגאלו ישראל מצרים..... קכג
אליהו הנביא מגיע לכל ברית - מפני שדיבר לשון הרע על ישראל שעזבו

מצות ברית מילה..... קכד

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממעוררי תנועת התשובה. .... קכה

אמונה ובטחון..... קכה

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד ..... קכז
מי העיר ממזרח' - ביאור שורשי: אבה, המן, המה, גוי, אבר.....קכז
תבונות ההלכה - בענין ברכת הטבילה לאחר שטבל..... קלא

חינוך..... קלג

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי קלג
ויקרא בשם ה'!.....קלג

חידות..... קלה

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'.....קלה
חידה בפרשת השבוע!.....קלה
פתרון לחידת פתשגן הכתב.....קלה

אספקלריא לדף היומי..... קלו

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת .....קלו
הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב.....קלו

סיפור..... קלט

"מתוך ההפיכה" - סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים וינשטוק .....קלט
פרק קכ"ה "כיצד שימחו חתן וכלה בימי העבר?".....קלט

סיפור / מתוך מדור 'מעדני מלך' באספקלריא .....קמו
למה בחר היהודי להשתהות בתוך המים הנוראים.....קמו

אספקלריא לפרשת לך לך תשפ"ג

אשרי האיש - פנינים והארות מכל הדורות / ישראל אברהם קלאר

אשרי האיש גו'. רבי יודן אומר: המזמור הזה משובח מכל המזמורים (מד' שוח"ט)

"והיה כעץ שתול על פלגי מים" - פירוש ה'שבט מוסר' זי"ע

בספרו תהלות ה' מבאר רבי איתמר הכהן האתמרי, מחבר הספר "שבט מוסר":

בפסוק 'והיה כעץ שתול' בא לבאר, מדוע הנוהג בכל ההנהגות הטובות הנזכרות [אשר לא הלך .. כי אם בתורת ה' חפצו ..] נאמר עליו רק "אשרי", מדוע אין מחזיקים לו טובה כל כך על מעשיו? ומבאר הכתוב שטעם הדבר הוא כי שכרו בצדו, שהרי יהיה 'כעץ שתול' וגו'.

ומוסיף בסוף דבריו, שבא במזמור זה לפרסם את חסדי ה', שלמרות שבמה שהאדם מתנהג כראוי אינו נותן בכך שום דבר לרבונו של עולם, כמאמר הכתוב (איוב לה, ז) "אם צדקת מה תתן לו", ומה גם שהצדיקים מקבלים כל כך הרבה שכר בעולם הזה - אף על פי כן ה' נותן להם שכר רב מאוד בעולם הבא".

*

"והיה כעץ שתול וגו'" - פירושים הכוללים הסבר מדוע נאמר

"והיה" - "והיה לשון שמחה"

כידוע, לשון 'והיה' הוא לשון שמחה. מעתה עלינו להתבונן בפסוק 'והיה כעץ שתול', מדוע פותח הוא בלשון 'והיה'.

נציין כאן שלושה פירושים לבאר זאת:

א.

במדרש רבה בשני מקומות^א מובא "והיה" הנזכר כאן בין הראיות לעצם הדבר ש"והיה" הוא לשון שמחה! הרי לנו פירוש ראשון, בהיר ונהיר, מדוע נאמר כאן 'והיה' שהוא לשון שמחה: כי אכן פשוטו של מקרא זה מתאימה בו לשון שמחה, שהלוא הוא מציין את הצלחתו של איש זה שאשריו.

*

^א לגבי היכן נזכר במזמור עניין שכר העולם הבא, ראה זהר חדש רות צו, ב ועוד.
^ב ויקרא רבה (פרשת שמיני, פרשה יא, ז) ובאסתר רבה (פתיחתא יא).

ב.

בספר 'תולדות יצחק' (נעשכ"ז) מבאר מדוע נאמר כאן 'והיה' שהוא לשון שמחה: כי על ידי שעוסק בתורה לשמה וכ"י נכפי שנאמר בפסוק הקודם - 'כי אם בתורת ה' חפצו', נמשכת מזה שמחה גדולה למעלה.

*

ג.

גאב"ד ירושלים מהרי"ץ דושינסקיא זי"ע מבאר זאת בספרו על תהלים 'תהלות מהרי"ץ' באופן נוסף: "והיה" הוא לשון שמחה, על שם עצם השמחה על מה שהוזכר בפסוק הקודם, המציאות שאיש זה המדובר במזמור עוסק בתורה.

בא אפוא הפסוק ומלמדנו: מתי ראויה תורתנו לשבח - "והיה לשון שמחה" - דווקא כאשר גם כשהוא "כעץ שתול וגו'", שמצליח במסחר וכדו', מואס הוא בהבלי העולם והוגה בתורה יומם ולילה.

ועיין בספר 'ילקוט אליעזר' שהביא גם כן לפרש את הפסוקים כך [בלא הדייק מלשון "והיה"].

---

^ג בלשונו נוסף: "ובפנימיות אורות עליונים", ועי"ש.

אבוא בעיר - עיר הקודש והמקדש / הרב חיים שולביץ, ר"מ בישיבת 'מעוז חי"ל', עיה"ק ירושלים

מסעות אברהם לבית המקדש

וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְץ... וַיַּעֲמֵק מִשָּׁם הַהָרָה... וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ וַנְּסוּעַ הַנְּגָפָה (יב, ו-ט)
מסעות אברהם אל ירושלים

אמרו חז"ל (ב"ר לט טז), שאברהם אבינו היה מחקה והולך ומכוון כנגד בית המקדש, ועל פי דרש זה כתב רש"י ש'כל נסיעותיו היה לצד ירושלים'. והדבר אומר דרשני, שהרי אמרו חז"ל (ב"ר לט ט, הובא ברש"י) שהקב"ה לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו, וכיוצא בו אמר להלן (כב ב) 'על אחד ההרים אשר אומר אליך', וכיון שלא ידע את מקום עיר הקודש והמקדש, מניין ידע לכוון הליכתו לצד ירושלים?

אכן, כבר התבאר בזהר (ח"א עז, מתורגם) שהקב"ה נתן לאברהם רוח חכמה, והיה יודע ומצרף צדדי ישוב העולם, והסתכל בהם ושקל במשקל וידע את הכחות הממנים על צדדי הישוב. וכשהגיע לנקודת אמצע הישוב, שקל במשקל ולא היה עולה בידו. התבונן לדעת את הכח שממנה עליה, ולא יכל להתדבק ברצונו. שקל כמה פעמים, וראה שהנה משם נשתל כל העולם. התבונן וצרף ושקל לדעת, וראה שהנה הכח העליון שעליה אין לו שעור, עמק ונסתר, ואינו כמו הצדדים של דרגות הישוב. התבונן ושקל וידע שהרי כמו שמהנקודה ההיא אמצעותו של הישוב, ממנה נשתל כל העולם לכל צדדיו. כך גם ידע שהרי הכח ששורה עליה, משם יצאו כל שאר הכוחות הממנים על כל צדדי העולם, וכלם אחוזים בו. כשהגיע למקום הזה ראה את חוזק העמקים ולא יכל לעמד בו. כיון שראה הקב"ה את התעוררותו ותשוקתו, מיד התגלה עליו ואמר לו 'לך לך', לדעת אותך ולתקן עצמך.

הרי שאף טרם הצטווה לאן ללכת, ידע והכיר שיש מקום בארץ, שם נעוץ שורש הבריאה, ואילו שאף להגיע, ולכך כשהצטוו לילך, ממילא נמשך אל הארץ ואל מקום המקדש. ומה שלא גילה לו הקב"ה היכן מקום זה, ביאר הכלי יקר 'שלא רצה להראותו מוצא הגוף והנפש, עד אשר יערה עליו ממרום רוח קודשו תחילה, כי אין הנבואה שורה בחוצה לארץ, וכל עוד אין בו רוח נבואה לא ידע ולא יבין את מהות הנשמה שמקורה מן הר המוריה, ואפילו מהות יצירת החומר משם לא יבין עד בואו אל תוך הארץ הקדושה, מקום מוכן אל הנבואה, אז הראה לו ה' יתברך מעלות המקום הקדוש ההוא, ואיך הוא מקום לעצמו של אדם כי שם ביתו ומקום חוצבה של הנשמה, ומחצב החומר, אשר בעבורו ראוי לו לילך לדבק במקום קדוש ההוא כי שם יגיע אל דביקות השכינה'.

י וכבר כתב הרמב"ן 'אברהם מבראשונה ידע כי ארץ כנען היא נחלת ה' ובה יתן ה' חלקו, והאמין כי "אל הארץ אשר אראך" ירמוז לו על ארץ כנען. ובספורנו כתב שהיתה מפורסמת אצלם מוכנת להתבודדות ולעבודת האל. ועל מקום המקדש כתב הרמב"ן להלן (יד יח) 'כי מאז ידעו הגוים כי המקום ההוא מבחר המקומות באמצע הישוב, או שידעו מעלתו בקבלה שהוא מכוון כנגד בית המקדש של מעלה ששם שכינתו של הקב"ה', ונבא לבאר מקור דבריהם.

מסעות אברהם בסדר קדושות

ומתוך האמור פשוט למתבונן, שמסעות אברהם לא היו רק דרך קירוב אל המקום שבארץ, אלא היה בהם סדר עבודה ובו שלבי עליות בהם יתעלה אל מעלת קדושת המקום, וכמבואר בזהר (ח"א פ. מתורגם) 'התעטר אברהם מדרגה לדרגה עד שעלה לדרגתו. זהו שכתוב ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה. זה הדרום, שהוא חלקו של אברהם, הלוך ונסוע דרגה אחר דרגה עד שעלה לדרום ושם נקשר כראוי'. לאמור כי השגתו וקניינו בארץ, נמשכו מעליתו בדרגות העבודה עד שהשיג מעלתו במדת החסד, שהיא כנגד מקום המקדש.

ומבואר עוד (שם צד: מתורגם) על הפסוק (תהלים סה ה) 'אשרי תבחר ותקרר ישכן חצריך'. בתחלה 'חצריך', לאחר מכן 'ביתך', ולאחר מכן 'היכלך', זה פנימי מזה, וזה למעלה מזה. ישכן חצריך בתחלה, כמו שנאמר (ישעיה ד) 'והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו'. 'נשבעה בטוב ביתך' לאחר מכן, כמו שנאמר (משלי כד) 'בחכמה יבנה בית', לא כתוב 'החכמה יבנה בית', שאם היה כתוב כך, משמע שחכמה נקראת בית. אלא כתוב בחכמה יבנה בית, הינו מה שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו'. 'קדוש היכלך' לאחר זה הוא שלמות הכל. שכך נאה הדבר. ומי שלא אומר כך, הוא מוציא את עצמו מעשרה חפות שעתיד לעשות הקב"ה לצדיקים בעולם הבא. וכלם נקשרים בזה. ומשום כך עשרה דברים של האמונה יש בפסוק 'אשרי תבחר ותקרר וגו', ומכל דבר ודבר נעשית חופה אחת ממנה.

הרי שהקרבה אל המקדש, היא בעליה מדרגה לדרגה בעשר קדושות, וכנגדן עתיד הקב"ה לעשות עשר חופות לצדיקים, שזכו להכנס לפני ולפנים בעשר מדרגות, וכל חופה מורה על קישור וחיבור שחל על ידי כל עליה ועליה, והן עשר הנסיונות שהתנסה אברהם, והתעלה בהם.

*

עשר קדושות בשבע מחיצות

ומכאן פתח להבנת דברי הגר"א (דברים א ח) 'בית המקדש אע"פ שהם עשר קדושות, הן כלולין בשבע, כמו ההיכלין שהם עשר והן נכללין בשבע, ומסוימין במחיצות שבע, והן, קדש קדשים^ה, והיכל, ואולם, ועזרת ישראל, ועזרת נשים, והחיל, והר הבית'. והיינו, שמעלות הקדושה הן עשר, כי בראשם יש את שלשת המשפיעות, כתר חכמה ובינה, ואילו כלי הקדושה העומדים כצורת הבנין, הן שבעה, שכנגדם יש מחיצות להגבילם.

^ה ודבריו עשירים בספד"ת (פ"ה ד"ה תלת בתי) 'שכוללין עשר, שהראשונה קדש קדשים, כולל ד' היכלות, והן ג' כידוע שזה קדש חד, קדשים תריין, והן ד' חב"ד ודעת כולל שנים דכר ונוק'.

וכבר נודעו דברי הרמב"ן (שער הגמול אות קכד) כי 'בעולם הזה ישיגו החכמים ברוח הקדש שבע ספירות, וידבק אורן במשכן ובמקדש, ולעולם הבא תהיה ההשגה שלימה לעשר ספירות', והיינו שבעולם הזה גנוזות שלשת המדות העליונות, בפנימיות שבעת המידות הנגלות, שיש להם מידות וגבול, אך לעתיד לבא יתפשטו ויתגלו בהשגה שלימה ללא גבול.

והנה בעבודתו של אברהם החל סדר התיקון לחטא אדם הראשון (זהר ח"ג קיא:), ומצינו על אדם הראשון (ב"ב עה.) 'עשר חופות עשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן, שנאמר (יחזקאל כח יג) 'בעדן גן אלקים היית כל אבן יקרה מסוכתך אודם פטדה ויהלום תרשיש שהם וישפה ספיר נפך וברקת וזהב'. ובתורת המנחה (דרשה נד) הוסיף, שברכו שבע ברכות, שנאמר 'ויברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים, פרו ורבו, ומלאו את הארץ, וכבשוה, ורדו בדגת הים, ובעוף השמים, ובכל חיה הרומשת על הארץ, הרי שבע ברכות. ומבואר שבשלימותו של אדם היו לו עשר מעלות, שעליהם מורות החופות, ובכל אחת מהן 'אבן יקרה' המאירה למלכות, ובתוכן ברכתו הקב"ה בשבע ברכות, כי עניינה של הברכה היא הרחבת כלי קיבול, ובמקום החופה שם התברך להרחבת מחיצות הקדושה.

אכן בחטא אדם הראשון אמרו חז"ל (ב"ר יט ז) עיקר שכינה בתחתונים היתה, כיון שחטא אדם נסתלקה לרקיע ראשון כו' עד שנסתלקה לרקיע השביעי, בא אברהם אבינו והורידה משביעי לששי, בא יצחק והורידה לחמישי, בא משה והורידה לארץ. והיינו כי עבודתו של אברהם היתה במסעותיו אל דרום, הוא ימין, המורה על חסד, וכשהשתלם במדתו זו, זכה להמשיך חסד עליון אל המלכות, והחל בהשבת 'שבע ברכות', הם הכלים והמחיצות המכילות את עשרת הקדושות ששרשן מתגלה במקדש.

*

המשכת החסד אל המלכות

וכבר כתב הגר"א (אד"א כב יד) שאברהם אבינו הוא היה המתחיל להוריד השכינה משביעי לששי, ולכן התפלל 'בהר ה' יראה', דהיינו מי יתן שתבוא השכינה עד אלינו לשכון כבוד בארצנו, וכן כתב (שה"ש א ג) שאמנם 'עיקר העוה"ב להשיב השכינה למקורה, אך ודאי טוב מזה כשהשכינה דבוקה למטה, כאשר היתה כוונת הבריאה', לאמור, שעבודת אברהם היתה לגלות כבוד מלכותו לעולם ועד, ע"י גילוי חסד עליון בכל העולם.

^י וראה בספד"צ (סוף פ"א ד"ה וענין אפרים) שאברהם היה במלכות ונתקן בחסד כידוע, וזה שאמרו (שבת קנו.) מאי דעתך שצדק במערב, אהדרנא ליה למזרח, והוא כוכב אברהם, וזה סוד מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו (ישעיה מא).

^י וראה מה שכתב (שה"ש א ז) שאברהם אבינו הוריד את השכינה לארץ, שידעו הכל איך הוא משגיח ויודע רזי עולם, ואילו משה הורידה למשכן השוכן בינינו שישגיגוהו כולם.

^י ובדרך זו העמיד הגר"א (אד"א) את ביאור סדר הפסוקים, 'ויעתק משם ההרה' שנוסע ממדרגה למדרגה, והוא 'מי יעלה בהר ה' מי יגור באהלך'. 'מקדם לבית אל', כמו שלמטה בבית המקדש דרגין דרגין, קודם נכנסין להר הבית במזרח ואחר כך לשאר מדרגות, כן למעלה, וכמו שאמרו (זהר צד:) 'בקדמיתא חצריך' ע"ש, וזה שאמר 'מקדם'. 'ויט אהלה', כמו שנאמר (תהילים טו א) 'מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך'. 'בית אל מים והעי מקדם', כמו שאמרו

מסעות אברהם לבית המקדש

ובזה מתיישבת תמיהת הרמב"ן, בראש הפרשה, 'מה טעם שיאמר לו הקב"ה עזוב ארצך ואיטיבה עמך טובה שלא היתה כמוהו בעולם, מבלי שיקדים שהיה אברהם עובד אלהים או צדיק תמים, או שיאמר טעם לעזיבת הארץ, שיהיה בהליכתו אל ארץ אחרת קרבת אלהים'.

אכן להאמור, תכלית עבודתו של אברהם, ראש המאמינים, היא בהיותו ממשיך לעולם את שלמות החסד, שזכה לו אחר שהשלים מעלותיו, ונמצא שההטבה הבאה לו, תלויה בנסיונותיו, וכל שלבי קרבת הא'להים שהיו לו בהליכתו לארץ, כווננו לתכלית המשכת החסד אל העולם, ולנקודה זו היה מכוון כל מסעותיו אל בית המקדש, בו ניכר כיצד עשר מעלות הקדושה נמשכות בשבעה מחיצות כלי החסד.

למטה שעי הוא דרגין דלתתא, והן חוץ להר הבית 'סביב רשעים יתהלכון', וחופפת לה, והיא עומדת בהר. 'בית אל מים והעי מקדם'. שהן מלכי קדם אשר מלכו 'לפני מלך' (בראשית לו לא), 'מהררי קדם ינחני' (במדבר כב ז). 'ויבן שם מזבח', דכמה מזבחות בנה, שבכל עולם שעולה מקריבין אותו כידוע והוא בונה אותם בעולם הזה.

אבניה ברזל / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', ישיבת מיר ירושלים

"אשר בחרת באברהם", אהבת הקב"ה לישראל היא 'אהבה שאינה תלויה בדבר'!

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְמוֹלְדֹתֶךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ וּגו' (יב, א)

[א] הרמב"ן בתחילת פרשת "לך לך" (יב, ב) תמה, שהתורה אומרת: "ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך כו' אל הארץ אשר אראך ואעשך לגוי גדול כו'", מבלי שהתורה תגלה לנו קודם, מיהו אברהם, ובזכות מה יזכה לטובה שלא היתה כמוהו בעולם. ומנהג הכתוב לומר "התהלך לפני ותשמע בקולי" ואז "איטיבה עמך", אבל להבטיחו בעבור יציאת הארץ אין בזה טעם.

ומתרץ הרמב"ן: "אבל הטעם מפני שעשו אנשי אור כשדים עמו רעות רבות על אמונתו בהקב"ה והוא ברח מהם ללכת ארצה כנען ונתעכב בחרן, אמר לו לעזוב גם אלו ולעשות כאשר חשב מתחילה שתהיה עבודתו לו וקריאת בני האדם לשם ה' בארץ הנבחרת, ושם יגדל שמו ויתברכו בו הגוים ההם לא כאשר עשו עמו באור כשדים שהיו מבזין ומקללים אותו ושמו אותו בבור או בכבשן האש כו'. אבל התורה לא תרצה להאריך בדעות עובדי עבודה זרה ולפרש הענין שהיה בינו ובין הכשדים באמונה כאשר קיצרה בענין דור אנוש וסברתם בעבודה זרה שחידשוט".

אך עדיין לא מובן, גם אם התורה לא רוצה להאריך במשא ומתן שהיה לאברהם אבינו עם עובדי ע"ז, מ"מ היתה התורה יכולה לכתוב בקצרה כמו שכתבה אצל נח שהיה "איש צדיק".

וכך תמה המבי"ט ב'בית אלוקים' (שער היסודות פרק מז): "ולא הוזכר באברהם קודם שהיה צדיק כמו שהוזכר בנח, אלא פתאום זרח להאיר בחושך. ונאמר (יא, כו) "ויולד את אברם את נחור ואת הרן" וכתוב בתריה "ויאמר ה' אל אברהם לך לך כו'" קודם שנודע לנו מה טיבו ומה מעשיו" (ויעו"ש מש"כ בזה).

גם המהר"ל ב'דרך חיים' (אבות ה, יז) תמה כן, שהתורה לא סיפרה לנו כלום ממעלתו של אברהם וצדקתו, שבשביל אותו צדקות זכה לדיבור של "לך לך". וראוי היה שתקדים התורה תחילה את מעלת אברהם וצדקתו, כמו שאנו מוצאים אצל נח שהתורה קדמה

---

^ט ומה שהאריכה התורה בכל הענין של חרטומי מצרים, ראה ברמב"ן (בראשית יא, כח) שכותב "כי שם נתבארו דברי משה רבינו בסוף לעומת כאן שלא נתבארו דברי אברהם עמהם". וביאר ב'שם דרך' (פר' לך לך חלק הביאורים אות ז) שהכונה ששם בסוף הודו החרטומים שאמרו "אצבע אלוהים היא" ולכן הכישלון שהוא מכלל דרך הלימוד יכול ליכתב בתורה, משא"כ דעותיהם של הכופרים שנשארו בטעותם ולא הודו לאברהם לא נכתב בתורה כי לא תרצה התורה לפרש את דעותיהם.

וכתבה "ונח מצא חן בעיני ה'" "נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלוקים התהלך נח" ואז נאמר "ויאמר אלוקים לנח כו". ואילו אצל אברהם שהיה אפשר לספר את כל צדקותו, למה לא כתבה זאת התורה לגלות לנו מיהו אותו אברהם שהקב"ה מתגלה אליו ומצוה אותו ב"לך לך".

יסוד הבחירה בעם ישראל

בן ומבאר המהר"ל, שמאחר שאברהם הוא תחילת היחוס שלנו, ובו היתה תחילת הבחירה אשר בחר השי"ת בישראל כמו שנא' (נחמיה ט, ז) "אשר בחרת באברם". לפיכך אם היתה התורה מקדימה וכותבת את צדקותו של אברהם, היה עולה על דעת אדם שבשביל צדקותו של אברהם בחר בו ובזרעו אחריו, וממילא הבחירה היא אהבה שתלויה בדבר שהוא הצדקות. ואזי בזמן שבניו אינם צדיקים בטלה האהבה.

אבל עתה שלא הקדימה התורה לומר את צדקותו של אברהם, א"כ מורה לנו התורה שהבחירה באברהם לא מותנית בצדקות, אלא היא בחירה בו ובזרעו מצד עצמם, ולא בשביל דבר שכאשר בטל הדבר בטל האהבה.

ומוסיף המהר"ל (נצח ישראל פרק יא), שאצל נח לא היתה הבחירה רק בחירה פרטית, ולכן בחירה זו היתה תלויה לפי מעשה צדקות שלו. אבל באברהם לא היתה בחירה פרטית אלא בחירה כללית באומה הישראלית בו ובזרעו כמו שאמר לו הקב"ה "ואעשה אותך לגוי גדול" שזהו בחירה כללית, והבחירה הזאת לא תלה אותה הקב"ה בזכות או בצדקות (עכ"ד).

ועלינו להוסיף ביאור בדברי המהר"ל, שהרי זה פשוט שהבחירה באברהם נבעה מכח צדקותו של אברהם, וכמבואר בדברי חז"ל (במד"ר ג, ב) שאומרים אשרי מי שבחרו הקב"ה אע"פ שלא הקריבו. ואיזה זה שבחרו? זה אברהם שנאמר "אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברם" אבל לא קירבו אלא הוא קירב את עצמו. יעקב בחרו הקב"ה שנאמר "כי יעקב בחר לו יה" וכן הוא אומר "יעקב אשר בחרתיך" אבל לא קירבו אלא הוא קירב את עצמו שנאמר "ויעקב איש תם יושב אהלים".

ומפורש שהבחירה באברהם וביעקב היתה מכח מה שהם קירבו את עצמן אליו.

---

^י יש לצרף בזה מש"כ הגרי"א חבר (בהקדמה להגדש"פ יד חזקה) ששני בריתות כרת הקב"ה לעולמו. האחת, במה שכרת עם נח ובניו אחר המבול, וברית זו נכרתה על קיום העולם, שתהא מערכת הטבע מונהגת כסדר טבעה בתחילת הבריאה כמש"נ "יום ולילה לא ישבותו", ועי"ז יהיו לאלהים לכל בניו שהוא כולל כל אומה ולשון. ולכן נזכר שם ז' פעמים "ברית" נגד שבעת ימי בראשית והוא נגד ניהוג הטבעי, ונס נגד ז' מצות שנצטוו שהם עיקרים לקיום העולם וידיעת מציאותו יתברך לבד שעי"ז יתקיימו בעולם מה שלא היה בדור המבול כו'. אולם הברית השניה, כרת הקב"ה עם אברהם אבינו להיות לו ולזרעו אחריו לאלהים, והבדילם לו לעם נחלה ולהתנהג עמהם בגילוי כבודו ורצונו יתברך ולדבקה בו ע"י התורה והמצוה בכלל ובפרט, ולכן נאמר שם "ואתנה בריתי ביני ובינך כו' להיות לך לאלקים ולרעך אחריו". ונזכר שם י"ג בריתות נגד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, וכנגד י"ג מידותיו של הקב"ה שהוא גילוי רצונו ופרטי דרכיו שגילה למשה עבדו ולישראל עמו שבזה הם מיוחדים לו יתברך. וזהו הענין שנצטוו אברהם אז בכריתות הערלה וכל זרעו אחריו והוא שירש כל התורה, והיא דבוקה בנו בכל עת אפילו בעת שאין אנו עושים רצונו של מקום (וע"ע בפחד יצחק פסח מאמר סב-ד; חנוכה ט-ד) עכ"ד. ומפורש גם בדברי הגרי"א, שהברית עם אברהם קובע שאנו מיוחדים לו ("כי חלק ה' עמו"), ושזה קיים גם בעת שאין אנו עושים רצונו של מקום.

ועוד אמרו חז"ל (פסיקתא זוטרותא לך לך פי"ב), שאברהם אבינו היה דומה לאחד שהיה מהלך ממקום למקום וראה בירה דולקת אמר שמא תאמר שהבירה הזאת בלא מנהיג?! הציץ עליו בעל הבירה ואמר אני בעל הבירה. כך עברו עשרים דור מאדם הראשון ועד אברם, וכמה דורות מהם שקלקלו מעשיהם, דור אנוש, דור המבול, דור הפלגה, ומתוך דור הפלגה יצא אברהם. התחיל מהרהר בלבו ולאמר תאמר שהעולם בלא מנהיג?! הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני ראשון ואני אחרון אני אדון העולם. לכך נאמר "ויאמר ה' אל אברם" מנח ועד אברהם עשרה דורות ולא דבר הקב"ה עם כל הדורות ההם עד שבא אברהם אבינו ואמר לו "לך לך" (וע"ע בדברי חז"ל במד"ר ב, יב).

ומפורש גם כאן, שלזה המתין הקב"ה כמעט אלפיים שנה שיבוא אדם שיחפש את מנהיג הבירה.

רק כונת המהר"ל הוא, שהבחירה הכללית בעם ישראל לא מותנה בזה. אבל ודאי סיבת הבחירה באברהם ובזרעו הוא, כי רק הם אלו שראויים להיות תכלית הבריאה. וכמו שהאריך בזה המהר"ל (נצח ישראל שם) שתכלית הבריאה הוא בשביל התורה ורק ישראל ראויים לתורה.

והוסיף שעם ישראל עצם בריאותם הוא בשלימות הגמור, מצד שהם משתלשלים מן הצורים החזקים האבות והאמהות שהם קדושים וטהורים, ולכן עצמותן טוב. וממילא החטא שהוא במקרה לא יגרום לביטול הבחירה שבחר בהם בשביל השלימות שבהם, שהוא דבר עצמי בישראל.^{יא}

"עם סגולה"

ויש לצרף בזה מה שכותב המלבי"ם (שמות יט, ה) עה"פ "והייתם לי סגולה מכל העמים", ואלו דבריו: "יש הבדל בין "עם סגולה" ובין "עם קדוש", שסגולה היא דבר שחשוב מצד הבחירה דבר שיקר בעיני בעליו מצד החן והיופי וישים אותו באוצר מיוחד כמו סגולת מלכים והמדינות, ונקראו "עם סגולה" מצד שבחר ה' בהם אף שאינם עבדי ה' וגוי קדוש, אבל "עם קדוש נקראו" בעת יתקדשו ויתרוממו מצד קדושת מעשיהם, כמ"ש "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך בך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים", ש"עם קדוש" מציין מעלתם מצד קדושת מעשיהם, ו"עם סגולה" מציין מה שבחרם ה' בלא שום הכנה מצידם".

"אהבה שאינה תלויה בדבר"

ג] ובאמת יסודו של המהר"ל מפורש בתנא דבי אליהו רבה (פרק כח).

^{יא} דבר זה שהקב"ה בוחר בנו "אהבה שאינה תלויה בדבר", יש לציין בזה מש"כ הרמב"ן (דברים ז, ז) עה"פ "כי מאהבת ה' אתכם בחר בכם": שלא הזכירה התורה טעם לבחירה כי הנבחר לאוהב היודע לסבול את אוהבו בכל הבא עליו ממנו, וישראל ראויים לכך מכל עם כי יעמדו לו בנסיונות למסור את נפשם. ובמקו"א הבאנו מה שמבואר בתנחומא (עקב סי' ג) עה"פ "לא מרובכם כו" לא ממה שאתם מרובין מכל האומות ולא ממה שאתם עושין מצוה יותר מהם כו", אלא בזכות שאתם ממעטין את עצמכם לפני לפיכך אני אוהב אתכם שנאמר "אהבתי אתכם אמר ה' וגו' ואת עשו שנאתי וגו'". ואומר (הושע יד, י) "ארפא משובתם אוהבם נדבה וגו'" נדבה נפשי לאהבתן אע"פ שאינן הגונים ע"כ. ומבואר שהיסוד שהקב"ה אוהב את ישראל גם אם אינם הגונים הוא בגלל דבר זה שממעטין עצמם לפניו.

שם אמרו על מה ששנינו במשנה באבות (ה, טז) "כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה ושאינה תלויה בדבר אינה בטילה לעולם". איזה היא אהבה שהיא תלויה בדבר? זו אהבת בלעם ובלק. ואיזו היא אהבה שאינה תלויה בדבר? כגון אהבתן של אברהם יצחק ויעקב שהם אוהבים להקב"ה, והקב"ה אוהב אותם ואת בנייהם ובני בנייהם עד סוף כל הדורות.

ומבואר להדיא כמש"כ המהר"ל, שאהבת הקב"ה לישראל אינה אהבה שתלויה בדבר. וגם משתמע שמכח מה שהאבות אהבו אותו אהבה שאינה תלויה בדבר, זהו הסיבה שגם הקב"ה אוהב אותנו אהבה שאינה תלויה בדבר.

וראה גם בזוהר (במדבר קנה, א) שאמרו: "תא חזי חביבותא דקודשא ב"ה לגבייהו דישראל (בא וראה אהבת הקב"ה שהיא השכינה לישראל), דהא אע"ג דאינון סטאן מארח מישר (כי אע"פ שהם נטו וסרו מדרך הישר) קודשא ב"ה לא בעי לשבקא לון (אין הקב"ה רוצה לעזוב אותם) ובכל זימנא אהדר אנפוי לקבלייהו (אלא בכל זמן הוא מחזיר פניו אליהם, כי מחמת חיבתם של ישראל הוא משגיח עליהם תמיד ושומרם מכל אויביהם).

וכותב הלשם (הקדמות ושערים עמ' 66): "במלאכי (א) "אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו ליעקב נאום ה' ואוהב את יעקב ואם עשו שנאתי", ואמר האריז"ל (בסוף ספר ארבע מאות שקל כסף) שהכונה הוא על שרשם אשר למעלה, ששם הוא שורש שניהם קודש קדשים, וזהו שאמר "הלא אח עשו ליעקב נאום ה'" ובשרשם למעלה הרי הם שניהם שוים ועכ"ז "ואוהב את יעקב" (ובמקו"א נתבאר שזהו כל מהות השם "יעקב" שבא בעקבה ומרמה).

וכן בנחמיה (ט) "אתה הוא ה' האלוקים אשר בחרת באברם כו" וברי אמר "אשר בחרת שהוא רק בבחירה ורצון גם זולת וקודם מעשיו הטובים. וכן ביהושע (כד) "כה אמר ה' אלוקי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור כו' ואקח את אביכם את אברהם כו", הרי אמר "ואקח" שהוא מורה ג"כ שהיה הלקיחה רק את ברצון גם זולת מעשיו הטובים".^{יג}

---

^{יב} במקו"א ביארנו שאהבת האבות לא היתה תלויה בדבר, היינו לא רק שידעו דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, אלא שעבדו כדי לקיים רצונו יהיה מה שיהיה, כבן שמכבד את אביו גם אם הוא השתגע ר"ל.

^{יג} וע"ע בספר העיקרים (ג, לו) שכותב: "ולאורות שאהבת השי"ת אל ישראל יותר מכל אומה ולשון אינה כאהבת ההדמות ולא כאהבה הטבעית, אבל אהבה בחיריית נמשכת אל רצון האוהב בלבד בלי שום טעם, יכנה הכתוב אהבת השם יתברך אל ישראל בשם "חשק", אמר (דברים ז, ז) "חשק ה' בכם ויבחר בכם", ושם חשק יאמר על הפלגת האהבה בלי טעם כו', אמר הכתוב (בראשית לד, ח) "שכם בני חשקה נפשו בבתכם", כלומר אע"פ שהוא מוצא אחרת נאה ממנה, וכן אהבת השי"ת את ישראל היא כחשק בלי טעם. וכל ספר שיר השירים מיוסד על חיקוי זה החשק אשר בין השי"ת וכנסת ישראל כדוד החושק עם הרעיה החשוקה בלי שום טעם.

ולזה הוא שקרא הכתוב את האהבה הזאת "סגולה" כו', וביאור זה כי כמו שהסגולה תמצא דבקה במין לא תפרד ממנו, ואינה נמצאת בו לא מצד הכמות ולא מצד האיכות, כן האהבה הזאת ענין סגולה דבק באומה לא מצד הכמות, כי לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם כו' אבל האהבה הזאת היא כחשק בלי טעם אלא ענין נמשך לרצון החושק בלבד, והוא שהבטיח עליה בשעת מתן תורה בשכר קבלתם התורה, אמר "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים" כו".

'הקב"ה שמח בחלקו'

דן ועוד מובא בתנא דבי אליהו רבה (פרשה א) שהקב"ה שמח בחלקו. ומוהר"ח מוואלז'ין זצ"ל שאל את רבו אדונינו הגר"א, מה הכוונה שהקב"ה שמח ב"חלקו", הרי לה' הארץ ומלואה?

והשיב לו הגר"א, שכונת חז"ל הוא שהקב"ה שמח במה שבחר בישראל שהם נקראים חלקו של הקב"ה כמש"נ (דברים לב, ט) "כי חלק ה' עמו". והקב"ה שמח בישראל בכל מצביהם, גם אם לפעמים יורדים ממדרגתם הרוחנית, שוכן הוא אתם בתוך טומאתם. ושמח הוא בחלקו במה שבחר לו את ישראל לעם ולא יטשם ולא יעזבם לעולם ועד.^{יד}

וראה גם ברמח"ל (דע"ת סי' לו) שכותב: "וזאת נחמתנו בעניינו כי לא על מעשינו יפקוד ולא לזכותנו ימתין או מחסרון מעשים יחליפנו חס ושלום^{טו}. אלא מפני השבועה שנשבע לאבותינו והברית אשר כרת הנה אפילו אם לא יהיה זכות בישראל כשיגיע עת מועד יום נסתם בלבבו הנה עכ"פ יושיענו ודאי כי אדון כל הוא ויכול לעשות כן כשהוא רוצה".

[ויש לצרף מש"כ הפמ"ג (רכד, א) שישראל שחוטאים זה ע"ד "צור ילדך תשי" ודבוקים בו יתברך על דרך "השוכן אתם בתוך טומאתם" וזהו האחריות על הנותן, אבל אוה"ע זה בגדר של "ולבני הפילגשים נתן מתנות שם טומאה" והיינו הזוהמא נפרד ממנו ונשאר בהם ואין אחריות על הנותן ע"ש].

ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא

ה [וזהו המושג שאומרים חז"ל (סנהדרין מד, א) "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא", ונרחיב קצת בזה.

ומוסיף האור החיים (שמות שם): "כי כשם שהסגולה הוא דבר שאינו כפי הטבע, כי הלא תמצא כי יש עשב שטבעו קר וסגולתו לרפאות חולי הקרירות, וכן יש עשב חם וכו', וזה אינו כפי הטבע אלא דבר סגולה, וכמו כן מבטיחם ה' שיהיו סגולה גם שלא כפי המשוער".

^{יד} מובא בספר 'חפץ חיים עה"ת פר' האזינו עה"פ "כי חלק ה' עמו".

^{טו} ראה בגמ' בגיטין (נו, ב) שמובא עה"פ (דברים כו, יז) "את ה' האמרת וגו' וה' האמירך היום" כבר נשבענו להקב"ה שאין אנו מעבירין אותו באל אחר ואף הוא נשבע לנו שאין מעביר אותנו באומה אחרת. וראה גם ברמב"ן (בראשית כב, טז) שכותב עה"פ "יען אשר עשית את הדבר הזה": "גם מתחילה (יג טז, טו ה) הבטיחו כי ירבה את זרעו ככוכבי השמים וכעפר הארץ, אבל עתה הוסיף לו יען אשר עשית המעשה הגדול הזה, שנשבע בשמו הגדול, ושיירש זרעו את שער אויביו. והנה הובטח שלא יגרום שום חטא שיכלה זרעו, או שיפול ביד אויביו ולא יקום. והנה זו הבטחה שלימה בגאולה העתידה לנו". (וע"ע מש"כ המפרשים על המקרא (מיכה ז, כ) "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם").

ויש לצרף בזה מש"כ החת"ס (בהקדמת "פיתוחי חותם" לשו"ת יו"ד) שמה שהתפלל משה "ונפלינו אני ועמך" שלא תשרה שכינה על אומות העולם, לא יתכן לפרש שהיה אכפת למשה רבינו שאוה"ע יעלו ברוחניות ויגיעו לדרגה של נבואה (והעד על כך עובדיה גר אדומי ור"ע ושמעיה ואבטליון), אלא משה רבינו התפלל שברבות הימים לא יבחר הקב"ה באיזה גוי להיות העם הנבחר כמו שבחר באברהם אבינו, אלא שיסתעף ויתאחד עם ישראל.

עוד יש לציין מה שמובא בספר ליקוטי אש (שבועות עמ' רכה) בשם חידושי הרי"ם, שרבינו גרשום נקרא בכינוי "מאור הגולה", כי הוא תיקן ב' תקנות, שלא יגרש אדם את אשתו בעל כרחו, ושלא ישא אדם ב' שנים. וכך גם פוסקים בשמים, שהקב"ה לא יגרש את עם ישראל בעל כרחם, ושלא יחליף אותם ויבחר באומה נוספת. ולכן נקרא "מאור הגולה", שהאיר בזה לישראל מהספק שלו, שגם הקב"ה מוכרח לקיים פסקו.

הנה אומרים חז"ל (ביצה לב, ב) "כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו וכל מי שאינו מרחם על הבריות בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו".

ולא מסתבר לנקוט שכונתם של חז"ל הוא לפסול יוחסין כפשוטו. וכי שני אחים מאם אחת שהאחד צדיק גדול והשני אינו מרחם על הבריות, וכי נבוא לקבוע שגם האח הצדיק יש בו פסול יחוס.

ונתבאר במקו"א, שמה שאומרים חז"ל ש"ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא" זהו מושג מחודש, כי בעצם כמו שיש מושג של גירות ליכנס לכלל ישראל כך גם היה שייך מושג ליפקע מכלל ישראל. והחידוש שנאמר בזה כולל רק את עצם 'שם ישראל' ולא את מעלת ישראל וקדושתם, וכלפי זה באמת אפשרי לצאת ממעלת קדושת ישראל ומעלת בני האבות במידותיהם.

וכך אומרים חז"ל (ב"ר עו, ד) עה"פ (לב, י) "ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק" - הא לעשו לא. אלא הבוחר בדרכיהם והעושה כמעשיהם אני מתקיים עליו מי שאינו בוחר בדרכיהם ואינו עושה כמעשיהם איני מתקיים עליו ע"כ. וביאר ה'עץ יוסף' שהאוחז מעשי אבותיו הוא המתייחס אחריהם ותעמוד לו זכות האבות.

וזהו כונת חז"ל שאמרו "שאינו מזרעו של אברהם", והכונה לזרע המיוחס לו למעלתו. אולם כאמור זהו רק במה שנוגע ל"מעלת ישראל", אבל כלפי ה"שם ישראל" אומרים חז"ל שישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, וכמש"נ שהבחירה של הקב"ה בישראל הוא אהבה שאינה תלויה בדבר.

ומבאר הרמח"ל (דע"ת סי' קס) שיש לכנסת ישראל שורש של קדושה שהיא כללית לכל האומה הקדושה מצד היותם ישראל ואפילו לרעים שבהם שהרי אחז"ל "אע"פ שחטא ישראל הוא". ואע"פ שדבר זה מושרש בענינים גבוהים מאוד בהיות ישראל משתלשלים ממנו יתברך כמו שאמר הכתוב (איכה ג, כד) "חלקי ה' אמרה נפשי על כן אוחיל לו" אעפ"כ הנהגת העולמות כו' אינה תלויה בזה אלא בענין המעשים של בני האדם לדון כל אחד לפי מעשיו עכ"ד.

וכתב הגר"פ זצ"ל שם בעיונים: "ניצוץ משורש זה יש בכל אחד ואחד מישראל מכח קשר זה שבין כנסת ישראל לקב"ה שבא מאיתערותא דלעילא שלא ע"י מעשינו, יש אפילו ברחוקים האפשרות להתעורר בתשובה ושוב לחזק ולהגביר את קשרם עם שורש ישראל ואלוקיו".

לתגובות: 5322906@gmail.com

להאזנה לשיעור: 0733-718134

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל 'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ' בב"ב, מח"ס באר צבי

בענין "שכר פסיעות"

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְמֹלַדְתֶּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ (יב, א)
כתב רש"י: לא גלה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור.
וביאר הרא"ם, שרש"י מביא כאן שני ענינים: א', מה שלא גילה לו מיד שם הארץ, שזה
כדי לחבבה בעיניו. ב', הטעם שהארץ בפרטים 'מארצך', 'ממולדתך', ו'מבית אביך', בכדי
ליתן לו שכר על כל דיבור ודיבור.

אולם במדרש רבה כאן (לט, ט) איתא: אל הארץ אשר אראך, ולמה לא גילה לו, כדי
לחבבה בעיניו וליתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה, ע"כ. ולדבריו לכאורה אינם שני ענינים
אלא ענין אחד: לחבבה בעיניו וליתן לו שכר על כל פסיעה.

ולכאורה צריך ביאור בדברי המדרש, מדוע אם היתה נגלית הארץ לאברהם מיד, והיה
נאמר לו ללכת לארץ כנען, לא היה מקבל שכר על כל פסיעה ופסיעה, הרי סוף סוף בכל
פסיעה הוא מקיים את הציווי 'לך לך', ומדוע דוקא כשאינו יודע המקום יש שכר על כל
פסיעה ופסיעה?! [אמנם ברש"י לא הזכיר כלל 'שכר על כל פסיעה' אלא 'על כל דיבור',
והיינו, שכאשר יקיים הציווי ויגיע אל הארץ יהיו בידו כמה וכמה מצוות, שהרי קיים כל
דיבור ודיבור].

אי בהכשר מצוה יש 'שכר פסיעות'

והנה נחלקו האחרונים האם בהליכה שנחשבת רק ל'הכשר מצוה' יש שכר פסיעות, יעויין
בדברי המהר"ל בספרו "דרך חיים" על אבות (פ"ה מי"ד) על דברי המשנה "ארבע מדות
בהולכי ביהמ"ד הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו" שכתב, שבשאר מצוות אין נראה
שיהיה שייך 'שכר הליכה', אלא רק בהולך ללמוד תורה ולהתפלל בבית הכנסת, ולא
בהולך למצות סוכה ולולב ולשמוע שופר או למול וכדו', שההליכה היא רק הכשר מצוה.
ע"כ. וכיסוד זה שההליכה לתלמוד תורה היא גוף המצוה ולא רק 'הכשר מצוה' כתב בעוד
כמה מקומות בספריו, וכגון בספרו "נתיבות עולם" (נתיב העבודה פ"ה) שהבאנו להלן בסוף
הדברים.

[ובביאור החילוק שבהליכה לבית הכנסת - ההליכה עצמה נחשבת ל'מצוה' ולא רק
ל'הכשר מצוה', ביאר ה'פחד יצחק' (ראש השנה מאמר ה') דלגבי הליכה לתפילה ולתורה
שמהותם להיות נמשך ודבק בהקב"ה אם כן ההליכה הוי חלק מההתקרבות אל השי"ת
וחלק ממעשה המצוה].

אולם מדברי שו"ת "חתם סופר" (ח"ה חו"מ סי' קע"ו) מבואר שאף בהליכה לכל המצוות
שייך הענין של "שכר פסיעות", וכן מבואר בדברי החיד"א ב"פתח עינים" במנחות (סד:),
שכתב שבהליכה לשדה לקצירת העומר יש שכר פסיעות, וזה מפורש דלא כהמהר"ל.

ועל כל פנים נתבאר, שדעת המהר"ל היא שדוקא בהליכה שהיא גופא מצוה שייך "שכר פסיעות". ולפי זה לכאורה היה מקום לומר, שאם הקב"ה היה אומר לאברהם את המקום שצריך להגיע לשם, נמצא שקיום המצוה היא דוקא כשמגיע לאותו מקום, ואילו ההליכה אינה אלא 'הכשר' והכנה למצוה, ואינו מקבל על כך שכר על הפסיעות, משא"כ עתה שלא אמר לו המקום שעליו להגיע אליו, נמצא שיש מצוה בעצם ההליכה, ומאחר שההליכה עצמה הוי מעיקר וגוף המצוה, שפיר יש שכר בכל פסיעה ופסיעה, כי כל פסיעה הוי כמצוה חדשה. [וכעין זה מצאתי בפירוש "יפה תואר" במדרש רבה].

אך לכאורה זה אינו, שהרי מאחר ועיקר הציווי הוא 'לך לך... ומבית אביך', הרי שככל שהולך ומתרחק מבית אביו, יש כאן כבר קיום רצון השי"ת. ומסתבר לומר שגם אם היה מגלה לו להיכן ילך, מכל מקום מקיים בכל פסיעה את הציווי של 'לך לך', שהרי נצטוה על ההליכה, ומה נפקא מינה יש בין אם נאמר לו 'ארץ כנען' או שנאמר לו 'ארץ אשר אראך'!?

וביותר קשה לפי דעת הריטב"א בסוכה (כה.), הסובר שלגבי מצות עליה לרגל מקיים מצוה בהליכה עצמה, ואף שהמצוה היא 'לראות ולהראות', ומי שיעלה עד בית המקדש ולא יכנס - לא קיים מצוה כלל, ואף על פי כן גם ההליכה עצמה נחשבת למצוה, ועל כרחך שגם כשיש מצוה להגיע למקום מסוים, עדיין עצם ההליכה גם היא מצוה, ומקבלים עליה שכר.

אמנם יתכן לומר, דס"ל להריטב"א שדוקא גבי הליכה לעליה לרגל יש גם מצוה בעצם ההליכה ברגל, ולא הוי רק 'הכשר מצוה', כבהולך לקיים מצות סוכה או מילה וכדו'. [והוי כהלכות המת, והכנסת כלה דההליכה עצמה נחשבת למצוה], והטעם בזה שלגבי עליה לרגל אנו אומרים שהמצוה היא בעליה גופא, עיין בספר 'אור אברהם' על מסכת חגיגה שהאריך בזה. [ואולם החזו"א על מסכת חגיגה (או"ח סי' קכ"ט אות א') כתב לחלק בזה במקום ההילוך, דמסוף מחנה ישראל ועד מחנה לוי, וכמו כן מכל מקום בארץ ישראל ועד ירושלים, אין ההילוך מעיקר המצוה אלא רק בגדר מכשירי מצוה, ואילו בכל מחנה לוי, היינו הר הבית עד העזרה, ההילוך הוי מעיקר המצוה. עיי"ש].

ובספר 'ברכת פרץ' למרן הגרי"י קניבסקי זצ"ל כאן ביאר בזה, דאם היה יודע אברהם להיכן ילך, היה כבר מעורב איזה צד של הנאה בכך שבכל פסיעה מתקרב למקום המנוחה, והוי כעין תערובת של שלא לשמה. ולדבריו יוצא דאה"נ שבכל אופן היה לו שכר פסיעות, אלא שמאחר ולא ידע המקום, השכר פסיעות עתה גדול יותר, שהיה לשמה גמור.

הליכה בשאר מצוות

והנה איתא בגמרא (סוטה כב.) שהיתה אלמנה שאף שהיה בית הכנסת בשכונתה, הלכה למקום רחוק כדי לקבל שכר פסיעות. וביאר שם רש"י (בד"ה וקיבול שכר) וז"ל: "למדנו שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר". ומבואר, שכל טירחא שטורח האדם לקיום המצוות יש בה מעלה ושכר. וכמו שאמרו חז"ל באבות (ה' י"ט) "לפום צערא אגרא". ומשמע מלשונו שאין חילוק בזה בין הליכה לבית הכנסת להליכה בשאר מצוות. [דאף

דיכול לקיים בלא טורח, אם מטריח עצמו יותר מקבל שכר]. וכן איתא בב"מ (קז.) רבי יוחנן לטעמיה דאמר 'שכר פסיעות יש'.

ומזה הוציא ה'מגן אברהם' (או"ח סי' צ' ס"ק כ"ב) הלכה למעשה, שאם יש בעיר אחת שתי בתי כנסת, מצוה לילך להתפלל בבית הכנסת הרחוק יותר כדי לקבל שכר פסיעות. וכן כתב המשנה ברורה שם (ס"ק ל"ז).

ויעויין עוד במסכת דרך ארץ זוטא (פ"ט מ"ד) אם פזרת רגלך על העני ועל המצוה נתקיים עליך (דברים כח, ו) 'ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך'. ומשמע שיש 'שכר פסיעות' גם בשאר מצוות.

וכן כבר הבאנו לעיל מדברי שו"ת "חתם סופר" (ח"ה חו"מ סי' קע"ו) שאף בהליכה לכל המצוות שייך הענין של "שכר פסיעות", וכן מבואר בדברי החיד"א ב"פתח עינים" במנחות (סד:), שכתב שבהליכה לשדה לקצירת העומר יש שכר פסיעות.

ויעויין עוד ב"רבינו בחיי" בתחילת פרשת עקב על הפסוק "עוון עקבי יסובני" (תהילים מט, ו), כתב שבא להזהיר על אותן מצוות שהוא חייב לפסוע בהן והם פסיעות של מצוה, כגון ללכת אל בית הכנסת ובית המדרש, ולבקר את החולים, וללוות את המתים, ולנחם אבלים, כל אלו מצוות של פסיעות ושכרן גדול, ואם אינו מקיים מצוות אלו של פסיעות, אותו עוון יסובהו ליום הדין, וזהו "עוון עקבי יסובני", וזהו מה שכתוב "והיה עקב תשמעון". ע"כ.

הרי שבכל הנ"ל מפורש דלא כדברי המהר"ל שהבאנו לעיל, שכתב שבשאר מצוות אין שייך שכר הליכה, אלא רק בהולך ללמוד תורה ולהתפלל בבית הכנסת, ולא בהולך למצות סוכה ולולב ולשמוע שופר או למול וכדו' שההליכה היא רק הכשר מצוה.

והנה ברור שמה שכתב המהר"ל "רק בהולך ללמוד תורה ולהתפלל בבית הכנסת", לא בא לאפוקי בזה אלא אותם מצוות שאין מצוה בעצם ההליכה כסוכה ושופר וכדו', אבל מה שיש מצוה בעצם ההליכה, כגון לוית המת ועליה לרגל, בודאי שיש שכר פסיעות, [הריטב"א בסוכה כה. כתב שרק בלוית המת, הכנסת כלה ועליה לרגל, ההליכה עצמה נחשבת למצוה], אלא שחידש שההליכה לביהכ"נ חשיב כמצוה עצמה.

הליכה ל'תלמוד תורה'

ואשר לפי מה שנתבאר יש לתמוה על מה שביאר רבינו עובדיה מברטנורא זי"ע על דברי רש"י בתחילת פרשת בחוקותי (ויקרא כו, ג), שכתב רש"י: אם בחוקותי תלכו, יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר 'ואת מצותי תשמרו' וגו' הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים 'אם בחוקותי תלכו' - שתהיו עמלים בתורה. והעיר הרע"ב מדוע היה עדיף לפרש את הפסוק על קיום המצוות, לולא שכבר כתוב לאחר מכן 'ואת מצותי תשמרו'. וביאר, כי בפשטות הלשון 'תלכו' מתאים יותר לקיום המצוות מאשר לעמילות בתורה, כי לקיום מצוות צריך האדם לצאת מביתו לחזר אחריהם, אבל לעמילות בתורה לא שייך 'הליכה'. עכ"ד.

אך לכאורה דבריו טעונים ביאור, שכן מלבד דברי המהר"ל הנ"ל שהבאנו, הסובר שאפילו שאין שייך שכר הליכה בשאר מצוות, מכל מקום יש שכר הליכה בהולך ללמוד, שבוה ההליכה היא מגוף המצוה, עוד מצאנו בחז"ל שלגבי עמל התורה יש ענין ב'הליכה' עוד יותר מלשאר מצוות, שכן בעוד שבכל המצוות ההליכה היא רק בגדר 'הכשר מצוה', הרי שבהליכה ללימוד תורה - ההליכה עצמה היא חלק מגוף המצוה, וכמו שמוכח מהגמרא במנחות (ז.). במעשה עם אבימי ששכח מסכתא והגיע אל רב חסדא שיזכירנו. ושואלת הגמרא מדוע לא שלח אבימי לקרא לרב חסדא אליו? אלא, כי סבר אבימי שאם ילך בעצמו - יועיל יותר, ומפרש רש"י משום "יגעתי ומצאתי". והרי ה'יגיעה' שמדובר כאן אינה כי אם על ההליכה לרב חסדא במקום שיגיע אליו, ומוכח שגם עצם ההליכה נכנס בגדר מצות 'עמל התורה' שעליה אמרו (מגילה ו:): 'יגעתי ומצאתי תאמין'.

וכן מוכיחים עוד שההליכה ללמוד תורה היא בגדר מצוה ולא רק כ'הכשר מצוה', מדברי רש"י בסוכה (כה. ד"ה שלוחי מצוה) שכתב "הולכי בדרך מצוה כגון ללמוד תורה ולהקביל פני רבו" וכו' - פטורין מן הסוכה. ומבואר שגם ההולך ללמוד תורה, דינו כ'עוסק במצוה' ממש. ודברי הרע"ב צריכים עיון.

השכר העצום שיש על "פסיעות"

הנה כתוב בהמשך הפרשה (יב, כ) וַיֵּצֵאוּ עֲלֵיו פְּרָעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֵת אִשְׁתּוֹ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לוֹ. ומובא בגמרא סוטה (מו:): "בשביל ארבעה פסיעות שליוה פרעה לאברהם שנאמר 'ויצאו עליו פרעה אנשים' וגו' נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה" וכו'. נמצא שבעבור לוויית ארבעה פסיעות שפסע לכבוד אברהם אבינו, זכה לקבל כל כך הרבה עבדים ולהשתעבד בהם.

ובמדרש תנחומא ובמכילתא כ' וז"ל: "שילוח זה לוייה כמה דאמר ואברהם הולך עמם לשלחם, ומה שכרו לא תתעב מצרי". הרי שבאותם פסיעות זכה וזיכה לכל עמו לעולמים שבני ישראל הוזהרו "לא תתעב מצרי". רואים אנו שאפילו גוי גמור שעושה כמה פסיעות לכבוד שמים מקבל ע"ז שכר גדול ועצום.

עוד אמרו חז"ל (בסנהדרין צו.) על נבוכדנצר שבעבור ארבע פסיעות שפסע לכבוד הקב"ה [ובמדרש הגירסה ג' פסיעות, וראה מה שהבאנו ע"ז ב"עלי ורדים" מגילה עמ' קע"ב], זכה למלוך על כל העולם ושמלכותו תמשך ג' דורות. עוד אומרים חז"ל במדרש [והובא בתוס' לקמן מב: סד"ה מאה], על גלית הפלישתית שחירף וגידף מערכות אלוקים חיים במשך ארבעים יום, והמתינו לו מן השמים בעבור וכנגד אותם ארבעים פסיעות שליוה ערפה אמו את נעמי ורות!

ויעויין בתנחומא פרשת שמות על הפסוק ויאמר משה אסורה נא וכו' וז"ל: ר' יוחנן אמר שלש פסיעות פסע משה רשב"ל אמר לא פסע אלא צוארו עקם א"ל הקב"ה נצטערת לראות חייך שאתה כדאי שאגלה עליך מיד ויקרא אליו. ע"כ. רואים שאף על פי שמשה רבנו היה כבר בן שמונים שנה, מכל מקום בשביל להיות מנהיג ישראל היה חסר לו עוד ההתאמצות הקלה הזו של ג' פסיעות.

האם ענין 'שכר פסיעות' עדיף מהלימוד עצמו

והנה בספר "שיח התורה" (ח"א אות א' תכ"ב) מביא ששאל את מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל על מה שהביא בשמו בספר "בתורתו יהגה" לדקדק ממנחות (ז.) דבתלמיד חכם עדיף שבמקום לילך ללמוד במקום רחוק בשביל שכר פסיעות שילמד באותו הזמן, שהרי הגמרא שם אומרת שהטעם שאבימי הלך אל רב חסדא היה משום 'דהכי מסתעיא מילתא טפיי, ופירש רש"י משום 'יגעתי ומצאתי', ומשמע שלולי זאת לא היה לו לכתת רגליו לבית תלמידו. [ובאמת יש לציין שכבר הקדימו בזה ה"לב חיים", הו"ד ב"שדי חמד" כללים מערכת אלף אות קפ"ט]. וצריך עיון לפי זה במה שמבואר בגמרא ב"מ (קז.) דרבי יוחנן אמר ברוך אתה בעיר שיהיה בית הכסא סמוך לשולחןך אבל בית הכנסת לא, ורבי יוחנן לטעמיה דאמר שכר פסיעות יש. ולכאורה הא אמרינן דבתלמיד חכם כן עדיף שיהיה לו בית הכנסת סמוך אפילו דאיכא שכר פסיעות. והשיב על כך הגר"ח ק"ו"ל: רוב העולם אינם תלמידי חכמים. אולם אכתי צריך עיון מדברי המגן אברהם הנ"ל (סי' צ' ס"ק כ"ב) שלא חילק בין איש לאשה בזה, ומפורש דגם באיש שייך ענין שכר פסיעות לבית הכנסת המרוחק.

וכמו כן יש להעיר ממה שמצינו שיש לבטל תלמוד תורה בעבור הידור של קיום מצוה בו יותר מבשלוחו, שגם יסוד דין זה הוא כעין ענין 'שכר פסיעות' שכתב רש"י בסוטה הנ"ל "שיטריח אדם עצמו במצוה לקבל שכר יותר", וכענין זה כתב רש"י בקידושין (מא.) בזה הלשון: "מצוה בו יותר מבשלוחו - דכי עסיק גופו במצוה מקבל שכר טפיי". וכן כתב שם המאירי. ולכאורה סברא זו שייכת בכל מצוות התורה כשטורח בעצמו עדיף טפיי מעושה ע"י שליח.

ויעויין ב'שער הציון' במשנה ברורה (סי' ר"ג ס"ק ט') שהקשה על הדין שפסק השו"ע לגבי הכנות לשבת דמצוה בו יותר מבשלוחו, דהא מצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים אינה דוחה תלמוד תורה אפילו לזמן מועט, ואם כן אמאי לא נימא שיעשה על ידי שליח, דשלוחו של אדם כמותו? ותירץ על זה בזה הלשון: יש לומר דדוקא מצוה שאין מוטלת על גופו, כגון שיפסיק באמצע הלימוד לילך לגמול חסד עם איזה אדם במקום שאחר יוכל לעשות עמו הטובה ההיא, משא"כ בזה שהכבוד שבת מוטלת על גופו, וממילא מצוה בו יותר מבשלוחו. אי נמי, דדוקא לענין כבוד שבת אמרינן כן דחמירא, משא"כ לענין שאר מצוות אם הוא תלמיד חכם ונוגע לביטול תורה, וצריך עיון. עכ"ל.

ודבריו בתירוץ האחרון צריך עיון לכאורה, שכן אם ישנה מעלה מיוחדת בכבוד שבת דחמירא, ולכן מבטלין תלמוד תורה עבור זה, אם כן איך למדה הגמרא מזה לקידושין, והא יש לומר דכל עיקר הדין נוהג רק בכבוד שבת דחמירא. [ובפשוטו יש ליישב, דבאמת אין כוונת הגמרא ללמוד משבת לקידושין, אלא שרב יוסף חידש כן בקידושין מכח לשון המשנה ד'בו ובשלוחו', ומייתי רק דוגמא דמצינו כן לענין שבת, אבל לא שאפשר להוכיח משם לקידושין].

ובאמת שכעין קושיה זו כבר הקשה המקנה בקידושין שם על עצם דברי הגמרא, דאיך ילפינן דין 'מצוה בו יותר מבשלוחו' מכבוד שבת שהוא עצמו מצוה, לקידושין שאינה אלא

הכשר מצווה. והוכיח מכאן כדעת הרמב"ם בכמה מקומות הסובר שקידושין זה מצווה, מדכתיב 'כי יקח', ולא רק הכשר מצווה, [וס"ל שברכת אירוסין הוא מדין ברכת המצוות ולכן כתב שכל המקדש מברך עובר לעשייתן ככל ברכת המצוות], וא"כ שניהם זה מצווה, ושפיר ניתן למילף מהדדי.

אבל אכתי הקשה לפי שיטת הרא"ש בכתובות (סי' ז') הסובר שמעשה הקידושין אינו מצווה כי אם 'הכשר מצווה' של מצות פריה ורביה, כי את עצם המצווה של פריה ורביה יכול לקיים גם בפלגש, ולכן גם אין ברכת הקידושין בגדר 'ברכת המצוות', אלא 'ברכת השבח'. ואם כן לשיטתו חוזרת השאלה מה הדמיון שדימתה הגמרא בין שבת לקידושין. ובמקום אחר הרחבנו בזה ואין כאן מקומו.

'שכר פסיעות' כנגד 'אין מעבירין על המצוות'

והנה בעיקר הדין שכתב ה'מגן אברהם' (או"ח סי' צ' ס"ק כ"ב) דאם יש שתי בתי כנסת בעיר אחת, מצווה לילך להתפלל בבית הכנסת היותר רחוק כדי לקבל שכר פסיעות. הקשו על זה האחרונים מהא דקיי"ל (יומא לג., נח.: פסחים סד.: מגילה ו.; מנחות סד.): ד"אין מעבירין על המצוות", וכדאיתא במנחות (סד:) לגבי קצירת העומר, שאם יש לפניו שדה תבואה קרובה ורחוקה, שיש לקצור מן השדה הקרוב יותר, ואם כן מדוע שלא יהיה חובה להתפלל בבית הכנסת הסמוך אליו יותר?

וכמה מהלכים נאמרו בזה בספרי האחרונים, ואביא מה שתחת ידי בזה:

(א) בספר "מנחה חריבה" בסוטה שם תירץ, דמאחר ובית הכנסת של רבי יוחנן היה קדוש טפי לענין תפילה, ממילא כל היכא שיש עדיפות באחד לא שייך הך דאין מעבירין על המצוות, לכן איכא שכר פסיעות ברחוקה.

(ב) עוד כתב לתרץ, דכיון דאשה אינה חייבת להתפלל בצבור בבית הכנסת אם כן לגבי דידיה ליכא מצווה כלל ולא שייך "אין מעבירין על המצוות", ולכן הלכה לרחוקה ואיכא שכר פסיעות, אבל לגבי איש באמת אסור משום "אין מעבירין". אך מדברי המגן אברהם הנ"ל שהבאנו מבואר שדין זה לילך לרחוק משום שכר פסיעות אמור גם לגבי אנשים ולא רק לנשים.

(ג) בשו"ת "לבושי מרדכי" (תניינא או"ח סי' כ"ב) כתב שבמצווה אחת כל שעושה אחר כך אותה מצווה עצמה ביותר הידור אין בו משום אין מעבירין על המצוות, וממילא מאחר שכשהולך לביהכ"נ היותר רחוק דאיכא טירחא ולפום צערא אגרא חשיבא טפי, ואין בו משום אין מעבירין על המצוות דחד מצווה היא להתפלל בבית הכנסת זה או זה.

(ד) ובספר "נתיבות עולם" להמהר"ל מפרג (נתיב העבודה פ"ה) תירץ כפי שיטתו שהבאנו לעיל, שההליכה לבית הכנסת היא עצמה מצווה, ולא רק הכשר מצווה, וממילא אין זה נחשב כמעביר על המצווה. וכדבריו ראינו מביאים מדברי ה"אשל אברהם" (בוטשאטש, בהערות לאו"ח סי' צ' מג"א ס"ק כ"ב) שכתב וז"ל: "יש לומר שכיון שתפילה במקום קרבן, כמו שהולכה עבודה אף שאפשר לבטלה, כן הפסיעות מצווה". ויעויין רש"י בסוכה (כה. ד"ה שלוחי מצווה), שכתב דאף ההולך ללמוד תורה הו"ל עוסק במצווה שפטור מן המצווה.

וברור דגם בזה לא שייך הדין דאין מעבירין על המצוות, וכדברי המהר"ל הנ"ל, וחידוש המהר"ל וה"אשל אברהם" הוא שבכל הליכה לביהכ"נ ההליכה היא מגוף המצוה. ועל פי זה יש לומר שגם דברי המג"א אמורים רק לענין תפילה בבית הכנסת, שבזה יש להעדיף את המרוחק יותר, אבל בשאר מצוות כמו סוכה באופן שיש לו סוכה קרובה ומרוחקת, אין ענין שילך למרוחקת.

[לתירוצים נוספים עיין ב"שדי חמד" כללים מערכת אלף אות קפ"ט, ובשו"ת "בצל החכמה" ח"ד סימן י"ט. גם החיד"א ב"פתח עינים" במנחות (סד:) כתב ליישב בזה, אך צריך עיון בכוונת דבריו].

הכי איתמר / הרב איתמר טעפ, מח"ס 'הכי איתמר',

קרית ספר

תפילה על רוחניות של אחרים

לו יִשְׁמַעְאֵל יְחִיָּה לְפָנֶיךָ (יז, יח)

ופרש"י ביראתך, ומפרשי רש"י הקשו מברכות (לג:): "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", ואיך שייך להתפלל על יראת שמים. ותירץ בחבצלת השרון כאן בשם חמיו עפ"י החזו"א בסוף או"ח, שיכול אדם להכריח את חבירו על קיום המצוה ואין בכך ביטול הבחירה, כיון דהמעשה עושה בבחירה וכל ישראל כאיש אחד, והדבר מתייחס אל הברואים, וממילא אף תפילה שייך על יראת שמים, כיון שהסיוע משמים בא ע"י תפילת נברא. ולפ"ז מועיל להתפלל על חבירו אף בעניני יראת שמים כמו שיכול לכפות עליו ואין בכך ביטול הבחירה. וציין שבאגרות משה (או"ח ח"ד מ' סקי"ג) חולק.

ומצאנו לחזו"א חידוש גדול יותר בענין זה (אגרות ח"ג סב), שכתב "ומי שמתפלל ומרבה תחנונים על ההצלה הוא פועל יותר מהמשתדל!" ודברים אלו נכתבו לגבי הצלת ילד משמד המסיון! ועם-כל-זה, גם שם המתפלל יותר מהמשתדל!!!

וגמרא ערוכה לפנינו סוף פ"ק דסוטה (יד). על שכרו של משה רבינו, שנאמר עליו בישעיהו (נג יב) "לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל תחת אשר הערה למות נפשו ואת פושעים נמנה והוא חטא רבים נשא ולפושעים יפגיע", בגמרא שם דרשו כל הפסוק, וסיפא דקרא דרשו "ולפושעים יפגיע - שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה".

ונחשב חשבוננו של עולם, בחיר המין האנושי, שהשיג עד מ"ט שערי בינה, והנה שכרו לא נאמד ונמדד רק כמוציא ממצרים, כמקבל התורה מסיני, בפה אל פה אדבר בו, אלא גם בתפילה על פושעי ישראל.

נתח נכבד מהגן-עדן של משה רבינו, המקבל ציון והדגשה בפסוק, הוא מ"קרעכץ" על נושרים! תינוקות שנשבו הרי לא היו אז...

ובתנא דבי אליהו (רבא פרק יח) אמר "יבקש רחמים על בעלי בתים שבשביל דרך ארץ שיש להם שיעסקו בה! ועל אחת כמה וכמה שיבקש רחמים על בעלי בתים שיש בהם תורה שיעסקו בה! ויבקש רחמים על העוסקים עם הציבור שיעסקו עמהם לשם שמים! שמשלם להם הקב"ה שכר בעה"ז והקרן קיימת לעוה"ב. וכן להעוסקים בדרך ארץ באמונה".

"יבקש רחמים" לא סתם תפילה, על מה? על רוחניות של בעלי בתים!! של עסקנים!! מי מעלה בדעתו דבר כזה, אבל כך הוא מפורש בתנא דבי אליהו.

וכמה פעמים מופיע בתנא דבי אליהו נוסח תפילה "אבי שבשמים יהא שמך הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים, ותהי לך קורת רוח מישראל עבדיך בכל מקומות מושבותם" (פרקים י, יח ב' פעמים, סו"פ כ', סו"פ כב, לא קרוב לתחילתו).

ושם (זוטא פרקים ח'-ט') בקצרה ותמצית: אמר לו הקב"ה לאליהו מה לך פה אליהו, היה לו שיאמר לפניו, ריבונו של עולם - בניך הם, בני בחוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב שעשו לך רצונך בעולם!

בימי עוזיהו מלך יהודה נתנבאו ארבעה זקנים, והושע בן בארי זקן שבכולם, והקב"ה צופה בכולם - במי שהוא מבקש רחמים על בניו, אמר לו הקב"ה להושע, הושע רואה אני את ישראל מה הן עושין. והיה לו שיאמר לפניו, רבונו של עולם - בניך הם, בני בחוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב שעשו לך רצונך!

וההיא דהושע בן בארי נמצא נמי בשינויים בפסחים (פז.), ואיתא שם (ע"ב) "אפילו דור שאביו יקלל ואת אמו לא יברך - אל תלשן עבד אל אדוניו, מנלן מהושע". וברש"י שם: "אפילו דור רשעים שאביהן יקללו אל תלשינם. מהושע, שנתפס על שהלשין את ישראל ואף על פי שחטאו!"

ובס' הבהיר (אות קצא): "כך אמרה מדת החסד - כל ימי היות אברהם בעולם לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עמד שם במקומי וישמור משמרתי. כי אני זאת מלאכתי שאני מזכה את העולם, ואפילו נתחייבו אני מזכה אותם. ועוד משיבם ומביא בלבם לעשות רצון אביהם שבשמים, וכל זה עשה אברהם וכו'. ומנא לך שאף החייבים היה מזכה? שנאמר (בראשית יח יז) המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ, אלא אזכרו שידעתי שיבקש עליהם רחמים ויזכה. וכי אפשר לומר שלא ידע הקב"ה שלא יוכלו להנצל, אלא לזכותו קאמר".

והוא חידוש מבהיל, שעיקר ה"חסד" דאברהם אבינו, לא היה באוהל וד' פתחיו, באכילה שתיה ולינה שהו בו, אלא ש"אף החייבים היה מזכה" ומבקש עליהם רחמים. והיא "מלאכת" מידת החסד בעולמות העליונים שהיא "מזכה את העולם", ו"להשיבם, ולהביא בליבם לעשות רצון אביהם שבשמים".

ועוד חידוש נורא, שכל מה שגילו לו על סדום לא היה כדי להצילם, ולא בשביל לקבל את תפילתו, אלא לזכותו לעצם הדבר - שיבקש על סדומניקים!

ובספר שופטים (ו יד) אמר הקב"ה לגדעון "לך בכוחך זה והושעת את ישראל" וגו', ורש"י מביא ממדרש תנחומא (פר' שופטים ד) ד'בכוחך זה': "בכח הזכות הזה שלמדת סניגוריא על בני". שקודם לכן אמר גדעון לפני מלאך ד': "אמש הקרני אבא את ההלל, ושמעתיו שהיה אומר 'בצאת ישראל ממצרים' וכו', אם צדיקים היו אבותינו יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו כשם שעשה להם נפלאותיו חינם כן יעשה לנו". הרי שאפילו סניגוריא כזו זיכתה את גדעון להושיע את ישראל.

ועל מרדכי איתא בתרגום אסתר (ב ה) "איש יהודי - גבר חסידא ומודה ומצלי קדם אלקא על עמיה", הרי שהתוארים "איש יהודי" ו"חסיד" הם בגלל תפילותיו על ישראל.

ומעשה אבות סימן לבנים!

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול, מח"ס שערי יוסף ושא"ס, בני ברק

שו"ת בדיני אמירת מאה ברכות

ויאמר ה' אל אבכם לך לך מארצך וממולדתך ומפיית אביך אל הארץ אשר ארצך (יב, ב)
נאמר בפרשה "לך לך" וכתב בתוס' השלם לך לך, גימטריא מאה, רמז למאה ברכות
שעתידיים בניו לברך בכל יום, ועתה ישראל מה ה' וגו' מ"ה בא"ת ב"ש י"ץ, הרי מאה
ומשולש בכתובים, כי כן יברך, וכו', כי כן גימט' מאה, הרי מאה ברכות. ויעו"ש בזוה"ק
ובפירוש הסולם מש"כ בזה. ויש לעיין ולבאר מדוע זה נדרש דוקא בתיבת לך לך, ועוד חזון
למועד

חיוב מאה ברכות

שאלה: האם מאה ברכות זה חיוב.

תשובה: מאה ברכות הרי הוא חיוב גמור.

מקור: איתא בגמ' במנחות דף מג ע"ב, תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה
ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך, רב חייא בריה דרב
אואיא בשבתא וביומי טבי טרח וממלי להו באיספרמקי ומגדי עכ"ד, וכתב שם רש"י אל
תיקרי מה אלא מאה, כלומר שה' מבקש מעם ישראל לבאך מאה ברכות, ובתוס' כתבו
בשם ר"ת שבפסוק ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל עממך כי אם ליראה את ה' אהליך
ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו לעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, ותיבת שואל
מלא עם וי"ו בזה יש מאה אותות, עוד כתבו התוס' שתיבת מה שבאותיו א"ת ב"ש היא
אותיו י"צ ובגימטריה הם מאה, עוד כתבו התוס' שם, וי"מ כדי להשלים מנין מאה
באותיותיה א"ת ב"ש היא אותיות י"צ ובגימטריה הם מאה, [א.ה. וכן כתב באבודרהם
ברכת המצוות עמ' לה] עוד כתבו התו' וי"מ כדי להשלים מאה באתיותיה וכי קרית מאה
הרי כולן עכ"ד, וכתב שם בחידושי אגדות למהרש"א ד"ה חייב, שהטעם שמפרשים מה
מלשון מאה ולא כפשוטו משום שמשפט הפסוק משמע שה' אינו שואל ממך דבר גדול כי
אם ליראה וזה תמוה שהרי יראה הוא דבר גדול כשאת הגמ' וכי יראה מילתא זוטרתא
היא ולכן כתבו שהכוונה שה' שואל ממך מאה ברכות שע"י כן תגיע לידי יראה שהוא דבר
גדול יעו"ש, ובתועפות רא"ם על היראים סימן רנה אות א' כתב שהמקור שיש לברך מאה
ברכות בכל יון נלמד ממה שאנמר דברים י' יג היום לטוב לך והיינו שיעשה כן בכל יום.

וכתב בטור או"ח סימן מו כתב, שהוא מתקנת דוד המלך כיון שהיו מתים מאה נפשות
מישראל בכל יום ולא היו יודעין על מה עד שחקר והבין ברוח הקודש ותקן להם לישראל
מאה ברכות, וצריך כל אדם ליזהר בהם והפוחת אל יפחות והמוסיף יוסיף על דבר ברכה
וברכה שנתקנה לו כמו שאמרו חכמים (ברכות מ.). ברוך ה' יום בכל יום ויום תן לו
מעין ברכותיו, וכו' עכ"ד, ומדבריו נראה שאינם חיוב אלא רק זהירות, וגם שהוא מתקנה

של דוד המלך. ומקור דבריו הוא מדברי המדרש רבה פרשה יח סימן כא, ונחומא פרשת קרח סימן יב שדוד המלך תיקן הלכה זו בשעת המגיפה כאשר בירושלים עיה"ק היו מתים כל יום כמאה אנשים במגיפה ועמד ותיקן שיברכו מאה ברכות בכל יום ופסקה המגפה ודרשו כן מהא דכתיב שמואל בב' כג א' נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על ע"ל בגיטמריא ק'.

ובספר הכלבו סו סימן קכב וכן כתב בדרשת מהר"י שעויב תלמיד הרשב"א פרשת עקב בד"ה ועתה נפרש, כתבו שתיבת מודים בברכת ההודאה הגיטמריא מאה ומכאן שעיקר ההודאה להקב"ה בכל יום ויום ע"י מאה ברכות

אבל בסידור הרוקח בשם המדרש כתב טעם אחר למאה ברכות, וז"ל: אמר ארבהם אבינו לפני הקב"ה רבונו של עולם תודיעני באיזו זכות בני מתקיימים בעולם, אמר לו קחה לי עגלה משלושת, ויהיו מקריבים לפני קרבנך, אבר אברהם, תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן חורבנו מה תהא עליהם, אמר לו יהיו אומרים לפני מאה ברכות בכל יום, ומעלה אני עליהם כאילו הקריבו לפני כל הקורבנות לכך תיקנו מאה ברכות כנגד מאה פסוקים שיש במקרא שבהם כל הקורבנות.

עוד טעם כתב בכל בו סימן א', וז"ל: כותב ר' אשר ז"ל בא וראה כמה חבב אותנו הקב"ה שצונו לברך אמה ברכות בכל יום כדי שנשתכר אלף זהובים בכל יום כדאמרינן בחולין דף פז ע"א יתה בת קול ואמרה כוס של ברכה שוה ארבעים זהובים עשרה זהובים לכל ברכה וברכה עכ"ד.

עוד כתב ברוקח (הל' ברוכת סימן שכ) סימן לזה ממה שנאמר עשרה זהב משקלם וסמוך לזה נאמר ויברך ברוך ה' אלהי אדני אברהם לרמז שהברכה שוה עשרה זהובים, ובשיר השירים ח' יב נאמר האלףך שלמה שמאה ברכות שוה אלף זהובים יעו"ש, ובספר תירוש ויצהר סימן צח אות יד הוסיף עוד בשם הרב שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל לבאר ממה שנאמר בהמשך הפוסקים ומאתים לנטרים את סריו שלפ החשבון חסר בשבת עשרים ברכות ועל זה נאמר שהמאתיים זהובים החסרים בשבת לנטרים את פריו ימלא אותם בפירות כמבואר בגמרא מנחות מג שרב חייא היה טורח למלאות את מנין הברכות במיני מגדים אמנם יש תקנה אחרת לזה היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני שם יג גנים היינו בתי כנסיות כמו שאמרו במדרש רבה על פסוק זה והכונה בזה שיושבים בבתי כנסיות מקשיבים לקול המברכים את ברכות התורה וההפטרה כדי להשלים מנין זה.

ובספר תורת חיים ב"ק צא ביאר זה שאמר דוד המלך תהילים פד יא כי טוב יום בחצריך מאלף בחרתי הסתופף בבית אלהי וגו' שכוונתו שטוב בעיניו השכר שנותנים בעולם הבא עבור מאה ברכות שמברכים בבית אלהי והיינו בבית הכנסת ממה שיתנו לך אלף זהובים בעולם הזה.

ובאורחות חיים כיסוי דהם בוכלב בו סמן קח כתב, שרמז לזה בפסוק כף אחת עשרה שהזב שכף האו בגיטמריא מאה הכוונה על מאה ברכות אחת פירוש שאחת ממאה הברכות שוה עשרה זהב.

עוד כתב באבדורהם שחרית של שבת, שיש לרמוז לזה מהלשון שאומרים בנשמת בתפילת שבת הן הם יודו ויברכו וכו' שיגמטריה של הן הם הוא מאה לרמוז שמברכים אותו במאה ברכות בכל יום.

ובשו"ת יוסף אומץ סימן נ' כתב שראה בספר כתנות אור לבעל הפנים מאירות פרשת נצבים שמאה ברכות באים לכפר על צ"ח קללות שבמשנה תורה, וכתב שם ששוב מצא שכן כתב בספר הרוקח סימן שכ יעו"ש.

עוד מצינו בפרשת פקודי (לח כז) מאת אדנים למאת הככר לאדן, שכתב שם בבעל הטורים שמאת האדנים הוי כנגד מיסדים על אדני פז (שיר השירים ה' טו) וכנגדם תקנו מאה ברכות בכל יום עכ"ד.

ובספר כד הקמח ערך ברכה כתב רבינו בחיי, שנראה שמשנה רבינו ע"ה יסדם תחילה ואח"כ שכחום וחזר דוד ויסדן, ואחר זמנו של דוד שכחום וחזרו חכמי התלמוד ויסדום, ובשדי חמד מערכת ח' כלל לד כתב לדון האם הוא חיוב מה"ת או מדרבנן, וכתב שם להאריך בזה

ובספר המנהיג (דף ו' ע"א) כתב שמאה ברכות זה חיוב הלכה למשה מסיני ומה שהגמ' אומרת שדו המלך תיקן מאה ברכות הוא רק החזיר עטרה ליושנה יעו"ש. וכן כתב לדינא ברמב"ם בהל' תפילה פרק ז' הלכה יד.

אך בשו"ע סימן מ"ו ס"ג כתב, חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות לפחותה ונראה שהוא חיוב גמור, ואמנם במחזיק ברכה שם כתב להוכיח ממש"כ בגמ' מנחות שכך נהג רב חיים וכו' נראה שאין זה חיוב מעיקר הדין אלא רק מידת חסידות יעו"ש, ולכאורה יש להעיר שהרי מדברי השו"ע שזה חיוב מעיקר הדין.

מדאורייתא או מדרבנן

הנה הרמב"ם בספר המצוות שורש א' כתב שהבה"ג מנה מצוה זו בהדי תרי"ד מצוות, אבל הרמב"ם כתב שאין כאן אלא מצוה מדרבנן, ומ"מ לשיטת הבה"ג לכאורה הרי הוא מצוה מדאורייתא, אבל למעשה מהתוס' במנחות שם נראה דהוא רק אסמכתא, דהנה שם כתבו בשם ר"ת שמאה אותיות חסר אחת יש בפסוק זה וכאשר הקרי הוא שואל מלא ולא כדכתיב שאל חסר אכן יש בו רק ק' אותיות ועוד דאם קוראים מאה ולא מה יש ק' אותיות ועדו כתבו שם בתוס' פירוש אחר דבא"ת ב"ש מ"ה הם צ"י שהם ביטריא ק' יעו"ש. וממילא נראה דהוא רק אסמכתא בעלמא, וכן כתב בראבי"ה עמ"ס ברכות סימן קמו שהלכה זו תיקנו חכמים ואסמכוה אקרא.

ואולם בספר המנהיג עמ' ו' כתב בזה"ל: ודבר זה מסורת בידינו מאבותינו למשה מסני שיש לברך מאה ברכות בכל יום מן התורה מן הנביאים ומן הכתובים עכ"ד, ונראה מדבריו שהוא הלכה למשה מסיני מה"ת.

נשים במאה ברכות

שאלה: האם נשים חייבות במאה ברכות.

תשובה: נשים אינם חייבות במאה ברכות.

ויש לדון האם חשב כזמן גרמא ויש לדון בדין מאה ברכות בנשים שאין מברכים הרבה ברכות כגון ברכת קר"ש וגם לא מתפללות ג' תפילת ביום, היאך יש להם מאה ברכות.

הנה נראה לענ"ד דלפי הגרע"י אין בזה בדיוק חיוב, דהנה בדעתו של מרן הגרע"י, ראה בספר שיעורי הראש"ל (ח"ב עמ' שעט) הובא שאמר הגרע"י זצוק"ל לענין מאה ברכות לנשים שאין חובה ממש, אלא דקשה ממש"כ בהליכות עולם ח"א וישב עמ' נט שנשים חייבות במאה ברכות, וכן כתב להעיר בשו"ת הלכה למשה ח"ג בריש הספר יעו"ש, ושאלתי בזה לדודי הגאון רבי פנחס פרץ שליט"א שכתב את שיעורי הראש"ל, וכתב לי בזה"ל: בתר שניהם. חובה להשתדל בעוז ותעצומות אף נשים לומר 100 ברכות בכוונה. להרויח חיים. היכא דלא אפשר. יש לנהוג כפי האפשר עכ"ד, וכדבריו כן יש להוכיח מדברי הילקו"י (קיצור שו"ע סימן מו ס"ה) וז"ל: גם הנשים צריכות להשתדל לברך מאה ברכות בכל יום, מאחר וחייב מאה ברכות בכל יום אין לו זמן קבוע, והוא חיוב מתחדש מידי יום ביומו, וממילא אין שום סיבה לפטור את הנשים מחיוב זה, שלא נפטרו הנשים אלא ממצוות שהזמן גרמא. ואף על פי שהנשים אינן חייבות להתפלל ג' תפלות ביום, וגם אסור להן לברך ברכות פסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע של שחרית וערבית, מכל מקום צריכות להשלים מאה ברכות בברכות שתברכנה על מגדנות, וכן הרי הן רשאיות להתפלל גם מנחה וערבית [תפלת שמונה עשרה] ולהשלים מאה ברכות. וכן ברכות השחר וברכות התורה, ברכת על נטילת ידיים והמוציא, וברכת המזון. עכ"ד, אבל מ"מ י"ל דלהכי הגרע"י לא יכל לחייב את הנשים במאה ברכות.

[אולם ידידי הרב נסים יחיאל בן שמעון שליט"א, כתב לי על דברי דודי בזה"ל: ואין לנו אלא מה שכתב מרן הגר"ע זצ"ל להדיא בספרו הליכות עולם ח"א עמוד נט בזה"ל: 'ואף נשים חייבות לברך מאה ברכות בכל יום', הרי שחקק בספרו שחייבות ללא דבר שמשמע לשתי פנים, ומה שקשה ממק"א יש לישב. כך הם כללי הפסיקה כידוע ולא לפסוק ע"פ מה שאמר או משמע בספרים ושיעורים... ע"כ דעתו].

וכן נראה מדברי מרן הגרשז"א בהליכות שלמה (תפילה פרק כב סעיף כה) שכתבו שם בשמו בזה"ל: נראה שאין הנשים חייבות לברך מאה ברכות בכל יום. נדכיון שהחשבון של מאה ברכות כלול בעיקרו מג' תפלות היום וברכות ק"ש, לכן מסתבר דמעיקרא לא חייבוהו לנשים, שודאי פטורות מחלק מן התפלות והברכות, ואף שבאפשרותן להרבות בברכות הנהנין, מכל מקום הרי בימי התעניות בודאי אי אפשר לנשים שאינן מתפללות להשלים מאה ברכות, ולכן מסתבר שאינן חייבות מעיקרא בחיוב זה עכ"ד.

וכן נראה מדברי מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן כג) שכתב, ש מפשטות דברי הב"י והפוסקים ריש סי' מ"ו דחשבו ק' ברכות של כל אדם וחשבו בחשבון טלית ותפילין וכה"ג ברכות דלא שייכי בנשים ולא כתבו נשים מאי איכ"ל מכלל דפשיטא להו דהתקנה לא שייכי בנשים עכ"ד. וכן ראה כעיי"ז שכתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן קכט) יעו"ש.

אלא דראה למר בריה דרבינא הגר"ד יוסף שליט"א בהלכה ברורה (סימן מו סק"ח) שכתב שאף הנשים חייבות לברך מאה ברכות, וא"כיצד ישלמו, ראה בשו"ת דברי בניהו (ח"ד סימן ב') שהעלה שגם נשים חייבות במאה ברכות, וכתב שישלמו ע"י ברכת הנהנין וכיוצ"ב יעו"ש וכנראה דהרגיש בזה. וכן ראה כע"ז בשם מרן הגריש"א בשו"ת ישיב משה (עמ' יט) שיש דרכים אחרות להשלים מאה ברכות ע"י אכילה ברכות וכיוצא בזה, וראה עוד בס' אשרי האיש (או"ח ח"א פרק ז' ס"א) שכתבו בשם גהריש"א שנשים חייבות במאה ברכות ומה שקשה להם להשלים אינו פוטר אותם ממאה ברכות.

אבל מאידך הפוסקים האשכנזים כן חייבו את האשה במאה ברכות, ראה בס' שאלת רב (ח"א פרק יז אות ז') שנשאל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א האם גם נשים חייבות במאה ברכות, והשיב ע"ז הגר"ח ק"ק אין חילוק בין איש לאשה, וכן ראה עוד בס' הליכות חיים (ח"ב פרק ז' אות מ) שנשאל, האם נשים חייבות במאה ברכות, שהרי הסברא נותנת שחייבות דזיל בתר טעמא דמילתא, אלא די"ל דמאחר שקשה להן לקיים לא חייבו אותן חז"ל. מה דעתו בזה. תשובה: חייבות. עכ"ד, והיינו טעמא וכי נשים לא בעי חיי, יעו"ש. וראה עוד בכל חיוב נשים במאה ברכות בשו"ת הלכה למשה, ובשו"ת לב מבין ח"א שהאריכו בכ"ז.

וידידי הגרנ"י בן שמעון שליט"א כתב לציין מש"כ בקובץ משנת יוסף תש"ס עמ' כב שמספרים שמרן הגר"ע יוסף זצ"ל אמר שאשה הנזהרת לברך מאה ברכות בכל יום תזכה שיהיו לו בנים תלמידי חכמים, וכתב שם, נעשה חשבון בקצרה: כל אשה מברכת מידי יום ביומו לפחות 40 ברכות. לדעת מרן הגר"ע יוסף זצ"ל אשה חייבת רק תפילה אחת ביום, יש לה כבר 19 ברכות, עוד 20 ברכות של ברכות השחר, ולא כמו הגברים שיש להם 21 ברכות כי יורד להם מהחשבון ברכת שלא עשני אשה, כולל ברכת המפיל (שגם אשה חייבת, עי' בחזו"ע ברכות עמ' תקיב) הרי בסה"כ 40 ברכות. אשה סטנדרטית אוכלת לפחות פעם אחת ביום לחם, נוספו לה עוד 6 ברכות. עוד ברכות של ארוחת צהריים וערב, אשר יצר ונשנושים במהלך היום, ביחד בערך 60 ברכות, חסרים לה עוד 40 ברכות, מה תעשה ? עצה טובה שבכל בית יניחו באיזה פינה כמה מיני בשמים, ותברך עליהם כמה פעמים ביום, ובשעת הדחק תשלים באמירת 'אין כאלוהינו' וכיוצ"ב. עכ"ד.

ושוב שמעתי בזה ממו"ר הגר"ע פריד שליט"א, שנשים אינם חייבות במאה ברכות, שנשים אינן חייבות במאה ברכות, כמו ששמע בסימן מו שמנה הב"י והמג"א את המאה ברכות, ומונים שם דברים שנשים אינם חייבות בהם, ולא הזכירו כיצד נשים ישלמו את זה, ולפעמים חסר לנשים הרבה ברכות, שבצורה הרגילה קשה מאוד להשלימם, ואם נשים היו חייבות, ודאי שהפוסקים היו מזכירים להזהר בזה, ואיך להשלים את המאה ברכות, ונראה דפשיטא ליה להפוסקים שנשים אינם חייבות בזה, וכיון שהוא חיוב דרבנן לא חייבו חז"ל בנשים, שפטורות מחלק מהתפילות והברכות. עכ"ד.

כיצד מונים את חשבון מאה ברכות

שאלה: כיצד מונים את החשבון של מאה ברכות מהיום או מהלילה.

תשובה: מלילה ללילה.

מקור: הנה בקונ' עובר אורח שבסוף ספר אורחות חיים עהשו"ע סימן מו ס"ג, כתב בזה"ל: נסתפקתי אם היום הולך בזה אחר הלילה או להיפך ומצאתי סתירות בזה בדברי הראשונים ז"ל והארכתי בימי עלומי בס"ד עכ"ד.

ואמנם בספר כלבו סימן לו, כתב וז"ל: יש מקומות שנהגו לומר אין כאלהוינו אחר תפילת מוסף אחד שבת ואחד יו"ט כדי להשלים מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום כי בשבת וביו"ט אין אדם מתפלל מי"ח ברכות רק ז' נמצא שיצאו מהן ל"ג ברכות בין ערבית בין שחרית ומנחה ומשלימין אותן בז' ברכות של מוסף שש שבסעודה שלישית וכ' כינויים שיש באין כאלהוינו שכל אחד מהן עולה להשלים ברכה אחת נמצאו נשלמו ל"ג ברכות שהיו חסירות עכ"ל, ומבואר מדבריו שמונין את הברכות מהלילה, וכן נראה מפירוש ר"י בר יקר רבו של הרמב"ן. וכן כתב בספר העתים לרבינו יהודה אלברצלוני סימן קצה וז"ל: ואיכא נמי מאן דחשב בחשבון מאה ברכות דאורתא בהדי יממא דחשוב דאורתא בקדמייתא והדר דיממא בהדי אורתא דחלפא וחשיב נמי דערב שבת בהדי שבת ובעי להשלים בשבת יט דהבדלה לאו מחשבון ברכות דשבת אלא מברכת דחד בשבת היא והאי חושבנא מכרעאה מדרב חייא בר אויא דטרח וממלא להו דאי לא חסרי אלא חמשה ברכות להשלים בשבת ליכא טירחא כולי האי עכ"ל, וכן מבואר מהארכות חים דין מאה ברכות אות ג', וכן מבואר בבלי הלקט סימן א, וכן כתב בכף החיים פאלגי סימן לו אות סב וז"ל: ענין מאה ברכות מתחיל למנות מתחילת הלילה עד סוף היום בכל העשרים וארבע שעות ובשבת ויו"ט עכ"ד, וכן כתב בשו"ע הרב סימן מו ס"א וז"ל: להשלים מנין המאה ברכות וכו' מערב ועד בוקר ועדו כתב ע"י הברכות שמברך תמיד ערב ובוקר וצהרים עכ"ד, וכן כתב בסדר היום עמ' סג. וכן מוכח ממש"כ בב"י סימן מו וז"ל: ומנין מאה ברכות כך הוא בלילה כשהולך לישן וכו' עכ"ד, ומבואר מדבריו שמונים את הברכות מהלילה, ואמנם בשו"ת עטרת פז ח"א עמ' נד, כתב ליישב דלעולם ניהא לב"י לכלול את ברכות קר"ש דערבית עם ברכות קר"ש דשחרית ולכן הב"י מנה מברכת המפיל.

ואמנם לי מו"ר הגר"ע פריד שליט"א ובב"י שם מבואר שיתחיל למנות את המאה ברכות עם ברכת המפיל, ומבואר שמונים את המאה ברכות מהלילה, ויש לתמוה למה לא התחיל מברכות קריאת שמע ושמו"ע של מעריב, וצריך לומר שניחא ליה למנות את ברכות קריאת שמע של מעריב ושל שחרית ביחד, וכן מנה את שתי הסעודות של הערב והיום ביחד. עכ"ד, והיינו שהב"י כתב רק את המנין של הברכות ולא את הסדר של הברכות.

ונפק"מ בכ"ז שאם מנין הברכות הוא מתחיל מערב עד ערב ממילא ביום שישי הרי יש ב' תפילות של י"ח ברכות, וממילא הרי גם במוצאי שבת יש תפילת שמו"ע

ואכן בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן קכט כתב שאם לא דקדק וחיסר בשבת או ביום הכיפורים יש לצרף דעת כמה מגדולי הפוסקים שס"ל שמאה ברכות כל יום היינו במשך יום ולילה שלאחריו ולא לילה ויום וכן משמע קצת מלשון הרמב"ם בפ"ז מתפילה הי"ד שצריך לברך מאה ברכות בין היום והלילה הרי הקדשם בלשונו יום ולילה ומשמע מצטרף

ליום שלפניו וכעין קדשים שהלילה הולך אחר היום שקדם לו ולא יום שלשם לילה ויום דבר זה צ"ב עכ"ד, ומבואר מדבריו שאף שקימ"ל כשיטות שמונין מהלילה אבל אם לא דקדק וחסר בשבת או ביום הכיפורים יש לצרף את דעת כמה מהפוסקים שס"ל שמאה ברכות כל יום מונין מהיום.

וכן כתב בספר בית ארזים סימן רצ אות ד', כתב, שאפשר ביום הכיפורים על הפוסקים שס"ל שמונין הברכות מהיום וז"ל: דיהיה לנו קולא לדעת הרמ"ע מפאנו בספר כנפי יונה ח"ב אות קיב דס"ל דמונין מהיום, גבי יום הכיפורים שיוכל להשלים מאה ברכות ביום הכפורים שחסרים הרבה לסיבת הסעודות החסרים בו וקשה מאד להשלימן אבל לדעת הרמ"ע יתכן שפיר עכ"ל. ומדברי המשנ"ב שם לא נראה חסר.

והו"ד הגרשז"א בספר הליכות שלמה פרק כב אות כג, שלענן מאה ברכות שמחויב אדם לברך בכל יום היום הולך אחר הלילה שלפניו, וכתב שם שלגבי ברכת המזון של סעודה שלישית בשבת אם מברך לאחר צאת הכוכבים מסתבר דשייכי ללילה אבל המתפלל ערבית מבעוד יום בערב שבת וגם עושה קידוש וכו' נמנות ברכות אלו לחשבון ברכות היום ולא הלילה הואיל ועדיין יום הוא לענין טבילה מטומאה.

ולגבי בין השמשות, הנה הגרשז"א בהליכות שלמה תפילה פרק כב בהערה מב, כתב לגבי להסתפק לגבי בין השמשות אם הברכות שמברך אז מצרפות ליום שעבר או ליום הבא ונשאר בצ"ע, והו"ד בספר שיח הלכה מהדו"ת בתחילת הספר.

בשו"ת בצל החכמה ח"ד סימן קהב כתב שאם התפלל ערבית של שבת קודש ביום מזמן פלג המנחה וכן אם עשה קידוש וסעודה בערב שבת ביום מפלג המנחה ששייכות ברכות אלו ליום שישי ולא לשבת קודש וכן אם בירך ברכת שהחיינו של יוה"כ ביום דברכה זו שייכת ליום חול ולא ליום הכיפורים וכן אם בירך ברכת המזון של סעודה שלישית אחר צאת הכוכבים דברכות אלו שייכות ליום ראשון ולא לשבת קודש,

ואמנם בשו"ת שבט הלוי ח"ה סימן כג, ובספר הליכות עולם ח"א עמ' נט, ובשו"ת שרגא המאיר ח"ה סימן מג אות ב' שהולכים בזה אחרי שבת ואחר יום הכיפורים, ועיין עוד במש"כ בזה בספר ברכת איתן סימן ד' עמ' קפ, ובקונ' מאה ברכות עמ' לד, ובספר מערכי לב ח"ג עמ' קנז.

המוציא את חבירו ידי חובה בברכות האם עולה לו למאה ברכות

שאלה: מי שמוציא את חבירו ידי חובה בברכות האם עולה לו למאה ברכות.

תשובה: יוצא ידי חובה.

מקור: בספר הליכות שלמה תפילה פרק כב הלכה כד, כתב המברך ברכת המוציא בליל א' דפסח או בליל א' דסוכות כדי להוציא אחרים יד"ח והוא בעצמו אינו יוצא בזה או המקדש בבית חולים כמה פעמים וכדומה גם הם בכלל מאה ברכות וכ"ש ששליח ציבור יוצא אף לכתחלה ידי חובת מאה ברכות בחזרת תפלה עכ"ד, ומבואר מדברי הגרשז"א

שבחורת הש"ץ יוצא הש"ץ אף לכתחילה ידי חובת מאה ברכות משמע שגם בזה שמוציא אחרים הרי הוא יוצא יד"ח בזה של מאה ברכות.

שבת קודש

שאלה: האם גם בשבת יש חיוב של מאה ברכות

תשובה: נראה שגם בשבת הרי הוא חיוב גמור.

מקור: כן נראה מדברי השו"ע, ואמנם מרן החיד"א במחזיק ברכה סימן רצ סק"א כתב שבשבת אין חיוב בדבר והוא ממידת חסידות, וכתב להוכיח כן ממש"כ בשו"ע סימן רצ ס"א ירבה בפירות ומגדים ומיני ריח כדי להשלים מנין מאה ברכות, ולשון הש"ס במנחות מג: רב חייא בריה דרב אויא בשתבא וביומי טבי טרח וממלי להו באספרמקי ומגדי, ומוכח שהיה זהיר להשתדל אף אם יהיה לו טורח בגופו וממונו וכדקאמר טרח וממלי להו, אמנם כיון דחזינן בש"ס ייחס זה דווקא לרב חייא בריה דרב אויא ומשמע דהוא דוקא היה מצויין לטובא בהא מילתא למדנו דלטרוח בזה הוא מדת חסידות עכ"ל.

וכן ראה בפתח הדביר סימן רצ סק"ג וז"ל: טרחא זו דהוה טרח רב חייא בריה דרב אויא למלאות לו מאה ברכות (מנחות מג:): אי הוה מדינא או ממידת חסדות בהא חזיתיה להרב החיד"א ז"ל במחזיק ברכה אות א' שכתב וז"ל: לשון הש"ס במנחות מג: רב חייא בריה דרב אויא בשבתא וביו"ט טרח וממלי להו באספרמקי ומגדי ומוכח דהיה זהיר להשתדל אף אם יהיה לו טורח בגופו וממונו וכדקאמר טרח וממלי להו אמנם כיון דחזינן דבש"ס ייחס זה דוקא לרב חייא ומשמע דהוא דוקא היה מצויין לטובא בהאי מילתא למדנו דלטרוח בזה הוא מידת חסידות ע"כ ולכאורה קשה דאיך אפשר לומר כן מאחר דר"מ דהוא מארי דהאי דינא קאמר התם בש"ס חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום משמע דחיובא איכא ובודאי דגם שבת ויו"ט אתו מכללא דמאין אפקינהו מהאי חיובא וכיון דבשבת ויו"ט בצרי להו כמה ברכות ודאי מוכרח כל אדם לטרוח להשלים חיובו וכן תראה דהרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות תפלה ה"ט"ו טז פסקיה להאי מילתא בחיוב דבר השוה לכל נפש וז"ל בשבתות ויו"ט שהתפלה ז' ברכות וכו' צריך להשלים מאה ברכות מהפירות כיצד אכל מעט ירק מברך לפניו ולאחריו וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ולאחריו כו' וכתב שם מר"ן בכס"מ הלכה יד דהוציאו מההיא דרבי חייא וכו' ועי' להרב ל"מ שם ה"ט"ז ולהרב ערך השלחן ז"ל סי' רצא אות ד וכן פסקו הטור ומר"ן ז"ל חיוב מאה ברכות לעיל סי' מו סג ובסי' זה סא וא"כ איך כתב הרב מחזיק ברכה ז"ל דאינו אלא מידת חסידות עכ"ל. ועיין עוד בספר מערכי לב ח"ג עמ' קכז מש"כ להאריך בזה.

וראה עוד להגר"י פערלא על הרס"ג עשה ב' ד"ה והנה שכתב להוכיח מכמה מרבתינו הראשונים שאין חיוב כלל לברך מאה ברכות, אבל אין עליו חיוב להשלים שלא בירך מנין זה וכגון בשבת ויו"ט אם הוא מתענה וז"ל: והנה הרב שמואל בן גבירול שמנה מצות תפלה ומצות עבודת השם צ"ע לכאורה אמאי לא מנה מצות מאה ברכות שהרי דרכו ז"ל למנות גם מצוות דרבנן כמו שמנה מצות נר שבת ומצות עונג שבת שהם מדרבנן וכן מנה מצות נר חנוכה וקריאת מגילה וכו' וזה תימא לכאורה והנראה לי בדעתו ז"ל דס"ל דהנה עיקרא

דהך מילתא נפקא לן מדתניא במנחות מג תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר דברים י יב ועתה ישראל מה ה' אלקיך וגו' רב חייא בריה דרב אויא טרח וממלא להו בשבתא וביו"ט באספרמקי ומגדי ע"ש וקשה לכאורה כיון דאיכא חיוב לברך מניין מאה ברכות בכל יום מאי קאמר רב חייא בריה דרב אויא טרח וממלי להו הרי על כל אדם מישראל איכא חיובא למעבד הכי רב חייא בריה דרב אויא לא עביד מילתא יתרתא בהכי אבל נראה דהנה עיקר הך ברייתא שנויה בתוספתא פ"ו הל"א דברכות והתם גרסינן לה היה ר"מ אומר אין לך אדם מישראל שאינו עושה מאה מצוות בכל יום קורא שמע מברך לפנייה ולאחריה אוכל פתו ומברך לפנייה ולאחריה וכו' ע"ש וכן הוא בירושלמי סוף ברכות סח ע"א ע"ש ולפי לשון זה לא משמע דאיכא חיובא בהכי לברך מאה ברכות אלא דקאמר שכן הוא מספר הברכות שכל אדם לפום אכלתו ושתייתו ומצוות המוטלות עליו ותפלותיו שהוא מברך בכל יום ואין הכי נמי שהרשות בידו לישב בתענית או לאכול דברים שאינן טעונין ברהמ"ז לאחריהם וכן בשבת ויו"ט ליכא חובה מדינא למלאות המספר מאה ברכות אלא דאורחא דמילתא הכי הוא שכל אדם מישראל לפום צרכיו וחובותיו מברך מאה ברכות ולפ"ז גם לשון הברייתא שבגמרא צריך לפרש כן דמאי דקתני חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום לא שיהא החובה להשלים מספר מאה ברכות אלא לומר דכל אדם מישראל לפי דרכו באכילתו ושתייתו שבכל יום ולפי המצוות והתפלות המוטלות עליו ממילא נתחייב במאה ברכות בכל יום שכשמניח תפילין חייב לברך שתי ברכות וכשמתפלל שלשה פעמים ביום מברך נ"ז ברכות ועל אכילתו מברך כמה ברכות וכן כולם עד שעולים במספר מאה ואין כאן חובה אלא עיקר הברכה על כל דבר בפני עצמו אבל המספר רשות הוא אלא דממילא אתי וכן משמע ביותר לפי גרסת הרבה ראשונים ז"ל בגמרא שם מנחות מג מאה ברכות חייב אדם לברך בכל יום וכו' וזו היא גירסת הבה"ג סוף הלכות ברכות בנוסחת הבה"ג שלפנינו ע"ש וכן הוא גירסת הערוך ערך מאה ובסמ"ג עשין יט ובטור אור"ח סי' מ"ס ובארחות חיים דיני מאה ברכות ע"ש ועוד בכמה ראשונים דלפי גירסא זו משמע יותר דלא בא לומר אלא דהברכות שמתחייב בהם בכל יום עולות למספר מאה, והכי קאמר מאה ברכות הן שחייב אדם לברכן בכל יום והיינו דהכי אורחא דמילתא מסתמא ואין הכא נמי דכשעסק בדבר הפוטרו מק"ש ותפלה ותפילין וכן בשבת ויו"ט וכיוצ"ב דבצרו להו ברכות ליכא מדינא שום חיובא להשלים מספר מאה ברכות ומקרא דמייתי דכתיב מה ה' אלקיך וגו' ג"כ אין הכרח לחייב במספר מאה אלא דקאמר קרא דעל כל הנאותיו של אדם ומצותיו שעושה חייב לברך באופן שבכל יום עולים במספר מאה לפי דרכו של אדם ברוב הימים וכמו שנמנו בראשונים ז"ל בפרטות ובלא"ה קרא אסמכתא בעלמא הוא כידוע וגם מה שהביאו הראשונים ז"ל והוא מן המדרש במדבר רבה פ' קרח פרשה יח א דוד המלך תקן מאה ברכות בכל יום לפי שמתו אנשים במגפה בכל יום ומייתי לה מקרא דכתיב נאום הגבר הוקם על דעל בגימטריא מאה ג"כ אין ראיה שהתקנה היתה על מספר מאה אלא דדוד המלך תקן לברך ברכת הנהנין כולם וגם תקן המספר של ברכות התפלה וק"ש באופן דממילא עלו בערך למספר מאה בכל יום אבל מספר מאה ודאי אינו מן התקנה ואם אירע לו שנפטר מכמה ברכות שדרך להתחייב בהם בכל יום לא מחייב למיטרח ולאשלומינהו וכן מבואר בהדיא דעת הראב"ע ז"ל בס' יסוד

מורא שער שני ע"ש בלשונו ועי' מש"כ עוד שם בשער שישי דשם כוונתו רק על עיקר מצות הברכות ע"ש היטב ולפי"ז ניחא שפיר מאי דאמרינן במנחות שם דרב חייא בריה דרב אויא בשבת ויו"ט טרח וממלי להו כי היכי דלא לבצרו להו מן השיעור כבשאר ימות השבוע ואין זה אלא ממידת חסידות עכ"ל.

וראה עוד בילקו"י מהדורה ישנה או"ח סימן מו עמ' מד שכתב בשם אביו שכתב בהרעות שנדפסו בראש ספר שמח נפש וז"ל: ויש לסייעו ממה שכתב הרמב"ן בחידושי פסחים מ. דמהא דאמרינן התם דאימיה דרבינא מנקטי ליה בארבי שמע מינה דשאר רבנן לא הוי זהירי בהכי ומפקי נפשייהו בחטי דעלמא ומשום דלא מחזקינן איסורא ע"ש וכן כתב הרא"ש בפסקיו פסחים פ"ב סי' כו וז"ל וכן משמע דחומרא בעלמא הוא מדקאמר מר בריה דרבינא מנקטא ליה אימיה בארבי משמע דאיהו לבד היה מחמיר וכל שאר החכמים לא נהגו כן ע"כ אמנם נראה מדברי רבותינו הראשונים שמצות מאה ברכות בכל יום הוא חיוב גמור הרי"ף בפ"ט דברכות דף מד הביא דברי הגמרא במנחות ובדברי רב אויא כתב גרסא אחרת וז"ל תניא היה ר"מ אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל וגו' אמר רב חייא בריה דרב אויא בשבתות ויו"ט דלא נפישו ברכות ממלי להו באספרמקי ומגדי עכ"ל.

וכן ראה בספר מערכי לב ח"ג עמ' קכה שכתב שגם הרא"ש בברכות פרק ט' סימן כד כתב בדברי הגמ' כגירסת הרי"ף ומגרסתם נראה שהשמיטו אתה מילה טרח משמע דס"ל דהוי חיוב גמור להשלים את מניין המאה ברכות אף בשבתות ויו"ט שלהם צריך להשלים.

ואמנם מדברי הרמב"ם בהלכה טו נראה שגם בשבת הוא חיוב, וכן כתב לדינא בספר אהל מועד שכן בשבת יש חיוב, וכמו שפסק בשו"ע או"ח סימן מ"ו ס"ג כל יום, וכמ"ש בשו"ע סימן רצ"א ירבה בפירות ומגדים ומיני ריח כדי להשלים מניין מאה ברכות.

לגרום ברכה שאינה צריכה למאה ברכות

שאלה: האם מותר לגרום ברכה שאינה צריכה בשביל מאה ברכות.

תשובה: מותר, ובני האשכנזים מחמירים בזה.

מקור: במג"א סימן רטו סק"ו כתב שאסור לגרום ברכה שאינה צריכה כדי להשלם מאה ברכת בשבת, וכן כתב במשנ"ב סימן מוס סקי"ד, וכן כתב בשו"ע הרב סימן רטו ס"ד, וכן נראה ממש"כ בחסד לאלפים סימן רט"ו ס"ו, וכן כתב בכה"ח סימן רטו אות ל' יעו"ש. אבל בשל"ה הקדוש מסכת שבת פרק נר מצוה אות מז, כתב שמותר, וכן כתב בא"ח פרשת פנחס אות טז ואתחנן אות י', וכן כתב בשו"ת יחודה דעת ח"ו סימן כו, ובהליכות עולם ח"ג עמ' צג ובחזו"ע ברכות עמ' יא,

שאלה: האם מותר בשבת לגרום ברכה שאינה צריכה כדי להוסיף למאה ברכות, אבל לא יגיע למאה ברכות

תשובה: יש להסתפק, והמיקל יש לו על מה לסמוך.

מקור: הנה באילת השחר עה"ת פרשת עקב פ"י פי"ב כתב גהראי"ל שטיינמן זצוק"ל בשם מרן הגרי"ז הלוי זצ"ל שאמר שכל המצוה אהיא שיברך מאה פעמים, ואם ברך פחות ממאה אין שום נפק"מ בין שבעים לשמונים שהקיום הוא רק ע"י מספר מאה ברכות בשלימות יעו"ש, וכן הו"ד דעת הגאון רבי אברהם גינחובסקי זצ"ל בספר אמרות משה ח"ב סימן א.

ואמנם כתב שם הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל שהנה הטור או"ח סימן מו כתב על תקנת מאה ברכות וצריך כל אדם לליזהר בהם, והפוחת אל יפחות והמוסיף יוסיף, ובשו"ע ס"ג כתב חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות לפחות, והלשון משמע שיש מעלה בכל תוספת ברכה, וא"כ גם מי שלא יגיע למאה ברכות י"ל שיש ענין להוסיף לברך כמה שיכול. והוסיף שם עוד בסוגרים עגולות, ושליח ציבור החוזר על שמו"ע ברכות אלו מוסיפים לו למנין מאה ברכות עכ"ד, [ואפשר דמשו"ה נהג הגר"ח פ"פ שיינברג זצ"ל לעלות לש"ץ בכל התפילות שיכל, וכמו שהאריכו בזה בספר נתגדלתי ונתרוממתי יעו"ש].

ויש לדון מה הדין אם מסופק אם ישלים מאה ברכות האם יכול לגרום ברכה שאינה צירכה, ויש לדון האם זה יכול להצטרף בצירוף של אין כאלוהינו.

האם יש חיוב למנות את המאה ברכות

שאלה: האם יש חיוב למנות כל יום את המאה ברכות, כל ברכה וברכה שאומר.

תשובה: יש אומרים שיש חיוב למנות בכל יום, ונראה שאינו אלא רק הנהגה טובה, אם הוא מגיע למאה ברכות בכל יום.

מקור: כתב בספר סדר היום עמ' סג וז"ל: וטוב לאדם לכוין בברכותיו ולמנות אותם מתחילת הלילה אחת לאחת למצוא חשבון, למען דעת כמה ברכות הוא מברך שלא יפחות ממאה כל יום עכ"ל, ומוכח דגם ביום חול יש חיוב, אבל בסידור היעב"ץ עמ' תקעט, כתב שבחשבון מאה ברכות שצריך למנות היכא שיודע שחסר במנין הברכות אבל ביום חול כתב, שאם מתפלל התפילות והברכות בקביעות א"צ לחשב כלל, ודוקא בשבתות וימים טובים ויום הכיפורים שחסר במנין הברכות, דצריך לחשב ולמנות הברכות שלא יחסר עכ"ד, וראה עוד בשו"ת בנימין זאב סימן קעו שכתב, ומונה כל המאה ברכות עד שמשלים מאה, ומזה שלא כתב בכל יום, אפשר לומר דמה שכתב מונה, הוא דוקא במקום שחושש שיחסר לו באותו יום, אבל במקום שבדרך כלל מברך הברכות הקבועות שבכל יום דא"צ למנות, דהוי מילתא דמסבתרא כשמברך כל הברכות בכל יום שלא יחסר לו ממנין הברכות, ולפי"ז גם לגבריו אין למנות ביום חול, כיון שביום אדם מגיע לכלל מאה ברכות.

כתב בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן קכט, ובח"ד סימן קנג, כתב בשם מרן הגרי"ז הלוי מבריסק זצ"ל לדייק מדברי הרמב"ם בפרק ז' מהל' תפילה הלכה טז, כתב ומונה כל הברכות עד שמשלים מאה ברכות כל יום, שנראה מדבריו שיש עניין למנות ממש שיהא בטוח שהגיע למאה ברכות, עכ"ד, ואמנם כתב להעיר בזה ידידי הגרנ"י בן שמעון שליט"א שנראה מדברי הרמב"ם שכל הדין הנ"ל הוא רק בשבת, כי הרי אם לא יתבונן לא יגיע לידי זה.

אין כאלוקינו

שאלה: האם אמירת אין כאלוקינו משלמת למאה ברכות

תשובה: במקום שאין לו מאה ברכות יכול לצאת בזה יד"ח על ידי אין כאלוקינו

מקור: בספר המנהיג כתב שחשיב כמאה ברכות ויש כמה טעמים לכך, וכן כתב ברוקח (סימן שיט) שר"ת של אן כאלקינו נודה לאלוקינו הן אמן ואח"כ ברוך אלוקינו אתה אלוקינו דהיינו ברוך אתה הוי כאומר י"ב פעמים ברוך אתה אמן,

כן כתב בכל בו סוף סימן לז, וז"ל: יש מקומות שנהגו לומר אין כאלהינו אחר תפלת מוסף אחד שבת ואחד יום טוב כדי להשלים מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום כי בשבת וביום טוב אין אדם מתפלל מי"ח ברכות רק ז' נמצא שיצאו מהן ל"ג ברכות בין ערבית בין שחרית ומנחה ומשלימין אותן בז' ברכות של מוסף ושש שבסעודה שלישית וכ' כנויים שיש באין כאלהינו שכל אחד מהן עולה להשלים ברכה אחת נמצאו נשלמו ל"ג ברכות שהיו חסרות, ואחריו אומר פטום הקטורת והשיר שהלויים היו אומרים ובמקומות שלא נהגו לאומרו יאמרו ברכות אחרות להשלים מנין המאה ברכות כמו שאמרו רז"ל בפרק התכלת רב אשי בשבת וביום טוב ממלא להו במיני מגדי ופירות, עכ"ד.

בענין רמז מאה ברכות בפרשת פקודי

בס"ד

ליל שישי פ' ויקהל פקודי החודש

לכבוד אחי הבה"ח ר' אליהו פורת שליט"א מח"ס מאלפי זהב, ועורך הגליון של מור זקנינו הגאון הצדיק קבי אליהו פורת טהרני שליט"א ר"י ברכי יוסף שליט"א ובעמח"ס אלופינו מסובלים וש"ס, וישר כוחך שהנך משקיע מזמנך העמוס מלבד מסדרי הישיבה ועוסק בתורת הסבא, למען יעמדו בספר ימים רבים.

ראיתי בגליון השבוע (מס' 22) שהבאת, מש"כ הסבא על הפסוק בפ' פקודי "מאת אדנים לכאת הככר לאדן" (לח כז) שכתב בעל הטורים, מאת האדנים כנגד מיוסדים על אדני פז (שיר השירים ה' טו) וכנגדם תקנו מאה ברכות בכל יום עכ"ל, והקשה מור הסבא, וצ"ע מה הקשר בין אדני המשכן למאה ברכות, ונשאר בצ"ע כעת.

הנה השתא דעסיק בענין זה ראתי למרן הגאב"ד רבי אשר ווייס שליט"א בקובץ מנחת אשר לפרשה זו אשר דן בהל' מאה ברכות, ושם שדן במקור דין מאה ברכות, והביא רמז זה בשתיקה, אבל ניתן לבאר זה ע"פ מש"כ לדון שם, האם הוא מדאורייתא או מדרבנן, והביא מש"כ בספר המנהיג לרבינו אברהם בן נתן הירחי (עמ' ו) שכתב ודבר זה מסורת בידינו מאבותינו למשה מסיני, שיש לברך מאה ברכות בכל יום מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים עכ"ד, וא"כ י"ל דכיון דהוא הלכה למשה מסיני, שפיר כוונת הבעל הטורים דזה נכלל באדנים.

אבל מה שי"ל בפשטות דהאדנים היינו מלשון אדן, וקביעות, וכלומר כמו שהאדנים הם יסוד המשכן, כך האדנים יסוד האדם, כי רק ע"י מאה ברכות שהאדם מודה לה, ע"י כן

מתחזקת ומתבררת אמונת האדם, וי"ל ביותר דהנה בטעם המאה ברכות, איתא בגמ' במנחות דף מג ע"ב תניא היה רבי מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך, וברש"י שם פירש מה ה' אלהיך וגו' קרי ביה מאה, ובזוה"ק (ח"ב דף קכז ע"א וח"ג דף רנד ע"א) מבואר אל תקרי מה אלא מאה, וזה המקור למאה ברכות, וי"ל דהרי מה ה' שואל ממך וכו' נאמר גם על יראת שמים כמבואר בגמ' בשבת פרק שני לענין קב חמוטין, והיינו דזה מגיע ע"י ההודאה, ולפי"ז יש לפרש גם מש"כ בס' הכלבו (סימן קכב) וכן מש"כ ג"כ בדרשת מהר"י שועיב תלמיד הרשב"א (פ' עקב בד"ה ועתה נפרש) שכתבו שתיבת מודים בברכת ההודאה בגימטריא מאה, ומכאן שעיקר ההודאה להקב"ה בכל יום ויום הוא ע"י מאה ברכות עכ"ד, והיינו דההודאה לקוב"ה הוא הטעם למאה ברכות, ויש להוסיף דהיא גופא הטעם לעצירת המגיפה שזה מה שדוד תקן מאה ברכות, דהנה מצינו במדרש (במדבר רבה פרשה יח סימן כא, תחנומא פ' קרח סימן יב) שדוד המלך תיקן הלכה זו בשעת המגיסה כאשר בירושלים היו מתים כל יום כאמה אנשים במגיפה ועמד ותיקן שיברכו מאה ברכות בכל יום ופסקה המגיפה, ודרשו כן מדכתיב בשמואל (ב' כג א) נאם דוד בן ישיש ונאם הגבר הקם על ע"ל בגימטריא ק', ובטור הביא מאמר זה בשם רב נטרונאי גאון (סימן מו) וכן בשבלי הלקט (ענין תפילה סימן א) שכתב שמצא טעם זה בשם רבינו שלמה ע"ש, וכיון שכן י"ל דע"י ההודאה להשי"ת שמכירים בכוחו של השי"ת הקב"ה עוצר את המגיפה.

בשעת מגיפה יש להתחזק במאה ברכות, וכבר הארכנו בזה בספר שערי יוסף בהל' נגיף הקורונה ח"א יעו"ש בסופו.

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר, מח"ס 'מנחת יחיאל' ו'השבת של מ"י'

פניני עיון בפרשת לך לך

יד, יח: ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין.

עיין רש"י שהביא מדרש אגדה שרמזו לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו.

המהדיר על ספר הלכות ארץ ישראל [המיוחס לרבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, עמ' יג סוף אות ג] כתב בזה"ל תמהו המפרשים למה לא הראה לו גם כל הקרבנות מבעלי חיים, ולהנ"ל יש לומר דרמזו לו דקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא ומקריבין אע"פ שאין בית, אבל בעלי חיים לא יקריבו משום שצריך דלתות ופתח אוהל מועד, ולזאת הראה לו רק מה שיהא אפשר להקריב לדורות אם יבנו מזבח במקום המקדש.

ובשם משמואל כתב וכבר הגדנו שבישר [מלכי צדק לאברם] בדבר של חידוש, שקרבן מצמחים לא מצינו עדיין אלא בקין שהקריב מפרי האדמה מנחה ולא נתקבלה, אבל קרבנות מבע"ח שכך הוא מעולם לא שייך לבשרו. אך הוא גופא טעמא בעי למה לא הקריבו מעולם מצמחים, ולמה מעתה נשתנה הדבר, דבודאי מאחר שבשרהו בזמן ההוא מוכח שמלחמת המלכים גרמה לזה, ולמה. וכ"ק אדמו"ר זצללה"ה הגיד דאברהם זכה לזה במסירת נפשו ששם נפשו בכפו ללחום עם המלכים ואמר אצא ואפול על קדושת שמו של מקום, ע"כ זכה לקרב גם את הנפש הצומחת להש"י, וע"כ עד כה לא הקריבו אלא מבע"ח שיש בהם נפש חיונית לכפר על הנפש החיונית שבאדם, ומעתה זכה להקריב גם מצמחים שאין בהם אלא הנפש הצומחת לכפר גם על נפש הצומחת שבאדם, עכת"ד.

והגרמ"ד סולובייצ'יק זצ"ל תירץ דרמזו לו על רק אותם קרבנות שמקריבים בניו של אברהם ואין עכו"ם מקריבים, ועל כן בהמה ועופות שגם עכו"ם מקריבים לא רמזו לו, ורק על מנחות ונסכים שבנ"י מקריבים ואין העכו"ם מקריבים עי' מנחות [עג, ב וזבחים מה, א] הוא דרמזו לו. עוד תירץ דמה שאמר מלכי צדק "שיקריבו שם בניו", היינו בבית המקדש, ולכן בדוקא נקט מנחות ונסכים שהם מיוחדים למקום זה דאין מנחות ונסכים בבמה [עי' זבחים קיז, ב קיח, א], אמנם שאר קרבנות שמביאים אותם גם בבמה ואינם מיוחדים דוקא למקום המקדש לא רמז עליהם.

*

טו, י: ויקח לו את כל אלה ויבחר אותם בתווך, ויתן איש ביתרו לקראת רעהו וגו', והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה.

בספר העקרים [מאמר ד' פרק מה] כתב בזה"ל והטעם לפועל הזה בכריתת הברית הוא שכריתת הברית הוא קשר קיים בין שני אנשים כורתי הברית כדי לקשר ולדבק אהבה ביניהם עד שיהיו שניהם כאילו הם גוף אחד, וישמור כל אחד מהם את חבירו כשמירתו את עצמו, לפיכך היו כורתין בעלי חיים לשנים ועוברין בין הבתרים, לאות כי כמו ששני

פניני עיון בפרשת לך לך

הבתרים ההם היו גוף אחד בבעלי חיים ההוא בהיותו חי והיה כל אחד מהן מרגיש בצער חבירו עד שכאשר היה מגיע חולי או נזק בחלק האחד היה חבירו מרגיש בחולי או בנזק ההוא ולא הפריד בין אלו שני החלקים רק המות, **כן שני האנשים כורתני הברית יהיו כגוף אחד בהיותם בחיים ולא יפריד ביניהם רק המות עיין שם באריכות.**

*

טו, טו: ואתה תבוא אל אבותיך בשלום.

פירש"י מכאן שעשה תרח תשובה. והראיה היא מזה שהוא יבוא אל אבותיו בשלום סימן שאבותיו בגן עדן. ויש להקשות מנלן שאביו עשה תשובה, **שמא מה שאביו בגן עדן משום דהא איתא בגמ' שצדיק בן רשע מעלה את אביו לגן עדן** שלא יאמרו אביו בגיהנום ובנו בגן עדן, וא"כ קשה דהרי יכול להיות שתרח כלל לא עשה תשובה.

אומר החיד"א [בנחל קדומים בשם מהר"ש פרימו ז"ל] שהנה קשה אמאי כתיב **תבוא אל אבותיך בשלום בלשון רבים, הרי היה לו רק אבא אחד**, אלא יש לומר שגם סבא של אברהם אבינו דהיינו אבי תרח היה בגן עדן ולכן כתוב אבותיך ברבים ולא אביך ביחיד, והרי בן מכניס רק את אבא שלו אבל לא את הסבא, סימן שתרח עשה תשובה שגם הוא הכניס את אבא שלו דהיינו סבו של אברהם.

*

טז, יא: ויאמר לה מלאך ה' הנך הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי שמע ה' אל ענייך.

בבית אלקים להמבי"ט [פיי"ח מתפילה ד"ה ומה] כתב וזה העוני [היינו העינוי] אינו מן הנראה שיהיה העוני שענתה שרה כמו שכתוב לעיל [פסוק ו] ותענה שרה ותברח מפניה, כי אם הוקלה גבירתה בעיניה וביזתה אותה [לעיל פסוק ד] היה העינוי בדין, **אלא נראה שחוזר למה שאמר לה המלאך [לעיל פסוק ט] שובי אל גבירתך והתעני תחת ידיה, ובשכר שתתעני תחת ידיה ישמע ה' וילדת בן.**

ואמר כי שמע ה' אל ענייך [לשון עבר], כי כשתקראי לו השם הזה כבר שמע ה' אל ענייך שהתענית תחת ידיה. ולזה נקרא ישמעאל בלשון עתיד ולא ישמעאל כפי העת הזאת, שעדיין לא נתענית תחת ידי גבירתה ברצונה אמר שיקרא ישמעאל על שם שישמע ה' עוניה, וגם אפשר לומר כי נרמז גם כן בזה כי שמע ה' אל קול הנער גם כן כמו שכתוב בפרשת וירא [פרק כא] כי שמע ה' אל קול הנער.

*

טז, יג-יד: הגם הלום ראיתי אחרי רואי על כן קראה לבאר באר לחי רואי הנה בין קדש ובין ברד.

כתב רבינו המשך חכמה הנה מבואר ריש גיטין [ב, א] דרקם וחגר תרגום קדש וברד, ויעויין בתוס' שם שפלפלו בזה, **וכפי הנראה דמחוץ לארץ** הוי א"כ הא אמרו סוף מו"ק דאין השכינה שורה בחוץ לארץ ויעויין מכילתא פרשת בא דגבי יחזקאל או משום דכבר התנבא בארץ או משום שהיה על נהר כבר, והוי מקום טהור, **ולכן התפלאה על שראתם**

"הלום" לא בארץ, ותירצה בעצמה דזה משום "אחרי רואי" הואיל שראתה מלאכים ושכינה בביתו של אברהם יכולה לראות אף בחוץ לארץ, ולכן אמר על כן קראה לבאר באר לחי רואי, שהואיל והיה על המעיין מקום טהור לכן זכתה אף בחוצה לארץ וכמו שאמרו שם, אעפ"כ לא נדבר אתו אלא על המים והבאר גרם לזה עכ"ד. וכ"כ בפרדס יוסף בשם ספר אור יקרות, וכ"כ בביאורי מרן הגר"ח מולאז'ין זצ"ל.

ובדברי שאול נתנוון מהדו"ק הוסיף דמשום דהנהרות טהורים אפשר להתגלות שם השכינה משום דבירושלמי בע"ז אמרו דאף אומות העולם מודים שאין ע"ז שולט בים.

ולכאורה מה דנקטו הנ"ל בפשיטות דבאר לחי רואי היה חוץ לארץ צריך עיון, דהלא כתיב [כד, מב] ויצחק בא מבוא באר לחי רואי [ע"ש ברש"י] וכן להלן פסוק יא וישב יצחק עם באר לחי רואי, ואילו יצחק אחרי העקידה היה אסור לו לצאת מחוץ לארץ לפי שהיה עולה תמימה ונפסל ביוצא [כדפרש"י להלן כו, ב ד"ה אל תרד ובשפתי חכמים ונחלת יעקב שם], וא"כ על כרחך באר לחי רואי היה בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ דאי לאו הכי איך יצא יצחק שם.

וראיתי מובא שכבר עמד בקושיא זו בספר קרני רמים וצ"ע. ובפנים יפות [פסוק ז] הוכיח בדרך זו שמקום התגלות המלאך להגר היה בארץ ישראל, וביאר דאע"ג דמבואר ריש גיטין דף ד' דרקם וחגר הוי חוץ לארץ ומובלעות בתחום ארץ ישראל, המקום שביניהם היה ארץ ישראל, והבאר שביניהם היתה ארץ ישראל ושפיר היה יכול יצחק לישוב שם.

*

יז, ב: ויפול אברהם על פניו וידבר אתו אלקים לאמר.

פירש"י דאברהם נפל ממורא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורוה"ק ניצבת עליו וזהו שנאמר בבלעם נופל וגלוי עינים עכ"ל. יש להקשות דכבר בריש הפרשה נזכר שהקב"ה דיבר עם אברהם כמה פעמים ולמה לא מוזכר שנפל על פניו עד כאן.

ושמעתי לתרץ בשם הגרב"ד פוברסקי שליט"א על פי דברי מרן הגרי"ז המפורסמים אמאי אאע"ה שקיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה לא מל את עצמו קודם שנצטווה על כך, ותירץ דכשיש מציאות של ערלה יש מצוה למול אולם קודם הציווי לא היה נחשב ערלות כלל.

ולפ"ז י"ל דמזה הטעם קודם שנצטווה על המילה לא היה בגופו חסרון שלא יוכל לעמוד בזה לפני השכינה, רק עתה שכבר נאמר לו פסוק א' "התהלך לפני והיה תמים" והביא רש"י מדרש חז"ל "התהלך לפני במצות מילה ובדבר זה תהיה תמים שכל זמן שהערלה בך אתה בעל מום לפני", מעתה לא יוכל לעמוד לפניו יתברך כשהוא ערל עכ"ד.

ואפשר להוסיף דאף דגבי בלעם מצינו שהיה נופל לפני ה' יתברך מפני היותו ערל אף דעכו"ם לא נצטוו על המילה, מ"מ פשוט דאחר שנצטווה אברהם על הערלה נקבע דהוי גנאי וחסרון אף אצל אומות העולם וכדאשכחן בנדרים [לא, א] דכל הגויים ערלים.

אמנם לכאורה יש להעיר על דרך זה, מהא דאיתא בילקוט ראובני [לעיל טו, א] על הפסוק אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברם במחזה לאמר, שכתב בשם הזוהר [צא] **שיש חילוק בין מראה למחזה**, מראה הוא לשון הקודש מחזה זה תרגום. **על כן באברהם קודם שנימול היה דבר ה' אל אברהם במחזה כדי שלא ידעו המלאכים שהקב"ה מדבר עם אברהם הערל**, והמלאכים אינם משגיחים בתרגום, וכן בבלעם כתיב ומחזה שקי יחזה כדי שלא יראו המלאכים שהקב"ה מדבר עם הערל, אבל לאחר שנימול אברהם דיבר אתו אלוקים עכ"ד.

משמע מזה דחל שם ערלות גם קודם הציווי למול [ולכן היה צריך להסתיר זאת מהמלאכים], שהרי במלחמת המלכים היה אברהם בן ע"ג ולאחר מכן נראה אליו ה' במחזה, ואילו הציווי למול היה לאחר מכן בהיותו בן צ"ט שנה, וצריך עיון.

*

יז, טו: ויאמר אלוקים שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה.

בספר חירגא דיומא כתב לפרש כי אות ה"א שהוסיף לאברהם הוא שחילק יו"ד של שרה **לשתים** ונתן ה"א לאברהם ונשארה לה ה"א, ולכך באברהם אמר והיה שמך אברהם [לשון עתיד] שמתחילה היה שמו אברם ועל ידי שחלק יו"ד של שרה לשתים ונתן לו ה"א יהיה שמו אברהם מהיום הזה, **אבל שרה כבר היה שמה שרה משעה שחלק יו"ד שלה ונתן ה"א לאברהם נשאר שמה שרה**, וזהו לא תקרא שמה שרי כי שרה שמה.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל'

וש"ס

מה אברהם נתן למלאכים? - דו"ד בענין עם רבנו מרן הגאון רבי חיים קניבסקי זיע"א!

כתב האור החיים הקדוש: "עוד ירמוז ענין הנוגע למלאכים שיקחו מעט מים שהיא התורה, ולהיות כי התורה יש בה בחינת הפשט ובחינת הפנימיות, והנה המלאכים שבאו בדמות אנשים הוא גוף שברא להם ה' רוחני מהגלדת האוירים, ובערך עצמות המלאך יחשב גוף ויתיחס אליו בחינת רגל כידוע הטעם ליודעי חן, ורמוז להם שיקחו מעט מים מפשטי התורה ויטהרו בו רגליהם שהוא בחינת גוף הניכר עליהם וישענו תחת העץ שהיא התורה שנקראת עץ חיים (ויק"ר לה ו) ולזה אמר העץ בה"א הידיעה גם אמר להם שיקחו פת לחם הוא בחינת פנימיות התורה ויסעדו בו פנימיותם, והוא אומרו לבכם ודקדק לומר פת לחם, פת שיש בבחינתו לחם שהם ג' הויות שהם בחינת חיות העולמות.

כי על כן וגו' פירוש כדי שלא יאמרו איך מזמינם לאכול אחר שהכיר בהם היותם משרתי עליון כי הגם שפירשנו שיכוין בדבריו אל הרוחניות, עם כל זה הפשט אינו נעקר, וגם במאכל יש סודות מופלאים כאמור (משלי יג כה) צדיק אוכל לשובע נפשו, לפנימיות הרוחניות לזה אמר להם כי וגו' פירוש כי טעם לדברי, על כן עברתם פירוש כן בסדר זה בדמות אנשים שישנם במזון הגשמי גם כן ויאמרו כן פירוש כן הוא כדבריו שעל כן עברו עליו בדמות אנשים והסכימו אליו לעשות כאשר דבר עוד רמזו לו שיעשה כדרך האמור בדבריו להטעימם רוחניות הנאות להם כרמז בדבריו כמו שפירשתי", עד כאן דברי האור החיים.

והנה מכתב שכתבתי למורי ורבי, רבן של ישראל, מרן הגר"ח קניבסקי זיע"א, בענין זה: בספר דרך אמונה פ"י ממתנות עניים מבואר בשם הגאון החיד"א בספרו ברכי יוסף שאף שעבירה מכבה מצוה, מכל מקום אין עבירה מכבה צדקה. ובבטאון שהוציאה "קופת העיר בני ברק" נכתב שמרן זיע"א נשאל ע"י גאב"ד חניכי הישיבות הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א לטעם הדבר, והשיב מרן זיע"א כי מבואר בחז"ל ששקולה צדקה כנגד כל המצוות.

ולא הבנתי, שסוף סוף הכלל שעבירה מכבה מצוה לכאורה שייך גם במצוות חשובות.

ולעניות דעתי הטעם בזה אחר הוא, והוא דשאני צדקה מכל המצוות שעניינם עשיית המצוה עצמה, ומה שאין כן צדקה עיקרה קבלת העני, שיהיה לו כדי מחייתו. וכל המושג ש"עבירה מכבה מצוה" פירושה שאדם שעשה מצוה לרצון ה' יתברך, תיקן חלק בנפשו, אך כשלאחר מכן עבר עבירה פגם הוא בנפשו. אך כשמעשה המצוה אינו קשור כל כך למעשה האדם כי אם לקבלת המקבל, לכאורה אין "עבירה מכבה צדקה". נולעצם החילוק שבין צדקה לשאר מצוות מצינו דברי המהרי"ט שכתב שבצדקה אין צורך לכוין לשם מצוה

הגם דמצוות צריכות כוונה, ועיין קובץ מאמרים להגרא"ו שדן האם אפיקורס שנתן צדקה קיים המצוה כיון דעיקרו קבלת העני, ומ"מ מסקנתו שלא יצא ידי המצוה דסו"ס אפיקורס הוא. וראה במש"כ בזה בספרנו ויאמר שמואל בענין כוונה במצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, ואכמ"ל.]

ובזה ביארתי טעם דברי האור החיים הקדוש בפרשת וירא שטרח למעניתו לברר ולבאר שאברהם אבינו ידע שהגיעו אליו מלאכים ונתן להם מעלות רמות ברוחניות.

והוא מפני שהיה קשה לרבנו האור החיים זצ"ל, שאם כל מצוות צדקה ובין אדם לחבירו והכנסת אורחים וכדומה, עניינם קבלת המקבל ולא עצמם נתינת הנותן, אם כן איזה מצוה קיים אברהם במה שהאכיל מלאכים שאינם זקוקים לאוכל?!]

ונראה שלכן טרח האור החיים הקדוש להסביר שאכן, גם המלאכים השתכרו מהכנסת האורחים, ועל ידי כך קיים אברהם אבינו מצוה בהכנסתם ודאגתו להם...

והשיבני הגר"ח קניבסקי זיע"א במכתב, ואלו דבריו: איני זוכר שעניתי כך, אבל נכון מה שכתב מע"כ שבקבלת המקבל אפילו הנותן לא כיון למצוה יש לו שכר, כמו שכתוב שמי שאבד מטבע ומצאו עני, יש לו שכר.

*

חֲלָפוּ רַק שִׁבְעָה חֲדָשִׁים - שִׁיר

חֲלָפוּ רַק שִׁבְעָה חֲדָשִׁים
וְאָנוּ כְּאֵן לְבַד, דְּלִים וְרָשִׁים
מִי יוֹרִינוּ דְרָכֵי אֲמוֹנָה
תַּחֲנַת רִשְׁבָּ"ם אֵינָה עוֹנָה.
מִי יְבִינְנוּ שְׁמוּעָה, שֶׁר הַתּוֹרָה
מִי יֵאִיר אֶת עֵינֵינוּ בַּתּוֹרָה,
בְּבִרְכָה וְעֶצֶה, הוֹרָאָה וְהַדְרָכָה
כְּבָה אור עוֹלָם, אֵינָה הַבְּרָכָה.
מְתִי נִשְׁמַע רַק בּו"ה אֶחָד
מְתִי נִרְאָה זִיו פְּנִים, בְּתֵאָר מִיְחָד.
מִי יִסְגֵר אֶת הָאוֹר, אַחֲרוֹן,
כִּי נִצְחוּ אֲרָאֵלִים, נִשְׁבָּה הָאֲרוֹן.
אֶךְ שִׁמְךָ לֹא שָׁכַחְנוּ.
כִּי־צַד גְּדוֹל מְקַדְּשֵׁי הַזְּמַן
לְמַעַרְכָּה נִצַּב דְּרוֹךְ, מוֹכֵן

אֶת יָם חוֹבוֹתָיו עֲצֹר
כְּמִצְבֵּיא הַסְּתֵיעַר עַל מִבְצָר
כְּמָה הַשְּׁקִיעַ אִישׁ הָאֱלוֹקִים
עַל 'הַרְבֵּה גּוֹפֵי תוֹרָה תְּלוּיִם', בְּרוּךְ אֲשֶׁר הַתּוֹרָה יִקִּים.
עֲזֹב אֶת מְשׁוֹשׁ חַיּוֹ, הַגְּמָרָא
נִסְעָ, הַתְּחַנֵּן, הַבְּטִיחַ, הוֹרָה
מִיָּשׁוּב לְסִפָּר, מִכְּפָר לְעִיר
טָפַח עַל קְדְקוּדֵינוּ, לְבָבוֹתֵינוּ הָעִיר.
---- ג'!!!

מִתְגַּעְגְּעִים, בְּאֶמֶת מִתְגַּעְגְּעִים, אֶל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה
זֹאת שְׂבַעֲוֹנֵתֵינוּ, כְּבִתָּה אֹרָה
אֵךְ לֹא נִשְׁכַּח כְּמָה הַתְּמִסְרֶת
לְהַנִּיף אֶת הַגָּל הַתּוֹרָה.
--- ש"ג. בחירות. ז' בחשון התשפ"ג.

*

מחכים להכרעתו של משיח

יום חדש הפציע.

נתניהו ראש הממשלה. בן גביר- השר לביטחון פנים. גולדקנופף יו"ר ועדת הכספים.
סמוטריץ שר המשפטים, דרעי שר האוצר וגפני שר השיכון.

קמנו בבוקר, השמש זרחה באור מיוחד, שולחת הרבה יותר קרני חום מלטפות מבזמן
שהיא האירה בתקופת לפיד- בנט- ליברמן. האינפלציה ירדה ב-6.2%. נשיאת ביהמ"ש
הגבוה לאי- צדק אסתר חיות הודיעה על התפטרותה, 'יהדות התורה' העבירה את 'פסקת
ההתגברות' על חוק דיחוי בני ישיבות מצה"ל. האלימות הבדואית בנגב נעלמה ואייכלר,
כעת סגן שר השיכון, החל בשיווק מאסיבי של דירות להשכרה לזוּצִי"ם, בפרט מאנ"ש, בכל
רחבי הפריפריה, במחיר סביר של כ-2000 ש"ח לחודש, לדירת 3.5 חדרים (כאשר כל חברות
התחבורה כבר מתחרות על הקמת מסופים והבאת אוטובוסים חדישים, להסעת ההמונים).

מחירי הפירות והירקות, ההלבשה וההנעלה- ירדו ב-19% ושר הפנים החדש מלכיאלי
החל בחלוקת תלושי מזון לעשרות אלפי משפחות ברוכות ילדים. כמובן, גל הטרור הרצחני
נעצר, לאחר שבן גביר הודיע שעל כל אבן שתתעופף- יפונה כפר ערבי שלם מדייריו.

לא צריך להתאמץ הרבה כדי להבין שכל הקטע שקראתם זה עתה לא היה וכנראה שגם
לא יהיה. הכל חלומות באספמיא.

ביבי נשאר אותו ביבי. גולדקנופף לא יחזק את השקל, פרוש לא יפשיר אלפי קרקעות לבנייה מהירה. סמוטריץ' לא יצליח לקעקע את שלטון הבג"צ, לפחות לא בצורה דראסטית, ודרעי לא יצליח לסגור את חנויות בשר הפיגולים באשדוד ובפתח תקוה. אפילו לא את פס היצור של 'מזרע'.

גם גל הטרור הרצחני האופף את ארצנו, לא קשור למעשיהם של לפיד וגנץ. מי שסבור שכן גביר, למשל, ימגר את הטרור- טועה טעות מרה או חולם באספמיה. אנשים שלא חושבים, שרואים ושומעים על בטחון וצבא, הפצצות ו'מבצעים', סבורים בטעות שהמלחמה בין ישראל לישראל, עליה אנו לומדים לראשונה בפרשת השבוע שלנו, בצו האלוקי לאברהם "גרש את בן האמה הזאת", נעוצה בכח כזה או כח אחר, במשוואות צבאיות ובטיפול נחוש ואגרסיבי או עדין בטרור...

בוודאי שצריך לעשות כל השתדלות טבעית ולמגר טרור בכל דרך. בוודאי שצריך לפעול בדרכי הטבע המקובלות מול אויב אכזר. אך האמת היא, כפי שהבין אפילו אותו מחבל ימ"ש"ו, הכל תלוי ועומד בכוח הרוחני של עם ישראל, בעמידתו על אמונתו ובקיום מצוות השי"ת. המלחמה העיקרית אינה מתנהלת כאן, בעולם הזה. מלחמת ישראל בישראל מתנהלת למעלה, בשמי מרומים. לא מדובר במלחמת כוחות של חמאס וגוב האריות מול ישראל, אלא בתהליך משמעותי ופנימי יותר, חלק בלתי נפרד לכאורה בהליך הגלות והגאולה שתבוא אחריה. (ראו בהרחבה בספר 'גלות ישמעאל' של הרה"ג הרב מרדכי נויגרשל שליט"א וגם בספרי 'מחשבה בפרשה', לך לך). אין כאן פתרונות קסם.

אם כן, מדוע אנו שמחים?, כי גדולי התורה והחסידות רצו בהצלחת ה'גוש', העדיף על גוש השמאל שרוצה ורצה לעקור את הכל. אנחנו שמחים על התוצאות, כי בכל הארץ, בכל ישוב ועיר, ללא יוצא מן הכלל, נרשמה עלייה של רבבות קולות למפלגות החרדיות. גם באלעד נרשמה עלייה נפלאה ומבורכת לש"ס ו'יהדות התורה'. למרות החשש הגדול מאדישות הציבור, למרות הכעס על כל מיני בעיות במגזר, למרות הטענות של הסוקרים כי הם 'מזהים' זליגת אלפי קולות למפלגות הימין, הוכיח הציבור החרדי על כל גווניו, שברגע האמת חשבה לנו שבת- קודש, תורה, ישיבות, קדושה וטהרה. למרות שהציבור החרדי גדל והתפתח, וממילא, גם השוליים והשוליים שבשוליים שלו גדלו יותר, בכל זאת התייצבו כולם, האזינו ברגש ל'קול קורא' של גדולי התורה והחסידות וניצבו, כחומה בצורה, עם קהל היראים, הצביעו למפלגות שחרטו על דגלם אידישקייט, הפצת תורה ומניעת פרצות בחומות היהדות. וכן, בקואליציה העתידית- כך טוען ח"כ הרב יעקב אשר- יש רוב של שומרי שבת!!

אנו שמחים, כי גם אם ממשלת נתניהו לא תצליח לשנות את שלטון הבג"צ ולא תשנה שינויים מפליגים במגוון נושאים חשובים, (כי הרי יש לנו נסיון רע ומר עם חוסר המשילות של הימין והחשש התמידי שלו מ'מה יאמרו בתקשורת' או היועצים המשפטיים למיניהם), בכל זאת, לפחות לא יחפשו כל הזמן היכן ניתן לפגוע בחומות התורה, השבת, הגיור, הבית היהודי הטהור. גם אם עולם כמנהגו נוהג- עדיין לא יכריזו כאן השכם והערב על פתיחת תחבורה ציבורית בשבת ולא ינסו לכפות עלינו לימודים או סלולריים לא כשרים. ואם

נציגינו יצליחו להעביר סוף סוף את 'פסקת ההתגברות' על חוק הדיחוי לצה"ל, שישמרו על הקיים וגם ידאגו ביתר מרץ לעולם התורה, לכוללים ולישיבות, למוסדות החינוך והקירוב שלנו- מה טוב. וכל המוסיף, יבורך.

וכן, אנו יודעים שנציגינו יעמדו כחומה בצורה נגד כל פגיעה באידישקייט ובכל נושא של צביון רוחני במדינה. החכי"ם החרדים הוכיחו כבר את פעילותם הנמרצת מול מרשיעי הדת ועוקרי התורה, כמעט בכל נושא, והצליחו לא מעט, לפעמים אפילו כשידיהם היו קשורות (וד"ל). המשיכו כך...

*

ובכל זאת, עם כל רגשות האופוריה והשמחה על סילוק מוביל המריצות וממשלת הרוע, אנו יודעים את האמת.

איננו רוצים ממשלת ימין- חרדים. אנו לא רוצים ממשלה בכלל. לא הם יושיעונו. לא עליהם נשים את מבטחנו.

טרור רצחני. היוקר המאמיר. בטחון אישי וערב רב. טומאה ורחוב. הכל יתוקן רק במלכות שמים. רק משיח צדקנו יגאלנו מן השעות הרעות. אנא, ה' אלוקינו, לא רוצים את ביבי, שהוא מחלל שבת ואוכל נבילות וטריפות. השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחילה. את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך. כי לישועתך קוונו כל היום.

וַיֵּצֵא חֹטֵר מִגֹּזַע יִשְׂרָאֵל וַיִּצְרֶה מִשְׁרָשָׁיו יִפְרֶה. וַנְּחָה עָלָיו רוּחַ ה' רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֶצְהָ וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וַיִּרְאֵת ה'. וַהֲרִיחוּ בִּירְאֵת ה' וְלֹא לְמִרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפּוּט וְלֹא לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ. וְשִׁפְט בְּצַדֵּק דְּלִים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעֵנָיו אֶרֶץ וְהִכָּה אֶרֶץ בְּשִׁבְט פִּיּוֹ וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יִמִּית רָשָׁע. וְהָיָה צַדֵּק אֲזוּר מִתְּנָיו וְהֶאֱמוּנָה אֲזוּר חֲלָצִיו. לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הָר קִדְשֵׁי כִּי מְלֹאָה הָאֶרֶץ דַּעַה אֵת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים.

שנוזכה במהרה, אמן.

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים, מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון מרוגוטשוב

מקום העיר 'אור כשדים'

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְמֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ (יב, א)

פירש רש"י: "מארצך. והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד לחרן, אלא כך אמר לו התרחק עוד משם וצא מבית אביך", מבואר מדבריו שחרן לא היתה ארץ מולדתו של אברהם, אלא ארצו ומולדתו היתה אור כשדים, וכ"כ רש"י לקמן כ"ד ז' "ומארץ מולדתי. מאור כשדים", ובאבן עזרא כאן פי' "לך לך השם צוה לאברהם ועודנו באור כשדים, שיעזוב ארצו ומקום מולדתו גם בית אביו", וכן פי' הרד"ק לקמן ט"ו י"ג, וכ"כ רבינו טוביה בלקח טוב כאן, וז"ל: "העיקר כי מוקדם ומאוחר הוא, וזה שאמר הכתוב לך לך מארצך בעוד תרח באור כשדים היה הדבור אל אברהם לך לך" ולפי פירושים ג"כ נמצא שארץ מולדתו של אברהם היתה אור כשדים, וכ"כ האבן עזרא לעיל י"א כ"ו ולקמן כ"ד ד' ובשמות י"ב מ', וכ"כ הרד"ק שם.

וכן מבואר מדברי הרמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג, שכתב: "כיון שנגמל איתן זה התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן... ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר אלא מושקע באור כשדים בין עובדי כוכבים הטפשים ואביו ואמו וכל העם עובדי כוכבים והוא עובד עמהם ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת... ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים... כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרן".

אמנם הרמב"ן לעיל י"א כ"ח האריך להוכיח שארץ מולדתו של אברהם היתה חרן ולא אור כשדים, וז"ל: "אברהם אבינו לא נולד בארץ כשדים, כי אבותיו בני שם היו, וכשדים וכל ארץ שנער ארצות בני חם^{טו}, והכתוב אמר ויגד לאברם העברי לא הכשדי, וכתוב בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור, ומלת מעולם תורה כי משם תולדותיו מאז, וכתוב ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר, וראיה לדבר, כי נחור בחרן היה ואם היה מקום תרח אור כשדים בארץ שנער, והכתוב ספר כי בצאתו מאור כשדים לא לקח אתו רק אברם בנו ולוט בן הרן בן בנו ושרי כלתו, אם כן היה נחור נשאר בארץ כשדים, אבל באמת ארץ מולדתם ארץ ארם היא בעבר הנהר, והיא מנחלת אבותיו מעולם... ומצינו בתלמוד (ב"ב צא א) כי אברהם נחבש בכותא וזאת העיר איננה בארץ

^{טו} כך היה פשוט לרמב"ן משום שנמרוד בן כוש היה מלך בבל, אמנם הוא חידוש שהרי ארץ כוש היא באפריקה, וכן שאר בני חם היו באפריקה או בארץ כנען, ובבל רחוקה מהם וסמוכה לעילם ואשור וארם שהם בני שם, ולולי ד' הרמב"ן היה נראה שבבל היו מבני שם ונמרוד פלש לארצם והמליך עצמו עליהם בכח הזרוע, וכיו"ב כתב הרמב"ן עצמו שם (שם פסוק ט' ופסוק י"א) שנמרוד כבש גם את אשור שהיו בני שם, וצ"ע למה לא כתב כך גם על בבל.

כשדים, דכתיב ויבא מלך אשור מבבל ומכותא ומעוה ומחמת, וכתוב ואנשי בבל עשו את סכות בנות ואנשי כות עשו את נרגל, אבל יראה כי היא עיר בעבר הנהר בארץ ארם נהרים, כי חרן שם עיר בארץ ארם נהרים, דכתיב וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור שהיא חרן, ועוד חקרנו וידענו על פי תלמידים רבים שהיו יושבי הארץ ההיא, כי כותא עיר גדולה בין חרן ובין אשור רחוקה ממדינת בבל, ובינה ובין חרן כמו ששה ימים, אבל היא נכללת בעבר הנהר... והנה תרח הוליד בניו הגדולים אברהם ונחור בעבר הנהר ארץ אבותיו, והלך לו עם אברהם בנו אל ארץ כשדים ושם נולד לו בנו הקטן חרן, ונשאר נחור בנו בעבר הנהר בעיר חרן... וזה טעם בארץ מולדתו באור כשדים, כי שם מולדתו של חרן לבדו.

וכן כאן הביא הרמב"ן את פי' רש"י והאבן עזרא, והקשה עליהם כנ"ל, וכתב: "אבל העיקר כבר ידעת אותו ממה שכתבנו בסדר שלפני זה כי חרן היא ארצו ושם מולדתו, והיא ארץ אבותיו מעולם, ושם נצטוה לעזוב אותם, וכך אמרו בבראשית רבה (לט ח) לך לך, אחת מארם נהרים ואחת מארם נחור".

אמנם בדברי חז"ל בהרבה מקומות אחרים מוכח שפסוק זה נאמר לאברהם כשהיה באור כשדים (וכפי' הלך טוב והאבן עזרא ורד"ק): בפרקי דר' אליעזר פרק כ"ו אמרו: "נסיון השלישי טלטלו מבית אביו וממשפחתו והביאו לחרן... והטלטול קשה לאדם יותר מכל, ומניין שטלטלו, שנאמר לך לך מארצך וממולדתך", הרי להדיא דפסוק זה נאמר לו נאמר לפני שבא לחרן, ושם פרק מ"ז: "כ' ק' בו נגאל אברהם אבינו מאור כשדים שנאמר לך לך מארצך", ובאגדת בראשית פמ"ז: "אבל אברהם נתן מקום לשעה וברח מנמרוד מלך הכשדים שנאמר לך לך וגו' וילך אברם וגו'", ובאבות דר"נ נוסח ב' פרק ל"ו: "עשר נסיונות נתנסה אברהם אבינו... ואלו הן באור כשדים לך לך מארצך וממולדתך".

ומוכרח מכל זה שלדעת חז"ל אברהם נולד באור כשדים, וכדעת רש"י והאבן עזרא והרד"ק, וצ"ב הא לכאורה מוכרח מהמקראות שאברהם נולד בארם נהרים ולא בבבל, וכמו שהוכיח הרמב"ן.

והרא"ם כאן תירץ שחרן ואור כשדים היו שניהם באותו אקלים ושניהם היו בכלל "ארץ מולדתו" של אברהם, אמנם לכאורה דבריו צ"ב שהרי יש מרחק רב בין ארם לבבל, והם ארצות שונות ועמים שונים, ואיככה יהיו שניהם ארץ אחת?

אך הנה כל קושיותיו של הרמב"ן הם לפי מה שהבין בפשטות שאור כשדים היא בבבל, משום שמבואר בהרבה מקומות בתנ"ך שהבבליים נקראו "כשדים", אמנם בפירוש הרד"ל לפדר"א פכ"ח תמה עליו דבב"ב צ"א ע"א איתא: "אמר רב חסדא עיברא זעירא דכותא זהו אור כשדים", הרי להדיא שאור כשדים היא בכותא, והרי הרמב"ן עצמו ביאר שכותא אינה בבבל אלא בארם, א"כ הרי לנו מפורש שאור כשדים בארם ולא בבבל, ואולי היה לרמב"ן גירסא אחרת שם, וצ"ע, וגם בילקוט רמז ע"ז איתא כגירסתנו.

אמנם ראיתי בספרי זמנינו שכיום ידוע גם על עיר עתיקה בעירק ששמה כותא, שתושבי המקום מכנים אותה 'תל איברהים' ע"ש אברהם אבינו, ולפ"ז גם לפי המבואר בגמרא הנ"ל אפשר להודות למחצה לשיטת הרמב"ן ולומר שגם כותא וגם אור כשדים הם בבבל.

אמנם האברבנאל סוף פרשת נח כתב שאור כשדים אינה בארץ כשדים אלא שם מקום בעבר הנהר וממלכות ארם וממחוז עבר הנהר הוא, וע"ש שנדחק לפרש למה נקראת אור כשדים, אכן לענ"ד נראה דהטעם פשוט, דהנה כתבו האבן עזרא והרד"ק סוף פרשת נח שהכשדים הם צאצאי כשד בן נחור אחי אברהם (ולפ"ז פירשו שבזמן אברהם עדיין לא נקרא המקום "כשדים" כי עדיין לא נולד כשד ורק בזמן כתיבת התורה נקרא כך), ולפ"ז נמצא שמוצאם של הכשדים הוא בארם, ובספר קדמוניות היהודים ליוסיפון כתב שהכשדים הם צאצאי ארפכשד בן שם (ו"כשדים" הוא קיצור של "ארפכשדים"), וגם לפי זה מסתבר שבימי אברהם דרו הכשדים בארם נהרים, שהרי שם גרו משפחת אברהם שהיו צאצאי ארפכשד, וממילא מבואר דהמקום נקרא "אור כשדים", על שם שהיתה במחוז הכשדים.

וראיתי בכמה ספרים^{יז} שהחוקרים נחלקו היכן היא אור כשדים, יש אומרים שהיא העיר אור שבעירק, ויש אומרים שהיא הכפר אורפה שבדרום טורקיה קרוב לסוריה (והיא בין הנהרות פרת וחידקל, צפונית מערבית לחרן), ולפי מה שנתבאר נראה יותר שהיא אורפה, ומצאתי שכן כתב הנוסע ר' דוד דבית הלל בספור מסעותיו: "משם הלכתי מסע שני ימים לאור כשדים ושמה בערבית אורפה"^{יח}, וכ"כ החכם ר"י שווארץ בספר תבואות הארץ עמ' שי"א: "אור. נקרא כעת "אורפא" והיא בעבר הנהר במדינת דיארבקיר^{יט}, ומראים שם בית אברהם ומקום כבשן האש אשר הושלך בו אברהם אבינו, וכעת במקום הכבשן בריכה אחת ובה דגים הרבה אין מספר ולא מניחים הישמעאלים לצוד מהם לכבוד אברהם אבינו".

ומקום זה נזכר גם באגרתו הידועה של השל"ה על עלייתו לארץ ישראל, וז"ל: "וברוך ה' שזכיתי לאהבת בית ישראל החונים בגליל הזה שהוא גליל עליון, כולל ארם נהרים וארם צובה, ועדיין גלעד יגר שהדותא קיים, ודרך ארבעה ימים הוא אור כשדים, מקום שהושלך אברהם אבינו והיה עומד על רגליו נעשה שני מעיינות, ושם דגים מופלאים במראה כמו נזם זהב בחרטומיהם, ואין רשות לשום אדם לנגוע בהם, כי כן צוה התוגר מעולם לכבוד ולתפארת אברהם אבינו ע"ה", ומבואר מדבריו שאור כשדים הוא בארם, וכנ"ל.

בריכת דגים זו והמסורת שאודותיה קיימים באורפה עד היום, ובני המקום עדיין שומרים עליה ועל דגיה בכבוד גדול, כפי שמציין כל מי שביקר במקום (אך יש אומרים שא"א לסמוך על המסורת של המקומיים, כי יש להם הרבה מסורות משובשות, ויש מקומות באותה עיר שהם מייחסים אותם למשה ואהרן...).

^{יז} כגון ספר "ארכיאולוגיה תנ"כית" להרב זמיר כהן נ"י ח"א עמ' 122.

^{יח} מסעות א"י עמ' 532.

^{יט} יש באותו מחוז עיר גדולה בשם "דיירבקיר".

^כ נדפסה בספר תולדות חכמי ירושלים, ובעוד מקומות, ולאחרונה נדפסה בשו"ת 'אסיפת גאונים החדש' (מכון זכרון אהרן) בתשובות בעל השל"ה סי' ז'.

ומה שמצינו בתנ"ך שהבבלים נקראו כשדים הנה לא מצאנו כן אלא מזמן נבוכדנצר ואילך, ויש לומר שבזמן התורה היו הכשדים בארם ורק לאחר זמן נעקרו משם ונתיישבו בארץ בבל, ואכן כך כתב הרד"ק בישעיהו כ"ג י"ג, שנאמר שם "הֲאֵן אֶרֶץ כְּשָׁדִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה אֲשׁוּר יִסְדָּה לְצִיִּים הִקִּימוּ בַחֲוֹנֵי עֲרָרוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ שָׁמָּה לְמַפְלָה", ופ"י הרד"ק: "הנה בבל ונינוה וכל שאר הארץ שהיא ארץ כשדים היום, זה העם לא היה שם מקדם כי אשור יסדה לציים, כמו שאמר בתורה מן הארץ ההיא יצא אשור ויבן את ננוה ואת רחובת עיר ואת כלח, וכשדים היו בני כשד בן נחור וכבשו הארץ הזאת והיא נקראת היום ארץ כשדים ואשור יסדה מקדם על כן נקרא הארץ ההיא בכלל אשור, והמולכים עליה נקראים מלכי אשור, אבל היא היום לבבל ולכשדים כי הם כבשוה והם הקימו בחונוי שהם היום, ועוררו ארמנותיה שהיו בה מתחלה ושמחה למפלה".

ובתבואות הארץ עמ' שי"א כתב שאומת הכשדים נקראת בלשון העמים 'קאלדעאי' ובדברי חזו"ל כלדאי ולפי דברי ספרי היוונים מושבם היה בארץ הצפון סמוך לים השחור ואחד ממלכי אשור הביאם והושיבם במדינת בבל ופרו ורבו מאוד עד שבאורך הזמן הכחידו והשביתו מלכות אשור והם מלכו בארץ, ועפ"ז כתב בהערה שם לפרש את הפסוק הנ"ל בשינוי קצת מפי' הרד"ק, ש"אשור יסדה לציים" היינו שאשור הביאם לבבל, ע"ש.

והנה מה שפי' הרד"ק ד"ארץ כשדים זה העם לא היה", היינו שלא היה באותו ארץ, הוא דוחק קצת, ולהנ"ל נראה לפרש באופן מרווח יותר, שבתחילה עם זה לא היה נחשב כלל לעם בפני עצמו, כי בתחילה גרו בארץ ארם ולא היתה להם מלכות ושפה מיוחדת, ונחשבו כחלק מן האומה הארמית (וכמ"ש חזו"ל שבתחילה נקרא אברם משום שהיה "אב לארם" הרי שאברהם נחשב מן האומה הארמית אף שלא היה מצאצאי ארם אלא מצאצאי ארפכשד, וכמו"כ שאר בני האומה הכשדית לא נחשבו אז לעם בפני עצמו אלא היו חלק מהאומה הארמית), ורק אח"כ "אשור יסדה לציים" שמלך אשור הביאם לבבל ושם נעשו לאומה ומלכות בפני עצמם^{כא}.

ויש ראייה גדולה לזה שמוצאם של האומה הכשדית הוא בארם, שהרי לשונם נקראת "ארמית", כמ"ש בדניאל ב' ד' "וידברו הכשדים למלך ארמית", ועל ידם נשתרשה השפה הארמית בקרב העמים הרבים שנכבשו על ידם, ועם ישראל בכללם, ואילו היו הכשדים בבבל מאז ומעולם היה ראוי לקרוא לשפה זו "בבלית" או "כשדית", ואף שגם הארמיים דיברו בשפה זו מ"מ היה ראוי יותר לקרותה על שם הבבליים שהיו אומה גדולה וחזקה הרבה יותר, ומהם למדו עמים רבים את השפה הזו, ומזה ראייה גדולה שבזמן קדום היו הכשדיים בארם.

ועיין עוד מה שהאריך הרא"ם כאן להשיב על כל קושיות הרמב"ן בענין זה.

^{כא} ולפי הידוע היום בזמן אברהם אבינו לא היו בבבל הכשדים אלא ה"שומרים", ונזכר בכתבי היתדות (שנמצאו באכד) שאחר זמן המלך חמורבי כבשו ה"כשים" את בבל, ואולי הם ה"כשדים" הידועים לנו.

ולפי מה שנתבאר לכאן צ"ע דברי הגמ' בפסחים פ"ז ע"ב: "אמר רבי אלעזר לא הגלה הקב"ה את ישראל לבבל אלא מפני וכו' רבי יוחנן אמר מפני ששיגרן לבית אמן, משל לאדם שכעס על אשתו להיכן משגרה לבית אמה", ופירש"י: "לבית אמן. אברהם מאור כשדים יצא", וצ"ע שהרי אור כשדים אינה בבבל אלא בכותא שבארם כמו שנתבאר, וגם לפי הרמב"ן שאור כשדים בבבל מ"מ גם הוא פי' דמולדתו של אברהם היא בארם ולא בבבל, וא"כ למה בבל נקראת בית אמן של ישראל.

וצריך לומר דכוונת הגמרא היא שהאומה הכשדית נקראת אמן של ישראל, מחמת שאברהם גדל אצלם, וכיון שהכשדיים גלו לבבל (כמו שנתבאר) לכן באותו זמן בבל היתה "בית אמן", דהיינו בית האומה הכשדית, וכן יש לפרש את מה דאמרינן שם: "והיינו דרבי אלכסנדר דאמר שלשה חזרו למטעתן אלו הן ישראל כסף מצרים וכתב לוחות, ישראל הא דאמרן", דאין הכוונה שחזרו אל הארץ שממנה באו, אלא שחזרו אל חיק האומה שממנה באו.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן מלכים וש"ס

האם שם היה בכור?

והוא כהן לא-ל עליון (יד, יח)

כתב הג"ר נתנאל ב"ר ישעיה זצ"ל, מקדמוני חכמי תימן, בספרו "אור האפילה" וזה לשונו: "והוא כהן לאל עליון, היה שם בן נח בכור, וקודם מתן תורה היתה כהונה לבכורים, והם היו מקריבים את הקרבנות, ולהם היו נותנים את המתנות, כמו שנאמר: "ויתן לו מעשר מכל", כלומר מה שלקח מביזת המלכים, וממה שהחזיר לאנשי סדום ומאשר ללוט" עכ"ל.

ומש"כ ששם היה הבן הבכור זה תימה, דהא בגמרא (סנהדרין ס"ט ע"ב) מכריחה הגמרא ששם לא היה הבן הראשון של נח, וז"ל הגמ' שם: "תדע, דקא חשיב להו קרא דרך חכמתן, דכתיב ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד נח את שם את חם ואת יפת, שם גדול מחם שנה, וחם גדול מיפת שנה נמצא שם גדול מיפת שתי שנים, וכתיב ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ, וכתיב אלה תולדת שם שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול, בן מאה שנה בר מאה ותרתינן שנין הוה! אלא, דרך חכמתן קא חשיב להו" ע"כ.

ופרש"י שם: "ויהי נח בן חמש מאות שנה - לאחר שהיה בן חמש מאות שנה הוליד את שלשתן, שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול. בר מאה ותרתינן הוה - הואיל והוא גדול מכולן נמצא שנולד בחמש מאות שנה לנח, וכשירד המבול היה בן מאה שנה, אלא שמע מינה קטן מכולן הוה ובחמש מאות ושתי שנים לאבוה אתילד, ודרך חכמתן חשיב להו" עכ"ל.

וכן נקטו כל המפרשים דשם לא היה הבכור, אלא יפת, וכלשון הכתוב: "אחי יפת הגדול" (בראשית, י' כ"א), ורק נחלקו מי היה השני, האם חם או שם, דדעת הרמב"ן ורבינו בחיי ועוד, כי שם היה הבן השני וחם הוא הקטן שבבנים. אמנם דעת שאר המפרשים כי שם היה הקטן שבבנים, וחם היה השני אחר יפת. וכ"כ רש"י כאן בסנהדרין, דשם "קטן מכולן הוה". וכבר הארכנו ליישב את דברי הרמב"ן ושיטתו עם הגמ' בסנהדרין בפרשת נח.

ועכ"פ יוצא שלכו"ע שם לא היה הבכור בבנים, וקשים דברי הרב אור האפילה שכתב ששם היה בכור.

ונראה כי מקור דבריו של הרב אור האפילה, הם דברי הפרקי דר"א בפ"ח, המזכיר ג"כ כי שם היה בכור, וזה לשונו (לגבי השתלשלות סוד העיבור): "נח מסר לשם, ונכנס בסוד העבור, ועבר את השנה. ונקרא כהן, וכי שם בן נח כהן היה, אלא על ידי שהיה בכור והיה משרת ביום ובלילה לפיכך נקרא כהן, שנאמר: "ומלכי צדק מלך שלם וגו'. ושם מסר לאברהם" עכ"ל. וגם על לשון זו יקשה מדברי הגמ' בסנהדרין הנ"ל.

ונראה ליישב, עפ"י דברי הגמרא המבארת כי שם היה החכם והחשוב שבבני נח, שכן "דרך חכמתן קא חשיב", וא"כ התואר "בכור" לא יכון דווקא על הבכור בבנים, אלא גם על החשוב והחכם שבבנים.

אמנם עיין באבן עזרא (בראשית, י', כ"א), המביא בשם יש מפרשים הסוברים כי שם היה הבכור ממש, ומביא ליישב את החשבון שהביאה הגמרא בסנהדרין שם, וז"ל: "ויש מפרשים כי אחי יפת הגדול ממנו הוא שם, על כן הזכירו הכתוב בתחלה, ואמר כי כאשר נולד שם לא נכנסו משנת ת"ק לנח כי אם ימים מועטים, כי יום אחד בשנה חשוב שנה, ונח נולד באייר ושם בסיון, וכשבא המבול הי' לנח תקצ"ט שנים וימים. והנה אין לשם צ"ט שנה שלימות לשנת המבול, ויהיה שם כשנולד ארפכשד בן מאה ושנה וחדשים. ופי' שנתים שנכנסה השנה השנית מחשבון ראשית המבול. גם יש אומרים כי אחר חמשה חדשים מיום המבול, שחסרו המים הרתה אשת שם. והנה היה שם בן מאה שנה. וכחשבון הזה ימצא בספר מלכים בעשרה מקומות" עכ"ל.

ויש להביא ראיה לכ"ז גם מלשון התרגום שני (על מגילת אסתר פ"א), שמנה את סדר השתלשלות העבודה באותם ימים, וז"ל: "מתחילת העולם הבכורות הם לקחו גדולה וכבוד, וכך אתה מוצא שכאשר הרג קין את הבל אחיו, לא נבנה העולם מאחד מהם לא מקין ולא מהבל אלא משת, וניתן הגדולה לשת שכך כתוב: "כי שת לי אלהים זרע אחר", והוא היה השלישי, ושת מסר לאנוש, ואנוש לקינן, עד שבא לנח. ונח מסר לשם, ושם היו לו חמישה בנים, ולא נתן גדולה לראשון ולא לשני אלא לארפכשד, שכתוב: "בני שם עילם ואשור וארפכשד", ולא ארפכשד ניתנה הגדולה בגלל שהיה עתיד שיעמוד ממנו אברהם, ואברהם נתנה ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב ליהודה, ויהודה לפרץ, ופרץ לחצרון, וחצרון עד שהגיעה לצדקיהו" עכ"ל.

ויש לדון בלשון התרגום, שכן לשונו מורה כי העבודה עברה מאב לבן דרך הבכורים בלבד, ורק במקומות מיוחדים לא עברה העבודה דרך הבכורים, כמו בקין והבל שנהרג הבל וחטא קין, וכן במה שהוצרך לתת טעם שעברה העבודה דרך ארפכשד משום שיצא ממנו אברהם, (וביעקב לא היה צריך לתת טעם דפשוט הוא משום שקנה הבכורה מעשו). ומרהיטת לשונו שלא נקט בשם טעם מיוחד מדוע קיבל את העבודה אע"פ שלכאורה לא היה בכור, ולא כתב לפי שהיה החכם שבבנים וכדו', משמע דסבר שהיה בכור ממש, וכפשטות לשונות המדרשים הנ"ל.

אנם יש לדחות, כי אף בהעברת העבודה ליהודה שלא היה בכור אלא הרביעי שבבנים, לא נתן טעם. וא"כ על כרחך שאף הכא מעלתם העצמית היא שקבעה להם את התואר "בכורות", וזה הטעם שלא האריך בנתינת טעם להעברת העבודה ליעקב.

וכ"כ שם הרב אור האפילה עוד לגבי שם בזה"ל: "ועוד ששם בן נח היה בעל בית מדרש, ולימודי החכמות וההתמדה בענינים הנעלים נקראים כהונה, כמו שאמר (שמואל ב', ח', י"ח): "ובני דוד כהנים היו" עכ"ל.

האם שם היה בכור?

ויש לציין בכל זה את דברי המדרש (במדב"ר פ"ד), המדבר על שם ואברהם שלא היו כהנים, ונמסרה להם העבודה משום חכמתן ומעלתן, וז"ל:

"מת נח ומסרן לשם וכי שם היה בכור והלא יפת היה בכור שנא' אחי יפת הגדול ומפני מה מסרן לשם מפני שצפה נח שלשלת האבות עומדת ממנו ותדע לך ששם היה מקריב שנא' "ומלכי צדק מלך שלם" וגו', וכי כהונה לו ניתנה, והלא לא ניתנה כהונה אלא משעמד אהרן, מהו שהוא אומר כאן: "והוא כהן", מפני שהיה מקריב בכהנים. מת שם, ומסרה לאברהם, וכי אברהם היה בכור, אלא מפני שהיה צדיק נמסרה לו הבכורה והקריב" עכ"ל. מדברי המדרש מבואר שלא היו לא שם ולא אברהם בכורים. ודברי מדרש זה הם כפשטות הגמרא בסנהדרין דדרך חכמתן קא חשיב, שנאמר גם אצל אברהם וגם אצל שם, עי"ש. ומכאן שגם הסדר הנמנה בתרגום שני אינו מחייב כלל שידבר על בכורים ממש, אפילו לא אצל אברהם.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים

**אלפים ורבבות גייר אברהם אבינו ולא נשאר מהם אף אחד,
מדוע בכל זאת עשה זאת?!**

ברמב"ם הלכות עבודה זרה (ע"ז פ"א ה"ג) הסביר סדר ההשתלשלות באמונה בבורא עולם, שתחילתו במה שהאמין אברהם אבינו בה'. וכתב שעד שבא אברהם אבינו לא הכירו וידעו את ה' רק יחידים. וז"ל אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר, ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו.

ומבואר שאברהם הוא זה הנקרא עמודו של עולם, ויפלא שהרי נח למד תורה בתיבה, ושם ועבר שהיו ראשי ישיבה באותו הזמן לאורך שנים, הם לא זכו להקרא עמודו של עולם ורק אברהם הוא "עמודו של עולם".

וראה בראב"ד: א"א ותמה אני שהרי היו שם שם ועבר איך לא היו מוחין, ואפשר כי מוחים היו ולא אירע להם שישברו את צלמיהם לפי שהיו מתחבאים מהם עד שבא אברהם ושבר צלמי אב

וכתב הכסף משנה שם ולענין התימה שתמה יש לומר דמעיקרא ליתא שאברהם היה בבבל ושם ועבר היו בארץ כנען ושם לא שיבר אברהם הצלמים אלא שהיה קורא ומכריז אמונת היחוד ושם ועבר היו מודיעים דרך ה' לתלמידיהם אבל לא נתעוררו לקרוא ולהכריז כמו אברהם ועל כן גדלה מעלתו ביותר:

וכונתו למה שכתב הרמב"ם וז"ל: כיון שהכיר [אברהם] וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים וכו' כיון שגבר עליהם ונעשה לו נס ויצא לחרן, והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם א - לזה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר (בראשית כא לג) "ויקרא שם בשם ה' א - ל עולם". וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות והם 'אנשי בית אברהם', ושתל בלבם העיקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו וכו'. וראה בפרשתינו פסוק ה' ואת הנפש אשר עשו בחרן'.

ודבריו שם תואמים מה שכתב רש"י בפרשתינו: "שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו".

מעתה, ביאר הכסף משנה שאילו שם ועבר לא יצאו להכריז על שם השם בעולם, וללכת מעיר אלא נשארו בתוך הישיבה, ומשום כן הוא מעלת אברהם אבינו שמכח זה שהלך

מעיר לעיר ומסר נפשו לפרסם את שם ה' בעולם וכלשון הרמב"ם והיה לך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, שמכח זה נקרא הוא עמודו של עולם.

ובעיקר הגיור שגייר אברהם אבינו יש לבאר, שאף שהיה קודם מתן תורה, צ"ל שגיור זה היה להעמידן תחת ברכי האמונה להאמין בקל אחד. שהרי לא היה תורה ומצוות ובאמת יש לשאול מדוע לא עשו כן שם ועבר כמו אברהם אבינו.

ובאמת שבמאמרינו לשנים קודמות הבאנו דברי ובפרקי דרבי אליעזר נאמר שם (פרק כח) וז"ל המדרש: **אבל עבדים נמולים בטובתם ושלא בטובתם ואין אמונה בעבדים, כך כל העבדים שנמולו עם אברהם אבינו לא נתקיימו לא הם ולא זרעם בישראל, שנ' וכל אנשי ביתו יליד בית, ולמה מלך אלא בשביל טהרה שלא יטמאו את אדניהם במאכלו ומשקהו.**

ומדברי מדרש אלו נראה, שעבדי אברהם לא היה גיורם גיור אמיתי וחזרו לסורן וכל שכן שאר המתגיירים לא נשאר מהם שהרי אלו ודאי לא היו מאנשי ביתו.

וכתב המדרש **יצחק לא שמענו והיכן שמענו רבי יצחק ותאני לה משום רבי הושעיא רבה בשם ר' יהודה בר סימון כאן כתיב וישב יעקב בארץ מגורי אביו מאי מגורי אביו מגורי אביו. ומבואר שלא הזכירו גרים אצל יצחק במפורש אלא רק דרך רמז. וכתב רבי צדוק "כי מעט היו הגרים שגייר שלא גייר רק יחידים שהבין שלא יחזרו לסורם".**

מעתה הביאור הוא שידעו שם ועבר שידעו שלא תצלח עבדותם לגיירים

אכן אברהם אבינו גייר אף שידע שיחזרו לסורן.

וצריך הביאור בזה. ויש לומר בזה ב' הסברים. הראשון שאף שידע שיחזרו לסורן מ"מ עצם זה שבשעה שהיה אברהם קיים מכח מה שגייר אותם נתמעט כח העבודה זרה בעולם וגדל כח הקדושה, ובזה בפני עצמו יש בזה מעלה גדולה.

עוד יש לומר והוא נתבאר בכמה מקומות, שתפקידו של אדם לעשות ואין תפקידו להצליח. אלא העשייה צריכה להיות במקום שצריך לעשות.

מעתה חובת אברהם שרצה לבער העבודה זרה בכל מקום שהיה שם, ממילא תפקידו לעשות זאת ולכך היה קורא בכל מקום. שיש בורא לעולם ואילו צריך לעבוד.

אכן נראה שהביאור הנכון בזה, שהנה הרמב"ם קורא לו לאברהם אבינו עמודו של עולם, היינו הוא מחזיק את העולם עד עתה ולא קרא לו העמיד את העולם באותו הדור. וצריך להבין מעלתו של אברהם שהוא נקרא "עמוד העולם".

ונראה הביאור, שעצם ההנהגה של אברהם ללמד את דרך ה' היא היתה הראשית והראש שמכח מעשהו שבסוף נעשה עם ישראל דורש את ה'. , שהרי ברמב"ם שם כתב אחר כן על מעשהו של אברהם אבינו וז"ל: **ושתל בלבם העיקר הגדול הזה וחבר בו ספרים והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק**

²² כן כתב ר' צדוק שהובא להלן

כל הנלוים אליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו בישיבה ללמד דרך השם ולשמור מצות אברהם. ושם כתב עוד, והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה'.

ומבואר ברמב"ם שסוף דבר שנעשית עם ישראל אומה שיודעת את ה', ראשיתו הוא במה שפרסם אברהם אבינו את ה' בעולם היא זאת שגרמה בסוף שעם ישראל היא האומה שה' הוא אלוקיה.

והביאור שבדור זה שרבתה בו הכפירה וההליכה אחר עבודה זרה ידע אברהם אבינו שהוא עצמו לא יוכל לקיים את משפחתו. הלך אברהם אבינו לפרסם שם ה' בעולם. וכחלק מכך לימד א בני משפחתו, לדעת את ה' "שלולי כן לא יוכל שמשפחתו עצמו תיהיה מאמינה בה'.

תוצאת הדברים היתה מכח פעולת אברהם אבינו, שיעקב אבינו ממנה את לוי לשבת בישיבה וללמד דרך ה' ולשמור מצות אברהם". הרי שכל פעולות הללו נועדו "לשמור מצות אברהם היינו פרסום הידיעה שה' אחד ואין עוד מלבדו.

ומבואר שרק מכח פעולת אברהם אבינו, ומכח מעשיו נוצרה סוף הדברים שנעשית אומה שיודעת את אלוקיה.

ועומק הביאור בזה שכדי להקים את שבטי קה, היה צורך להפריש את מי שיכל מעבודה זרה.

וראה עוד בסוף הרמב"ם שאף אחר שנעשית אומה שיודעת את אלוקיה, כתב הרמב"ם עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבת לוי שעמד במצות אבות, ומעולם לא עבד שבט לוי עבודת כוכבי. ומבואר שאף אחר שנעשית אומה שיודעת את אלוקיה, שוב חזרו לטעות עבודה זרה. וכתב הרמב"ם אחר כן, "וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחוזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותן, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו.

ומבואר, שפעולת אברהם נקראת "שתילה" והיא פרסום שם ה' בעולם, שרק מכוחה נוצרה משפחה אחת אומה שיודעת אלוקיה.

מעתה יש לתרץ מדוע אברהם אבינו מגייר אנשים שסופם שחוזרים הם לסורם, שאף אברהם אבינו עצמו ידע שגירות שמגייר לא תחזיק מעמד לאורך זמן, אולם כדי ליצור בתוך משפחתו את האמונה ה', היה צריך מציאות שסביבו האנשים מכירים ועובדים את ה' שרק מכח הפעולה הזאת נוצרה משפחת אברהם אבינו אחת ויחידה משפחה שיודעת את אלוקיה.

ולסבר את האוזן שאברהם אבינו מחפש כלה לבנו יצחק, אין לו בכל סביבותיו משהי אחת מתאימה כי כולם עובדי עבודה זרה כן כתב הרמב"ן ראשית פרשת חיי שרה.. ומשפחת אברהם רק היא המיעוט ששרד בתוך עולם שלם של עבודה זרה.

ומכח זה דאג לעשות "שתיל" של אמונה בה', שאף גם אותו השתיל כמעט נגדע וחזר לסורו לעבוד עבודה זרה, ורק מכח אהבת ה' ושומרו את "שנשבע לאברהם", עם ישראל נהיה עם המחובר אל ה', ולכך הוא נקרא אברהם עמוד של העולם שמכוחו נעשית אומה שיודעת את אלוקיה.

לתגובות: ys.rabin@gmail.com

יש מאין / הרב יצחק שלמה פייגנבוים, מו"צ בבני ברק, מח"ס 'נר איש וביתו' ו'שמועה טובה'

שמה של שרה אמנו

קודם נשואיה בבית אביה היה שמה יסכה ונשתנה בעת נשואיה לשרי

וַיִּקַּח אֲבִרָם וַנְּחֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁתּוֹ אֲבִרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נְחֹר מְלֶכְהָ בַת הָרֵן אֲבִי מְלֶכְהָ וְאֲבִי יִסְכָּה. וַתְּהִי שָׂרִי עֶקְרָה אֵין לָהּ וְלָד (יב, כט-ל)

ויש בכאן ב' הערות - א. מסדרן של כתובים נראה דבהתייחסות לאביה נקראת בשם יסכה וכמאמר הכתוב בַּת הָרֵן אֲבִי מְלֶכְהָ וְאֲבִי יִסְכָּה, ובהתייחסות לאברהם נקראת בשם שרי כמאה"כ שֵׁם אִשְׁתּוֹ אֲבִרָם שָׂרִי וטעמא בעי, ב. מאי טעמא אצל מלכה הודגש בכתוב שהיא בת הרן משא"כ אצל שרי לא נכתב שם אביה כי אם בדרך אגב אמר אֲבִי מְלֶכְהָ וְאֲבִי יִסְכָּה.

ויתכן לחדש דהשם של שרי בעודה בבית אביה היה יסכה, ובעת נשואיה לאברהם נשתנה שמה לקרותה שרי, ומעתה יבא על נכון דקדוק לשון הכתוב שֵׁם אִשְׁתּוֹ אֲבִרָם שָׂרִי והיינו דרק בעת אשר נישאה לאברהם נקרא שמה שרי, ואין זה שמה שהיה בעודה בבית אביה, אבל מלכה גם בעת נשואיה לנחור לא נשתנה שמה ממה שהיה בבית אביה וזה אומרו וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נְחֹר מְלֶכְהָ בַת הָרֵן זה שמה עוד מבית הרן ולא נשתנה בנשואיה להרן, ואמר אֲבִי מְלֶכְהָ וְאֲבִי יִסְכָּה כאן גילה לנו הכתוב דשם שרי נשתנה ובעודה בבית אביה היה שמה יסכה ודו"ק.

*

רק אברהם היה קורא לה שרי מעת נשואיה

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל אֲבִרָהָם שָׂרִי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמִי שָׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמִי (יז, טו).

בברכות יג. תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר וְהָיָה שְׁמִי אֲבִרָהָם (יז, ה), רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמִי אֲבִרָם (שם), אלא מעתה הקורא לשרה שרי הכי נמי, התם קודשא בריך הוא אמר לאברהם שָׂרִי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמִי שָׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמִי ע"כ.

ובאמת טעמא בעי מאי שנא שם אברהם דאזהר לכולי עלמא ושם שרה לא הזהיר אלא לאברהם בלבד.

ולאמור י"ל כי באמת שמה הרגיל בפי העולם היה יסכה, ורק אברהם היה קורא לה בשם שרי, ועל כן לא היה הציווי אלא לאברהם בלבד שהיא זה ששינה שמה לקרותה שרי, ואמר לו הקב"ה שמעתה יקרא את שמה שרה, אבל אברהם שהיה שמו שגור כן בפי כל העולם הוזהרו כולם שמעכשיו יקראו שמו אברהם ודו"ק.

שמה של שרה אמנו

ובזה מיושב מה שאמר שְׂרֵי אֶשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמֵהּ שְׂרֵי וגו' והול"ל לא תקרא שרי אלא שרה, ומה ההדגשה וההודעה שרי אשתך, ועד עתה לא ידענו מזה, ולהאמור יבא על נכון כי שמה שרי היה מחמת שהיא אשתך שהוא קראה בשם זה, על כן רק על אברהם הציווי ודו"ק

*

בטעם שאברהם שינה שמה לשרי

ומה שלא קרא לה אברהם בשמה המקורי, י"ל בכמה אנפי -

א. עפימש"כ מהרי"ל בליקוטים שבסוה"ס וז"ל וכשהיה קורא אותה אמר (בל"א הערט איר ניט) כדרך העולם שהזוגין אין מזכירין שמותיהן כשקוראין זה את זה או זו את זו עכ"ל, ועל כן לא קראה אברהם בשמה אלא בשם המורה על דבר כללי ובאופן של כבוד כמו שרגילין העולם לפנות איש אל חברו בכינוי אדוני או גברת וכיו"ב, וכן אברהם קראה שרי מלשון שררה וכמו שקורין רעבצי"ן וכיו"ב.

ב. עוד יש לפרש בדרך המוסר עפימש"כ בדברי ישראל על מה שנזכר במעשה רבקה אצל אליעזר וז"ל וַיִּרְץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאִנִי נָא מֵעַט מִיָּם וְגו' (כד, יז), ופירש רש"י לפי שראה שעלו המים לקראתה עי"ש, ולכאורה יש לתמוה כיון שראה ממנה המופת הגדול הזה שעלו המים לקראתה אין לך הוכחה גדולה מזו וללמה עשה עוד הסימן עם הגמאיני נא מעט מים ללא צורך כמובן, אלא העיקר ראייה הוא ממידות טובות לא ממופתים, עיין ברמב"ם פ"ח מיסודי התורה והבן עכ"ל, והנה רש"י פירש בשם יסכה שהיתה סוכה ברוח הקדש, וזה מה שהדגיש אברהם בעת נשואיה שאין בחירתה מחמת מעלת רוח הקדש שבה אלא מחמת עבודת המידות והעמל הנרמז בשם שרי כי שרית עם אלקים ואנשים ותוכל ודו"ק.

כ"ו ואגב אכתוב מש"כ באגרא דכלה השייך לענינינו וז"ל שרי אשתך לא תקרא וכו', יש לדקדק למה אמר שרי אשתך, וכי עד הנה לא ידענו, והול"ל בקיצור לא יקרא שם אשתך שרי כי אם שרה, גם אמר לא תקרא, ולא כמ"ש באברהם לא יקרא לכולי עלמא, שעל כן דרשו רז"ל (ברכות יג.) שאינו עובר בעשה בשרי כמו באברם, ונ"ל דהנה רז"ל בדרכי המוסר שבדבר אדם אל אשת חברו לא יקראנה בשמה רק אשת פלוני, בכדי להזכיר שהיא אשת פלוני ואסורה לו, ואין לקרוא לאשה בשמה רק בשם בעלה, וליכא מידי דלא רמיזי באורייתא, וזה מאמר הש"י שרי אשתך, על כן אתה מותר לקראתה בשמה, בכך לא תקרא אתה שמה שרי רק שרה, משא"כ לכל העולם בלא זה אין לקרותה בשם כלל רק אשת אברהם, נ"ל, ולזה נ"ל דמכריזין ברקיעקודם יצירת הולד בת פלוני לפלוני (סוטה ב.) ואין מכריזין פלונית לפלוני דאין להזכיר שמה, ולזה נראה לי שאמר שרי אשתך כי בכאן נראה דנשתנה ההכרזה, כיון דאברהם ושרה ראשית המציאות ואין להם התייחסות עם אבותיהם הקודמים, בודאי לא הכריזו בת הרן לאברהם, רק שרי לאברהם, וז"ש שרי אשתך דכך הכריזו בשמה על כן לא תקרא וכו' וריבוי הא"ת נ"ל לרבות כל נשי דעלמא שלא יקראום בשמם עכ"ל,

כ"ז ראה בשו"ת תירוש ויצהר סי רי"ד וז"ל פעם אחת שאל הגאון רבי יהושע מקוטנא ז"ל את הרב זלמן דוד אבד"ק אושענטשין שעפ"י מקרה היה בביתו בעת אשר נשאל משידוך מכלה וחמותה בשם אחד איך קורין לאשתו והשיב "רבנית" ועפ"י פסק שלא שייך כלל כלה וחמותה באם חמותה היא רבנית עכ"ל.

ג. עוד יש לומר שקראה אברהם שרי שהוא מלשון שררה, כי אברהם היה טפל לשרה
בנביאות, ומחמת ענוותנותו קראה שרי שהיא במעלתה משתררת על מעלתו מחמת
הנביאות.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

מלחמת ארבעת המלכים - עם חמשת המלכים

וַיְהִי בַיָּמֵי אֲמֶרְפֶּל מֶלֶךְ שְׁנַעַר אֲרִיֹן מֶלֶךְ אֶלְסָר פְּדַרְלֶעֶמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתַדְעַל מֶלֶךְ גּוּיִם.
עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת בְּרַע מֶלֶךְ סָדָם וְאֶת בְּרִשָׁע מֶלֶךְ עַמְרָה שְׁנָאָב מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשִׁמְאֵבֵר מֶלֶךְ
צַבִּיִּים צְבוּיִים וּמֶלֶךְ בְּלַע הִיא צַעַר (יד, א - ב)

יש להתבונן מה ראה אברהם אבינו ע"ה להתערב במלחמה זו, ובפרט למה שאמרו חז"ל שהלך הוא ואליעזר לבדם להילחם במלכים עצומים אלו, ולא חשש מפני סכנה, שהרי אמרו חז"ל (שבת לב.) שאסור להכניס עצמו לסכנה, שמא לא יעשו לו נס, ואם עשו מנכים לו מזכויותיו.

והנה בחז"ל (ב"ר מב, ד) אמרו: ויהי בימי אמרפל מלך שנער, זו 'בבל'. ואריון מלך אלסר זה 'אנטיוכוס', כדרלעומר מלך עילם, זה 'מדי'. ותדעל מלך גוים, זו מלכות 'אדום'. שהיא מכתבת טירוניא מכל אומות העולם. ודברים אלו צריכים ביאור טובא שהרי כל המלכויות האלו עדיין לא היו בעולם כלל.

עוד אמרו חז"ל (ילקו"ש רע"ג) וז"ל: ויבוא הפליט. זה מיכאל, והוא הגיד לאברהם שנשבה בן אחיו, שנאמר ויבא הפליט ויגד לאברם העברי, ולמה נקרא שמו פליט? אלא בשעה שהפיל הקב"ה ס"מ ממקום קדושתו, אחז בכנפיו של מיכאל, ופלטו הקב"ה והצילו מידו, לפיכך נקרא שמו פליט עכ"ל. ויש להבין מדוע דווקא כאן נרמז עניין זה. שלכאורה ראוי היה להרמז בפרשת בראשית, ששם מבואר בחז"ל שהיו מלאכים שהתנגדו לבריאת העולם. עוד יש להבין מדוע דווקא מכאל התיחד לשליחות זאת לומר לאברהם על בן אחיו. וביאר רבינו האלשיך זיע"א: שכל דבר שקרא לעם ישראל בגליות, החל ממצרים ועד שאר הגלויות עד ימינו אנו, אירע לאברהם אבינו ולשרה, בכדי להקל מעם ישראל את קושי הגלות והצרות שיהא להם, ולתת להם כח לעמוד בהם, כיון שיראו מה שארע עם אברהם, שניצל מכולם ואדרבא יצא מחוזק וברכוש גדול, וממילא גם הם יתחזקו ויבטחו בהקב"ה שיגאלם ויחזקם מכל הצרות.

ולזה אברהם נלחם לבדו עם ארבעת המלכים, שהם מרמזים לד' גליות, לרמזו שכל אלו יפלו לפני ישראל. ולזה אמר חז"ל ששמות הד' מלכים מרמזים, לד' מלכויות (בבל יון מדי ואדום), כי ארבעת המלכים היו שרים שמתוכם יצאו מלכויות אלו, וכמו שהם נפלו לפני אברהם אבינו כך יפלו לפני עם ישראל.

ובזה מבואר מה שאמרו חז"ל שמכאל הוא שבא לבשר לאברהם על בן אחיו, כי הוא זה שיעמדו לימין עם ישראל בגליות אלו, וכמו שאמר דניאל, שניבא על ד' גליות: "אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת ואין אחד מתחזק עמי על אלה כי אם מיכאל שרכם". ובזה

מבואר מדוע דווקא מכאל בא לבשר לאברם כיון שבא לרמוז שכמו שעמד אז לימינו של אברהם אבינו כך יעמוד לימין עם ישראל בשאר הגליות.

מי העיר ממזרח צדק

ובזה מוארים באופן נפלא דברי הנביא: "מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו, ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא". (ישעיה מא, ב-ג). שהוקשה לנביא על מה ראה אברהם אבינו שבא ממזרח (ארם) להלחם נגד ארבעת המלכים הגדולים אלו.

ועל זה משיב "יצדק יקראהו לרגליו". כי ב' מידות טובות היו באברהם אבינו. א. שהיה איש חסד ועושה צדקות עם הבריות. ב. מלבד הצדקה שהיה עושה בממונו היה עושה חסד בגופו, והולך ברגליו ממקום למקום לעשות חסד עם הבריות. וכבר אמרו חז"ל (סוכה מט:): אמר רבי אלעזר: גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה. שנאמר: "זרעו לכם לצדקה, וקצרו לפי חסד". (הושע י, יב). והקציר עדיף משעת הזריעה, כיון שאדם יכול לזרוע אבל לא בטוח שיצמח לו מהזריעה, ויתכן שישאר ברעב. אבל כשאדם קוצר בוודאי יש לו ממה לאכול. ומזה שהנביא קרא לצדקה 'זריעה'. ואילו לחסד קרא 'קצירה' מוכח שגמ"ח עדיף על צדקה.

והנה חז"ל (ב"ר ח, ה) בשעה שבא הקב"ה לברוא את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא, שנאמר: "חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו". (תהילים פה, יא). חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ שנאמר: "ותשלך אמת ארצה". (דניאל ח, יב).

ונמצא שב' המידות שהיו באברהם חסד וצדק הם שגרמו שהעולם יברא, ולזה מבואר מדוע נרמז פליטתו של מכאל דווקא בפרשה זו, כי ארבעת רגלי המרכבה הם מכאל גבריאל רפאל ונוריאאל, והמלאך מכאל הוא זה שטען לומר שיברא העולם בגלל שהאדם יעשה חסדים, ונמצא שהוא מכוון כנגד אברהם. כי ע"י החסדים שעשה אברהם גרם לשר מכאל ללמד זכות למה יברא האדם.

ובזה יש לבאר עוד בדברי הנביא: "מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו, ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא". כי 'הצדק' שמוזכר כאן הכוונה לאותו מלאך שטען לומר שיברא העולם בגלל שהאדם יעשה צדקות. ולפי"ז יתפרש הפסוק מי העיר את מלאך המכוון כנגד 'צדק' לבוא לעזרת אברהם כדי שעל ידו יעשה הנס ש'העפר' שזרק אברהם נהפך להיות חרבות. ו'כקש נדף' דהיינו שמצד אחד אברהם זרק עפר על איש אחד, אבל זה גרם לרבים למות עי"ז כיון שהוא התפזר לעבר רבים, מה שאין כח ביד אדם לעשות, ורק ע"י עזרה משמים שבא מלאך לסייעו הצליח בכך.

אלא שהיה מקום לומר שהרי במה שאברהם הלך למלחמה זו הרבה קטטה ומחלוקת בעולם. וא"כ יש אמת בטענת המלאכים שהאדם רק עושה קטטות, לזה המשיך הנביא לומר: "ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא". שאדרבא במה שהלך אברהם למלחמה זו נעשה 'שלום' בעולם, שהעביר גלולים מן הארץ.

מעדני מלך / הרב מרדכי מלכא, הרב הראשי לעיר אלעד, נשיא וראש מוסדות "אור המלך", מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי ועוד

ניסיון ה'לך לך' של אברהם אבינו ושל כל אדם - החיוך -
בכל מצב

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמְמוֹלְדֹתֶיךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָרָאךָ. וְאָעֲשֶׂךָ
לְגוֹי גָּדוֹל וְאֶבְרָכְךָ וְאֶגְדָּלְהָ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה. וְאֶבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלֶיךָ אָאֵר וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל
מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה (יב, א)

וברש"י: ואעשך לגוי גדול לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים, ממעטת פריה ורביה,
וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הוזקק לשלשה ברכות הללו שהבטיחו על
הבנים ועל הממון ועל השם.

*

שאלה

הנה מבואר בחז"ל שזה אחד מעשרה נסיונות שהקב"ה ניסה את אברהם להיפרד
ממולדתו ומעירו וממשפחתו. ויש לשאול איזה נסיון זה הרי השם יתברך מבטיחו כל טוב
עולם הזה בהליכתו למקום אחר ומה ניסיון יש בדבר כזה, והרי לו יצוייר שיבא אדם
לחבירו ויבטיחו כי יבא למדינה אחרת ויסדר לו פרנסה בשפע וכל הטובות שהבטיח הקב"ה
להגדיל את שמו ויהיה לו מעמד חברתי וציבורי ועושר ובנים מדוע שיסרב להצעה כזו ומה
הניסיון שיש בזה? והנה ראיתי במעינה של תורה כי הניסיון לבחון אחרי כל הבטחות האם
יעשה דבר זה כדי לעשות רצון השם או למען טובות הנאת גופו, אולם אפשר לבאר ביאור
נוסף כדלקמן.

סיפור לחיים

מספורי החסידים מסופר על הבעל שם טוב שישב בשבת עם תלמידיו בסעודות השבת
והנה ראו דבר שלא כמנהגו שפתאום צחק בסעודה כמובן שהבינו שמסתתר מאחרי הדבר
איזה סוד אך לא העיזו לשאול עד שרבים יאמר להם, והנה במוצאי שבת ביקש לקרוא
לעגלון לרתום את העגלה ויצא לדרך עם תלמידיו ונסעו עד אשר הגיעו לאיזה ביקתה
קטנה שכל מראיה צועק עוני ודפקו בדלת יוצא לקראתם בעל הביתקה ופונה אליו הבעל
שם טוב שהוא מעוניין שיספר איך עבר עליו סעודות השבת, סיפר ואמר כי דרכו ומנהגו
לקוצר יכולותיו הכלכליות הוא משתדל לחסוך ולהסתפק במועט במשך ימי השבוע בכדי
שיוכל לכבד את השבת ולענגו בדגים ובשר בכדי לעשות רצון השם יתברך, ואכן בכל
שבוע לאחר מאמצים מצליח להקנות את צרכי השבת ולשמוח בשבת עם אשתו, אולם

ניסיון ה'לך לך' של אברהם אבינו ושל כל אדם - החיוך - בכל מצב

השבת לאחר כל המאמצים שעשה לא עלה בידו להשיג צרכי שבת אלא מעט לחם, כאשר הגיע מתפילתו לשולחן השבת אשר היה ריק מלבד פת הלחם כאב לו איך יענג את השבת לעשות רצון השם יתברך, ופתאום עלה בדעתו והרים את ידיו כלפי השמים ואמר הרי כל מה שאני מתאמץ להשיג צרכי שבת בכדי לכבד את השבת ולעשות רצונך השם יתברך, והנני רואה כעת שרצונך שאני יכבד את השבת רק בלחם בכדי לבחון אותי וזה רצונך לא פחות מאשר אני מכבד את השבת בבשר ודגים, ולכן קם עם אשתו ורקדו ושמחו שהם עושים את רצון השם במה שאין לו. פירושו של דבר כמו שאדם המהדר במצווה לקנות את הכי מהודר תפילין מהודרות ואתרוג מיוחד וכדומה הרי גם מה שאין לי וחסר לי זה כרגע הוא רצון השם יתברך לא פחות ממה שיש לי ואני מהדר לכבד את השבת במה שאין לי לעשות רצון השם כיון ששני המצבים הם מאיתו יתברך ולא מאחר. אמר לו הבעל שם טוב שמעשיו עשו רעש בשמים וכמו שהוא ידע להשכיל ולהבין לראות את האור שיש בחושך, לכן בזכות מעשיו יזכו להיפקד בבן שיאיר את עיני ישראל מהחושך והוא המגיד מקוונין. ובוזה יובנו דברי חכמים על הפסוק ואהבת את השם אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך אפילו נוטל נפשך ובכל מאורך בכל ממונך. שפירושו אהבת השם בכל ליבו צריכה להיות שווה, בין במצב קשה שנוטלים נשמתו במה שחסר כל, ובן במאורך כאשר יש לך כל טוב כיון שהכל הוא רצון השם יתברך.

התשתית לחיי נישואין טובים

ובזה נבוא לדבר פרשתנו נקדים לומר אחד הדברים אשר מעיבים על חיי הנישואין, בהיות ובדרך כלל האדם מדמיין לעצמו את החיים הוורודים אשר מצפים לו עם בחירת ליבו וקבלת העצמאות בחייו ולזאת נוחל אכזבות ומשברים ופעמים גם האשמות, אולם חובה על כל אדם להכין את עצמו יחד עם בת זוגו לקראת העתיד מאחר והאדם נועד לעבור הרבה ניסיונות בחיים אשר הם אתגרי החיים ומבחן האדם וזה בעצם חלק מתכליתו של כל אדם בכדי לרומם ולגדל את האדם כך שבמהלך החיים ישנם עליות ומורדות והחכמה לקחת את הדברים בצורה נכונה כאשר נבאר ובוזה ישכון הבית לבטח.

הניסיון שנראה הכל הפוך מהבטחת השי"ת

ונלענ"ד לבאר את ניסיון לך לך וכו', הניסיון הגדול הוא בזה שהשם מבטיחו ובפועל רואה הכל הפוך כאשר מבואר בהמשך הפרשה, כיצד מגיע למצב של רעב, וגם צריך לרדת למצרים, וניסיון שלוקחים את אשתו, ולקחת הגר במקום אשתו, ומחלוקת רועי לוט עם רועי אברהם ונאלצו להיפרד, ומלחמת המלכים להציל את לוט בו אחיו, ובפרט כאשר הוא היחיד אשר הולך בדרכי השם היה מקום לומר שצריך לסייעו בדבר שלא ישבר אך למרות הכל אינו מהרהר אחרי הבטחת השם מתי תתקיים, וכל זה ניסיון גדול להמשיך להאמין בקב"ה ובהבטחתו למרות שהכל נראה הפוך ממה שהובטח לו. **דבר ראשון** 1. הלך לארץ כמצוות השם ונהיה שם **רעב**: **דבר שני** 2. נאלץ בעקבות הרעב לרדת למצרים ולקחו את אשתו: **דבר שלישי** 3. נשבה את לוט בן אחיו ונאלץ לעשות מלחמה עם המלכים

ניסיון ה'לך לך' של אברהם אבינו ושל כל אדם - החיוך - בכל מצב

להצילו: דבר רביעי. 4. שרה היית עקרה ונאלצה לתת את שפחתה במקומה: דבר חמישי.
5. בגיל כמעט מאה מבקש ממנו לעשות ברית מילה:

מעשה אבות סימן לבנים

הראת לדעת עד כמה הלך לך של אברהם הכל היה נראה ממש הפוך מהבטחת השם יתברך ולמרות זאת לא הרהר ולא התלונן ולא נחלש באמונתו, ומכאן מוסר השכל לכל אדם שמעשה אבות סימן לבנים וניסיון הלך לך של אברהם אבינו הוא ניסיון של הלך לך של כל אדם במהלך חייו, כי פעמים רבות מתגנבת בליבו מחשבה הרי הוא עושה רצון השם והולך בדרכי השם ועושה צדקה וחסד ומדוע קורה לו כך וכך, ברם מהפרשה נלמד שאפילו שהשם הבטיח אין הכרח שהכל יהיה תיכף ומיד [בשפת העם כאן ועכשיו] אלא יתכן שהקב"ה מנסה את האדם לראות עד כמה מחזיק האדם מעמד באמונתו, או בכדי לרומם אותו באהבת השם בכל מצב כמו שסיפרנו, משל למה הדבר דומה לוקחים זריקת חיסון אשר משמעותו שמזריקים את חיידקי המחלה במינון נמוך וחלש בכדי שהגוף יתמודד עם זה בכדי להיות מחוסן ומוגן מהמחלה, כך הדבר השם יתברך נותן לכל אדם במהלך חייו נסיונות ואתגרים, ולכן חובת האדם בעולמו להתבונן ולחשוב על כך שאין ספק בקיום הבטחת השם יתברך אשר הבטיח בתורתנו הקדושה לכל העושה רצונו למרות שרואה פעמים רבות הפוך אל יתייאש וידע שהכל הם נסיונות ואתגרים לבחון ולרומם את האדם באהבת השם בכל מצב. בדומה לכך חיי הזוגיות נצרכים לתקופת הסתגלות מאחר וכל אחד מגיע מרקע אחר והרגלים שונים ומנטליות שונה כך שאין לתלות את הבעיה בזוגיות ובחיי הנשואין וההיפך אחד צריך לעודד ולחזק את השני ולהפנים שכל הקורות אותם אינם אלא נסיונות וחלק מעבודת ותכלית האדם בכדי להתרומם לעבור מבחני החיים. ויש אשר מתנסים בפוריות ויש בפרנסה ויש בבריאות ויש בילדים וכדומא, ולזאת הנחת אבן יסוד הבית היהודי צריך להיות מושתת על האמונה שלכל אחד יש את הנסיון של הלך לך שלו בכדי לבחון לחשל ולחסן ולעצב את הבית ולוקחים הכל בהבנה שכל מצב שחווים הוא רצון השם יתברך, ועל ידי זה מצליחים לעלות וללכת בדרך הנכונה ולחיות חיים מאושרים.

האדם נוהג בהגה דמה

סיפר הדרשן בבואי לארה"ב המתין לי הנהג בטרמינל בכדי להביאני למחוז חפצי כאשר נכנסתי לרכב הבחנתי בהגה נוסף שהיה מורכב גם למולי, תמהתי ושאלתי את הנהג לפשר הענין, יש לי בן היפראקטיבי" ענה הנהג וכשהוא יושב לצדי איני מסוגל לנהוג בגלל הפרעותיו וקפיצותיו כל מאמצי להרגיעו עלו בתוהו, עלה במוחי רעיון כיצד לרסנו בטובות לשם כך ביקשתי מבעל המוסך שיתקין לי הגה זהה לחלוטין מול הכסא שלצדי זה ההגה שלך, הסברתי לשובב הקטן וזה ההגה שלי, וכך כשאני מתחיל בנסיעה מתיישב בני על כסאו ובארשת פנים רצינית הוא מסובב את ההגה שלו הוא בטוח ששנינו שוים בהנהגת המכונית ומאז אני נוהג בשקט שנינו עסוקים בנהיגה זהירה, כדרכו של דרשן נהנתי מהפתרון המקורי ומיד הפקתי ממנו מוסר השכל, ואמר לו לימדת אותי שיעור גדול וחשוב

ניסיון ה'לך לך' של אברהם אבינו ושל כל אדם - החיוך - בכל מצב

בהשקפה יהודית, הסברתי לנהג החכם ראה הקב"ה הביא לכולנו הגה צעצוע כדי שנחשוב שכאילו אנחנו נוהגים ומנהלים את העולם, הרופא אומר אני ארפא אותך, העו"ד מבטיח אני אוציא אותך מהסבך, השופט קובע אני אכניס אותך לכלא, ועוד ועוד אך הם לא מודעים שיש בידם בסך הכל הגה צעצוע, זה לא באמת בידיים שלהם הם משחקים בכאילו ההגה האמיתי, ההגה האמיתי נמצא בידי הקב"ה בלבד הוא ורק הוא מרפא עוזר מגן והכל נמצא בידי הקב"ה.

סיפור מצמרר ומחזק

בספר שאל אביך ויגדך של הר' שלום שבדרון זצ"ל מופיע סיפור מרטיט של יהודי חסיד גור שחווה על בשרו ארבע שנות אימה בשואה הנוראה עם כניסתו למחנה אושוויץ הופרד מכל משפחתו הוריו אחיו ואחיותיו נשלחו כולם לצד השמאלי לתאי הגזים, ואילו הוא היה היחידי שנשלח לימין, כנראה שהנאצים ימ"ש ראו בו כמי שיוכל לשמש כסוס עבודה בשירותיהם ותהי לו נפשו לשלל, אותו יהודי סיפר את תיאור כניסתו למחנה אושוויץ וכך מספר אותו חסיד אני ועוד שבעה עשר אנשים צעירים נלקחנו לעבודת הכפייה, בטרם שיצאנו לעבודה נצטוו כולם להתפשט מכל בגדיהם ולקפוץ ערומים לתוך בור של מים שנמהל בכמות גבוהה של קורבון זהו חומר חיטוי חריף וצורב ביותר קשה לתאר את הצריבה הנוראה בכל חלקי הגוף ובמיוחד מחמת החומר שחדר לאזניים ולעיניים, מה חש אותו יהודי בשעה איומה שכזו שעה ששהה על כרחו בתוך הבריכה הצורבת נוראית הזו, ובכן כולם קפצו למים ומיד נסו החוצה, ואני דוקא במים הצורבים הללו נשארתי לעמוד רגע ארוך והתחלתי למלמל לעצמי רבוננו של עולם היו לי אב ואם שני אחים ושלוש אחיות ועכשיו אין לי כבר אף אחד לא אבא לא אמא לא אחים ולא אחיות, אבל עוד נשארתי בבגדים שלי עכשיו גם זה כבר אין לי נותרתי ערום, ומה עוד נשאר לי רק בשרי הכחוש מבשרי אחזה אלוה, אם נותרתי רק עם בשרי אז אני רואה אותך רבוננו של עולם אין לי שום דבר מלבדך אני אתך ואתה איתי ואת זה אף אחד לא יוכל לקחת ממני ואם כן מה בכלל חסר לי, ברגע שכך חשבתי התחלתי לחוש תענוג כה גדול שכמותו לא חשתי בכל ימי, והנה חברי לחדר עומדים בחוץ וצועקים לי למה אתה עומד משתהה למטה שם בקורבון החריף והנורא מהר צא מהגהינם, ואני עומד וחושב ומתענג בהרגשה שהשם יתברך איתי, דוקא באותם רגעים נוראים חש אותו יהודי קירבה נוראה לקב"ה הוא חש שאין לו בעולם אלא את הקב"ה בלבד ולא חסר לו דבר.

מעשה עם הרב מברדיטשוב

פעם ישבו לפני הצדיק רבי יצחק לוי מברדיטשוב שני בעלי בתים והתאוננו על מצבם. הצדיק שאלם כיצד הייתם נוהגים לו אתם הייתם מנהיגים את העולם? האחד השיב הייתי עושה שלא יהיה בעולם עניים ועשירים אלא היו חיים כולם בשווה, השני השיב הייתי משכין שלום בעולם ולא היו מלחמות והיו חיים בשלווה, והרב מברדיטשוב אמר להם אני הייתי עושה בדיוק מה שהשם יתברך עושה שזה השלמות והטוב ביותר לעולם והבעיה רק שלנו שחסר לנו ההבנה בחשבון השם יתברך כי אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא.

סיפור מדהים מהחיים

קראתי סיפור מדהים מהחיים בשבועון משפחה על משפחה שעבר עליהם מצב קשה, הראשון. היו מתגוררים בשכירות ובכל שנה צריכים לחפש תחלופה והדבר היה מאוד קשה ולמרות שחסכו את הסכום הראשוני לקנות דירה אך לא מצאו כמה שחיפשו דירה אצל מתווכים לא מוצאים דירה שתתאים לכסף ולצרכים של המשפחה, השני. היה להם בן בחור ישיבה טוב אך סטנדרטי לא בולט במיוחד והגיע לפרקו ופנו לשדכנים ותמיד היו נענים בשלילה כי אין להם לא יחוס ולא כסף ולא עילוי והדבר העיב מאוד על הבית, השלישי. בעודם מתמודדים עם שני הדברים הופתעו לקבל את הבשורה צלצלו לאמא המפרנסת את הבית שעוד תקופה קצרה נסגר מקום העבודה לכן שתחפש מקום חלופי אך כיון שכבר בגרה וגם היה מקצוע מיוחד לא הצליחו להשיג שום עבודה וכמה ששלחה קורות חיים לא נענתה ולמרות כל התפילות הבכיות והקבלות שקיבלה על עצמה לא עזר דבר כאילו בשפת העם הכל שחור ושום דבר לא הולך ותמיד היה תלונות וטרונות בפיה למה מגיע לה המצב הזה כמעט הגיעה ליאוש, הלכה לאחת היועצות שהיית איתה בקשר לשתף אותה במצבה הקשה מה עושים, אותה יועצת האירה את עיניה ואמרה לה הרי הכל תלוי ברצון השם יתברך ותשועת השם כה רף עין וכל התלונות שלך הן על בורא עולם וכי הוא לא יודע ורואה את מצבך ואת כאילו נלחמת בבורא עולם, לכן הציעה לה שתשנה את כיוון החשיבה ותרגיל את עצמה להודות להשם יתברך מהמקום שהיא נמצאת בשמחה ותעשה רצון השם כי רצון השם יתברך שדווקא מהמקום הזה תראי גם את הטוב ולהודות ורק אז יפתחו לך השערים, כמו שסופר בראשית דברנו על הבעל שם טוב, ובאמת שינתה את דרכה והתחילה ללמוד להודות ולשמוח במה שיש ופתאום התחולל מהפך קיצוני שמקבלת טלפון בערב ממתווך תבואי עכשיו מצאתי דירה ממש מתאימה לצרכים ולכסף שלכם לפני שיחטפו אותה כי המוכר נאלץ למכור בכדי לעבור להתגורר בסמוך להוריו ומתוך הכרח מוזיל את המחיר ותיכף הלכו ובאותו ערב סגרו על הדירה, ולאחר כמה ימים מצלצלים ממקום עבודה שהשאירה את הקורות חיים לפני כחודשיים וזה בדיוק המקום שמאוד רצתה ולא התייחסו ופתאום הם רוצים והתקבלה לעבודה בסוג עבודה שמתאים לה ומשכורת מכובדת, בודם מעכלים את השפע שנפתח להם פתאום מקבלים טלפון משדכן להציע שידוך מעולה לבנם ואכן עלה יפה והתארס. רק אז הבינה שהיא היית מקור סתימת כל השפע כי לא ידעה שכל מצב שהשם יתברך עושה עם האדם הוא רצונו והכל בכדי לנסותו וכאשר יודע לעמוד בניסיון זוכה ונפתחים לו כל השערים.

סיפור עם הרב גלינסקי ז"ל

הובא בספר להגיד דברים עמוד שנד כי בשנת תש"א בהיותי בליטא נתפסתי בשבת קודש פרשת בהעלותך על ידי המשטרה הרוסית, והעלו אותי יחד עם כמאה בחורי ישיבה על קרונות משא וטלטלו אותנו כארבע שבועות עד שהגענו לסביר בדיעבד התברר שבגלל המעצר הזה ניצלו מהיטלר ימ"ש ביום ראשון לפרשת מסעי שרפו את כל הספרים והתפילין

ניסיון ה'לך לך' של אברהם אבינו ושל כל אדם - החיוך - בכל מצב

והמגילות והשופורות שלקחנו איתנו, דבר זה גרם ליאוש וחולשת הדעת ולכן ארגנו התכנסות חיזוק שכל אחד ידבר קצת כדקה וחצי דברי חיזוק בשעה קשה כזו, אחד הבחורים דיבר והביא דברי הנביא ישעיהו פרק מ פסוק (כז) **לְמָה תֹאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֵר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דַרְפֵי מִיָּקוֹק וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטַי יַעֲבֹר:** (כח) **הֲלוֹא יִדְעָתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם וַיִּקְוֶה בּוֹרְאֵי קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יֵעָפֵף וְלֹא יִיגַע אֵינֶן חֲקֵר לְתַבּוּנָתוֹ:** ושאל מה תשובה משיב הנביא על השאלה שנסתרה דרכי השם ויש הסתר פנים, בזה שאלוקי עולם בורא קצות הארץ? והשיב כוונת הנביא לעודד אדם בכל מצב גם כאשר נמצא במצב שלא רואה את הסוף אל תתיאש כיון שהקב"ה ברא את הקצוות שהם בעצם הסיום לכל דבר המתחולל בארץ כך שלכל דבר יש גבול, אלא שהזמן לבצע את הגבול והסוף לכל דבר ביד השם וברגע כמימרא יכולה לבוא התשועה ויהיה סוף. ללמדנו שכל מצב שאדם נמצא בו הוא רצון השם והכל תלוי ברצונו ולכן אסור לאדם להישבר או להתייאש בשום מצב אלא ידע וישכיל שהכל תלוי ברצונו יתברך וכאשר האדם עושה רצון השם בשמחה הרי תשועת השם כהרף עין והכל יכול להישתנות ברגע.

מוסר השכל דברי אליהו הנביא לריב"ל

מסופר על רבי יהושע בן לוי שרצה שאליהו הנביא יראה לו מעשיו וראה שהכל הפוך מהבנתו ובפרידתו ממנו אליהו הנביא אמר לו דברי מוסר. וז"ל אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל יסיתך יצרך ואל תתמה עליו לפי שהוא לרעתו, ואם ראית צדיק מיצר ונצטער כל ימי חלדו ויגע ועמל ברעב ובצמא ובערום ובחוסר כל או יסורין באין עליו אל יחרה אפך ואל תכעס ברוחך, ואל יתעך יצרך ולבך לחשוב שום ספק ביוצרך, והיישר אותו בדעתך ובלבך כי צדיק הוא וצדיק דינו ועיניו על דרכי איש, ומי יאמר לו מה תעשה עכ"ל. ולזאת כל זוג כאשר מתחיל לבנות ביתו צריך שיהיה מושתת על האמונה ולדעת שמעשה אבות סימן לבנים ולכל אחד יש את ה'לך לך' בסגנון שלו והם נסיונות ואתגרי החיים לבחון את האדם ולרומם אותו כמו אצל אברהם אבינו, והחכמה להמשיך בכל מצב לעשות רצון השם ולהודות לו ולראות את השם יתברך מהמקום שנמצאים ואז בסוף הכל יבוא, ולדבר על זה הרבה בניהם ולחזק אחד את השני וכאשר מוכנים נפשית הן להסתגלות אחד לשני וגם לכל דבר שיהיה מתוך אמונה תמימה לא מגיעים למשברים ותמיד ישרור בבית אהבה ואחוה שלום ורעות ומצליחים להתגבר על נסיונות החיים מתוך הכרה שזה מבחן החיים של הקב"ה להעלותם על דרך המלך כך שאסור שהדבר יערער את שלום הבית ועל ידי זה זוכים לאושר ועושר שמחה וששון וטוב לבב כל הימים אמן.

החותם בברכת שבת שלום ומבורך.

הצב"י מרדכי מלכא עיה"ק אלעד

*

מקורות

- 1. דבר ראשון הרעב:** הלך לארץ ישראל וכתוב שם פסוק (י) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרֵימָה לָגוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ: ופרש"י על בראשית פרק יב פסוק י (י) רעב בארץ באותה הארץ לבדה לנסותו אם יהרהר אחר דבריו של הקב"ה שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשיו משיאו לצאת ממנה:
- 2. דבר שני לקחו את אשתו:** כתוב שם פסוק (יא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹאֵ מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרֵי אֲשֶׁתוֹ הִנֵּה נָא יִדְעֹתַי כִּי אִשָּׁה יָפֶת מְרָאָה אַתָּה: (יב) וְהָיָה כִּי יִרְאוּ אֹתְךָ הַמִּצְרַיִם וַאֲמָרוּ אֲשֶׁתוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֹתְךָ יַחֲיוּ: (יג) אַמְרֵי נָא אַחֲתִי אַתָּה לְמַעַן יִיטֵב לִי בְּעִבּוּרְךָ וְחַיְתָה נַפְשִׁי בְּגִלְלֶךָ:
- 3. דבר שלישי מלחמה עם המלכים:** כתוב בפרק יד פסוק (יד) וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו וַיִּרָק אֶת חֲנִיכָיו וְלִידֵי בֵיתוֹ שָׂמְנָה עֶשֶׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד דִּין:
- 4. דבר רביעי שרה עקרה השפחה במקום האשה:** כתוב בפרק טו פסוק (א) אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְבַר יְהוָה אֶל אַבְרָם בְּמַחְזֵה לֵאמֹר אֵל תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד: (ב) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה תִּתֶּן לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֶן מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דִמְשֹׁק אֲלֵיעֶזֶר: (ג) וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זֶרַע וְהִנֵּה בֶן בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי: פרק טז פסוק (ב) וַתֹּאמֶר שְׂרֵי אֶל אַבְרָם הִנֵּה נָא עֲצָרְנִי יְהוָה מִלְּדֹת בָּא נָא אֶל שְׂפָחֹתַי אוּלַי אֲבַנָּה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שְׂרֵי: (ג) וַתִּקַּח שְׂרֵי אִשָּׁת אַבְרָם אֶת הַגֵּר הַמִּצְרִית שְׂפָחֹתָהּ מִקֶּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֵׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁה לּוֹ לְאִשָּׁה: (ד) וַיָּבֵא אֶל הַגֵּר וַתֵּהָר וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ:
- 5. דבר חמישי ברית מילה:** כתוב בפרק יז פסוק (א) וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וַתִּשַׁע שָׁנִים וַיִּרָא יְהוָה אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שְׂדֵי הַתְּהַלֵּךְ לְפָנָי וְהָיָה תָמִים: (ט) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת בְּרִיתִי תִשְׁמַר אֹתָהּ וְזָרַעְךָ אַחֲרָיִךְ לְדֹרֹתָם: (י) זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זָרַעְךָ אַחֲרָיִךְ הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר:

מעלת התורה / הרב אברהם דניאל עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקווד

בענין האופן לקבל שכר בעולם הזה ועולם הבא - מדת הבטחון

**אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְבַר ה' אֶל אַבְרָם בַּמַּחֲזֵה לֵאמֹר אֵל תִּירָא אֲבָרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לְךָ
שְׂכָרְךָ הַרְבֵּה מְאֹד (טו, א)**

פרש"י וז"ל: "אחר הדברים האלה - כל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מופלג. אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם אנכי מגן לך מן העונש שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד", עכ"ל.

מנכין לו מזכיותיו

הרי אחר שהקב"ה היצל את אברהם אבינו, ונעשה לו ניסים גדולים, היה אברהם אבינו דואג אפשר שכבר קיבל שכרו בהאי עלמא משום שנעשה לו נס, וניצל מן המלכים. וכדאיתא בדברי הגמ' (שבת לב, א): "לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס - שמא אין עושין לו נס. ואם עושין לו נס - מנכין לו מזכיותיו", ע"כ. וכיון שכן, אברהם אבינו היה לו סיבה גדולה להיות ירא שמא הפסיד כל שכרו.

וע"ז אמר לו הקב"ה: "שכרך הרבה מאוד", וצ"ב מדוע, הרי אם נעשה לאדם נס מנכין לו מזכיותיו, וא"כ מדוע למעשה לא הפסיד אברהם אבינו משכרו?

שכר על מדת הבטחון

והביאר בזה כתב רש"י בדפוס ראשון וז"ל: "שכרך הרבה מאד - יש לי לתת לך שכר הרבה יותר ממה שרצה לתת לך מלך סדום, לפי שבטחת בי. וראיה לדבר בדברי הימים (ב' כה-ט) ויאמר אמציהו לאיש האלקים וגו'", עכ"ל. הרי הטעם שאברהם אבינו זכה ששכרו הרבה מאוד, היה משום שהיה בוטח בהקב"ה. ועל מדת הבטחון, האדם זוכה לשכר גדול כזה.

וכן איתא בדברי החזקוני שכתב וז"ל: "שכרך הרבה מאד - על שבטחת בי, יותר מכמה שרצה מלך סדום לתת לך ועל שטרחת להציל קרוביך", עכ"ל.

וכן איתא בדברי הרד"ק שכתב לבאר הקרא וז"ל: "אל תירא מהמלכים אשר נצחת שמא יבאו אחריים עליך, אל תירא מהם כי אנכי מגן לך, מהם ומאחריים שלא יוכלו להרע לך; ועל הבטחון הגדול הזה אשר בטחת - שכרך הרבה מאד - בזה ובבא, זהו הרבה בעולם הזה ומאד לעולם הבא", עכ"ל. הרי להדיא בדבריו, שהטעם ששכרו שלא אברהם אבינו היה הרבה מאוד, היה משום שהיה לו בטחון בהשי"ת.

חסד יסובבנו

וכיון שכן, שאברהם אבינו זוכה לשכר גדול כזה, היה מחמת מדת הבטחון, משום הכי לא הפסיד כלל משכרו לעולם הבא, שכל מדת הבטחון מיסוד על שבוטח במדת החסד של הקב"ה, וע"ז אינו מפסיד שום שכר, שכל מה שזוכה הוא מחמת מדת החסד, והיינו שזוכה שלא מחמת זכויות של עצמו, רק מחמת מדת החסד של הקב"ה. "הבוטח בה' חסד יסובבנו!"

והאריך הגר"א בענין זה בכמה מקומות ונעתיק כאן מש"כ הגר"א הגר"א במשלי (כה, טו) וז"ל: "אך יש ב' מיני תפלות: א' שמבקש שהקב"ה יעשה למען רחמיו וחסדיו כמ"ש "עד הנה עזרונו רחמין ולא עזבונו חסדיך ואל תטשנו ה' אלקינו לנצח". כלומר מה שאתה "עד הנה עזרונו" הוא "רחמין" ולא למענינו. ומה שאתה "לא עזבונו" הוא "חסדיך", ולכן אנו בטוחים ש"אל תטשנו ה' אלקינו לנצח", כי אם היה בשבילנו היינו מתייראים שמא יגרום החטא, אבל כאשר הוא למען חסדיך אין אנו מתייראין כלל, כי חסדיך המה קיימים תמיד. וזהו כמ"ש בזוהר "והאמין בה'" ולא היה מתיירא אפילו שמא יגרום החטא והיינו משום שייחשביה לו צדקה כלומר כל מה שנותן לו ה' הוא צדקה ואינו בשבילו כלל. זהו הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כלומר אל שהוא מדת החסד כאשר בחסדו הוא ישועתי אבטח תמיד ולא אפחד אפילו שמא יגרום החטא וכמ"ש בישעיה. והב' הוא שמבקש מהקב"ה שיעשה בשביל מצותיו וחסדיו אשר עשה כמ"ש (בראשית לב, יא): "קטונתי מכל החסדים וגו'", ולכן ויירא יעקב מאד שמא יגרום החטא וזהו שמבקש בשביל מצותיו המקטריגים מונעים וכו', עכ"ל.

הרי כל זמן שאדם מבקש מאת הקב"ה בשביל "חסדו", אינו מפסיד כלום משכרו לעולם הבא, האבל אם מבקש מחמת מצותיו וזכויות, הרי זהו סיבה שתהא ירא שמא יפסד משכרו.

כח של מדת הבטחון

וזהו הכח של מדת הבטחון, שע"י מדת הבטחון האדם יכול להשיג כל משאלות לבו, וגם יקבל שכרו על אותו בטחון, שהרי הוא קיום מצוה בזה שהיה בטחון בהשי"ת. וכזה מפורש דברי החובת הלבבות (שער הבטחון, פתיחה): "והבוטח בה' ילוונו גמול בטחונו בעולם הזה ולעולם הבא, כמו שכתוב (תהלים לב, י): "והבוטח בה' חסד יסובבנו", ואמר (שם לא, כ): "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וגו'", עכ"ל. הרי הבוטח בה', זוכה בהאי עלמא לחסדי השי"ת, וגם זוכה לשכרו לעולם הבא.

וכ"כ הבית הלוי (קו' הבטחון) וז"ל, "והבוטח מרויח בשמים, בעולם הזה - ודאי ישיג מה שחסר לו מהצרכותו, וכמאמר הכתוב (משלי י, ג): "לא ירעיב ה' נפש צדיק". וכתוב (תהלים קיב, ז): "משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטח בה'". והרבה פסוקים כדומה לזה. ועוד שכרו מרובה לעולם הבא דזה הוא כלל גדול בכל המצות, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, וכל טובת עולם הזה הם רק פרי המצות שאוכל בעולם הזה, והקרן קיים לעולם הבא שכולו טוב", עכ"ל.

ומקור לדבריהם הוא מדברי הגמ' בגמ' מנחות (כט, ע"ב): "כדבעא מיניה רבי יהודה נשיאה מר' אמי, מאי דכתיב: בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים? אמר ליה: כל התולה בטחונו בהקב"ה - הרי לו מחסה בעולם הזה, ולעולם הבא, ע"כ.

וכתב הרשב"א (שם המיוחס להרשב"א) לבאר דברי הגמ' וז"ל: "הוה ליה מחסה, דהכי משמע כל שנסמך בה' הוה ליה ביה ה' מחסה צור מעוז לעולמים, ל"ה. ונראה לפרשו כפשוטו שאומר בטחו בה' עדי עד דר"ל שתשימו בו בטחונכם עדי עד שהוא בעוה"ז ובעוה"ב שכל מקום שנאמר עד שאין לו הפסק עולמית ועדי עד ר"ל לעולמים, ואומר בטחו בה' עד עולמי עד שהוא לעולם קיים בעוה"ז ובעוה"ב, וזהו כי ביה ה' צור עולמים דר"ל שהוא צור עולמים שיצר העולמים או צור לשון חוזק שהוא חוזק העולמות כולם ומעמידם, א"כ הבוטח בו בשני העולמות הוא מזכה לו בכל העולמות, בעולם הזה - להצילו, ובעולם הבא - לתת לו שכרו", עכ"ל.

הרי במדת הבטחון, יכול שיעלה טעות על הדעת לומר, שאם אחד בוטח בה', וזוכה למשאלות לבו, אפשר שתהא זה סיבה שיפסיד משכרו לעולם הבא. ועל זה, נתחדש במדת הבטחון, שלא רק שאינו מפסיד משכרו לעולם הבא, אלא ג"כ ירויח, שעל אותו בטחון, יקבל עליו שכר, שהרי קיים מצות הבטחון בהשי"ת.

כל משאלות לבו

הרי מבואר מהנ"ל, שע"י מדת הבטחון, האדם יכול להשיג משאלות לבו, ולא עוד, אלא יקבל שכרו על זה. ויש לציין כמה מקורות בדברי חז"ל שמבואר כן, שבהאי עלמא האדם יכול לזכות שתהא מובטח לקבל משאלות לבו.

ובאמת מצינו גמ' מפורשת בהלל הזקן שמצד מדת הבטחון היה "מובטח" שלא יבא עליו שום צרה. דאיתא בברכות (ס, א): "תנו רבנן, מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר, אמר: מובטח אני שאין זה בתוך ביתי. ועליו הכתוב אומר משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטח בה'. אמר רבא: כל היכי דדרשת להאי קרא, מרישיה לסיפיה מדריש - מסיפיה לרישיה - מדריש. מרישיה לסיפיה מדריש - משמועה רעה לא יירא מה טעם - נכון לבו בטח בה'. מסיפיה לרישיה מדריש: נכון לבו בטח בה' - משמועה רעה לא יירא", ע"כ.

ורבינו הגר"א (אמרי נועם שם) ביאר דברי הגמ' האלו וז"ל, "הכי פירושו דהוא היה בטוח בה' שלא תבוא לו צרה בתוך ביתו. (ומה שמצינו כמה צדיקים שהיה להם צרות י"ל דהכל לפי אומץ הלב בבטחונו על ה' וכמ"ש (חולין ז') שאני ר"ח דנפיש זכותיה)", עכ"ל. הרי מבואר מדברי הגר"א, דע"י מדת הבטחון, אם לבו בטוח לגמרי בה' יתברך, א"א שיבא שום צרה לתוך ביתו, כדכתיב "ובוטח בה' ישגב".

אין עוד מלבדו

וכן נמי מבואר בגמ' (חולין ז, ב) על ר' חנינא שהיה בטוח שלא יתרחש לו שום היזק וכך איתא שם: "אין עוד מלבדו - אמר רבי חנינא: ואפילו כשפים. ההיא איתתא דהות קא מהדרא למישקל עפרא מתותיה כרעיה דרבי חנינא, אמר לה: שקולי, לא מסתייעא מילתיך,

אין עוד מלבדו כתיב. והאמר ר' יוחנן: למה נקרא שמן כשפים? שמכחישין פמליא של מעלה! שאני ר' חנינא, דנפישא זכותיה", ע"כ.

וידוע מה שביאר הנפש החיים (שער ג', פרק י"ב) את דברי הגמ' האלו, שהכוונה בזה דר' חנינא - "נפיש זכותיה", היינו דלא היה סמוך על זכויותיו ותורתו ומעשים טובים שעשה, רק משום שדיבק עצמו בקדושת מחשבתו לבעל הכחות כולם אדון יחיד הממלא כל עלמין ואין כאן שום שליטה ומציאות כח אחר כלל, וקבע בלבו האמונה "אין עוד מלבדו", ולכן היה נכון לבו בטוח בזה שלא ישלטו עליו פעולות הכשפים הנמשכים מכחות המרכבה הטמאה.

וכן ביאר הבן יהודע (ביצה טז, א) וז"ל, "וזה הבטחון הגדול היה מצוי אצל הלל ע"ה מקדם קדמתא, דהא מצינו בגמרא (ברכות ס, א) תנו רבנן מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר ואמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי, עליו הכתוב אומר משמועה רעה לא ירא נכון לבו בטוח בה', ופירשנו דהלל ע"ה הראה לעיני הכל גודל ועוצם בטחונו בהשם יתברך שאין לו בו שום ספק לכך דיבר בפיו לפני העולם דברור אצלו שאין צווחה זו בתוך ביתו, ולא חש פן אחר עשרה רגעים כשיגיעו אצל ביתו ויראו שהצווחה היתה שם ואז יבוש מדבריו אלו שאמר לפנייהם בבטחון ההוא, יען כי באמת היה לו בטחון אמיתי בזה, ולכן דבר זה הוא ברור אצלו כאילו הוא עומד בביתו ורואה שאין שם צווחה ולכן גילה בטחונו זה לפני העולם להראות להם תוקף בטחון שלו שהוא מגיד מראשית אחרית ולכן קראו עליו המקרא הזה משמועה רעה לא ירא נכון לבו בטוח בה' נכון דייקא בלי תערובת שום ספק כלל ועיקר", עכ"ל. חזינן דמי שבטוח כל כך, שאין לו שום ספק, שהוא כאילו עומד בביתו, ורואה שאין שום צרה בתוך ביתו, ועל כן, מוכן להגיד לכל העולם, בבטחון כזה יש בו הבטחה - שלא יהיה שום צרה בתוך ביתו!

הבוטח בשמי אני מצילו

ויסוד זה מבואר היטב בדברי המדרש (תהלים שוחר טוב מזמור ל"א): "אמר להם הקדוש ברוך הוא בטחו בשמי ואני עומד להם, שנאמר (ישעיהו נ, א): "יבטח בשם ה' וישען באלהיו", ולמה, שכל מי שבוטח בשמי אני מצילו, תדע לך שכן חנניה מישאל ועזריה בטחו בשמי, ובשביל שבטחו בשמי הצלתי אותם, נבוכדנצאר הרשע אמר בריך אלההון די שדרך מישך ועבד נגו, די התרחיצו עלוהי (דניאל ג, כח), וכן דניאל לא הצלתי אותו אלא על שבטח בשמי, שנאמר (דניאל ו, כד): "והסק דניאל מן גובא", ולמה, די הימן באלהה (שם), אמר דוד הואיל שכך הוא, כל הבוטח בך נמלט, אף אני אבטח בך, שנאמר בך ה' חסיתי", ע"כ. דברים נפלאים! חזינן מדברי המדרש, שגדול כח הבטחון, דמי שבוטח בהשי"ת זוכה שמובטח בהשי"ת יצילו מאותו צרה. והלל הזקן, וכן ר' חנינא היה בוטחים בהשי"ת שלא יתרחש להם שום צרה! דמדת הבטחון מועיל להצילו מן הצרה, גם אחר שכבר קיימת הצרה, וגם קודם הצרה, אם יבטח בה', יזכה להנצל מכל צרה שבעולם!

ר' זונדל מסלנט כתב באיגרת לבנו בא"ד וז"ל, "ועל הכל תשליך יהבך על ה', ואל תקמוץ ואל תדאג כלל, שזהו סגולת הבטחון שהקב"ה עושה רצונו של הבוטח בו בלב שלם, ומספיק

לו כל צרכיו בכל מקום ובכל עת, ואפילו אינו צדיק כמ"ש (תהלים לב, י): "הבוטח בה' חסד יסובבנו", והרבה שלוחים למקום", עכ"ל. הרי, לא רק שהבוטח בה' מובטח שלא יהיה לו שום צרה תוך ביתו, גם מובטח שהשי"ת יעשה רצונו של מי שבוטח בו, וימלא כל משאלות לבו. אם יהיה בוטח בהשי"ת - אז בודאי ישיגם.

וכן מבואר היטב בדברי מרן הגרי"ז (על התורה) וז"ל, "שהכתוב מעיד שעל ידי מדת הבטחון יכולים להשיג כל דבר, כענין שנאמר: "והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך", ביאור הדבר, שאם תהיה בטחונך בה' כל כך חזק עד שתתענג על ידי זה, אז יתן לך משאלות לבך, וכן הכתובים מעידים להלן: "גול על ה' דרכך ובטח עליו והוא יעשה. והוציא כאור צדקך ומשפטיך כצהרים". וכן: "דום לה' והתחולל לו". שכפי פי' חז"ל ענין הכתוב, שאם יש לאדם שונאים המבקשים רעתו, ידום וה' יפילם לפניו חללים חללים. הכל לפי ערך שלמות הבטחון ככה ישלם מאתו ית"ש לפי אותה מדה, וישיג כל משאלות לבו בהרחבה", עכ"ל. הרי שע"י מדת הבטחון, יכולין להשיג "כל משאלות לבו"!

בטחון - שעון זהב

ידוע ומפורסם המעשה עם הגאון ר' ישראל סלנטר והרש"ש. שפעם אחת היה ויכוח ביניהם אם הוא נכון שהאדם הבוטח בה' בודאי ישיג מה שבוטח בה'. הרש"ש אמר שאין כזה דבר, דלא שייך לומר שבודאי ישיג כל מה שבוטח בה'. ומרן ר' ישראל סלנטר סבר, שבודאי ישיג כל מה שבוטח בה'. ואמר באותו שעה, להוכיח האמת, שהוא בוטח בה' שבודאי ישיג שעון זהב. ובאותו שעה נכנס אחד עם שעון של זהב ונתן לו!

הבוטחים בשמך 'באמת'

פעם אחת דרש ר' ישראל סלנטר דרשה בענין בטחון, שכל משאלה שאדם ישים בטחונו בהשי"ת שישגי אותה - תגיע לו. ואחר הדרשה ניגש אליו אחד, ושאל אותו אם נכונים הדברים? ומרן ר' ישראל סלנטר אישר לו את הדבר ואמר שהוא מקבל עליו אחריות, שאם יבטח בה' שימציא לו עשרת אלפים רובל, בודאי ישיג אותם. יהודי זה הלך לביתו, ועזב את עבודתו, וישב כל היום עם ספר תהלים, וציפה תוך בטחונו בה' - שיביאו אליו עשרת אלפים רובל. עברו כמה ימים, כמה שבועות, כלתה פרוטתו האחרונו מן הכיס ולא היה לחם בביתו לאשתו ולילדיו, והוא עודנו עומד בבטחונו שהכסף יגיע לידו. כשהרעב התחיל להציק לו ולבני ביתו, האיצה בו אשתו ללכת אל ר' ישראל סלנטר ולשאול את פיו, למה לא נתקיימה הבטחתו. ר' ישראל הקשיב במנוחה לדבריו, ואמר לו, שהוא עדיין מאמין בזה באמונה שלימה ואיננו חוזר מאחריותו. אלא שאם קצרה סבלנותו לחכות, הוא מוכן לקנות ממנו את הזכות של עשרת אלפים רובל בחמשת אלפים רובל - ויהיה בתמורת העשרת אלפים המובטחים לו. יהודי זה שמח מאוד על עסק זה, ומיד נאות לו. מיד פנה אליו ר' ישראל ואמר "כלך לך לעבודתך"! אם אתה מוכן להחליף את עשרת האלפים רובל בחמשת אלפים, הרי זה הוכחה גדולה שבטחונך אינו מלא, ולעולם לא תשיג אותם!

הרי מבואר ממעשה זה, להיות "מובטח" שבודאי ישיג מה שבוטח בה, צריך שיבטח
"באמת" בלב שלם בהשי"ת. ואם אין בטחונך שלם, אינו מובטח כלל. יה"ר שנזכה כולנו
להיות בכלל הבוטחים בשמך באמת, אכי"ר!

לתגובות: adebstein@gmail.com

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, מודיעין עילית

ארץ ישראל

לְךָ לְךָ מֵאֶרֶץ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶךָ (יב, א)
ארץ. מולדתך. בית אביך.

- ה'התחלה' שלך. הבסיס. ה'מקום'.

מכל אלו - 'לך'. עזוב את הכל.

מעתה, כל כולך - ב'דרך'. אתה לא עומד 'לחזור הביתה'. לאותו בית שב'ארץ'.

והיעד - 'הארץ אשר אראך'. שם יהיה 'הביתה' חדש. 'מולדת' חדשה. ולגבי 'בית אביך' - אתה עצמך הולך לייצר אחד כזה; אתה תהיה 'בית אביהם' של הבאים אחריו.

ה'אראך' - זו המציאות החדשה שלך. ה'בית' החדש שלך, זו עצם העובדה - שאני הוא זה שמראה לך את הדרך.

זו - 'מולדתנו'; 'זו ארצנו'; וזהו - 'בית אבינו'.

- ה'אראך'. השיעבוד המוחלט - ל'כיוון' של ה' יתברך. ל'הוראה' שלו. לרצון - שלו.

שם - אתה תהיה 'נטוע'. זה המקום האמיתי שלך. ה'בית' הנכון, המקום שממנו תוכל 'לצאת' ולהשפיע.

וכמו בכל 'בית'. זה ה'מקום' שלך, אליו אתה 'שב', וממנו אתה 'יוצא'. הוא ה'בסיס', ה'קרקע הבטוחה'; ה'התחלה' של כל דבר שתעשה.

- ואפילו שאתה עצמך, עדיין לא יודע - להיכן 'אראך'. לא זה ה'נושא'.

*

ליהנות מההנאה של מישהו אחר

אז אני - כמו אברהם סב סבי - מוכן. ומזומן.

['מוכן' - לא כל כך; אני רוצה, או לפחות רוצה לרצות - להיות מוכן. כך יש לי 'שייכות' לרצון הזה. זה נחשב שאני - באופן מסויים - 'רוצה'.]

אני עוזב את הכל. את הבית. את המולדת. את בית אבי. את כל ה'שרשים' שלי. את כל מה שמרכיב את ה'אני' שלי.

והולך - אל 'אשר אראך'.

יש - השם יתברך. ויש לו 'רצון' כלשהו. אני עדין לא יודע מה הרצון שלו. להיכן הוא מוביל אותי. אבל - אני מוכן ומזומן.

אני סומך עליו במאה אחוז. וגם אם זה לא יהיה טוב 'לי' - אם זה טוב 'לו', זה מספיק לי. הרצון שלי - זה שהרצון שלו יקוים. זה הכל.

אני מוכן - שהוא יעשה בי מה שהוא רוצה. שיוליך אותי להיכן שזה יועיל - לו. שיקח אותי, עם כל אשר לי, וכל מה ש'אני' - וישתמש בי לצרכו. לרצונו. לכבודו. ובמילים אחרות, אני ממליך אותו - עלי.

המלכות, בנויה - חלקה, ואולי עיקרה - על אהבה.

וכשאתה אוהב מאוד, אתה מוכן - להתמסר. וזו 'התמסרות'. כל ה'אני' שלי - שייך לך. תוביל אותי להיכן שאתה רוצה. תשתמש בי. תעשה בי מה שמועיל לך.

ההנאה הגדולה ביותר שלי, היא - לראות אותך נהנה. ובפרט, כשאני יודע - שה'אני' שלי שותף פעיל בהנאה שלך. במטרה שלך. ברצון שלך.

שוב: אני נהנה - מההנאה שלך.

- וזו כל שאיפתי!

וכשאתה ממליך מלך, אז זה אפילו יותר מזה. אתה מוכן למסור את נפשך עליו. על כבודו. על שמו.

לתת את כל כולך - בכל המובנים.

- כדאי לנו לנסות 'לצעוד' בכיוון הזה. זה שווה. זה האושר האמיתי.

*

המטרה - מתנות

זיהי רעב בארץ.

אברהם אבינו - יורד למצרים.

המצרים - שטופי זימה. אברהם חושש על חייו. שרה 'משתפת פעולה', ואומרת - 'אחי הוא'.

- ומדוע?

'למען יטב לי בעבורך'. שיתנו לי מתנות (רש"י).

- מתנות!!

האם ככה זה 'עובד'? מוסרים את האשה - כדי לקבל מתנות??

- ואכן המתנות - 'זורמות' בשפע. זה קורה, לאחר שה'שיתוף פעולה' של שרה מוביל אותה היישר - לתוככי ארמון פרעה. זה האחרון אינו יודע כיצד להכיל את ה'אושר' שנפל עליו.

דא עקא, שה'אושר' הנכסף - הופך עד מהרה לתוגה. כנראה שהמלאך יודע להרביץ כמו שצריך.

שרה - נשלחת בחזרה לבעלה, ושניהם - אל מחוץ למצרים. 'קח ולך'.
אבל ה'לך' הזה, אינו כה פשוט. יש הרבה 'לסחוב'.
אברהם הגיע למצרים - בחוסר כל. עתה - הוא 'גביר' גדול. 'כבוד מאוד'. יש לו מקנה,
כסף, וזהב. מתנות לרוב.
- משום מה, האכזבה הגדולה של פרעה - לא מניעה אותו לטעון 'מקח טעות'. המתנות
הרבות, נותרות ברשותו של אברהם.
אז יש מתנות. והרבה. המטרה - הושגה.
- מתנות!!! 'מטרה' שכזו.
הלאה.
בן אחי אברהם, בוחר לדור - בסדום. וזה לא בגלל מחירי הדירות שם.
ואז פורצת מלחמה אדירה. מלחמת העולם הראשונה. סדום מובסת. לוט - נשבה.
אברהם יוצא להציל את משפחתו. בראש 'צבאו האדיר': אליעזר עבדו. כנגד צבא - שהוא
באמת אדיר.
ואברהם - מנצח. ברור. על זה אנחנו אמונים. אלה ברכב, ואלה בסוסים. ואנחנו - בשם
ה' אלוֹקנו נזכיר. בלי רכב, בלי סוסים. עם צבא המורכב מ'ראש ישיבה' אחד. בלי
התלמידים.
ואז - כל הסוסים, הרכב, החיילים הרבים - 'כרעו ונפלו'. ככה זה עובד.
ושם, יש 'ביזה' - רבה מאוד. ביזת **ששה עשר מלכים** (עי' משנת רבי אליעזר פר' יד) הכל
- של אברהם אבינו. לפי כל חוק ודין.
ואברהם - משיב את הכל. כאן - המתנות לא 'מדברות' אליו. משום מה.
- מדוע.
*

הטוב שלי - זה מלכות ה'
נשוב לתחילת הפרשה.
- 'ואברכך'.
ה' מבטיח לאברהם: אני אברך אותך.
ובמה?
- ב'רוקים'. הרבה שטרות.
יתכן, שב'ארצו' ו'מולדתו' של אברהם - היתה תאוות ממון. אבל כעת, הוא ממש לא
'שם'. הוא הלך מה'ארצו'.

הוא נמצא - כל כולו - ב'אשר אראך'. ב'ארץ' - של הקב"ה. של רצונו יתברך. הוא משועבד כולו - לרצון ה'.

ומכאן - שכל ההבטחות האלו: גוי גדול; ממון; שם טוב; ועוד - הן ממש לא 'מולדתו' של אברהם. זה לא 'מדבר' אליו.

ומכאן, שהם שייכים - ל'אשר אראך'. לרצונו שלו יתברך.

- ומה הרצון שלו יתברך?

- 'שהשכינה דבקה למטה' (עי' ביאור"ג לשיה"ש א, ג). זו תכלית רצונו.

'שכינה' - זו מידת ה'מלכות'. זה מה שה' רוצה: להתגלות - כמלך.

זו היתה - 'כונת הבריאה' (עיי"ש).

ומלכות זו, היא היא - תכלית רצונו יתברך בבריאת העולם. לגלות אותה. להתגלות - כמלך, בארצו.

וכש'בני ביתו' של המלך, מלאים בשפע - זהו כבוד המלכות. זהו 'גילוי' המלכות. כך נראה לעין כל, שיש כאן מלך אדיר וחזק.

- הנה, אפילו הנתינים שלו - שמחים ומאושרים. לבושים בפאר והדר. אוכלים מעדני מלכים. חיים ב'תודעת שפע'.

ומלכות, חלק ממהותה - זה 'נראות'. גילוי. 'להיראות' כמלך.

אז ה'אראך', הרצון - שלו יתברך, גילוי מלכותו - זה שאברהם יהיה 'כבוד מאוד במקנה בכסף ובזהב'.

וכשהגיעה ההזדמנות הראשונה ל'אראך' הזה - אברהם אבינו 'קופץ' על המציאה. הלא זהו רצון המלך. כך תתגלה מלכותו.

אז - 'יתנו לי מתנות'.

- כדי - שתתגלה מלכות ה'!

*

ו'אברכך'

שרה, אף היא 'שם'. הלא היא ה'אמא' הראשונה שלנו. אז למה שהיא לא תשתף פעולה. אברהם היה בטוח, שלא תצא 'תקלה'. הוא ראה, שהשכינה - נמצאת עם שרה (עי' זוה"ק פא ע"ב).

יתכן. כל 'תקלה', אצל מי ש'נושא' את המלכות - הינה סתירה לגילוי המלכות. כשהם סובלים, אז נראה - שהמלך לא מספיק 'חזק'. כביכול.

וכשה'מלכות' שורה על שרה אמנו - אז אין מה לדאוג. המלך כאן. הוא ידאג לה בעצמו. הוא לא יתן שמישהו יזיק למלכותו.

נפעמים, שאדם סובל לאחר שהוא חוטא. ואז המלכות מכריחה - שהוא ייענש על חטאו. גם זה גילוי מלכות. ה'גדרים'. ה'דין' - במי שיצא מה'גדר'.

ועדיין - זה לא הגילוי הרצוי. כשיהודי מצטער - שכינה בצער. היא אומרת - 'קלני מראשי'. גם אם הוא חוטא. זה מצב של 'אין ברירה', כמו אמא שמענישה את בנה - ומצטערת בכאבו.

יש גם מצבים, שכשהמלכות בשפל, ב'עמק הבכא'. ואז נושאה - עלולים לסבול עימה. והמטרה - להקל מעליה את סבלה. [כך גם המתנות.

הם הגיעו - דרך שרה. דרך האשה הגדולה הזו, שהשכינה - שרתה עליה. דרך ה'דוגמת השכינה' של אברהם אבינו (בשם הגר"י דיויד שליט"א). - גילוי המלכות.

ביזת סדום, וששה עשר המלכים, לא היתה כלולה בברכת השפע המלכותית. היא לא היתה באופן של 'ואברכך' (עי' גור אריה למהר"ל פי"ד פכ"ג). ומשכך - זה 'לא מענין' בכלל. מלך סדום יכול לקחת את הכל.

*

מקום המלכות

למלכות ה', יש - 'מקום'.

והמקום, זו - ארץ ישראל. היא נקראת 'ארץ הקודש'. יש בה - ב'ארץ' - 'גילוי', של ה'קודש'.

תחילתה - 'אראך'. ה'רצון' של ה' יתברך, ה'מורה' לך - 'שם'. לך לשם. זה המקום. וסופה - קבלת המלכות.

וארץ זו, היא ה'גוף' - של השכינה הקדושה (רמ"ד וואלי, ביאור משנה תורה דברים ד"ה פנו. ועוד).

היא הגוף - של מלכות ה' יתברך. ה'מקום', בו מלכותו - מתגלית.

כאן זהו ה'ארמון'. כאן שוכן - המלך. מלך ישראל. והמלך - הוא שמו הגדול. שם ה'הוי"ה'. לפני אלפי שנים, נשלחנו מכאן. נחרב ה'בית', ועם ישראל - גלה. יצא אל 'מחוץ' לארמון. ה'עבודה' - עבודת הקרבנות, 'נגנזה'. אין לנו אפשרות להקריב. אין לנו היכולת להתייחס לה' יתברך כמו אל מישהו שנמצא 'כאן' ממש; כמו אל מישהו, ששייך אצלו - 'אכילת גבוה'. מעין 'אכילה' - של דבר גשמי ממש.

את זה, היה לנו אז. בבית המקדש. הוא 'התגלה' בארץ, ב'ארציות'. [אין הכוונה למשהו 'גשמי' חלילה. ה' הוא מעל ומעבר לכל תפיסה. אבל היתה לנו 'השגה' - בגילוי שלו. וזה

התבטא - במשהו שיכול להיקרא 'אכילת גבוה'. היתה קירבה עצומה - שאין לנו היום את היכולת להבין אותה.]

מ'חוץ' לארץ הקדושה - הוא לא מתגלה כמלך. מי שדר שם - 'דומה כמי שאין לו אלוק' (עי' כתובות קי: וע"ע זוה"ק ח"ג רע"מ קט ע"ב).

כך זה - ביגלות'.

- ומי שדר היום - בארץ הקדושה? בארץ 'אשר אראך'? האם יש בזה משהו בכלל?
- יש. יש הרבה מאוד.

קודם כל, בארץ הזו - אין מושג של 'גלות' (עי' זוה"ק ויחי דף ריד עמוד ב). הארץ - בקדושתה עומדת. השכינה כאן. ממש.

[וכמו שנאמר - 'תמיד עיני ה' אלוקיך בה'. ועי' יל"ש תהלים רמז תתסב פק"ה, ומד"ר שמות פ"ב אות ב בדעת רבי אליעזר ור' אחא (ואת הדעה הראשונה שם יש ליישב), ומדרש תהלים יא, ג.]

ומה שנאמר שהשכינה נמצאת עם ישראל בגלות - זה לא 'עיקר' השכינה. זה רק 'ניצוצות' ממנה (עי' חסד לאברהם מעין ד נהר מז).

עיקר השכינה - כאן. בארץ ישראל.

ובפרט, כשעם ישראל - כאן. השכינה שורה - כשיש שישים ריבוא ישראל. אז היא שורה 'תדיר'. בלי 'חיסרון' (עי' רבינו בחיי בראשית מו, כז).

אז ה' - כאן. ממש. לא רק 'למעלה', לא רק 'משגיח'. הוא ממש כאן. 'מלך'.

ואנחנו צריכים לעבוד - את המלך. להבין את המציאות הזו. לכוון לזה בכל מעשינו. לכוון - להתמסרות הזו. ל'אשר אראך' הזה.

מחוץ לארץ הקודש - אין פעולה אמיתית בכבוד מלכותו. המצוות, הן רק 'ציונים'. סוג של 'אימון', שלא נשכח מה עושים - כשנחזור (עי' רמב"ן ויקרא פי"ח פכ"ה).

עתה, אנחנו 'לפני המלך'. המצוות - מכבדות אותו. מגדלות את שמו. כדאי שנהיה מודעים למציאות הזו, כך נוכל באמת לגדל ולקדש את שמו - עד שהוא יופיע בהדר גאונו עלינו.

*

תמונה עגומה

למשל - ב'מערכת הבחירות'.

נשמענו לרבותינו. עשינו את המוטל עלינו.

- ויתכן, שגם קצת - 'נסחפנו'.

הלא 'הצלחנו'. יש לנו הרבה 'נציגים'. וה'גוש' כולו - גדל.

אז - ניצחנו! כמה נפלא.

- כמה התרחקנו מהאמת.
- אולי נזכיר לעצמנו. יש כאן 'ממשלה'. וגם 'כנסת'. וגם 'חוקים'. מדינה 'כהלכתה'.
- ומה הם עושים כאן?
- מה זאת אומרת. מחוקקים. עובדים. מנהלים את המדינה.
- 'מנהלים' את המדינה??
- אנחנו בארץ ישראל. הם קוראים לזה - 'מדינת ישראל'. הם גם כתבו ב'מגילה' ההיא, שזו ה'מולדת' שלנו, שחזרנו אליה לאחר אלפי שנים.
- אולי ננסה 'לפקפק' בקביעתם הנחרצת:
- האם זו אכן - ה'מולדת' שלנו? האם נולדנו כאן??
- ממש לא. זו מולדתו של ה'כנעני'. והפריזי. והיבוסי. והגרגשי.
- אותם - הרגנו. בדם קר. אחד אחד. אנשים נשים וטף. היה זה ממש 'רצח עם' - של שבעה 'עמים'. מליונים נהרגו.
- והם לא עשו לנו מאומה!!
- ואז - 'רצחת וגם ירשת'. דרנו בארצם. שנים ארוכות.
- עד - שבאו הבבלים, ולאחריהם הרומאים - ו'השיבו לנו כגמולנו'. הם היו יותר 'הומאניים' מאיתנו: לא הושמדנו כולנו. נותרנו 'עם', ורק עברנו 'ארץ'. לא כמו הכנעני, שנכחד כולו.
- אז זו ממש לא המולדת שלנו.
- זו גם לא הארץ שלנו. וודאי שלא 'שלהם' - ה'ערב רב'. הם רק 'השתלטו' כאן על הארץ, בכח הזרוע.
- אז למי שייכת הארץ הזו?
- 'כי לי הארץ'.
- ארץ הקודש - שייכת לה' יתברך. זה ה'בית' - שלו. רק שלו.
- רק שלו!!
- והוא זה שציווה עלינו - להרוג את אלו שהארץ היתה ה'מולדת' שלהם.
- וזה היה רק - כש'שלם עוון האמורי'. כשהם חטאו ופשעו כנגד 'בעל הבית' - עד שנתחייבו בליה. אנחנו רק ביצענו את גזר הדין. אנחנו היינו ה'שליחים' - של אדון הארץ האמיתי.
- עתה, אנחנו בדור אחרון. שבנו לארץ ישראל. זו עובדה.
- אבל יש גם עובדה נוספת. כואבת מאוד.
- ה'דמוקרטיה'.
- כן. זו שכולם 'מהללים' אותה. 'שלטון העם'. כמה נפלא.

העם - שולט. הוא שולח את ה'נציגים', והם אלו ש'מחוקקים'. כך נראית ה'מערכת' הזו, ששמה - לא 'בישראל' - 'מדינה'.
והשולטים - אלו הערב רב.
אז נתבונן.
אדון הארץ, השיב את בניו - לביתו. בואו. תחזרו. תעשו כאן למעני, בביתי, וכך נוכל לבנות ביחד את מה שנחרב.
ומה ה'בנים' עושים?
מקימים - ממשלה. וכנסת. ו'חוקים'.
- בתוך ביתו של המלך! בתוך הארמון שלו! מול פניו ממש!!
זו הצהרה - נוראה:
- אתה - שב בצד. אנחנו השולטים, אנחנו המחוקקים. אתה לא מענין אותנו.
בעצם, אם יהיו לך מספיק 'נציגים' - אז תוכל 'להשתתף' איתנו. 'נרשה' לך גם לחוקק חוקים. אנחנו במדינה דמוקרטית.
- אין עלבון גדול מזה.
אז באמת - 'ניצחנו'.
- ואבוי לו לאותו 'ניצחון'.
אבוי לנו, שיהודים יראי ה', חייבים להיכנס - אל תוככי אותה מערכת מסואבת. זו שחרטה על דגלה - וכל מי ש'מאמין' בדמוקרטיה, שותף לאותו הדגל (גם אם הוא מה'ימין') - 'אין לנו חלק ונחלה באלוקי ישראל'.
הם מאוד 'מתחשבים'. 'דאגה לחלש'. גם האלוקים הזה, שאתם מדברים עליו, יתכן שיהיה לו 'חלק ונחלה' - איתנו. אנחנו 'מסכימים' להכניס אותו. נחוקק - שהמדינה תתקצב את ה'צרכים' שלו. אין בעיה.
אבל שיעמוד יפה בתור. כמו כולם. בסוף נגיע גם אליו. נחתום איתו על 'הסכם קואליציוני'. אל דאגה.
זו תמונת ה'ניצחון' העגומה שלנו.
- תמונת - ההשפלה, הבזיון.
כנגד - אלוקנו. מלכנו. אדון הארץ האמיתי.
אז היינו חייבים. כך הורו לנו, וכעת - זו הדרך. אין ברירה. סוג של 'בל תשקצו'.
אבל כעת - 'לחגוג'?? לשמחה מה זו עושה??

*

האמת הנעדרת

עלינו להזכיר לעצמנו את האמת.

יש כאן מלך. והוא מחכה - שנכיר בו. שנעשה למענו.

שנתחיל 'לצאת' מה'ארץ' שלנו, מהרצונות שלנו - ונחפש מה הרצון שלו. למה הוא רוצה בנו, בארץ הזו, בתורה שאנו לומדים. מה יש לו מזה.

- לא רק מה יש 'לי'. לא רק שכר עולם הבא, או עולם הזה - או שניהם יחד; לא רק 'ישועות' לעצמנו, למשפחתנו, לילדינו.

- אלא - מה הישועה 'שלו'. מדוע הוא מצרף את עצמו - איתנו. מדוע 'אני' והו הושיעה נא. מה 'חסר' אצלו, כביכול. לאן הוא 'מכוון'.

ובארץ הזו - זה עיקר העבודה.

להבין - שיש כאן 'אדון'. שכל מה שנקרא 'ממשלה', 'כנסת', 'שרים' - זו המרידה הגדולה ביותר ב'ממשלתו' שלו יתברך. במלכותו. ברצונו. במטרה שלשמה הוא ברא את הכל.

להבין, ש'הם' - לא 'חברים' שלנו. לעולם לא. מי שמורד במלכי - הוא האויב הגדול ביותר שלי. ומה שהורו לנו רבותינו 'לעבוד' איתם - זה ממש לא ה'אידיאל'. זה לנסות 'לרדת' אל תוככי הטינוף הגדול ביותר, ולנסות 'לדלות' משם את הנחוץ לנו.

ומסתבר מאוד, שמאחר שזו ארצו, וזו המטרה שלו - אז הוא יעזור לנו להגיע להבנה זו. הוא יעזור לנו - בחסדו הגדול - לעבוד אותו באמת. לא 'להיתקע' כל החיים ב'מתוך שלא לשמה', אלא - להתחיל להבין, ולהשיג, את ה'לשמה'.

- וגם לעשות - לשמו. לכבודו. למען שכינתו, למען - מלכותו.

ה' יזכנו!

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

מתורתו של הצפנת פענח / הרב אברהם י. בירנהק, מו"ל 'צפנת פענח החדשות', מודיעין עילית

סיבת גלות מצרים משום מסירת הנפשות למלך סדום - ביאור

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סְדוֹם אֶל אַבְרָם תֵּן לִי הַנַּפְשׁ וְהִרְכַּשׁ קַח לְךָ (יד, כא)

איתא בנדרים דף ל"ב ע"א מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים וכו' ורבי יוחנן אמר שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר (בראשית יד-כא) תן לי הנפש והרכוש קח לך. מבאר רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל על פי הא דגיטין דף מ"ד דהמוכר עבדו לגוים קונסין אותו עד מאה בדמיו משום דמפקיעו ממצוות. וכן בזה כיון שהנפשות הללו שכבש אברהם אבינו היו שייכים לו להיות עבדיו, וע"י שמסרם למלך סדום הופקעו ממצוות לכן גלו זרעו של אברהם כדי שיתוספו עליהם גרים, וכהא דפסחים דף פ"ז ע"ב ואמר ר"א לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שנאמר (הושע ב-כה) וזרעתיה לי בארץ כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין. אשר בפשטות קשה דהרי איתא בקידושין דף ע' ע"ב אמר רבי חלבו קשים גרים לישראל כספחת שנאמר (ישעיה יד-א) ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב כתיב הכא ונספחו וכתיב התם (ויקרא יד-נו) לשאת ולספחת. אלא זהו משום שצריך להשלים נפשות גרים תחת אותם הנפשות שמסר אברהם אבינו למלך סדום.

אך א"כ לא היתה תקנה לישראל ח"ו, דהלא אצל הקב"ה אין זמן ומקום ומנין, והחשבון הוא גם על כל הנפשות העתידות להולד מהם, ומתי א"כ יצאו מן הגלות. אלא, כותב רבינו, הכל היה סיבה מאת המסבב כל הסיבות קורא הדורות מראש (יעוין עדיות שהקב"ה חישב את הקץ דגלות מצרים 'דור רביעי ישו בו הנה' וכן בתוספתא פ"א, ובתו"כ פ' אחרי שהקב"ה זימן לדור החייב של הכנענים שיבואו ישראל ויפרעו מהם) שסדום נשרפו אח"כ לגמרי, וממילא לא נשארו כ"כ נפשות שצריך להוציא גרים כנגדם. [מקורות: (ראה להלן עוד בהפטרה) צ"פ עה"ת וירא יט כח והפטרת לך לך ונדרים דף ל"ב ע"א ע"ש מה שהוסיף]

*

ביאור הענין הנ"ל בפסוקי הפטרה עפ"י דרוש

ישעיה פרק מ פסוק כז. לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבֹר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דְרָפִי מִה' וְגו': פרק מא פסוק א. הִחְרִישׁוּ אֵלַי אֵימִים וּלְאֵמִים יַחֲלִיפוּ כַח יִגְשׁוּ אֲזַ וְדַבְּרוּ יַחְדָּו לְמִשְׁפַּט נִקְרָבָה: ב. מִי הָעִיר מִמִּזְרַח צֶדֶק יִקְרָאֶהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדֶּי יִתֵּן פֶּעֶפֶר חֲרָבוֹ פִּקֵּשׁ נִדְף קִשְׁתּוֹ: ד. מִי פָעַל וְעָשָׂה קִרְא הַדְּרוֹת מִרֹאשׁ אֲנִי ה' רֹאשׁוֹן וְאֵת אַחֲרָנִים אֲנִי הוּא:

רבינו הרוגוצ'ובער זצ"ל מבאר בדרך דרוש על פי הנזכר לעיל בדבריו על הפרשה גם את הדין ודברים הנסתר שבהפטרה.

אומר הנביא דיעקב מתאונן נסתרה דרכי, דהיינו מתי יסתיימו תשלומי הגרים ע"י הגלות במקום הנפשות שנמסרו למלך סדום, כי כאן לא שייך רחמים כיון שבקנס לא שייך מחילה

כמו שכתב תוס' (כתובות דף כ"ט ע"א ד"ה ועל) וכן לא שייך גדר התקבלתי. משיב הנביא החרישו אלי וגו' יחדיו למשפט נקרבה. כלומר, גם במשפט יש תקוה, דכל דין מוכר עבדו לגוי היה שייך כאן אם אברהם אבינו היה קונה את אותם נפשות ע"י כיבוש (עיי' גיטין דף ל"ח), אבל כאן היה ע"י נס יתן כעפר חרבו כקש נידף קשתו ואיתא (בתענית דף כ"א ע"א וסנהדרין דף ק"ח ע"ב) שהעפר נהפך לחרבות והקש נהפך לחיצים, א"כ שנעשה ע"י קורא הדורות לא קנאם אברהם ואינם שלו כמבואר בתוס' (תענית דף ח' ע"ב ד"ה אלא) דדבר המתרבה ע"י נס הוה כמו הפקר. וא"כ אין צריך גרים כלל רק דהקב"ה סיבב כדי שיגיע אצל המצרים ואצל הכנענים דור חייב ויפרעו ישראל מהם, כדאיתא בתו"כ פ' אחרי (פ' ח')^{כה}. [מקורות: הפטרת לך לך ונדרים דף ל"ב ע"א ע"ש מה שהוסיף].

לתגובות ומסירה או הודעה על חומרים כתבים אגרות תולדות מסמכים/תמונות
הקשורים לרבינו יוסף ראזין - הרוגוצ'ובער זצ"ל: tp089744873@gmail.com

---

^{כה} אך צ"ב למה א"כ נענש אברהם אבינו שירדו בניו לשיעבוד מצרים.

נגוהות בפרשה / הרב ישראל מאיר אסטריק, כולל מגדל עוז (רחובות)

חכמתו של אברהם אבינו

וְהָיָה כִּי יֵרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרִים וְאָמְרוּ אֲשֶׁתּוֹ זֹאת וְהִרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ (יב, יב)

תמיהות בעניין בקשתו של אברהם משרה

כאשר ירד אברהם אבינו מארץ כנען למצרים מחמת הרעב, חשש שמא המצרים ייתנו עיניהם בשרה ויהרגוהו, לפיכך ביקש הימנה "אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך" (פרק יב פס' יג). ופירש רש"י "למען ייטב לי בעבורך - יתנו לי מתנות". ותמהו המפרשים היאך אברהם אבינו שהיה שלם במעשיו ומידותיו חפץ היה במתנות, והלא כתוב (משלי טו כז) "שונא מתנות יחיה". ועוד, שאצל מלך סדום מצינו שאת שלל המלחמה שהיה שייך לו משורת הדין, התעקש אברהם שלא לקבל עד שנשבע "הרימותי ידי אל ה' וגו' אם מחוט ועד שרוך נעל וגו'" (יד כב-כג), ומדוע כאן נהג להיפך והתחכם על מנת לקבל מתנות. ועוד, שלהלן עה"פ (כה ו) "ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות" כתב רש"י "מה שניתן לו על אודות שרה וגו' שלא רצה ליהנות מהם", וצריך להבין אם לא רצה אברהם ליהנות מהם, מדוע מתחילה הסכים לסכן את שרה בעבורם.

עוד יש להבין, שאברהם אבינו מציין שני רווחים שיהיו לו באמירת שרה שהיא אחותו - "למען ייטב לי בעבורך" והיינו מתנות, ועוד "וחיתה נפשי בגללך" שנפשו תהיה לו לשלל. וקשה, שאף אם מטעם כלשהוא היו המתנות חשובות לאברהם, מכל מקום ודאי שחיוו חשובים עשרת מונים, והיאך הקדים אברהם אבינו את הטפל לעיקר.

החשש היה שהמצרים כלל לא ישאלוהו

והנראה לבאר בזה, דהנה אברהם אמר לשרה (פס' יב) "והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואתך יחיו". מבואר בזה, שאברהם חשש שמיד כשיראו המצרים את שרה, לא ישאלו אותה אם היא אשתו או אחותו של אברהם, אלא מעצמם יבינו ויאמרו שהיא אשתו ומיד יהרגוהו, וא"כ המצב הזה אילץ את שרה לומר למצריים שהיא אחותו של אברהם - בלא שישאלו אותה, אלא שאם שרה תאמר למצרים שהיא אחותו בלא שישאלו אותה, יראה הדבר מוזר בעיני המצרים, ואפשר שיחשדו שאומרת כן בשביל להציל את אברהם ובאמת הוא בעלה, לכן אמר לה אברהם "אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך" היינו שתציין את העובדה שאומרת שהיא אחותו כדי שיתנו לו מתנות בעבור זה, וכך לא יהיה הדבר מוזר בעיני מצרים שמציינת שאחותו היא בלא ששאלו אותה על כך, ובזכות זה "וחיתה נפשי בגללך". ובכך מתיישבות היטב כל ההערות, שמה שאמר אברהם אבינו "למען ייטב לי בעבורך" אינה מטרה בפני עצמה אלא זוהי חלק מאמירתה של שרה כאשר המטרה היחידה היא "וחיתה נפשי בגללך".

ישוב תמיהות על פי יסוד זה

ובכך מתבאר מה שנאמר להלן (פס' טז) "ולאברם היטיב [פרעה] בעבורה", ויש להבין מדוע היטיב לו ולא לה, ועוד שהטבה זו יש בה מן הגנאי שנראית כאתנן. אך להמבואר, שיחד עם הודעתה שאחותו היא, ביקשה גם שיתנו לו מתנות, כדי שלא תהא הודעתה על כך שהיא אחותו כחשודה, ומן הסתם הגיעה הודעתה ובקשתה גם אל פרעה, יחד עם מה ששיבחה השרים לפניו [כמבואר להלן (פס' טו) "ויהללו אותה אל פרעה"], אזי מספרת התורה "ולאברם היטיב בעבורה", בעבור שביקשה להיטיב לו, ולא בעבור לקיחתה של שרה.

ובכך יש ליישב דבר נוסף. דהנה בפרשת וירא קודם שהגיע אברהם אל אבימלך נאמר (כ ב) "ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחותי היא וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את שרה". ולא מצינו שאברהם אמר לשרה להזכיר את עניין המתנות, ואף הוא לא הזכירם. ולפי מה שנתבאר שכל מטרת בקשת המתנות למצוא תירוץ מדוע מזכירה שרה את עניין זה שהיא אחותו של אברהם, מבואר היטב, שהרי הפלישתים לא היו שטופים בזימה כמצריים (רש"י יב יא; רמב"ן כ ב). וכאשר שאל אותו אבימלך (כ י) "מה ראית כי עשית את הדבר הזה" השיבו אברהם "כי אמרתי רק אין יראת אלוקים במקום הזה והרגוני וגו'" ופרש"י שאברהם ידע שאין יראת אלוקים במקום הזה משום ששאלו אותו אשתך זו או אחותך ואין דרך אכסנאי לשאול אותו רק על עסקי אכילה ושתייה, ומבואר בזה שהפלישתים לא תכננו להרוג את אברהם מיד אלא ניסו לברר קודם "אשתך זו או אחותך" וממילא יכול היה אברהם לומר בקצרה "אחותי היא", בלי לפרש "למען ייטב לי" שהרי אין זה מעורר חשד במה שאברהם אמר שהיא אחותו, שהרי שאלוהו וצריך הוא לענות, משא"כ במצרים שהמצרים חשבו להרגו בלא לשאול כלום, ושרה מעצמה היתה צריכה לומר "אחותי", לכן היתה צריכה להוסיף ולומר "למען ייטב" וכו' כדי שלא לעורר את חשדם.

נהורא מעליא / הרב נהוראי משה אלביליה, מח"ס 'ממתק לשבת' ורב ביהכנ"ס 'זכור לאברהם', קרית

גת

שלט של מכונית

מה לימדה אותנו הרמת היד הפשוטה של אברהם אבינו? ואיך זה קשור לשלט של מכונית קטנה של ילדים?

מכירים את ההרגשה כשקונים משהו חדש?

חוץ מלשים שלט של "אל תיגע פן תפגע", מרגישים איזושהיא רוממות קטנה נכון? כיצד ירגישו ילדים קטנים שההורים קנו להם אוטו קטן ממונע בעלות גבוהה ע"ס 2000 ₪?

על זה כבר אין ניתן לתאר ולשער...

אך הקטנים החמודים הללו שוכחים שיש שלט, והוא לכאורה גורם למבוגר שאחראי לשלוט בו, לשלוט גם על עצמו...

איפה ראינו את זה בפרשת השבוע?

כותבת התורה הקדושה (יד, כא - כג): "ויאמר מלך סדום אל אברם תן לי הנפש והרכוש קח לך, ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' א-ל עליון קונה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך העל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם".

כותב רש"י הקדוש: "הרימותי - לשון שבועה".

ולכאורה מדוע אברהם אבינו אחרי שאמר מה שאמר למלך סדום, צריך להרמת יד בשביל זה אי אפשר להישבע ללא הרמת יד??

אלא התירוץ הוא נפלא ביותר והוא יובן על פי דבריו הנפלאים של הסבא מקלם ע"ה (בית קלם בראשית) וזה לשונו: "דרכם של צדיקים לחשוד עצמם תמיד. אף שהוא רחוק מן התאוה והחמדה ההיא, עם כל זה יחשוד עצמו פן יפתנו ליבו עוד ועוד. לא כן דרכם של פשוטים, אינו בקי בטיב ליבו לחשוד את ליבו הרע מנעוריו.

אברהם אבינו ע"ה היה שונא בצע בתכלית, כמו שראינו ברכוש סדום, מי יודע כמה היה רכושם רב, כי היא "גאון שבעת לחם", והיא הייתה כגן ה' כארץ מצרים", ועם כל זה אמר "אם מחוט ועד שרוך נעל" וגו', ועל פי דין היה שלו רק בשביל קידוש השם לא רצה לקחת, הרי כי היה שונא בצע בתכלית.

ועם כל זה היה חושד בעצמו פן חמד הממון יפתנו, וקפץ ונשבע דווקא "הרימותי ידי אל ה' וכו', הרי שחשד עצמו".

והמסר הוא נפלא:

גם אברהם אבינו ידע שהיצר יכול לשלוט!!!

הלא מוקבלנו (קידושין ל.) ש: "אבן הוא נימוח אם ברזל הוא מתפוצץ"...

אפילו שחז"ל אמרו עליו "האדם הגדול בענקים". חשש שמא יסיתנו יצרו ואמר עדיף לי להסתפק במה שיש לי..

לא רוצה לתת ליצר הרע פתח...

כי אם אני יתן לו פתח, הוא יאמר ש: "אני העשרתי את אברם"...

ולכן היה כאן קידוש ה' גדול!!!

שאפילו שכרגע מלך סדום יכול להעשיר אותי, אבל היד הזו שיכולה עכשיו לומר "כוחי ועוצם ידי", לא רוצה שהיא תהנה מכלום ולא תרגיש שהיא בכלל שולטת כי הכל מריבונו של עולם!!!

ולכן היה "שונא בצע בתכלית"...

נותנים לו אצבע אחת רוצה את כל היד...

הבה ניזהר מזה בתכלית..

פעם קראתי סיפור נפלא והוא המחשה נפלאה לדברינו:

בביתו של מרן הגאון ר' מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל התקיים לו מידי יום שיעור בעלי בתים בדף היומי, מדי יום ביומו נהג הרב למסור את השיעור תוך הארת פנים מרובה למשתתפים ולבני משפחותיהם..

באחד מן הימים אחרי השיעור ניגשו בעלי הבתים אל הרב ואמרו:

"כבוד הרב, אנחנו מאוד מאוד אוהבים אותך, וחסים מאוד כאן על המקום שאתה גר, ולכן החלטנו כולנו שאנו רוצים להתאגד ולהביא קבלן שישפץ לרב את הבית, ולעשותו מקום נכבד כיאה לכבוד התורה!!".

טענה לכאורה צודקת מאוד!!

חייך הרב ואמר:

"לא צריך אני בסדר!!! אוהב את המקום שלי כמות שהוא"...

וכך חזר הדבר ונשנה שבוע אחר שבוע, בעלי הבתים באים אל הרב בבקשה ובתחנונים שיאות להסכים שישפצו לו את הבית, והרב עונה שוב את תשובתו שהוא אוהב את מקומו..

עד שבאחד מן הימים בעלי הבתים נשברו...

הרב הסביר להם את דעתו:

שלט של מכוננית

"אני ממש מודה לכם מקרב ליבי, אם אם לדוגמא נחליף את הריצוף, א"א להחליף ריצוף בלא להחליף ספריה, כי הלא ריצוף חדש וספריה ישנה לא הולכים ביחד, ואחר כך יאמרו שהדלת המקולפת לא מתאימה לנוף, ואחר כך זה ישפיע לי גם על התורה שלי"...

לכן אני לא מעוניין!!

איזו הבחנה דקה ונפלאה, מצד אחד לא לתת אחיזה ליצר, מצד שני שגם התורה האישית שלי לא תיפגע...

שנוכה ללמוד קצת מהדרכים הנפלאים הללו...

שבת שלום ומבורך לכל בית ישראל היקרים והאהובים!!!

המאמר מוקדש לרפואתה השלמה של מרת אחותי: שלומית חיה בת יפה תחי'. בתושח"י.

נחלי מים - נושאים בפרשת השבוע, הרב דב יעקב ברטמן, טורונטו

מה חטאו ישראל שגזר עליהם גלות

וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: לך לך - טו, יג

בפסוק זה הודיע הקב"ה לאברהם אבינו את הקשיים שהעתיד צופן עבור ילדיו; גלות, עבדות ועינוי למשך ארבע מאות שנים. ויש להתבונן מהי הסיבה שבעטיה נגזרה גזירה זו על עם ישראל? ומוצאים אנו ביטוי לעומק השאלה בלשונו של התולדות יצחק: "למה גזר ה' יתברך גר יהיה זרעך בארץ לא להם, מה חטאו ישראל שגזר עליהם גלות, שעדין לא היו בעולם?"

שאלה זו נשאלה על ידי חז"ל בגמרא במסכת נדרים (לב.):

"אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים? מפני שעשה אנגרייא בתלמידי חכמים שנאמר: וירק את חניכיו ילידי ביתו. ושמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקדוש ברוך הוא שנאמר: במה אדע כי אירשנה. ורבי יוחנן אמר שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר: תן לי הנפש והרכוש קח לך".

המהר"ל (גבורות ה' פרק ט) מביא את דברי חז"ל אלו "הנאהבים והנעימים הברורים המיוסדים על אדני החכמה", כלשונו, ומפרש ששלושת הדעות תלו הדבר בחטא של אברהם שהיה לו חסרון באמונה, אלא שנחלקו באיזו דרגה היתה חוסר אמונתו; רבי אבהו סובר שהיה נראה חסרון בבטחון בה', שהרי לקח איתו למלחמה תלמידי חכמים, שאינם מתאימים להילחם, והיה לו לבטוח בו יתברך ולא לקחת את מי שאינו ראוי. שמואל סובר שאין לומר שחטא בדבר גדול כל כך, כי אין ספק שהיה בוטח בה' שיציל את אוהביו, אלא חטא במה ששאל "במה אדע", והראה שאין לו בטחון מלא שיזכה לקבל את המתנה שהבטיחו ה'. ורבי יוחנן סובר שלא יתכן שאברהם שהוא ראש המאמינים לא יבטח בהבטחה שהבטיחו ה', אלא חטא שלא הכניס גרים תחת כנפי השכינה, והיה יכול להרבות אמונה בעולם, וגם זה חסרון באמונה.

"ותוכל לומר שדעת רבותינו ז"ל, כי השם יתברך הביא את זרע אברהם בגלות, מפני שלא היה אברהם מתחזק כל כך באמונה, לכך הביא השם יתברך זרעו בגלות כדי שיקנו האמונה, וידעו כח מעשיו שהוא עושה לאוהביו וגבורותיו אשר עושה לאויביו, כמו שעשה למצרים מן מכות הגדולות והנוראות, והטובה שעשה לאוהביו, וכמו שמשמע מן הכתוב שכל אשר היה עושה הוא יתברך שידעו שמו וגבורתו תמיד".

"ועתה לא יקשה לך כי כ"כ שקול החטא זה של אברהם להביא עונש גדול על זרע אברהם, כי בודאי מצד עצמו ראוי שיהיה מתפרסם מציאות השם יתברך בעולם, כי מה היה נחשב

העולם אם לא נודע ונתפרסם מציאותו יתברך בעולם, רק שצריך חטא מה להוציא דבר אל הפעל, דסוף סוף היה שיעבוד וצרה, ואין זה בלא חטא, ודבר כזה אין צריך רק חטא מעט וקטן להכריע, ודבר זה מבואר מאוד למי שיבין”.

והנה, בעל הכתב והקבלה מביא בשם הצדה לדרך ש”נמנו וגמרו שלמים וגם רבים, שכל הטעמים המוזכרים במסכת נדרים ובמדרשים על גלות מצרים התלויים בחטא אברהם לא באו כי אם ליתן טעם למה הודיע הקב”ה הגלות לאברהם וציערו בזה, אבל הגלות עצמו יש לו טעמים אחרים”. גם הכלי יקר סבור שאין כוונת חז”ל לתת טעם על עצם הגלות, באומרו שהשכל ימאן לקבל דרוש זה שיקבלו בניו עונש גדול כזה, ואברהם עצמו לא קבל שום עונש, ושיני בניו תקהינה?! ומפני כן מסביר כנ”ל שבעל המדרש היה קשה לו, יהיה טעם הגלות מה שיהיה, מדוע בישר הקב”ה לאברהם בשורה רעה זו לצערו בחינם. ואלו דברי הרמב”ן (לך לך - יב, י):

”ודע, כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלקים כח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי האלקים ברעב יפדנו ממות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה. במקום המשפט שמה הרשע והחטא”.

הרמב”ן מונה שני חטאים שחטא אברהם אבינו, האחד, שהביא את שרה במכשול עון, והשני, שירד למצרים. וראוי לציין שאת החטא השני שמציין הרמב”ן, יציאתו מן הארץ מפני הרעב, דברים אלו נמצאים כבר בזוהר הקדוש פרשת לך לך (דף פא:): “א”ר יהודה תא חזי, כיון דנחת אברהם למצרים בלא רשו, אשתעבידו בנוי במצרים ארבע מאה שנין, דהא כתיב: וירד אברם מצרימה, ולא כתיב רד מצרים”. וכבר כתב הרד”ל בפירושו לפרקי דרבי אליעזר (כו, הערה כב) שדברי הרמב”ן הם כפי הדעה המובאת בזוהר הנ”ל.

רבנו בחיי מביא את דברי הרמב”ן הנ”ל ואת דעת חז”ל שגלות מצרים היתה בעבור שאמר אברהם “במה אדע כי אירשנה”, וכותב שבין לדעת חז”ל ובין לדעת הרמב”ן החטא היה חטא הדבור, ועליו נענשו בגלות מצרים ארבע מאות ושלושים שנה, ולפי זה יש על המשכיל להתעורר על זמן קץ גלותנו וז”ל:

”ומפני שהחטא הוא סבת הגלות והפורענות נחלק לשלשה חלקים, חטא המחשבה, וחטא הדבור, וחטא המעשה, לכך יש על המשכיל להתעורר על קץ גלותנו זה שראוי להיות שלושה חלקים יותר על גלות מצרים, כי מתוך שעמדו במצרים ארבע מאות ושלושים שנה על חטא הדבור, קל וחומר בבית ראשון שעבדנו עבודה זרה וחטאנו בשלושת חלקי החטא, במחשבה, בדבור ובמעשה, נגזר עלינו ארבע מאות ושלושים שנה כנגד הדבור, ארבע מאות ושלושים כנגד המחשבה, ארבע מאות ושלושים כנגד המעשה, וזה חשבון דניאל: (דניאל יב, יב-יא ע”ש) “אשרי המחכה ויגיע לימים אלף ומאתים ותשעים”, שהם שלוש פעמים ארבע מאות ושלושים. ולכך אמר הנביא (מיכה ז, כ) “תתן אמ”ת ליעקב”, התפלל על הקץ הזה ואמר, תקיים אלף ומאתים ותשעים ליעקב, כלומר לזרעו של יעקב”.

ואנו דור יתום שכבר חלפו עברו להם אלף ומאתיים ותשעים שנה מזמן החורבן, נתנחם בדבריו המאירים של האור החיים הקדוש בפרשתנו על הפסוק (לך לך - טו, יח): ביום ההוא פרת ה' את אבכם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת. ואלו דבריו:

"הנה יש לתמוה איך טח מראות עיניהם של הממאנים להאמין בגדולתינו ומעלתינו העתידה לבא, כי מקרא מלא דבר הכתוב שכרת ה' ברית עם אברהם אבינו עליו השלום לתת לזרעו עשרה אומות, ועד עתה לא מצינו שנתן ה' לישראל אלא שבע אומות ונשארו שלוש אומות, ואיך יאמרו העצמות היבשות אבדה תקות נחלתינו ושבועת ה' מנגדתם".

נחשבה / הרב יחיאל הלוי נוביק, ראש כולל דעת יוסף - אשדוד, עורך ספרי מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל

וַיֹּאמֶר ד' אֵל אַבְרָם - לָךְ לָךְ מֵאֲרֻצְךָ - הַצִּיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה
| כִּמָּה מֵרַגֵּשׁ...

מקובל לחשוב שאחד המאורעות הגדולים והמסעירים ביותר בתולדות האנושות, היה
המאורע המפעים, של נחיתת האדם על הירח. זה אמנם נכון מאד, ואכן זו היתה התרחשות
מדהימה ומפתיעה והביאה התרגשות גדולה להמון אנשים.

אולם מאורע אחר, מרגש בהרבה, התרחש שנים לפני כן, והשפעתו העצומה ממשיכה,
למרות המרחק - הגדול בהרבה - מנחיתת האדם על הירח. וזה דבר המאורע:

וַיֹּאמֶר ד' - אֵל - אַבְרָם...

כלומר, בורא העולם - בכבודו ובעצמו - דבר - עם - אדם.

והמשמעות של מאורע זה, שהאדם זכה להגיע לפיסגה גבוהה בהרבה מאשר נחיתה על
הירח...

והנה את הירח הכרנו גם קודם לכן, וגם אחר כך לא נוספו לנו ידיעות מיוחדות, כגון מי
ברא את הירח, כי אותם בני אנוש שידעו קודם ידעו גם אחרי כן, ומי שלא רצה לדעת
קודם לא הסכים להשתנות אחר כך.

אולם וַיֹּאמֶר ד' אֵל אַבְרָם... שינה באחת את הכל. כי הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני
הוא בעל הבירה.

וברשות מרנן ורבנן ורבותי. מאורע נוסף חשוב לא פחות צריך להתרחש אצל כל אחד
ואחד מאתנו. כי אף שידוע נדע מי הוא בעל הבירה הדולקת, לא מספיקה ידיעה אלא
נחוצה גם השבה אל הלב...

וכך אומר הנביא ישעיהו בדבר ד':

אַתֶּם עַדֵי נְאֻם ד' וְעַבְדֵי אֲשֶׁר בְּחַרְתִּי לְמַעַן תִּדְעוּ וְתִאֱמִינוּ לִי וְתִבְיֵנוּ כִּי אֲנִי הוּא לְפָנָי לֹא
נוֹצֵר אֵל וְאַחֲרָי לֹא יִהְיֶה. ישעיה פרק מ"ג י'.

וחייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי.

והנה במדרש רבה ריש פרשת לך לך כתוב כך:

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו', ר' יצחק פתח (תהלים מה) "שמעי בת וראי והטי
אזנך ושכחי עמך ובית אביך", אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה
בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני
הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אמר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ

עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם, "ויתאו המלך יפיך כי הוא אדוניך", ויתאו המלך יפיך ליפותיך בעולם "והשתחוי לו" הוי וַיֹּאמֶר ד' אֶל אַבְרָם.

וכל גדולי הדורות העמיקו לפרש את דברי המדרש הנ"ל ודקדקו בו הרבה עד שממש ספרו אותיותיו, וכמעט שלא ראיתי מכל הספרים שחיפשתי מי שלא הביא את דברי רבי יצחק הללו, ונראה שכולם כאחד עונים ואומרים ביראה שכאן ביארו חז"ל את יסוד אמונת אברהם אבינו ע"ח, שהיה בודאי ראש המאמינים כנודע, ואשר את כל זה למדו חז"ל מהמלים הראשונות של הפרשה - וַיֹּאמֶר ד' אֶל אַבְרָם - ומשל משלו וגזרו אומר - הַצִּיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה.

ובספר מעשה השם לרבי אליעזר אשכנזי. ביאר את דברי המדרש הללו באומרו, שאברהם אבינו זכה לכל מעלותיו, על ידי שהיה אומר, תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, והיינו שאברהם אבינו הפריך ושלל כל אפשרות אחרת להסביר את מציאות הבריאה, מלבד שהעולם הזה יש לו מנהיג, ולכן הגיע במחשבתו לדרגת נבואה, בלא שום הכנה נוספת, וזהו ענין הַצִּיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה.

ולפי זה ביאר בעל מעשה השם גם כן מדוע התורה לא הקדימה שום הקדמה לפסוק זה של וַיֹּאמֶר ד' אֶל אַבְרָם, ולמה לא כתבה קודם לכן, אברהם איש צדיק, כי זהו גופא ענין הַצִּיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה. שמתוך עומק מחשבותיו הגיע לדרגת וַיֹּאמֶר ד' אֶל אַבְרָם. וזה עצמו השבח הגדול ביותר שניתן להיכתב על אברהם אבינו.

והנה יש להבין בדברי חז"ל הללו, מדוע באמת רצה אברהם אבינו עליו השלום לדעת מי הוא בעל הבירה, ולמה זה היה הדבר כל כך חשוב וגורלי עבורו?

אמנם הפשוט בזה הוא, שאברהם אבינו עליו השלום רצה בכל לבו לדעת ולהכיר את הבורא יתברך, כדי לדעת את מי עליו לעבוד, ולמי עליו להכיר תודה...

ואכן רואים שכאשר אברהם אבינו הכיר את בוראו, כל מטרתו בחיים היתה עבודת השם, הכנסת אורחים, קבלת פני השכינה, ועמידה בעשרה נסיונות, שהפסגה שלהם היתה עקידת יצחק. ועד כדי שמצינו שקיים אברהם אבינו כל התורה עד שלא ניתנה, ונעשו כליותיו כשני מעינות, וכל כך למה, מפני שמראש חפץ היה להכיר את בוראו כדי לעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם. וכאשר חפץ כל כך הקדוש ברוך הצליח בידו, והַצִּיץ עָלָיו בַּעַל הַבִּירָה.

ונמצא שהשאלה אצל אברהם אבינו מי הוא בעל הבירה, לא היתה שאלה פילוסופית תיאורטית, כי אם שאלה מעשית לחיים, כיצד עליו לחיות, למי צריך הוא להודות, ולמי בעצם עליו להיות עבד עולם.

וכאן מגלה לנו התורה את תוצאת החיפוש - הבלתי מתפשר - של אבינו אברהם, לאמר: וַיֹּאמֶר ד' אֶל אַבְרָם לָךְ לְךָ מֵאֲרֶצְךָ וּמִמּוֹלְדֶתְךָ וּמִפִּי אֲבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ. העניק לו מצוות על כל פסיעה ופסיעה, ועל כל דיבור ודיבור. (עי' רש"י וגור אריה).

והיינו שמאותו רגע שהציץ עליו בעל הבירה, הפכו חיו של אברהם אבינו חיים חדשים, חיים של עבודת השם בכל פסיעה ופסיעה, ועמידה בנסיונות, אשר זו היתה בעצם שאיפת ומטרת חיו וכל אושרו... שהרי אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה... שהרי אין לך בן חורין אלא מי שעושה את הראוי והנכון לעשות ולא את מה שהוא נאלץ לעשות...

אֲבָל אֲנַחְנוּ עִמָּךְ בְּנֵי בְרִיתְךָ. בְּנֵי אַבְרָהָם אֲהַבְךָ שְׁנִשְׁבַּעְתָּ לוֹ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה. זֶרַע יִצְחָק יַחֲדוּ. שְׁנַעֲקֵד עַל גְּפֵי הַמִּזְבֵּחַ. עֵדֶת יַעֲקֹב בְּנֵךְ בְּכוֹרְךָ. שְׁמֵאֵהֲבֶתְךָ שְׁאֵהֲבֶת אוֹתוֹ וּמִשְׁמֵחֶתְךָ שְׁשִׁמְחֶתְ בּוֹ. קְרֵאתָ אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁרוּן.

לְפִיכֶךָ - אֲנַחְנוּ - חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת לָךְ, וּלְשַׁבַּחְךָ, וּלְפָאֲרְךָ, וּלְבָרַךְ, וּלְקַדֵּשׁ, וּלְתַת שְׂבַח וְהוֹדִיָּה לְשִׁמְךָ. אֲשֶׁרֵינוּ מֵה טוֹב חֻלְקָנוּ וּמֵה נְעִים גּוֹרְלָנוּ וּמֵה יָפָה יְרֻשָׁתָנוּ. אֲשֶׁרֵינוּ שְׁאֲנַחְנוּ מִשְׁפִּימִים וּמַעֲרִיבִים עָרֵב וְבָקֵר וְאוֹמְרִים פְּעַמִּים בְּכָל יוֹם. שִׁמַּע יִשְׂרָאֵל...

אשרינו שאנו עבדי השם כפי שקבלנו במסורת מאבותינו...

וכל שאיפתינו בחיים לדעת רצונו יתברך ולעובדו בלבב שלם, וכל השאר הבל הבלים, כי זה כל האדם...

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שנעשה כולנו אגודה אחת לעשות רצונו יתברך בלבב שלם.

עיון המשפט / הרב אליעזר דוידזון, ראש כולל ובית הוראה לממונות 'עיון המשפט', אלעד

בדין חלוקת בית של שני שותפים

הַפֶּרֶד נָא מֵעֲלֵי אִם הַשְּׂמָאל וְאִימְנָה וְאִם הַיְמִין וְאִשְׁמְאִילָה (יג, ט)

יש כמה אופנים של בעלות משותפת על בית. יש שקונים יחד בית בשותפות, וכל הבית שייך לשני השותפים, ללא חלוקה פנימית בבית. ויש שחילקו ביניהם את הבית, חציו לזה וחציו לזה. וכל אחד משכיר את חציו או דר שם. ויש לנו לבאר דיני השותפים אם מבקשים להפרד זה מזה.

נתבאר בגמ' (ב"ב דף יא ע"א) שכאשר השותפים מבקשים להפרד זה מזה, יש שלושה אפשרויות לחלוקה. האפשרות העדיפה היא חלוקה של השטח לשניהם. שכל אחד יקבל את חלקו. ולעולם כל שאפשר לחלוק בפועל, לכל אחד חלקו. חולקים כך. כיון שבאופן זה שני השותפים נשארים עם הקרקע שלהם. אמנם, אין חולקים את הקרקע לשניים, אם יגרם הפסד באופן שלא יוכלו להשתמש בה כהוגן כפי שהשתמשו בה קודם החלוקה. כללו של דבר איתא במשנה שם, זה הכלל כל שיחלק וישמו עליו חולקין. ואם לאו אין חולקין. היינו שאם אחרי חלוקה בפועל, שמו עליו. אם היה זה בית, שם בית עליו גם אחרי החלוקה. היינו שיהיה כאן שני בתים. אם היה זה שדה או חצר, שם שדה או חצר על כל אחד מהחלקים. חולקין בעין. ואם לא יהא שמו עליו, אין חולקין בעין. ולפיכך, אם אין אפשרות לחלוקה באופן שיהיה שמו עליו, אין חולקין אותו בפועל. אלא משתמשים בו יחד. או חולקים בשימוש. וכגון אם היה מרחץ, ישתמש זה יום אחד, והשני יום אחר. וכן בכל דבר שהוא חולקים בשימוש. אמנם, אם אין אפשרות סבירה לחלוק בשימוש. מוכרים אותו. וחולקים במעות.

ומכירה זו, הדרך הראויה היא שהאחד ישאר שם, ויקנה חלקו של השני. ולפיכך אם אחד השותפים רוצה להיפרד, הרי הוא אומר לחבירו גוד או איגוד. היינו תקנה את חלקי, או אני אקנה את חלקך. והזכות לבחור ראשון נתונה לעולם בידי השותף שאינו מבקש למכור. כיון שמי שמבקש למכור, יש לו ליתן לחבירו את הזכות לבחור הראשון אם לקנות את חלק השותף שביקש למכור, או למכור לו את חלקו שלו.

נמצא, שכל מקום שאפשר לחלוק בעין, שכל אחד יטול מחצה. זוהי הדרך הראויה לחלוקה. ואם אי אפשר לחלוק בעין, חולקים על ידי מכירה. היינו גוד או איגוד.

והנה, יש לברר דין דירה עם גג, או שאר אופנים שאפשר לחלק את הדירה באופן שכל חלק יהיה שם דירה עליו, ויהיה לו צורת דירה וכל צרכי הדירה. ואחד השותפים מבקש לחלוק באופן זה, שיהיה לכל אחד דירה אחת. או שיהיה לאחד הדירה, ולשני יהיה הגג, ויבנה שם דירה. אמנם לפי חוקי המדינה אסור לעשות כן. וכיון שלפי חוקי המדינה אסור לעשות כן, השותף השני אומר שהוא ירא שמא יארע לו נזק מחלוקה זו. ועוד אומר השותף

בדין חלוקת בית של שני שותפים

שאינן אפשרות לחלוק את הבית לגמרי באופן שיהיה רשום כבית נפרד. ולעולם יהיו כרוכים שניהם יחד. ולא נוח לו להיות כרוך עם השותף לעולם. ויותר יש לדון כן באופן שהבית שייך לבני זוג, ונתפרדה החבילה. ושניהם מבקשים לחלוק את ממונם כמקובל. והאחד מבקש לחלוק בשטח, שיהיה לכל אחד דירה. והשני אומר שהוא רוצה להפרד לגמרי מטעם הנזכר. ויש לדון בדיניהם היאך יחלקו.

וכתב התרומת הדשן (סי' שלו הובא בשו"ע סי' קעא ס"ה) וכן אם רוצים לחלוק בית שיש בו דין חלוקה, והבית יהיה נפסד ונגרע, אין יכול לכופ חבירו, כל שנראה לבית דין שההפסד יותר מחומש. ולפי זה, כאשר האחד מבקש לחלוק הבית בעין, מחצה לכל אחד באופן שיהיה לכל אחד בית בצורתו כהוגן. אך השותף השני מסרב לחלוק כיון שחושש הוא שיהיה לו נזק מהרשות שהרי לפי חוקי המדינה אסור לעשות כן. או שהשותף השני חושש מכך שהבית יהיה רשום במשותף בקבע. לכאורה כל שאינו נפסד חומש, הרי האחד יכול לכפות את שותפו לחלוק בעין. כיון שחלוקה זו עדיפה על פני מכירה.

ומיהו למעשה יש לומר שאין האחד יכול לכפות לחלוק בעין באופן שהוא אסור לפי חוקיהם. גם אם אינו נפסד חומש. וגם אם אינו נפסד כלל. ואפילו אם הוא משביח בערכו. כיון שזכותו הבסיסית של כל אדם לומר שאין הוא חפץ להיות כל ימיו בחשש מנוק של הרשויות. וגם אין הוא חפץ להיות כרוך כל ימיו עם שותפו מחמת הרישום המשותף. שהרי אף אם הבית אינו נפסד כלל, מכל מקום, אין זה גדר חלוקה לשני בתים. שהרי לעולם הם כרוכים זה בזה. וחלוקה, היינו רק באופן שנחלקים לגמרי. שכל אחד מקבל בית אחד ששמו עליו. ואם הם כרוכים זה בזה, אין שמו עליו. שהרי אין שם דירה שלימה על כל אחד מהבתים שיהיו שם אחר החלוקה. ועל כן גם אם אינו נפסד כלל בחלוקה זו, אין האחד חייב להסכים לחלוקה באופן זה. ונמצא שהדרך לחלוק היא על ידי גוד או איגוד.

וכל זה אם מתחילה היו שותפים בכל הבית. אך אם מתחילה נשתתפו על דעת שלאחד יהיה הבית, ולשני יהיה הגג. או שלכל אחד יהיה חלק מסויים בבית, וישתמשו בו באופן זה שכל אחד משתמש בחלק מסויים. אין האחד יכול לכפות חבירו לגוד או איגוד. שהרי אינם בגדר שותפים כלל. אלא הם ככל שני בני אדם שיש לכל אחד מהם בית זה סמוך לזה, ויש גם חצר משותפת לכולם. שהרי בית כל אחד עומד בפני עצמו. כיון שעל דעת כן נשתתפו. ואם האחד רוצה למכור חלקו, רשאי למכרו לכל אדם. (ופשוט הדבר שהאיש אשר חלק הבית השני שלו, קודם לכל אדם. כדין בר מצרא המבואר בסי' קעה).

עוד יש לדון, בשותפים שקנו יחד בית. והאחד רוצה להיפרד מרעהו. באופן שאין בו כדי חלוקה, ועל כן המבקש להיפרד אומר לחבירו גוד או איגוד. נתבאר בש"ך (סי' קעא סק"א) ש"א שכל דין זה של גוד או איגוד, אינו בשותפין שקנו יחד. אלא בשותפים שירשו יחד, או בכל אופן אחר שלא קנו יחד. כיון שאם קנו יחד, קנו על דעת שיהיה שלהם, ולא על דעת שיאמר האחד לחבירו גוד או איגוד. והטור הביא מחלוקת בדין זה. (והלכה היא שהמוציא מחבירו עליו הראיה. וכיון שכל אחד מוחזק בחלקו, אין האחד יכול לכפות חבירו לגוד או איגוד אם נשתתפו יחד). ומיהו, הדבר פשוט שאין זה על דעת שיהיו שותפים לעולם. והכל לפי העניין ולפי ראות עיני הדיינים. שאם לאחד מהם נתחדש צורך בממון,

בדין חלוקת בית של שני שותפים

רשאי לפרק השותפות. אמנם אם אינו דבר שנולד פתאום, אסור לו לבוא זמן קצר אחרי שקנו ולבקש גוד או איגוד. שלא על דעת כן קנו, אלא על דעת להיות שותפים בפועל. וגם אם לא נולד דבר חדש, הדבר פשוט שלא קנו על דעת להיות שותפים לעולם. אלא חייבים זה לזה להיות שותפים זמן מרובה. בכדי שהדעת נוטה לומר שעל דעת כן נשתתפו. שהרי לא יתכן לומר שלעולם חייבים הם להיות שותפים. ומכל מקום, כל אחד מהם שירצה, רשאי למכור חלקו לאחר. והקונה יבוא במקומו. ואין השותף יכול לעכב על ידו. ובלבד שהקונה יהיה אדם ראוי שציית דינא וינהג שם לפי הדין (כמבואר סי' קעה סעיף מ ועיי"ש פרטי דין זה). אלא שלשותף שלו יש זכות קודמת לקנות חלקו, כדין מצרן. (ובסי' קעא נתבאר כל דיני חלוקת שותפות, כללי גוד או איגוד, חלוקה, מכירה לאחר. וכל יתר דיניהם).

בברכת שבת שלום הרב אליעזר דוידזון

בית הוראה עיון המשפט, בוררות ויעוץ בדיני ממונות.

לתגובות - 0527624694 פקס 0774701070 מייל 7470107@gmail.com

פניני פז / הרב אברהם נח זלצמן, מח"ס 'אדני פז' על סוגיות הש"ס

למה הוביל השי"ת את אברהם אבינו שיגיע לביקור קצר במצרים?

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִם לָגוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבוֹא מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ הֲנִי נָא יֹדְעֵתִי כִּי אִשָּׁה יִפְתַּ מְרָאָה אֲתָּ. וְהִנֵּה פִי יִרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרַיִם וַאֲמָרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יַחֲיוּ. אֲמַרְי נָא אַחֲתִי אֲתָּ לְמַעַן יִיטֵב לִי בְּעַבְדֶּיךָ וְחִיתָה נַפְשִׁי בְּגֻלְלֶיךָ ... (יב, י-יד) וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פְּרִעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ (יב, כ) א.

הנה בפרשה זו מובא אחד מהניסיונות שנתנסה אברהם אבינו, שלקחו את שרי. אכן למעשה הנסיון היה כפול, שהרי בתחילת הפרשה מובא שהובטחה לו ארץ ישראל, ולאחר שהגיע אליה מחרן, נהיה בה מיד בצורת והוצרך לנסוע למצרים מחמת ששם היה מזון, וכאשר בא למצרים נתנסה בנסיון שלקחו את שרי, ותכף ומיד עזב את מצרים וחזר חזרה לארץ ישראל שכבר נגמר הבעור.

והנה אמנם יש נסיונות שהאדם עובר בחייו, והוא מודע לכך שהקושי הוא מאת ה' ועליו לקבל ברצון את הנהגת הבורא, וכגון שה' אומר לו להיכן לילך הוא שהוא רואה במוחש שה' מוביל אותו לדבר מסוים, אכן הנסיון שאשתו נלקחה מאיתו ולא הגיע למצרים מה תועלת היה בזה, מה זה היה צריך לחזק אצל אברהם באמונתו בה'.

כמו"כ במהלך הפרשה ישנם דברים תמוהים, דמחד גיסא נראה שאברהם חשש מפרעה ומן המצרים אכן בהמשך הפרשה מובא שאברהם נלחם כנגד ארבעה מלכים וצבאם, בלא מורא, ונלחם לבדו עם אליעזר או עם סכום מועט של חיילים, ומדוע כנגד מצרים כן פחד. ומלבד זאת תמוה מה שאמר אברהם לשרה שתאמר שהיא אחותי בכדי שירוויח עי"ז טובות הנאה מן המצרים, ולכאורה הדבר תמוה וכי זה סיבה מספיק מצדיקה את ההגעה למצרים? הרי הוא היה מודע לכך שהמצרים היו שותפי זימה ובמוקדם או במאוחר או יצטרף לעזוב את המקום שיתוודע להם בסוף שהיא אשתו ויהרגו [לפי מה שחשש] אז מדוע נכנס מלכתחילה לכזו ארץ, וכי הנימוק שיקבל מהם טובות הנאה מספיק מצדיק זאת. ב.

מטרת הניסיון היתה לסלול דרך לעם ישראל בהיותם במצרים

אפשר אולי לבאר זאת, שיש את השאלה הידועה מה היה קשה כ"כ בניסיון העקדה הרי ה' נגלה אל אברהם בכבודו ובעצמו, ולכאורה זה אמור לבטל מכל אדם את יכולת הבחירה לראות את ה' בעיניו ולשמוע את ציוויו, ורבו המפרשים שמאחר ואברהם אבינו היה ראש

האומה הרי בכל מעשה שעשה הוא פעל בנפשות ישראל, ולפיכך אחר שאברהם אבינו התנסה בזה הוא סלל דרך בלב עם ישראל לעמוד ג"כ בכאלו ניסיונות, ולפיכך אנחנו סבורים שבפשטות גם אנו היינו עומדים בכך, אכן לאמיתו של דבר אם אברהם לא היה עומד בניסיון זה אף לנו היה ניסיון עצום בזה.

ולפי"ז אפ"ל שאברהם אבינו לא חשש ללחום עם המצרים במידה והיה צריך, אלא שהוא סבר שצריך לפעול דברים נשגבים יותר, להכניע את כוח הקליפה של טומאת מצרים, ואת כוח הטומאה הוא הרגיש משעה שהתקרב אל ארץ מצרים, כפי שאמר לשרה 'הנה נא ידעתי כי אישה יפת מראה את' וכי עד עתה לא ידע? אלא ביאר הנעם אלימלך שהאוויר של מצרים יש בו טומאה, וגורם לתאוות, ולכן אמר אברהם 'עתה ידעתי' שרק ממתי שהתקרב למצרים התחיל לדעת זאת. ולפיכך הבין שמצרים היא מקום עם קליפה גדולה, ולכן החליט ללחום בקליפה, ולפי"ז נהג במעשיו.

והיינו כאשר אמר לה שתאמר שהוא אחיה, ובזכותה יקבל מתנות וכו' היה זה משום שרצה לגרום לכן שהמצרים יהיו בעמדה של נתינה לעם ישראל, ויפצו אותם. וכמו"כ שייענשו על מה שהם עושים לעם ישראל, וכמו שאכן נענשה פרעה בנגעים גדולים, ובמעשיו אלו השפיעה על עם ישראל שכאשר יצאו ממצרים יקבל מתנות מן המצרים וכמו"כ שייענשו המצרים על מה שהציקו לעם ישראל.

ג.

הניסיון היה במטרה לראות ששפע גשמי מוריד את האדם, ובלא תלות בה' אין קיום

ובעוד דרך אפשר לבאר, שפעמים והאדם עובר ניסיונות או קשיים לא בכדי שירגיש את מה שהוא מתמודד עימו, אלא בכדי שיראה דברים בדרך, היינו התנהגויות של אנשים או דיבורים מסוימים, וכמסופר על צדיק שנתקע בדרך עם עגלתו והעגלון הגוי ביקש את עזרתו, ואמר שאין לו כוח והשיב העגלון 'אל תגיד אין לי כוח תגיד אני לא רוצה', ועל בסיס דברים אלו דיבר לחסידיו שכך צ"ל ליצר הרע וכדומה.

ומעתה אפ"ל שאומנם לא היה ריווח ישיר בכך שאברהם בא למצרים, אך היה תועלת מרובה בלראות את ההתנהגות של המצרים. שהיו שטופי זימה כ"כ שכאשר בא אליהם אברהם אבינו שנחשב היה כאחד האנשים החשובים בדורו, ומ"מ היו הורגים אותו מחמת שהיו רוצים את אשתו, ואף מלך מצרים היו שטוף זימה, דבר זה הראה לאברהם אבינו שלפעמים דווקא השפע הגשמי מביא את האדם לכביכול יציבות נפשית מסוימת שמסכנת את העולם הרוחני, כל זמן והאם תלוי בה' הוא משתדל לנהוג באחריות, אך כשהוא חש שהוא מסודר וכו' הוא מתחיל לעשות שטויות, ומצרים שהיתה באותה תקופה המדינה החזקה ביותר והמשופעת ביותר זה מה שהביא אותה להיות 'ערוות הארץ', המקום הטמא ביותר, עד כדי ששפיכת דמים אינה חשובה בעיניהם בכדי למלא תאוותם.

ד.

אברהם לא התפלל לבטל את הקושי של עם ישראל, שהבין שהקשיים מחזיקים את האדם

ויתכן להוסיף, שלכן ה' גרם לאברהם לרדת למצרים, מיד לאחר שהגיע לארץ ישראל, ורק לאחמ"כ עשה עימו את ברית בין הבתרים. שמצד אחד ראה אברהם את ארץ ישראל, ונהנה מטובה, וגרם ה' שאברהם יגיע לארץ מצרים בכדי לדעת מה רוב טובה של ארץ ישראל עי"ז שיראה כמה גרוע הארץ שנחשבת החזקה ביותר, ארץ מצרים. ולפיכך כאשר ה' אמר לאברהם שעם ישראל יסבול איסורים וקשיים, אברהם לא התפלל לבטל זאת, משום שראה שדווקא עודף שפע מביא לירידה רוחנית, ובמידה מסוימת אין כמו 'תלות בה' בכדי להיות שמור וגדור ברוחניות.

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

זכותו המיוחדת של אברהם אבינו - קירוב רחוקים! | תוכחה בדרך הנכונה

וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְחָרָן (יב, ה)

כותב על כך רש"י: שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרי מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו.

*

בקונטרס 'פתוחי חותם' (הנדפס בתחילת שו"ת חתם סופר חלק יורה דעה) כותב רבנו החתם סופר:

בירור ענין זה נודע לנו ממאמר ה' ית' (בראשית יח): "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" ("ידעתיו" פי' רש"י לשון חבה). הורה בזה כי נפלאות אהבת ה' לאברהם אע"ה על שלימד דעת את העם וקירבם לעבודתו, והיא שעמדה לו יותר מכל מעשה הטוב וזכות הנפש אשר הי' לו לעצמו, כי באמת גם לפניו היו יחידי סגולה אשר ידעו את ה' ודעת דרכיו יחפצו ובאהבתו ישגו תמיד.

מי לנו גדול מ'חנוך' אשר מעוצם תשוקתו ודביקותו בה' וכו' חדל מהיות אדם ונתעלה להיות כאחד מצבא מרום במרום העומדים את פני המלך לשרתו.

ולא מצינו באברהם אבינו שנזדכך עפרוריותו כל כך - אך לא מצד פחיתות וחסרון נפשו לא הגיע אל המעלה הזו, לא, כי אם אברהם אבינו היה עושה כאשר עשה חנוך להתבודד עצמו מחברת בני אדם, התעלה גם הוא להיות ממלאכי א-ל, ואשר לא עשה כן, הוא כי התבונן בחכמתו כי לא באלה חפץ ה' שישלים האדם את נפשו לבד, ואת אנשי דורו ישאיר אחריו תרבות אנשים חטאים ומכעיסי ה', כמקרה אשר קרה לדורו של חנוך ודור המבול, הנסיון הזה לימד אותו כי טוב לאדם למעט בהשלמת נפשו, למען רבות כבוד ה' למעט את מורדיו ולהרבות עבדיו ויודעיו.

בהמשך כותב החתם סופר: מעלה הנכונה שיבור לו האדם להשפיע ולהיטיב לזולתה תמיד כמעשה הנפש, ועל זה הזהירנו השי"ת: "ולמדתם אותם את בניכם" ואת בניהם ילמדון" וכדומה מצות התוכחה "הוכח תוכיח את עמיתך", כל אלו המצוות מורים לנו כי לא תושלם חפץ הבריאה אם ישלים האדם את נפשו לבדו ולא ישלים את נפש זולתו.

*

במשנת החזון איש

לרגל יום פטירת רבן של ישראל, מרן החזון איש זיע"א, אשר חל השבוע (ט"ו מרחשון תשי"ד), נלמד ממשנתו בנושא "כיצד מוכיחין".

מעשה בבחור ישיבה כשרוני מאוד, שהיה רגיל לקרא כל יום את העיתון היומי, וקרא את כל הידיעות בעיון רב, עד שהשקיע את ראשו ורובו בענייני הפוליטיקה בארץ ובעולם, ולכן לא הצליח להיות שקוע בלימוד כדבעי.

נודע הדבר לחזון איש. מכיון שהיתה לו היכרות עם הבחור, קרא לו ואמר: מכיון ששמעתי שאתה קורא בכל יום את העיתון, אנא, בא אלי וספר לי את החדשות בכל יום.

הבחור שמע את הבקשה ולא ידע מה לעשות עם עצמו, הוא הרגיש מאוד בזוי לעמוד מול החזון איש שכל כולו תורה, ולהתחיל לספר לו את כל ההבלים הכתובים בעיתון...

אבל החזון איש לא ויתר לו, וכבר בבוקר המחרת שלח שליח לקרא לו שיבוא מיד כי הוא כבר מחכה לשמוע את החדשות...

כך הלך הבחור כמי שכפאו שד, וסיפר לו את החדשות בשפה רפה ופנים נפולות, עד שהרגיש בעצמו בזיון רב לקרא את העיתון ולעסוק בחדשות הכתובות שם, עד שיום אחד הזניח לגמרי את קריאת העיתון ושקע ראשו ורובו בלימוד הגמרא.

*

לפני כיוכל שנים, היה בחור בישיבת פוניבו' שלא מצא סיפוקו בלימוד התורה. את עולמו מצא בתנועת נוער דתית, בפעילות ובהדרכה. הישיבה דרשה התמסרות מלאה ללימוד, הבחור סירב, ומצא עצמו מחוץ לכתליה. נרשם לישיבה אחרת, אבל גם בה המשיך בפעילותו, והגיע לעימותים עם ההנהלה. חברו, שחרד מפני הבאות, נועץ במרן ה"חזון איש" זצ"ל וביקש רשותו להביא את הבחור. הרשות ניתנת. שיכנע את הבחור לבוא עמו על ה"חזון איש". האיר לו ה"חזון איש" פנים, שאלו מה לומדים עתה בישיבה, בקושי ידע. ה"חזון איש" התייחס לכך בסלחנות, והחל חוזר בפניו במתיקות עצומה על דברי הגמרא ושיטת התוספות, והיו הדברים מאירים ושמחים. לפתע הדהימם בקושיא עצומה על דברי התוספות. החבר, ששלט בסוגיא על בוריה, ניסה ליישב את הקושיא, וללא הצלחה. חייך ה"חזון איש", ואמר: "לא נורא. חיזרו לישיבה, ותחשבו בעניין. שאלו את רבותיכם. בשבוע הבא אני מצפה לראותכם, ותשובה בפיכם!" כך נפרד מהם, בברכת הצלחה.

חזרו לישיבה, והחבר מיהר לשוב על עקבותיו. נכנס אל ה"חזון איש" ובפיו פליאה: "רבי, הלא הבאתי אותו בגלל פעילותו בחברת הנוער, המסכנת את שהותו בישיבה - מדוע לא הזכיר זאת מר, אף לא ברמז!" וה"חזון איש" ענה במשפט מפתח: "אי אפשר לקחת משהו מאדם, בלא להעניק לו דבר אחד בתמורה! אם מוצא הוא עולמו בתנועת הנוער, וינתקוהו ממנה - גם אם יישמע ויציית, גם אם יצליחו, ייפול לדכדוך ולשיממון. לא זו הדרך. יש לנתב את האש, לעשותה ל'אש של מזבח': להקנות לו טעם בלימוד התורה, הרגשת נועם

תורה. וזאת נעשה באמצעות הקושיא, והציפייה לתשובה, והדין בה, והשאלה הבאה". כן, כיום מכהן הבחור כראש ישיבה.

כך פעל משה רבינו, וכך צריך לפעול כל רועה נאמן. כל מורה והורה! לא לדכא את האש, אלא להפכה ל"אש של מזבח"!

*

סיפר הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל:

החזון איש ביקש פעם לעשות 'מהפיכה' בישיבת פוניבז', כלשונו. הוא קרא לשני תלמידים מהישיבה (אני הייתי שם יחד עם הרב יעקובוביץ' מהרצליה) ואמר כך: "מתוך מה שמגיעים אלי לדבר בלימוד, הבחנתי שהגיעו לישיבה בחורים צעירים רבים, והם גם בעלי כשרונות, ורואים שהם הולכים חלילה לאיבוד. הם מתייאשים מהר, חשים עצמם בודדים. מוכרחים לעשות משהו כדי שהבחורים המבוגרים ימצאו זמן לקרב אותם, יקחו לעצמם זמן לשבת עמם". הוא ביקש מאתנו שנטפל בעניין.

אמרתי לו שה'אלטער'ע בוחרים' [הבחורים המבוגרים] לומדים ברמה גבוהה יותר, ובעיון, וקשה להם למצוא זמן בשביל ללמוד עם בחורים שרק עכשיו החלו ללמוד בישיבה; והעיקר, שהזמן דוחק וקשה למצוא זמן פנוי לכך.

השיב החזון איש על דבריי ואמר כך: אם כשתדבר עם הבחורים הם ידחו

את הבקשה ויגידו כדברים הנ"ל, אז תאמר להם: תפילין אתם מניחים? הרי אין זמן, וצריך ללמוד, אז למה הם מניחים תפילין? - כי זו מצות עשה. גם זה - אמר החזון איש - מצוה שאינה יורדת בערכה ממצות הנחת תפילין, להקדיש ביום זמן לטפל בבחורים הצעירים!

שבנו להיכל הישיבה וליקטנו סביבנו קבוצה של בחורים מבוגרים ואמרנו לפניהם את הדברים שיצאו מנהמת לבו של החזון איש. השומעים התרגשו לשמע הדברים, ומיד נטלו דף ועט עשו רשימה של מבוגרים וצעירים וסידרו זוגות זוגות, מבוגר וצעיר, וקבעו כל יום זמן כחצי שעה ושעה ללמוד עמם.

(משל האבות, מתוך מעשה איש)

מענין לענין באותו ענין: המשפחה התאספה כולה סביב שולחנות ערוכים בביתו של סבא ר' יהודה. היה זה יום הולדתו השבעים, וסבא ביקש לפרוס באוזני המשפחה כולה את קורות חייו. אלו לא היו סוד לאורך השנים, ובכל זאת לשמוע אותן שוב מסופרות מפי סבא לכל בני המשפחה כאחד, כאשר המאורע הוא הגיעו לישיבה, הייתה ללא ספק סיבה למסיבה ולהתרגשות...

*

בן שבע היה סבא כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה. ערב המלחמה עוד הספיק להיכנס לכיתתו של המלמד ר' שולם כשהוא נרגש כולו. מיד אחרי החגים - הבטיח ר' שולם לתלמידיו הצעירים והנרגשים, יתחילו בלימוד גמרא והם יהפכו למבוגרים של ממש. אך אז הגיעה המלחמה וכולם היו טרודים בהישרדות והימלטות. כך גם משפחת פולק ובנה

הצעיר יהודה. תחילה נדדו מקרבת הגבול אל תוך המדינה פנימה, אך המלחמה נערכה בצעדי ענק, ועד מהרה היו תוך המדינה ועורפה שוות כמעט. ואז הגיע הגטו, ולאחריו מחנות הריכוז וההשמדה, ויהודה הפך בתוך שנים בודדות מילד צעיר ותמים, לאיש מבוגר ובעל ניסיון שרק ממדיו זעירים, אבל הבנתו וחושיו חדים כשל אדם מבוגר. ואכן ניסים גלויים עברו על יהודה משך כל שנות השואה. כאילו מלאך ניצב עליו משמים לשומרו מחרבו של מלאך המוות שארב באותן שנים בכל פינה.

והנה לאחר שנים ארוכות הסתיימה לה המלחמה. ילד היה יהודה כשזו פרצה, וכעת הינו כבר נער כבר מצוה. אך לא היה זה ההבדל היחיד. ערב המלחמה היה בן אהוב בתוך משפחה רחבה חמימה ומוגנת וכעת הרי הוא בודד בעולמו. מכל משפחתו המורחבת לא נותר כמעט אף קרוב או גואל מלבד אחות אחת של אביו שהיגרה עשור קודם ללונדון שבאנגליה. וזו, מששמעה על אחיינה שנותר ערירי בעולמו מיהרה להביאו אליה.

חודש לאחר הגיעו של יהודה לונדונה, נערכה 'חגיגת' בר המצוה שלו. זו לא כללה הרבה מעבר לזוג תפילין ועוגה אחת שנפרסה בבית הכנסת לאחר תפילת שחרית. כעת לאחר המלחמה - אותה חשה אנגליה כולה ולונדון המופצצת בעוצמה רבה עוד יותר - לא התיר המצב הכלכלי חגיגות גדולות ועשירות.

אך יהודה גם לא ציפה ליותר. הוא היה אסיר תודה לדודו ודודתו שהכניסו אותו לביתם, פרסו לו מלחמם והעניקו לו קורת גג ובגדים ללבוש, ורק כאב אחד קינן בו. הוא זכר היטב את אחיו הבוגרים - זכר כולם לברכה - עומדים בחגיגות בר המצוה שלהם שנערכו בעיירה הקטנה, ונושאים פלפול הלכתי מעמיק. הציבור כולו רווה נחת מדרשותיהם המופלאות, ואמא שהשקיפה עליהם מעזרת הנשים קרנה מאושר.

אך הוא שהעביר את שנותיו היפות ביותר תחת צילו של מלאך המוות, זכר בקושי את מילות התפילה, שלא לדבר על כך שהשנים הקשות השכיחו ממנו אף את היסודות הבסיסיים - חומש ומשנה אותן למד כילד רך. כעת היה עליו להתחיל הכל מן ההתחלה. ויהודה אכן רצה להתחיל הכל מהתחלה. אלא שלא היה מי שיעזור לו. הדוד - וילי (זאב), עסוק היה בפרנסת חמשת ילדיו ואחיינו, מבוקר עד ערב, ובנו היחיד בין ארבעת הבנות היה ילד כבן חמש.

והנה שמע יהודה על "שיינדר'ס ישיבה" - ישיבתו של הגאון הצדיק רבי משה שניידר זצ"ל. באותן שנים הייתה ישיבה זו קרן אור רוחנית בשמיה הערפיליים של לונדון. ויהודה שאש התורה בערה בו, החליט לנסות את מזלו ולהתקבל לישיבה. קם והתייצב לפני רבי משה שניידר.

הרב שניידר היה מלא הערכה אל הבחור הצעיר שלמרות כל אשר עבר עליו נותר מלא אהבת תורה, אך ביקש לדעת אם הוא כשיר ללימודים בישיבה. "היודע אתה ללמוד גמרא?" שאל את הנער הפליט, אך יהודה לא השיב. במקום זאת פרץ בבכי מר. "ערב השואה" - סיפר לראש הישיבה כשהוא משתנק מבכי "היינו אמורים להתחיל בלימוד

הגמרא, ואז הגיעה המלחמה הנוראה, ותלשה אותי מהכל. כעת אפילו את החומש איני זוכר..."

ראש הישיבה התמלא רחמים על הבחור, אך לא ידע כיצד יוכל לעזור לו. "שמעני בני!" - פנה אליו לאחר הרהורים ארוכים. "לו יכולתי הייתי מקדיש לך בכל יום שעות ארוכות כדי להקנות לך את מושגי היסוד, עד שתוכל להשתלב בעצמך בלימודי גמרא, ולשאת ולתת במלחמתה של תורה ככל בחור אחר בישיבה. ברם לצערי, העול הגדול הרובץ עלי כתוצאה מניהולה השוטף של הישיבה, אינו מותיר לי דקה אחת פנויה במשך היום. אך לזאת אסכים - לו תמצא בין בחורי הישיבה, מי שיסכים לקחתך תחת חסותו, כי אז אעניק לך את ברכתי והסכמתי המלאה."

ליותר מכך לא יכול יהודה לצפות. כעת לא נותר לו איפוא אלא למצוא מי שיסכים ללמוד עימו בחברותא. בצעדים בטוחים נכנס להיכל הישיבה וסקר את מראהו. בית המדרש היה מלא צמדים צמדים של חברותות. חלקם רכונים על דפי הגמרא והוגים בה בחדווה. אחרים עמדו בקבוצות קטנות נושאים ונותנים ביניהם בקולות התנצחות ופלפול אדירים, והיו מי שנמצאו ליד ארון הספרים שקועים בעיון מעמיק בספרי הראשונים והאחרונים. כך או כך הכל היו עסוקים בענייניהם, עד שאיש לא הבחין בבחור החדש הניצב מהוסס על מפתן ההיכל.

"האם אפשר להפריע?" - אזר יהודה אומץ בסופו של דבר וניגש אל בחור שישב בשולי ההיכל ולמד לבדו. הבחור נשא אליו עיניים חוקרות ויהודה המשיך, "ראש הישיבה הסכים שאלמד כאן" - סיפר לבחור "אך אני זקוק שילמדו אותי" - החל שוטח בקשה משונה.

"מה ילמדו אותך?" - נשא אליו אותו בחור עיניים תמהות. ושוב נאלץ יהודה לחזור על כל סיפורו כשהוא מסביר-מבקש כי הוא זקוק לאי מי מבחורי הישיבה שיסכים להקדיש עבורו מספר שעות בכל יום וללמדו את לימודי היסוד - חומש, משניות הלכה, ואז גמרא ופלפול."

"לו רק יכולתי" - נאנח הבחור, "אך אני שקוע כעת בכמה עניינים סבוכים בגמרא שלפנינו עד שאפילו את החברותא הרגיל שלי נאלצתי לעזוב..."

שלושה ימים עבר כך יהודה הצעיר מבחור לבחור, מבקש מסביר ומתחנן כי יהיה מי שיסכים להקדיש עבורו מספר שעות בכל יום ולהתחיל עימו הכל מהתחלה. אך הבחורים השיבו את פניו ריקם בזה אחר זה...

*

סבא ר' יהודה עצר לרגע את סיפורו ולגם מכוס התה המהבילה שלפניו. מביט במשפחה כולה הנושאת אליו עיניים חוקרות. "האמינו לי" - המשיך לאחר רגע של שתיקה ארוכה, "כי דווקא כעת אני זקוק לאתנחתא. שכן שלושת הימים האלו קשים היו לי יותר מכל מוראות המלחמה גם יחד. אם אז - בכל אותן שנים התנחמתי כי יום יבוא ואשוב לאוהלה של תורה, הרי כי דווקא כעת כשכבר כמעט והגשמתני את החלום, נראתה המשימה לפתע כבלתי עבירה..."

*

לאחר שלושה ימים הציע בחור שנכמרו רחמיו על יהודה, כי יעלה את כל סיפורו על הכתב, ויפיץ אותו בין כלל הבחורים. אולי כך יצליח יותר. ויהודה שכבר כמעט התייאש, קיבל את ההצעה והעלה את כל סיפורו על הכתב. התברר כי הייתה זו עצה נבונה. שכן כעת פנו אליו דווקא שני הבחורים הטובים ביותר בישיבה, כאלו שנחשבו 'עילויים' של ממש. ודווקא הם - שאליהם כלל לא חשב לפנות, הם שפרסו עליו את חסותם והכניסוהו אט-אט לאוהלה של תורה, עד להשתלבותו המלאה.

*

"שנים חלפו" - סיים סבא את סיפורו, "ואני עקבתי אחרי כל בחורי הישיבה. והנה למרבה הפלא - בעוד שרוב הבחורים שבזמנו היו עסוקים ושקועים מדי מכדי שיוכלו להקדיש לי זמן, פנו עם השנים לעסקים, הרי שדווקא משה וטוביה - או כפי שהם נודעים כיום כאשר העולם התורני כולו חרד למוצא שפתם - כהגאון ר' משה שטרנבוך שליט"א והגאון ר' יצחק טוביה וייס זצוק"ל הם שהסכימו בזמנו לפרוס עלי את חסותם, והם שצמחו עם השנים והינם מגדולי הדור... (הסופר מוטי ויינשטוק, תודתנו נתונה לו על מסירת הסיפור לפרסום)

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

צוף התורה / הרב נעם לסר, נו"נ בישיבת מיר, ירושלים

לקיחת שרה, הנגעים, וטענת פרעה על אברהם

ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ותקח האשה בית פרעה. ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמרים ועבדים ושפחת ואתנת וגמלים. וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם. ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה זאת עשית לי למה לא הגדת לי כי אשתך הוא. למה אמרת אחתי הוא ואקח אתה לי לאשה ועתה הגה אשתך קח ולך. ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת אשתו ואת כל אשר לו (יב, טו-כ) מדוע היטיב פרעה לאברם בעבורה. ואילו אבימלך שלקח את שרה לא היטיב עם אברהם כלל, אלא שלח לקחתה, ורק לאחר שנודע לו שהיא אשתו נתן לו פיצוי של אלף כסף וצאן ובקר.

למה נאמר ויהי לו צאן ובקר וחמורים, היה צריך לומר ויתן לו.

מדוע נתנגע פרעה, הרי אברהם אמר שהיא אחותו, ואם כן מה פשעו של פרעה, והרי לא יתכן ששרה אמרה לפרעה שהיא אשתו, שאם כן ודאי היה הורג את אברהם.

בתחילה נאמר למה לא הגדת לי ואילו בטענה השנייה נאמר למה אמרת אחותי היא לא נאמר "לי".

פרעה טוען על אברהם על העוול שלא אמר שהיא אשתו, ושאמר שהיא אחותו. אך הטענה איננה מובנת, וכי פרעה לא יודע שאם יאמר שהיא אשתו יהרגו את בעלה. ועוד מה היתה הטענה על כך שאמר שהיא אחותו, הרי די בכך שאמר שאיננה אשתו.

וישלחו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו. לכאורה השילוח צריך להיות רק בנוגע להם ולא בנוגע לממונם, ולמה נזכר ואת כל אשר לו.

פרעה ידע שאברהם לא בא להשתקע במצרים, ושהייתו שם אינה אלא מטעמי פרנסה. ובעלותו ממצרים יקח בחזרה את אחותו, ובכדי להאריך את שהותו של אברהם במצרים, היטיב בעבורה. מה שאין כן מגוריו של אברהם בגרר, היו בקביעות ולא משום הרעב, ולכך כל מה שהעניק אבימלך היה פיצוי על עגמת נפש. ובזה ידויק מה שנאמר ויהי לו, ולא כתוב שנתן לו, אלא שפרעה העניק לו צאן ובקר וכו' באופן זמני, בשביל לסחור בהם ולגדלם, וכך יאריך את שהותו במצרים.

וכעת כשפרעה משלח את שרה, היה מן הראוי שיבקש את מתנותיו בחזרה, אך אעפ"כ איננו מבקשים. משום שאז יהיה ללעג ולקלס בעיני העם, שיבינו שכל המתנות ניתנו רק כדי ששרה תהא מזומנת לו, ופרעה איננו רוצה להצטייר כבעל תאוה. ולכך נאמר וישלחו את כל אשר לו, היינו שלא ביקש בחזרה את המתנות.

כעת יובן היטב הלשון למה לא הגדת לי כי אשתך היא. למה לא אמרת לי בסודי סודות שהיא אשתך, ואז הייתי מסכם אתך דברים, ונותן לך מתנות נדיבות. ולא זו בלבד אלא אמרת אחותי היא, היינו שלא הייתי צריך לסכם אתך כלום אלא לקחתה, ולתת לך מתנות זמניות.

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמן, רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט מישראל', מאנשעסטער

רבי מאיר שפירא והרמת כבוד התורה

ביום ז' חשון חל יומא דהילולא רבה של הרב מלובלין הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל. הרבה דיו כבר נשפך עליו ועל פעולותיו הברוכות למען כלל ישראל. הוא הגבר שהרים כבוד התורה בעולם וכבוד לומדי התורה. כל ימי חייו הצטער רבי מאיר שפירא על כבוד התורה שהושפל ועל הלעג וקלס שהיה מנת חלקם של בני הישיבה בזמנו, ובכל נימי נפשו עמל הגר"מ להרים כבוד התורה שהושפל.

רבי מאיר שפירא הרגיש שחייבים להרים כבוד התורה וכדי לממש דבר זה הקים הבנין המפואר של יח"ל. מלפנים בישראל, היו כל הלומדים והישיבות לומדים מתוך העוני והדחק, אבל היום - מאז שנפתחה ישיבת חכמי לובלין עברו הישיבות לדרך זו, להקים ישיבות ומוסדות מפוארים, להרחיב דעת הלומדים, ש'יהא נזם זהב בכלי זהב' והיסוד והשורש לזה למד רבי שפירא מבית מדרשו של רבו האדמו"ר מטשארטקוב זצ"ל.

האדמו"ר מטשארטקוב היה מעורב בכל פרטי חייו של רבי מאיר, והיה הכח שסייע אותו מאחורי כל צעדיו ושלבי עלייתו, בין בנוגע לרבנותו ובין בנוגע לישיבתו המפורסמת. אחד ממובחרי תלמידי רבי מאיר, הרה"ג רבי יהושע בוימל הי"ד, מזכיר בספרו (הרב הגדול) אודות הקשר הפנימי בין רבי מאיר לרבו, ואיך שזה השפיע על דרכי רבי מאיר והשקפתו: "כאשר רבי מאיר ראה בפעם הראשונה את האדמו"ר הק' רבי ישראל מטשארטקוב, מיד נתדבק אליו ונוצרה ביניהם התקשרות רוחניות מיוחדת במינה. אצל אדמו"ר זה, התחיל נשמת רבי מאיר לחיות בעולם האצילות, ההוד והחן של מלכות.

כל אחד שהיה לו שייכות עם ר' מאיר היה מסוגל להבחין הניצוץ הזה של הוד ותפארת שהיה בוער בנשמתו הגדולה והנלהבת של ר' מאיר. ניצוץ זה הביאו להקים ארמון התורה שהיא ישיבת חכמי לובלין. רבי מאיר הדגיש זה פעם בעצמו שהרעיון לבנות הבנין המפואר, וצורתה ודמותה, היו תוצאה ישירה ממקור החסידות שלו של טשארטקוב."

וכן סיפר האדמו"ר רבי נחום מרדכי מטשארטקוב זצ"ל כאשר ביקר בהיכל ישיבת חכמי לובלין כמה חדשים אחרי פטירת הגר"מ שפירא ואחרי פטירת אביו האדמו"ר רבי ישראל מטשארטקוב, וז"ל: "ווען דער לובלינער רב ז"ל איז נאך גאר יונג געווען, האט איהם דער טאטע ז"ל געגעבן די איניציאטיוו וועגען א וועלט ישיבה, און דער דאזיגער ניצוץ איז ביים רב שפעטער געווארען א שלהבת אש קודש" (כשהרב מלובלין היה צעיר לימים, כבר אז אבי ז"ל מסר לו התכנית אודות ישיבה עולמי, וניצוץ זה נעשתה אחר כך לשלהבת אש קודש אצל הרב מלובלין).

גם הגאון רבי צבי הירשהורן הי"ד אב"ד יאווארז'נא, עמד על קשר פנימי זה בין הרבי מטשארטקוב לחסידו הגדול: "מי שיש לו ידיעה עמוקה בדרך הקדושה של חסידות

טשארטקוב שיש בהיכלה ארמונות מפוארים. מי שפעם התהלך בהיכל הפאר של הטשארטקובער קלויז שתמיד כשנכנסו שם אפף אותו יראת הרוממות, יכול להיות לו מושג מה זה מקדש מעט, ובעיניו הרוחניות היה יכול לתאר לעצמו את יופיו של בית המקדש שנחרב.

מי שפעם ראה איך בגן הרוזינאי בין מאות עצים זקופים ופרחים יפים ואגם מים נפלא, מתהלך הרבי מטשארטקוב כפוף כמעט עד הארץ מחמת צרותיהם של ישראל, ובידו ספר תהלים ושם שופך הוא את לבו על גלות השכינה וצרות ישראל, יודע שבגן נפלא זה נשברו לבבות של אבן, ונתמלאו ביראה ואהבה לבורא עולם גם נשמות שהיו רחוקות מקדושה.

מי שראה את התורה הקדושה בוכה באכסניית המלכים שלה, הוא היה יכול להבין את הסמיכות הפרשיות בין חצר הקודש טשארטקוב לבין ארמון הפאר של ישיבת חכמי לובלין שהינו היכל התורה והיראה. ויכול היה להבין את המאמצים הבלתי רגילים של הרבי מטשארטקוב בנסיעתו להנחת אבן הפנה לפתיחת ישיבת לובלין, על אף חולשתו והיותו שבור ורצוף מחמת גילו המופלג.

שש שנים עמל רבי מאיר להקים בנין מפואר בכל ההידורים, כדי לרומם כבוד התורה ולומדיה. וכמו שרבי מאיר קיוה, כן היה. ישיבה זאת גרמה שמאשפות ירים אביון, להושיב הלומדי תורה עם נדיבי עמו. לרבבות יהודים בכל רחבי פולין וגליציה ועוד מקומות, היה בנין זה הסמל של כבוד התורה. ולא בכדי תיאר האדמו"ר מטשארטקוב במכתב אחד את ישיבת חכמי לובלין בזה הלשון, **"הוא המרכז התורה אשר בו לימוד התורה הקדושה וכבוד תורה הקדושה יחדיו יתאחדו"**.

וכאשר נגמר בנין הישיבה, החליט רבי מאיר לעשות חגיגת חנוכת הבית באופן נהדר ביותר וכראוי לבנין מפואר כזה, עם השתתפות גדולי ואדירי התורה ובנוכחות קהל רבבות אלפי ישראל.

רבי מאיר רצה שמעמד זה ישאיר רושם עמוק לשעה ולדורות, שיעלה על נס כבוד התורה ולומדיה בעיני העם. ולכן ביקש, שיהא מעמד אדיר שכמוהו לא ראתה פולין מעולם. הזמנות פורסמו בכל רחבי פולין, מבקשים העם מגדול ועד קטן לבוא להשתתף בחגיגת התורה. ואכן יותר מחמישים אלף איש, עם הרבה צדיקי וגאוני הדור, השתתפו בפתיחת הישיבה. וכן עשה דוד המלך ע"ה וכדאיתא במדרש (במדבר רבה פרשה ד, פסקה כ) **"אמר דוד איני מעלה את הארון בחשאי, מיד נתייעץ שישלחו בכל ארץ ישראל שיתקבצו אליהם וכו' ויאמר דוד לכל קהל ישראל וכו' יקבצו אלינו ונסכה ארון האלקים אלינו"**.

אולם שמעתי מהרב יהודה מאיר אברומוביץ ז"ל (וגם הובא בקיצור בספר "הרב הגדול" להגר"י בוימל הי"ד), שהיה תלמיד הגר"מ שפירא זצ"ל ושמע ממנו, שלא היתה דעתו של האדמו"ר מטשארטקוב זצ"ל נוחה מהפרסום הרב הזה. ולימים סיפר הרב מלובלין לכמה תלמידים מצומצמים, מה שאמר אליו אז הרבי מטשארטקוב. וכה סיפר רבי מאיר:

לפני פתיחת הישיבה, קרא לי מורי ורבי האדמו"ר מטשארטקוב ואמר לי, "לבי מלא חששות מעצם קיומו של מעמד גדול זה לאור הפרסום הרחב שעשית". האדמו"ר המשיך

בהזכירו דברי חז"ל כי 'הלוחות הראשונות שניתנו בקולי קולות נשתברו מפני עין הרע ששלטה בהן'. ושאל האדמו"ר, "האם אין לך חשש ופחד שתשלוט בך ח"ו עין הרע"? על כך השבתי, סיפר הרב זצ"ל, בשאלה. "הלא השי"ת הכל גלוי וידוע לפניו, הרי ידע כי הקולי קולות עתידיים להזיק ללוחות, אם כן, למה לא נתנם בחשאי"! האדמו"ר שתק ושאל אותי מה תשובתי על כך.

אמרתי, "אין ספק שהקב"ה ידע שהלוחות ישתברו, אך מאחר ובאותה תקופה שלפני מתן תורה שרוי היה העולם באלילות של עבודה זרה והקב"ה ידע שרק מאורע מרעיש בקולות וברקים בכוחו לזעזע את הלבבות ולהשאיר רושם אדיר בכל הארץ 'דאם לא בריתי חוקות שמים וארץ לא שמת', על כן אמר השי"ת: כדאי הדבר גם אם יעלה הדבר בשבירת הלוחות ובלבד שיבינו כל יצורי תבל חשיבות התורה הק'.

כבוד התורה דורשת שתינתן התורה בפרסום רב ובקולות וברקים ולפידים נוראים, באופן כזה שישאר מעמד זה בזכרונינו לנצח נצחים שהרי חייב כל אחד להכיר ולזכור מעמד הר סיני יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בהר סיני".

המשכתי ואמרתי למורי ורבי האדמו"ר מטשארטקוב:

"זה לי שבע שנים שאני מחכה לרגע זה בו אוכל לצאת בקריאה גדולה וחזקה אל הציבור היהודי המתעלם מחיי הדחק שהוא מנת חלקם של לומדי תורה ובחורי ישיבה, ולעורר הציבור הכללי מתרדמתם להביא רעד בלבבם למען ילמדו לרומם את כבוד התורה ולומדיה שיבינו ויראו כולם גודל יקרת תורתנו הק'. האם כל עמלי זה יהא לריק! אפילו אם תזיק לי ח"ו עין הרע מוכן אני למסירות נפש זו ובלבד שיתקדש שם ה' ותורתו במעמד גדול וקדוש זה מוכן אני למסור את נפשי כדי לרומם קרן התורה בעולם! הדברים האלו שיצאו מפה הרב מלובלין, הדהימו והרטיטו את נימי לב התלמידים. ואכן כן היה ורק כשלוש שנים לאחר כן הסתלק רבי מאיר בדמי ימיו כשהיה בן מ"ז שנים, וזה היה חששת האדמו"ר מטשארטקוב שהרגיש שזה אחריותו וחיובו כרבו ומורה דרכו, להזהירו אודות הסכנה הגדולה שהוא מקבל על עצמו בזה שעשה כל כך בפומבי, ורבי מאיר סבר וקיבל ומסר נפשו למען התורה.

ויש לציין שכדברי הגר"מ שפירא, איתא גם בשפת אמת (תשא תרל"ט), וז"ל: "ברש"י אין לך יפה מן הצניעות'. וקשה למה לא נתן גם הראשונות בצניעה? אבל בוודאי שניהם צריכין שבוודאי בראשונות היו בני ישראל בחינת צדיקים גמורים והיו מוכנים להטות כל הברואים אליו ית' ולפרסם כבוד מלכותו ית' בעולם בפרהסיא כאשר היה רצון אבינו אברהם בתחלה.

אכן כאשר עמלק הרשע ימ"ש הטיל שאור בעיסה ונפלו גם בני ישראל מהתלהבות הראשון עד שגרם שבאו אח"כ לכלל חטא העגל לכן היה אח"כ העצה בבחינת הצניעות. ומ"מ גם זה אמת כי לולי התלהבות הקודם בפירסום לא היה אח"כ יכולת לילך בדרך הצניעות רק על ידי שכבר הקדימו בקולי קולות נתקיים אח"כ הצניעות וזה לימוד לדורות כי בתחלה צריך להיות בהתלהבות עצום ואם כי לא יהיה נשאר זאת ההתלהבות דבר של

קיימא עכ"ז הוא העצה גם לימי הירידה אח"כ, "עכ"ל. (וע"ע בעבודת ישראל (פר' כי תשא, ד"ה שני לוחות העדות, ובמאור ושמש ריש במדבר).

ועל זה הדרך איתא בגמרא מנחות (צט.). "אמר ריש לקיש פעמים ביטולה של תורה זהו יסודה דכתיב (שמות לד א) 'אשר שברת' אמר לו הקב"ה למשה יישר כחך אשר שברת" ופירש"י "ולא אמר ליה בלשון כעס שמע מינה הסכימה עמו דעת השכינה כשביטל התורה ושיברן כיון דנתכוין לטובה". והקשה על זה השפת אמת (מנחות שם) "וקשה מ"מ מנ"ל שזה יסודה? ויותר נראה לפרש דכתיב (שמות לד א) 'פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת' יישר כחך פי' על ידי ששיבר הראשונים ניתן להם השניות ואילו לא שיברם לא היה נותן השניות ואל הראשונים לא היו ראויין על ידי החטא נמצא שעל ידי ששיברן נשאר לנו השניות" עכ"ל. (ובדבריו מובן ביותר דברי רש"י על הפסוק האחרונה בתורה (דברים לד, יב) "ולכל היד החזקה וכו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל" וכתב רש"י "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר ואשברם לעינכם והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת", והיינו שעל ידי פעולת משה לשבר הלוחות זכינו ללוחות שניות כנ"ל).

ובזה מתורצת קושית רבי צדוק הכהן זצ"ל בספרו פרי צדיק, שהקשה על דברי בעל הטורים עה"פ (דברים ז, יב) "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה", שכתב שיש קע"ב תיבות בעשרת הדברות כמנין "עקב". והיינו שהזכירם משה רבינו, לשמוע אל כל מה ששמעו בעשרת הדברות. והקשה הפרי צדיק, שרק בלוחות הראשונות יש קע"ב תיבות, משא"כ בלוחות שניות שנשנו בפרשת ואתחנן יש קפ"ט תיבות, ולמה רמז משה רבינו ללוחות הראשונות ולא ללוחות השניות (עיי"ש תירוצו).

והתירוץ היא דכיון שלוחות השניות ניתנו רק מכח הלוחות הראשונות, דלולי הראשונות לא היה אחר כך היכולת לילך בדרך לוחות השניות ורק משום קדימת לוחות הראשונות, יש קיום לשניות, לכן הגם שנשתברו הראשונות והוצרכו לקבל לוחות השניות, עכ"ז 'משנה ראשונה לא זזה ממקומה' והכל בא מכח הראשונות ואכן "הלוחות ושברי לוחות מונחין בארון" (ב"ב יד:), (וע"ע בזה בשפת אמת לפר' בלק תר"ס) דיש חשיבות ללוחות שניות מכח הראשונות. ואכן גם מסירות נפשו של רבי מאיר שפירא נשאר לדורות, ובזכותו ועל ידו הכל מבינים שלימוד התורה תלויה בכבוד התורה, וא"א להרים דורות של לומדי תורה בלי שניתן לתורה הקדושה הכבוד הראויה לה.

ובבן איש חי (דרושים סוף פר' יתרו) ביאר מאמרם "עשה תורתך קבע" כלומר שבעת קבלת התורה כתיב "ויהי קולות וברקים וענן כבוד על ההר" הרי שלשה דברים עשו על ההר דר"ת שלהם קב"ע קולות ברקים ענן, לרמוז להם עשה תורתך קבע, ולכן גם עשרת הדברות קב"ע תיבות עכ"ל.

וכן יש להעיר הערה זו על דברי הטור (או"ח ס' תקפ"ב) שכתב שבנוסח "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים" וכו' יש ס"ח אותיות "כנגד ס"ח אלפין שהם בעשרת הדברות על שם עץ חיים היא למחזיקים בה" ובבית יוסף שם כתב "בדברות הראשונות קאמר שיש בהן ס"ח אלפין דאילו דברות אחרונות ע"ג אלפין יש בהן".

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים
התורה כתבה יציאת אברהם אחר מיתת אביו, אע"פ שמת אח"כ - כדי שלא ידברו עליו
לשון הרע!

שיח שפתותינו - שמירת הלשון בפרשת השבוע / הרב איתמר חבשוש, מח"ס 'ומשחרי ימצאונני' במעלת עשרה הראשונים

התורה כתבה יציאת אברהם אחר מיתת אביו, אע"פ שמת
אח"כ - כדי שלא ידברו עליו לשון הרע!

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ וְגו' (יב, א)

[א] ידועים דברי רש"י כאן שכתב: "לך לך" - להנאתך ולטובתך, ושם אעשך לגוי גדול וכו'. ובמדרש רבה (פ' לט סימן ז'): "ויאמר ה' אל אברם לך לך" - מה כתיב למעלה מן הענין (יא, לא) "וימת תרח בחרן". אמר רבי יצחק וכו', לפי שהיה אברהם אבינו מפחד ואומר אצא ויהיו מחללין בי שם שמים, ויאמרו הניח אביו לעת זקנתו והלך לו. אמר לו הקדוש ברוך הוא "לך לך", לך אני פוטר מכיבוד אב ואם ואין אני פוטר לאחר מכיבוד אב ואם. ולא עוד אלא שאני מקדים מיתתו ליציאתך, בתחילה "וימת תרח בחרן" ואח"כ "ויאמר ה' אל אברם", עכ"ל.

וכעין זה כבר באר רש"י לעיל (סוף פרשת נח) על הפסוק "וימת תרח בחרן", וז"ל: לאחר שיצא אברם מחרן ובא לארץ כנען והיה שם יותר מששים שנה, שהרי כתוב (יב, ד) "ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן", ותרח בן שבעים שנה היה כשנולד אברם, הרי מאה ארבעים וחמש לתרח כשיצא אברם מחרן, עדיין נשארו משנותיו הרבה. ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברם, שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו, לפיכך קראו הכתוב מת, שהרשעים אף בחייהם קרויים מתים, עכ"ל עיי"ש.

[ב] ובביאור הדברים כתב הגאון רבי אברהם שטרן הי"ד כי בספרו 'כבוד שמים' (עמ' לד), וז"ל: ונראה לומר דשני תועליות יש בזה שהעלימה תורה יציאת אברם בחיי אביו, דאף שהוא הלך על פי הדיבור, מכל מקום לא כל העולם ידעו מזה שהקדוש ברוך הוא אמר לאברהם "לך לך", וידברו על אברם לשון הרע. וזהו 'להנאתך' - שאמר לו ה', שמה שאני כתבתי בתורתך יציאתך אחר מיתת אביך, זה להנאתך - שע"י זה לא ידברו עליך לשון הרע. ועוד שלא ילמדו מאברהם להניח אב זקן ולילך מארץ, דאם אחרים ילמדו מאדם חשוב וגדול הדור הוא יענש על הדבר וזהו 'לטובתך' שמזה שהעלמתי מיתת אביך וקראתיו מת קודם יציאתך, זה יהיה לטובתך - שלא ילמדו ממך להקל בכיבוד אב, כי "לך לך" רק לך אני פוטר מכיבוד אב ולא לאחר, עכ"ל עיי"ש.

יב מח"ס 'גפי אש' ו'מליצי אש', ואביו של הגאון המפורסם רבי משה שטרן זצ"ל בעח"ס 'באר משה' (שו"ת ועדה"ת).

יש ללמוד מאברהם אבינו, שאפילו ע"י פגם קל בדיבורו באמרו "במה אדע" נענש ונשתעבדו בניו למצרים

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-הַיָּם בְּמַה אֲדַע פִּי אִירְשְׁנָה (טו, ח)

א] במסכת נדרים (לב, א): מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים. שמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר "במה אדע כי אירשנה", ע"כ. וב'תנא דבי אליהו' (רבה, פרשה יד): לעולם ישמור אדם בלבו שלא יבוא לידי חטא, ואפילו חטא הקל, צא ולמד מאבותינו הראשונים, שלא ירדו למצרים אלא בשביל דבר קל שדיבר אברהם "במה אדע", עכ"ד הגמרא. ובפרקי דרבי אליעזר (פרק מח) מובא עוד בזה"ל: "במה אדע כי אירשנה". אמר לו הקדוש ברוך הוא, אברהם, פָּל הָעוֹלָם פְּלוֹ בְּדַבְּרֵי הוּא עוֹמְדִי וְאִין אַתָּה מְאָמִין בְּדַבְּרֵי, אלא אתה אומר "במה אדע כי אירשנה", חייך שתי פעמים ידוע תדע כי גר, שנאמר (שם, יג) "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך", עכ"ל לכת.

ב] ובספר 'המאיר' (עמ' שלב - שלג) הובא בשם מרן המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל: מדוע נענש אברהם אבינו בגלל אמירה זו? הלא אברהם אבינו בסך הכל שאל באיזה זכות יזכה לרשת את הארץ, ומה העוול? אלא המשמעות בדברי חז"ל היא שאף כי אין עוול בעצם השאלה, הרי היה פגם בצורת הדיבור. "במה אדע", כאילו אברהם אינו בטוח. לומדים אנו מדברי חז"ל, סיים המשגיח את דבריו, שיש תביעה על האדם לא רק על הדיבורים היוצאים מפיו כי אם גם על צורת הדיבור. הדבר כל כך חמור עד שצורת דיבור שאינה הולמת, עלולה לגרור אחריה עונש כה כבד כעונש ה"ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם".

כי צריך לדעת איך לדבר. כי, כדברי המשנה בערכין - משנה שהיתה שגורה בפיו של המשגיח - 'נמצא האומר בפיו חמור מן העושה מעשה' (ערכין טו, א). ועל כן, כאשר אדם חוטא בדיבור, הוא פגע בחלק הנכבד שבו. הלוקי בדיבור הוא פגם במהות האדם, בחלק האלוקי ממעל שלו - בנשמה! הלא כך נאמר (בראשית ב, ז) "ויפח באפיו נשמת חיים" - מאן דנפח מדיליה נפח. ובמה באה לידי בטוי נפיחה זו? מלמדנו התרגום בהמשך הפסוק "ויהיה האדם לנפש חיה" - לרוח ממללא. רואים בעליל שהדיבור הוא מהות החלק האלוקי

י' הרד"ל מציין, שכן מצינו במדרש שוחר טוב (מזמור קי"ט) "לעולם ה' דברך נצב בשמים", על מה שמים עומדים, על אותו דיבור שאמרתי "יהי רקיע וגו'", ובאותו הדיבור שבראין בו הן עומדים לעולם ע"כ, ואף שחוטאין בני אדם לפניו, בכל זאת לא ימוש חוקות שמים וארץ, כן זרעך כיוצא בזה לא תבטל ההבטחה לעולם, עכת"ד עיי"ש.
כ"ע במדרש הגדול, שהובא ענין זה בזה"ל: "במה אדע כי אירשנה". עליו אמר שלמה "ברוב דברים לא יחדל פשע" (משלי י, יט). כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, הרהר בלבו ואמר כיצד אירשנה, ולא האמין בדבריו שלהקב"ה, אלא אמר "במה אדע כי אירשנה". מלמד שקרא תיגרה. השיבו הקדוש ברוך הוא "ידוע תדע" ונגזר על זרעו להשתעבד בארבע מלכיות, שנאמר קחה לי עגלה משלשת, עכ"ל עיי"ש. [אכן כמובן שהכל בדקי דקות, ויש לעיין עוד בגדר הדברים].

ממעל שבאדם. משום כך הדיבור כבד וחמור מאד יותר מן החטא הנעשה בחלקים נמוכים יותר של אישיות האדם - הוא גופו.

*

רמז שבזכות שמירת הלשון נגאלו ישראל מצרים

וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְרֶכֶשׁ גָּדוֹל (טו, יד)

א] בספר 'תוספות השלם', הובא בשם רבינו אפרים: "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". סופי תיבות למפרע לשון, רמז שיגאלו בזכות שלא ישנו הלשון, עכ"ד.

וכפי שמובא בפסיקתא (פיסקא יא - ויהי בשלח): בזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים. שלא שינו את שמם, שלא שינו את לשונם, שלא היה בהן לשון הרע, שלא היה בהן פרוץ ערייה.... שלא שינו את לשונם - "כי פי המדבר אליכם" (בראשית מה, יב), ובלשון הקודש היה מדבר. שלא היה בהם לשון הרע - "דבר נא באזני העם וישאלו וגו'" (שמות יא, ב), את מוצא שהדבר מופקד אצלן כל שנים עשר חודש ולא נמצא אחד מהם שהלשין על חברו, עכ"ל הפסיקתא.

ב] והחיד"א בספרו 'נחל קדומים', הביא את דברי רבינו אפרים והוסיף בזה עוד דברי טעם, וז"ל שם: "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". סופי תיבות לשון, דנגאלו שלא שינו לשונם, כ"כ רבינו אפרים כתב יד. ואפשר דרמז בזה שלא היה בהם זנות דבזה נגאלו ממצרים כמו שאמרו רבותינו ז"ל במדבר רבה פ"ג וידוע דעל ידי שמירת הלשון נשמר ברית המעור וכמו שנתבאר אצלנו בפירוש "אמרתי אשמרה דרכי" מחטוא בלשונ"י" (תהילים לט, ב) כ"ט. וזה רמז סופי תיבות לשון, דבשמירת הלשון משם נודע כי נשמרו מזנות. ולפי מה שכתב רבינו האר"י זצ"ל כי "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" הוא שיבררו ניצוצות הקדושה שנפלו שם, א"כ הבירורים באים לשכינה. וזה רמז סופי תיבות לשון - גימטריא שכינה, עכ"ל.

ג] ויש לציין בזה עוד למה שכתב החיד"א בכמה מקומות בספריו ד'לשון' גימטריא שכינה, וגם 'שפה' גימטריא שכינה. מפני שהמדבר לשון הרע חס ושלום, פוגם בשכינה, עכ"ד. (עי' בספרו 'דברים אחדים' דרוש לא - לשבת תשובה, ובספר 'מראית העין', פסחים ג, א. ד"ה אמר ריב"ל. ועוד).

*

אליהו הנביא מגיע לכל ברית - מפני שדיבר לשון הרע על ישראל שעזבו מצות ברית מילה

זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל זכר (יז, י)
בזוהר הקדוש בפרשתינו, פרשת לך לך (צג, א) מובא, שהטעם שאליהו הנביא בא לכל ברית, הוא מפני שדיבר לשון הרע על ישראל שעזבו מצות ברית מילה, לכן תיקונו הוא, שיבוא לכל ברית לראות שלא בטלו ישראל מצוה זו.

וז"ל הזוהר: תא חזי, בקדמיתא כתיב (מלכים א - יט, ט) "מה לך פה אליהו וגו'". וכתיב (שם, י) "קנא קנאתי לה' אל-הי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל וגו'". אמר ליה חזיך בכל אתר דהאי רשימא קדישא ירשמון ליה בני בבשרהון אנת תודמן תמן, ופומא דאסהיד דישראל עזבו, הוא יסהיד דישראל מקיימין האי קיימא. והא תנינן על מה אתענש אליהו קמי קודשא בריך הוא על דאמר דלטוריא על בנוי, ע"כ.

זוה תרגומו ללשון הקדש: בא ראה, בראשונה כתוב (מלכים א - יט, ט) "מה לך פה אליהו וגו'", וכתוב (שם, י) "קנא קנאתי לה' אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל וגו'". אמר לו, חזיך, שבכל מקום שהרשם הקדוש הזה ירשמו אותו בני בבשרם, אתה תודמן לשם. והפה שהעיד שישראל עזבו, הוא יעיד שישראל מקיימים את הברית הזו. והרי שנינו, על מה נענש אליהו לפני הקדוש ברוך הוא, על שאמר לשון הרע על בניו"א. (ועיין עוד מדרש רבה שה"ש פ"א, אות ו').

לתגובות: Ci9335108@gmail.com

^ל אכן ראה בפירוש הסולם על הזוהר שם, שהאריך לבאר הנהגת אליהו הנביא בזה, והראה במישור שאין הדברים כפשטם ממש.

^{לא} ועי' להחיד"א בספרו 'מראית העין' (יבמות צו, ב) שהביא קושית המהר"י צמח זצ"ל שחקר דמה עונש הוא זה, שצריך אליהו הנביא לבוא לכל ברית. ותירץ דהעונש הוא שבזמן שהוא למטה בכל הבריתות, מאבד הוא החידושים שמתחדשים במתיבתא דרקיעא, עכ"ד. ואף על פי שבמילה הוא שולח ניצוץ אחד, נראה דכונת הרב זצ"ל דבמתיבתא דרקיעא צריך שיהיה בכל בחינותיו, עכת"ד החיד"א, עיי"ש.

שמחת אלעזר / בעקבות הגאון רבי שמחה (בן הגה"ק רבי אלחנן הי"ד) וסרמן זצ"ל, ראש ישיבת אור אלחנן, מגדולי דורו וממערורי תנועת התשובה.

בעריכת ה' מ"צ גולדבאום, עורך ספרי קובץ פרשיות, קובץ מאמרים ושמחת אלעזר

אמונה ובטחון

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרַיִם לָגוּר שָׁם פִּי כֶבֶד הָרָעַב בְּאֶרֶץ (יב, ו)

ומפרש רש"י: "רעב בארץ. באותה ארץ לבדה, לנסותו אם יהרהר אחר דבריו של הקדוש ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען, ועכשיו משיאו לצאת ממנה".

אברהם נכנס לארץ ישראל ומיד הקב"ה ניסה אותו בניסיון של רעב.

והרמב"ן אומר שאברהם חטא במה שהוא ירד למצרים.

"ודע כי אברהם אבינו חטא גדול בשגגה, שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש בא-להים כח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה, מפני הרעב, עון אשר חטא, כי הא-להים ברעב יפדנו ממות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה. במקום המשפט שמה הרשע והחטא".

מה שהרמב"ן מסיים "במקום המשפט שמה הרשע והחטא" כוונתו שאם רואים שאברהם נשפט ונגזר על זרעו גלות בארץ מצרים ביד פרעה, סימן שהיה חטא שקדם לזה, והחטא הזה, לשיטת הרמב"ן, היא ירידת אברהם למצרים.

והנה חז"ל אומרים (מסכת אבות פרק ה) "עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם", והרעב היה אחד מעשרה נסיונות. חז"ל אומרים שאברהם עמד בנסיון, ואילו הרמב"ן אומר ש"חטא חטא גדול"?

אבל הניסיון היה לראות אם "יהרהר אחר דבריו של הקדוש ברוך הוא". אברהם אבינו לא הררה! האמונה של אברהם הייתה מושלמת.

החטא של אברהם אבינו, לדעת הרמב"ן, לא היה ב"אמונה" אלא ב"בטחון".

הניסיון הזה קיים גם בתקופתנו. יש אנשים ששרדו את מחנות הריכוז ששואלים: "כיצד יתכן שההשגחה העליונה היתה כה אכזרית?". אני לא שואל את זה, אבל אני לא הייתי במחנות... והנסיון הכי גדולה היה של הורים שראו כיצד עינו את ילדיהם מול עיניהם. יש בין האנשים האלו כאלו שיש להם שאלות. אבל ישנם כאלו שחוו את כל המאורעות הנוראים האלו ואף על פי כן הם לא שואלים שאלות. אמונתם נותרה איתנה. אלו הם הממשיכים של אברהם אבינו בדורנו!

זוהי אמונה.

אמונה ובטחון

ואברהם עמד בנסיון הזה.

אמונה אומרת שאני לא שואל שאלות על מה שכבר קרה.

בטחון הוא על העתיד. בטחון הוא דבר נפלא. מי שיש לו בטחון אף פעם לא מתייאש.

אולם הביטחון שהרמב"ן "דורש" מאברהם הוא לא בטחון רגיל. כי באמת כאשר יש רעב בארץ צריך לעשות השתדלות. וההשתדלות של אברהם אבינו היתה לרדת למצרים. אך התביעה על אברהם היתה "יציאתו מן הארץ שנצטווה עליה בתחילה". הרי הייתה לו נבואה ללכת לארץ ישראל. לכן היה עליו לבטוח שלא יגווע ברעב. וגם זה, רק לפי מדרגתו של אברהם אבינו. מדרגה כזו של בטחון לא נדרשת מאתנו.^{לב}

מהיכן ידע הרמב"ן ש"אברהם אבינו חטא חטא גדול"? הרי לכאורה אין לזה רמז בתורה. אלא שמעשה אבות סימן לבנים, ואם בני ישראל ירדו למצרים מוכרח להיות שהיה לזה רמז בחיי האבות, והרמב"ן מצא את הרמז לזה כאן, אצל אברהם אבינו, בירידתו למצרים. [א"ה: הדברים הנ"ל נאמרו תוך כדי לימוד חומש עם קבוצת מתחילים. חלק מהדברים נאמרו כמענה לשאלות תוך כדי השיעור. מסתבר שמו"ר זצ"ל לא בא למצות כאן את העניינים אלא לפתוח שערים. אקווה שדי במסירת מודעה זו.

לקראת סוף השיעור הזכיר מו"ר זצ"ל שהרמב"ן מציין "חטא" נוסף שאברהם אבינו חטא, לשיטתו, "שהביא אשתו הצדקת במכשול עון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו". גם בזה ציין מו"ר זצ"ל שהחטא היה רק לפי דרגתו של אברהם אבינו, וביאר בזה, אך אין כאן מקומו].

^{לב} העיר מו"ר הגאון רבי מרדכי סומפולנסקי שליט"א שכפי הנראה אברהם אבינו הבין שלמרות שהייתה לו נבואה להיכנס לארץ ישראל, זה לא כלל מסירות נפש ממש □ בבחינת יהרג ואל יעבור □ להשאר בה, ודו"ק.

תבונות שורש - הארות בפרשה על פי שורשי התיבות / הרב אשר זאב שרייבר, מח"ס תבונות כפיו, תבונות מועד

'מי העיר ממזרח' - ביאור שורשי: אבה, המן, המה, גוי, אבר

אָנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹן גּוֹיִם: וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרִים וְהָיָה שְׁמֶךָ
אֲבָרָהֶם כִּי אָב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיךָ (יז, ד-ה)

בענין מהו 'אב המון גוים' יש מדרש שהכוונה שיהא נקרא אב לכל הגרים, ולכן לפי ר' יהודה יוכל גר לקרוא מקרא ביכורים ולומר 'כי באתי אל הארץ אשר נתת לאבותינו'. והרד"ק מפרש שהכוונה שיצאו ממנו כמה אומות כמו ישמעאל ובני קטורה.

ושני הפירושים צריכים ביאור, שהרי אם 'אב' משמעותו שזה יחס כלפי היוצאים מחלציו, כיצד יתכן לתת תואר זה כלפי כאלו שאינם מחלציו, ובהכרח שתואר 'אב' הוא תואר למנהיגות או שליטה מסוימת, ולא ליחס כלפי תולדות.

וכן מהפירוש השני נראה שהברכה של 'והרביתי את זרעך...' אינה מספיקה, כי המעלה הזו אינה מושלמת לפני שהוא משמש להם כ'אב', ומוכרח גם כן שהענין של אבהות הוא לא ביחס לתולדות, אלא היא רוממות מסוימת שיש לאדם כלפי יוצאי חלציו.
וצריך להבין מהי המשמעות של 'אב'?

ובעצם ב' הפירושים, הנה, הביאור הראשון משנה את ההגדרה של 'אב', ומניח את ההגדרה של 'המון גוים', ואילו הפירוש השני, מניח את ההגדרה של 'אב', אך משנה את הפשטות של 'המון גוים'.

ובענין שינוי השם מאברם לאברהם מחמת שנעשה אב המון גוים, הנה רש"י מפרש ש'אברם' משמעותו אב לארם בלבד, דהיינו שהוא אב רק לאנשי מולדתו, ואילו 'אברהם' הכוונה שיהא 'אב לכל העולם'. ולכאורה לפי זה היה צריך לשנות את השם ל'אבהם' ולהסיר את אות ר', אך באבן עזרא ראיתי שמפרש 'אברהם' - אביר המון גוים, ולפי זה צריך את אות הר' כדי לומר שהוא 'אביר', אך לפי זה לא מובן מה היתה המשמעות של השם בתחילה כאשר היה שמו אברם? וכן לא מובן שבפסוקים מודגש פעמיים שהחידוש הוא על היותו 'אב', ולפי הפירוש הזה לא מדובר פה על 'אבהות' אלא על 'אבירות'?

ולהבנת הדברים נקדים בס"ד להתבונן במשמעות השורש 'אבה', ו'המה' או 'המן', וכן בשורש 'אבר'.

אבה

'אבה' משתייך לענין של 'רצון', כמו 'לא אבה ה' השחיתך', 'לא אבה לשלחם', אולם מתוך המקומות נראה שהכוונה לרצון המתגבר על הרצון המקורי, כלומר 'אף שהיה מצב שהיה צריך להגביר את רצון ההשחתה על רצון הקיום, בכל זאת ה' כביכול התגבר על

הרצון המתגבר הזה. וכן 'לא אבה לשלחם' הכוונה שלא התחדש אצלו רצון לשלח ואשר הרצון הזה יתגבר על רצון השעבוד.

ולפי זה 'אב' הכוונה למישהו שיש לו רצון להביא זרע לעולם לגדלו ולחנכו וכו', אבל תמיד מחדש רצון אחר שאותו הוא 'אובה', והרצון הזה מתחשב יותר עם הבן, מבין שצריך להיכנע למציאות והמצב של הבן.

[והנה הפסוק אומר "כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרך", אינו אומר "כאשר ייסר אב את בנו", כי כאשר מייסר עוסק הוא ברצון החינוך ולא ברצון המרחם - המרחם ומתנגד לרצון החינוך, אולם כאשר מדברים על רחמים, מזכירים את התואר 'אב', אומרים 'אב הרחמן', 'כרחם אב על בנים'].

'המן' 'המה'

בשפה המדוברת היום משתמשים ב'המן' על ריבוי, כמו שאומרים שיש לפלוני 'המן' כסף', ואכן הרד"ק כתב שמסתבר שהוא לשון 'קיבוץ וריבוי', אך מסיים שאפשר שיהיה משורש 'המה', אבל יותר מסתבר לו שהשורש הוא 'המן'.

[וראיתי בביאור התפלה לרוקח מפרש 'שובה עלינו בהמן רחמין' - בריבוי. ובאבודרהם מפרש 'על שם המון מעיך ורחמין אלי התאפקו', וממילא זה משורש 'המה'].

והנה השורש 'המה' שייך לענינים של 'המו גוים', 'המו מעי לו'. ומוזכר גם על סוג קול של בעלי חיים כמו: 'נהמה כדובים', 'כיוני הגאיות כולם הומות', 'יהמו ככלב'. וכן מופיע על קול של כלי שיר כמו: 'ככנור יהמה' 'כחלילים יהמה'. וכן מופיע על סוג שונה של קולות, קול של תלונה כמו 'אויבין יהמיון', קול שמחה כמו 'עיר הומיה קריה עליזה', קול בכי כמו 'אזכרה אלקים ואהמיה'.

ומצירוף הענינים נראה שענין השורש הוא 'שאיפה לשלמות, שאיפה ליותר טוב או מעולה או מתוקן מעכשיו' מבטא מישהו הרוגש לקראת העתיד, מצפה, שמח, או בוכה ומשתדל, והקול של החלילים והכנור מעורר כיסופין שכאלו, וכן קולות בעלי החיים הנזכרים נשמעים כמגיעים ממקום עמוק של ציפיה ותקוה.

וכאשר לפנינו התיבה 'המן', לכאורה אפשר לעשות פשר בין הדברים, ולומר שכאשר הריבוי מופיע בהרבה סוגים של רגשות שכל אחד שואף ומייחל לעתיד מוצלח יותר - זהו 'המן', ו'המן רחמין' הכוונה להרבה נקודות מעוררי רחמים שכל אחד מייחל לתיקון אחר, ולפעמים תיקונו של זה מתנגד לתיקונו של האחר, אבל ה' בהמן רחמיו מצפה לתיקון כולם ואנו מבקשים את התיקון הכללי הזה, אשר יהיה מתוך 'המן רחמין'.

וכאשר ה' אמר לאברהם 'כי אב המון גוים נתתיך' הכונה שהם לא יהיו סתם הרבה גוים שכל אחד דומה לחבירו, אלא הם יהיו בעלי דעות והתרגשויות השונים זה מזה וזה יוצר את כל הרעש העולמי.

גוי [גוי-גוה]

'גוי' הכוונה לקבוצה בעלי טבע אחיד.

כי הנה הטבע של בני אדם יונק ממקום מושבם בארץ, וממנהג המקום וההורים, וממילא יש טבע אחיד לקבוצות אנשים שנולדו במקום מסוים ומשפחות מסוימות. וכן מצינו שהנביא קורא למכת 'ארבה' - 'כי גוי עלה על ארצי', כי הם כולם קבוצה בעלי טבע אחיד. [ועל כן היה זה חידוש כשנאמר לרבקה 'שני גוים בבטןך' שאף שהם מרוכזים בבטן אחת עם כל זה הם יהיו בעלי טבע שונה]. ובספר השורשים לרד"ק מסביר שכאשר חז"ל מכנים נכרי יחיד בשם 'גוי' זה מפני שלא היה ידוע להם מאיזה ארץ הוא, לכן כינו אותו בסתם שהוא שייך לאיזה קבוצת 'גוי' כלשהיא. ושורש 'גו-גוה' המתקשר ל'גאוה', מתייחס לענין ההרגש ה'אנוכי' של כל יחיד, ולפי זה יתכן כי 'גוי' זה ההרגש ה'אנוכי' הזוהה בקבוצה מסוימת.

אב המון גוים

ולאור כל הנזכר, 'גוים' הכוונה לקבוצות עמים שכל אחד יש לו את הענינים והאינטרסים האנוכיים שלו, ו'המון גוים' הכוונה למצב הכללי הנוצר מחמת הצירוף של כל הגוים בעולם אחד, שזהו צירוף הרבה סוגי רגשות שונים, כל אחד מייחל ומצפה ורוגש וצועק ומשתדל להשיג את השלמות וההגדלה שלו... ועליהם יש 'אב' שגם הוא יש לו רצון מסוים ותקוה אחידה מכולם, ובכל זאת מתחשב עם הרצונות של ה'המון', מוותר על הרצון שלו, העיקר שיהיה מרגוע בין כל הגוים, כל אחד ישיג את תקותו ללא למחוק את תקוות חבירו. והנה ההגדרה הזו מתאימה בין אם נאמר שיש לאברהם את התפקיד הזה כלפי כל הגוים, ובין עם זה כלפי כל הגוים מצאצאיו, ובין עם זה כלפי הגרים, כי כמובן האבהות המתחשבת הזו, יש לה קשר ויכולת טיפול טובה יותר עם ה'גרים' אשר מתקרבים ביותר לרצון המסוים שלו, ולאחר מכן יש לה קשר עם הגוים שהם צאצאיו וירשו ממנו תכונות שונות, ולאחר מכן יש לו קשר עם כל הגוים הנבדלים האחרים.

אבל עצם הפירוש הזה מחודש מאד, כי אנו יודעים ש'דוד המלך' אמור להביא את התיקון השלם לעולם להיות 'נגיד ומצוה לאומים', 'תרועם בשבט ברזל ככל יוצר תנפצם', גם מלך המשיח יביא את אור הגאולה אל החושך יכסה ארץ וערפל לאומים... והלכו גוים לאורך... אולם בהפטרת הפרשה נאמר 'מי העיר מזרח צדקיקראהו לרגליו' וביארו המפרשים שהכוונה לאברהם אבינו וכמו שנאמר בהמשך 'זרע אברהם אוהבי', ובהמשך שם (ישעיה מב) יש כמה פסוקים המתחילים ב"הן עבדי אַתְּמָךְ בּוֹ בְּחִירֵי רִצְתָהּ נִפְשֵׁי נְתַתִּי רוּחִי עָלָיו מִשְׁפָּט לְגוֹיִם יוֹצִיא", ולאחר מכן מתחילה ההפטרה של פרשת בראשית: "אֲנִי ה' קָרָאתִיךָ בְּצֶדֶק וְאַחֲזַק בְּיָדְךָ וְאַצְרֶךְ וְאַתְּנֶךָ לְבְרִית עִם לְאוּר גּוֹיִם: לְפָקַח עֵינַיִם עֲוֹרוֹת לְהוֹצִיא מִמִּסְגַּר אֲסִיר מִבֵּית כְּלָא יִשְׁבִּי חֹשֶׁךְ: אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וְכְבוֹדִי לְאַחַר לֹא אֶתֵּן וְתַהֲלִתִּי לְפִסְלִים". ויש מקום לפרש שהכל הוא המשך ל'מי העיר ממזרח', שהוא אברהם אבינו, והוא 'עבדי' אשר 'משפט לגוים יוציא', והוא זה אשר אכן נכרת עמו בפרשה שלפנינו 'ברית' להיות 'לברית עם לאור גוים', והוא זה אשר עבד על פרסום של 'וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים'.

*

אך חלילה, לא באנו לפרש כנגד הפשטות שהפסוקים הללו נאמרו על מלך המשיח, ולהבנת הענין נקדים מהזוהר הקדוש בפרשה (דף צא ב, צג א) שהקשו שיש שני דרשות על פסוק: תולדות השמים והארץ 'בהבראם' שיש דורשים בה' בראם, ויש דורשים באברהם, ומיישב שם ששניהם אמת, כי 'אברהם' הוא מדת החסד, ואות ה' היא האות אחרונה של שם הויה הרומזת למדת המלכות, והיינו שאברהם שהוא מדת החסד קיבל את אות ה' שהיא המלכות, והצירוף הזה הוא הצירוף שהביא לבריאת העולם - בזכות הצירוף הזה מתקיים העולם!

כי העולם הזה נברא באות ה', שהיא מדת המלכות המנהיגה ומפעילה את סדר העולם שלפנינו, אולם כידוע 'עולם חסד יבנה', כל הקיום של הנהגת העולם מבוסס על מדת החסד, שכל אחד נותן משלו לחברו, וכל אחד מקבל את החסר לו מחבירו, זהו כל סגנון התפתחות הבריאה המקח והממכר וכו', והמדה הזו היא היכולה להרגיע את 'המון גוים' ולאחד אותם, והיא גם המדה הנותנת לגרים את הכח 'לעזוב אביהם ואמם ולבוא אל עם אשר לא ידעו תמול שלשום', הכח הזה מגיע מאברהם אבינו אשר קיים את ה'לך לך מארצך וממולדתך', היה ראשון לגרים, כל הגרים נאמר עליהם 'נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם', כולם משתמשים במדת החסד של אברהם -

וממילא גם 'כי יבוא שילה ולא יקהת עמים' - כאשר דוד המלך או מלך המשיח השייכים ל'הנהגת המלכות' - ירגיעו את 'המון גוים' ויהיו 'לאור גוים', הכל יהא בכח מדתו של אברהם אשר העיר ממזרח את המדה הזו, זהו מה שנרמז 'מי העיר ממזרח... יתן לפניו מלכים', ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו.

[ולפי האמור נראה שמדת החסד היתה אצל אברהם לפני הברית והמילה, ורק מדת המלכות נתוספה לו, אבל כבר כתבנו בכמה מקומות שמבואר בקבלה שבכח המילה מתגלה מדת החסד, וכן נראה מהתורה שסיפורי החסד של אברהם מתחילים מיד אחר מילתו, וצריך לומר שיש 'מלכות שתלטנית' המסדרת את העולם בכח ונגיעות וכו', וזהו כמו עולם התוהו שכל מדה אמרה 'אנא אמלוך', וה' נתן לאברהם 'מלכות מתוקנת' שאינה נפרדת לעצמה אלא כל מהותה מחוברת לחסד, קיבל את שני המדות בבת אחת, והמלכות של חסד הזו מנהלת את העולם בהתאמה שכל אחד עוסק בענין שלו, בחלקו ובמיועד לו וגם תורם לאחרים, ומקבל מאחרים מה שחסר לו, ואינו מבקש לתפוס הכל].

אבר

עצם ה'כנף' [המניע את נוצות הכנף] מכונה 'אבר', וככתוב 'ישארו על אברתו' באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה', וזה מורה על כח מניע זריז ומהיר, וגם מתמשך מאליו, כי המעופפים מנענעים קצת את הכנף וממשיכים לעוף לפרק זמן ללא להניעו שוב.

וממילא 'אביר' הוא מניע מהיר וזריז, ולמשל 'אביר ישראל' הוא זה אשר נותן לישראל את התנועה המהירה והזריזה, נותן את המעוף, לא נותן לשקוע בדכאון וחוסר מעש...

ו'אביר המון', הכוונה שהוא הנותן את הרוח הטובה והשמחה להיות מהיר וזריז לתקן את העולם לרומם את העולם, לא מניח לשקוע בדכאון אכזבות ומריבות ודמיונות, מכניס לעולם את 'רוח החסד' של 'עולם חסד יבנה'.

ונמצא שבתחילה לפני שקיים 'לך לך מארצך' היה 'אב לארם' כי האיר לאנשי מקומו את השקר של עבודה זרה, אבל אחר הנסיונות והברית שהוריד לעולם את מדת החסד, ונעשה 'אב המון גוים', ההצלחה להפעיל את המון גוים בצורה הנכונה נותנת לו את התואר 'אביר-הם', הכח המניע בזריזות ויעילות את 'המון גוים', כביכול ממנו שופעת היכולת לוותר על ה'גו-גוה-גאוה' האנוכית, להתחסד.

*

ובעצם מובא בספרים שהגאולה העתידית תהא בזכות מדתו של אברהם אבינו, גמילות חסדים, 'בך חותמין!' גם אמרו חז"ל על עקבות משיח 'על מי להשען על אבינו שבשמים' - צריך להכיר את הענין של 'אב', ולהשתמש במדת החסד, לצרף אותה לכל ההנהגה וההתנהלות, להסכים לוותר על שאיפות ומשרות שאינם מתאימים או ראויים לי, ולחפש מה יש לי כן, וכיצד יכול אני להיטיב עם זה ולהשפיע לאחרים, לקבל את האבירות-המעוף של אברהם אבינו, להתרומם מהשקיעה הארצית של 'ארצך ומולדתך', לבנות מזבחות, להרגיש את ה'להיות לך לאלקים' - את ההתערבות והתביעה האלוקית, להתעורר בהתעוררות של המעיר ממזרח.

*

תבונות ההלכה - בענין ברכת הטבילה לאחר שטבל

ההלכה היא שבמצוות טבילה מברכים 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על הטבילה' לאחר שטבל, למרות שבשאר ברכות צריך שהברכה תהא 'עובר לעשייתו', והטעם לשינוי הזה מבואר בתוספות פסחים (ז, ב ד"ה על הטבילה) בשם ר"ח ור"י כי במצוה של טבילה יש גם את המצוה של 'טבילת גרים', ושם כל זמן שלא טבל, עדיין אינו יהודי המחוייב במצוות - 'אכתי גברא לא חזי' - ואינו יכול לומר 'יצונו', ולכן לא חילקו ותיקנו כן בכל הטבילות.

ותמוה מאד, כי אם כן, 'גר' לא יוכל לברך גם אחר שטבל, שהרי סוף סוף בשעת טבילה לא היה מצווה על הטבילה הזו, לא היה עליו שום חוב להתגייר ולטבול, ועל מה מברך 'יצונו'?

וצריך לומר שהתורה מצווה שמעבר הגירות יהא על ידי טבילה, ולכן הציווי וקיום המצוה באים כאחד, תוך כדי הטבילה המגיירת נעשה מצוה לבצע את הגירות בצורה הזו, אך לפני הטבילה עדיין אינו מחוייב.

ולפי המבואר לעיל אפשר לומר יותר, שהרי ה' רוצה שכל העמים יקבלו את האמונה הבהירה ירגישו מחוייבים ומשועבדים לעשות רצונו [כל אחד כפי מדרגתו הראויה לו], המוסריות הזו מצויה בלבו של עולם, אולם הערפל המכסה לאומים מסתיר את הבהירות הזו, נותן להם עינים עוורות, כולא אותם בתוך החושך, ולכן כאשר גוי מחליט להתגייר,

תבונות ההלכה - בענין ברכת הטבילה לאחר שטבל

סבור הוא שהוא 'מנדיבי עמים', שעושה משהו בהתנדבות, כי בתוך החושך שמצוי בו אינו מרגיש את התביעה המצויה אותו על כך, ולכן לא שייך שיברך 'וצונו', אבל ברגע שטובל, מקבל הוא את רוחו של אברהם - אב המון גוים, מתקיים בו 'לפקוח עינים עוורות להוציא ממסגר אסיר מבית כלא יושבי חושך', מרגיש שבאמת היה מצוה על הטבילה הזו.

והנה הגמרא בפסחים שם אומרת בתחילה בשם בי רב שכל המצוות מברך עובר לעשייתן חוץ משופר וטבילה, ותמהו שם למה שופר יהא אחרת מכל המצוות, ודחו את הממירא הזו, גורסים רק 'חוץ מהטבילה'. וצריך להבין מה ההסבר בטעות הזו של 'חוץ מהשופר'?

ובספר תורה תמימה (בראשית לג הערה ב) כתב בזה ד"הנה איתא בירושלמי ברכות פ"ט ה"ג דלדעת רב הונא מברכין על המצוות 'בשעת עשייתן', ואמרו שם שדעתו היא כר' יוסי בר בון שאמר "כל המצוות טעונות ברכה בשעת עשייתן חוץ מן התקיעה ומן הטבילה", והטעם מובן שמפני שלא שייך לברך תוך כדי תקיעה, לכן מברך לאחריו [או לפניו], אבל למ"ד דכל המצוות מברך עובר לעשייתן, אין יוצא מן הכלל רק 'טבילה'. והנה אמרו בסנהדרין י"ז ב', מאן הוא בי רב - רב הונא, ונמצא שמה שאמרו בגמרא בשם 'בי רב' חוץ מן הטבילה ושופר, היינו רב הונא ואזיל לשיטתו דמברכין בשעת עשייתן, ורק בגמרא דידן שנקבעו דבריהם להדעה דמצות מברכין עובר לעשייתן דחו את הדברים. ולפי זה צריך לומר ד'חוץ מן השופר', לאו דוקא חוץ מן השופר בלבד, משום דאיכא עוד מצות שאי אפשר לברך עליהם בשעת עשייתן, כגון ברכת התורה וברכת אכילת מצה וקדשים וכדומה, ותפסו שופר רק להראות מין מצוה שאי אפשר לעשות ולברך עליה כאחת, אבל באמת טובא איכא, והלשון חוץ לאו דוקא הוא וכמ"ש בעירובין כ"ז א' יעו"ש", עד כאן דבריו.

ויש כאן חידוש גדול שלדעת רב הונא מברכים תמיד בשעת עשייה, [אף שאסור להתעסק בדברים אחרים בשעת מצוה, כמ"ש הט"ז דזה בכלל 'תלכו עמי בקרי' - כנראה עסק המצוה עצמה שאני]. ולכאורה החילוק בין הדעות הוא דלדידן הברכה היא על 'זכות המצוה', ולרב הונא הברכה היא על 'עסק המצוה', על האור של המצוה.

ויש להטעים יותר למה תפס רב הונא דוקא את הדוגמא של 'שופר', כי לפני התקיעות אומרים אנו את הפסוק 'נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם', והטעם לזה הוא כי כל שנה היא התחלה חדשה, מקבלים עול מלכות שמים מחדש, לא מסתפקים בעבודה של השנה שעברה, ולפני התקיעות הוא מצב של שינה ותרדימה, זהו מצב של אדם שאינו מרגיש שמחוייב במשהו, אך קול השופר מעיר ומזרז שצריך להתנדב, לקפוץ לתוך מצב נעלה יותר, להתקרב ל'מאד נעלה', אולם התקיעה הראשונה שכנגד אברהם 'מעירה' ממזרח את החסד של אברהם, מעוררת ישינים, מרגישים שאין זה התנדבות, אלא השנה החדשה תובעת ומחייבת... ועל כל פנים ברור שהמצב של יהודי לפני התקיעה ולאחר התקיעה שונה לגמרי, לפני כן היה בתרדימה ללא מוחין, ואחר כך התעורר עם מוחין חדשים, ולרב הונא שברכת המצוות היא על האור של המצוה, לא שייך לברך לפני התקיעה.

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

ויקרא בשם ה'!

אָחַד הָיָה אַבְרָהָם (יחזקאל לג)! ילדים אוהבים לשמוע אגדת חז"ל אודות אברהם הצעיר, כשתרח אביו מניחו לשמור על חנות הפסלים. כשהוא רואה שאנשים בוגרים חיים בתימהון לבב, ויִלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל וַיְהַבְלוּ, שובר בפטיש גדול כל פסילי אביו. ילדים שומעים שאברהם ניפץ פסלים. מבוגרים מבינים כי הוא ניפץ תפיסת עולם. נמרוד קבע כי אחת דתו להמית, שהרי הוא מערער אֲשִׁוּת מלכותו. נמרוד שולט על ההמון, מעלים לו מס ומשעבדים לו בניהם ובנותיהם. חיים בכוח האינרציה, כנועים לאדונם ומשתחווים מתוך הרגל, כבר אינם יודעים לחשוב 'על מה ולמה'. הוא רואה באברהם 'עוקר הדת' המערער דת וכס השלטון. אנשים מאזינים לאברהם ומתעוררים לחשיבה. השליטה הַעֲדָרִית בסכנה. נמרוד נלחם בו, דָּנָו לשריפה, אך ככל שפוגע באברהם, כך יוצא שמו הטוב ברבים. נמרוד מתחנן שיצא ויתרחק מארצו, בל יוסיף 'לפקוח עיני עֲוֹרִים. אברהם עובר עם הַנֶּפֶשׁ שְׁעָשׂוּ, וַיַּעֲבֵר אַבְרָם בְּאֶרֶץ... וַיִּקְרָא בְשֵׁם ה'.

רבינו הרמב"ם מקדיש פרק שלם ב'ידו החזקה' לתאר קורות העולם עד בוא אברהם אבינו. בפרק א' מהלכות ע"ז מאריך ומלמד כיצד התחיל העולם לטעות אחר אלילים, דור אחר דור, "ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד 'עמודו של עולם', והוא אברהם אבינו". על וַיִּקְרָא בְשֵׁם ה' שנאמר מס' פעמים אצל אברהם, מפרש רש"י בדרך התרגום, שהתפלל להקב"ה. אך הרמב"ם והרמב"ן נוטים אחר דברי חז"ל שביארו שאברהם עבר וקרא, הכריז בקול גדול על מציאות ה' בעולם! וז"ל הרמב"ם "והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם, שיש אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם...". 'ניפוץ הפסלים' נעשה ביטוי מושאל ל'ניפוץ מוסכמות'.

בכל דור ישנם 'מיוחדים' שבאישיותם הלוהטת זוכים ומזכים את הרבים, צדיקים וגאונים המטביעים חותם רוחני מחודש בעולם, ולהבדיל, חכמי אוה"ע המחוללים שינוי ומעוררים להתפתחות. כוחם של אישים אלה הוא טְבֵעָם להתבונן ולחקור, לטעון ולפעול, ולא להיכנע לתכתיבים מקובעים ולמוסכמות מקובלות. השורות נכתבות לקראת האי"צ של הג"ר מאיר שפירא מלובלין שהינו דוגמא לְאָמֹר. מגיל צעיר הביע בקול רעיונותיו ששינוי וחיידשו את עולם התורה. הוא קיבל גיבוי פומבי מאת רבינו החפץ חיים, שאף הוא דוגמא של 'מחדש', מבלי להשלים 'עם המצב הקיים'. כך, להבדיל, בקרב חכמי הגוים, רופא המעז לקרוא תיגר על הַמְּכָר ומביא חדשנות, מהנדס ה'שובר את כלים' וממציא.

כיתת החינוך היא 'מעבדה' לעיצוב בני אנוש. המחנך המיומן מעודד את תלמידיו לשאול ולהתעניין. תלמיד הרגיל מגיל צעיר לחפש מקורות, להשוות ולהביא טיעונים בצורה עצמאית, מפתח יכולות חשיבה יצירתיות, מה שאין כן בכיתה שסגנון ההוראה הוא דקלום

ויהקשבה בשקט'. שם מְטַפְּחִים 'מְרוֹבְעוֹת'. התבטא 'מלמד להועיל': " חָשַׁב עַל מִי סוּדָה מְרִוּיִם. ההבדל בינו לבין מים - הם הגז המבעבע. לא חבל לנער את הבקבוק ולאבד את הגז, לריק? כך בדיוק הוא ילד! הקב"ה יצר בקרבו נפש חיה בְּרָצוּא- וְשׁוֹב. חבל 'להושיב' את כולם בשווה, להפוך אותם לנטולי חיות!". אל לו למלמד להיות 'טכנאי המוסר מידע' לתלמידיו, אלא דמות מעוררת השראה ורצון לדעת וללמוד, לשאוף להתבונן.

"בראשית היהדות נאמר: לְךָ-לְךָ, לך לעצמך! אין איש רשאי לומר 'אני צדיק וישר' בהתאם ל'אופנה', כל אדם אחראי על עצמו, כלפי ה'... איך יכולנו להתקיים ואיך נוכל להתקיים □ אלמלא ירשנו מאברהם אבינו את אומץ הלב להיות במיעוט!" דברים נפלאים ומעוררי השראה, מעטו ומנפשו הגדולה של הג"ר שמשון רפאל הירש, בביאורו לפרשתנו. יסוד עם ישראל ורוממותו הוא ביציאה מכלובי חשיבה חוסמים, ושאיפה קבועה להאיר כלפי מעלה, כטבע אור הנר...

והרי ציטוט נוסף, מהדהד בעוצמתו, מכתבי הרש"ר (אגרות צפון): "מי שמשוכנע שדעותיו אמיתיות וצודקות, חייב להביע אותן ללא הרף ובכל הזדמנות, בגילוי לב, ובלי להתחשב במידת התמיכה שיש לו, או ברמת ההתנגדות שיפגוש. רק לשקר דרושים 'תומכים' כדי להצליח. לשקר דרושה סמכות המספרים כדי למלאות את מה שחסר לו בצדקת טיעונו. האמת, לעומת זה, תמיד תנצח בסופו של דבר, אפילו אם הדבר יקח זמן. אצילות אמיצה וטהורה, המבוטאת בשכנוע מלא אש התלהבות, ועם כל הבהירות של המודעות הבטוחה, המבוטאת שוב ושוב, ובכל הזדמנות, - בסופו של דבר תשיג האמת את הכבוד וההערכה - אפילו של אלו שלא מוכנים לקבלה. האמת היחידה שהלכה לאיבוד - היא אותה אמת שלא היה למחזיקיה אומץ לדבר בגילוי לב עבורה. האמת לא הובסה מעולם מכח ההתנגדות - היא הובסה רק כשחבריה היו חלשים מדי מלהגן עליה!". ואמת זו צמודה לתורה הק', 'תורת אמת', המצפן העולמי הנצחי!

האש של אברהם ניצחה את אש אור כשדים! ויקרא בשם ה', בדרכו נתור ונחפש 'אמת', ועליה נכריז בקול אמיץ!

בהצלחה בעבודת הקודש!

חידות

פתשגן הכתב - חידה בפרשת השבוע / מבית 'לא יסור שבט מיהודה'

חידה בפרשת השבוע!

להזמנת ברכות מחורזות ניתן לפנות דרך מערכת אספקלריא (לבקש עריכת 'פתשגן הכתב')

שלושה ובכל מכפלה רמזים

שנים הם כאחד מכונים

שלושה לפילוג ייעד

והאחד יישאר לעד

*

פתרון לחידת פתשגן הכתב

ברית בין הבתרים

שלושה ובכל מכפלה רמזים - כתוב: "קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש... " [ט"ו, ט], ורש"י מפרש: עגלה משולשת - ג' עגלים רמוזו לג' פרים, פר יום הכיפורים ופר העולם דבר של ציבור ועגלה ערופה, ועז משולשת - רמז לשעיר הנעשה בפנים ושעירי מוספין של מועד ושעיר חטאת יחיד, ואיל משולש - אשם ודאי ואשם תלוי וכבשה של חטאת יחיד. יש כאן שלוש סוגי בהמות וכל סוג בהמה נכפלת לרמז על שלושה קרבנות.

שנים הם כאחד מכונים - כתוב: "ותור וגוזל" [ט"ו, ט] ולאחר מכן כתוב: "ואת הצפור לא בתר" [ט"ו, י]. שנים שהם תור וגוזל הם ממשפחה אחת של הציפורים ושנים מכונים 'צפור'.

שלושה לפילוג ייעד - כתוב: "ויבתר אותם..." [ט"ו, י] ורש"י מפרש: חילק כל אחד לשני חלקים... ורק את שלושת סוגי הבהמות חילק, שנאמר בהמשך הפסוק: "ואת הצפור לא בתר", ורש"י מבאר: "... לפיכך ביתר הבהמות רמז שיהיו האומות כלים והולכים..."

והאחד יישאר לעד - כתוב: "ואת הצפור לא בתר" [ט"ו, י], ורש"י מפרש [בהמשך לדבריו שכבר הבאנו]: "...ואת הציפור לא בתר רמז שיהיו ישראל קיימים לעולם. רק האחד - עם ישראל שנמשלו לציפור, יישארו קיימים לעד.

אספקלריא לדף היומי - הארות במסכת הנלמדת

הרב יוסף דב הרצוג, ארה"ב

דף י. היו מתאווין. ופירש הרא"ש שלא יהא קרבן נעדר מהם, וצ"ב דאטו ילך ויגזול כדי לקיים מצוה והשיב את הגזילה דאינו אלא תיקון למי שחטא ומה שייך שיתאוו לזה - ומה שאיתא דכיון שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם מש"ה לא הביאו אף פעם חטאת צ"ב לפי מה שכתבו התוס' בשבת דף יב: על מה מעשה דר' ישמעאל שקרא והטה דלא שייך אין הקב"ה מביא תקלה רק באיסורי מאכלות אבל בחלול שבת שייך - ומה שאיתא עוד דמי שרוצה להתנדב תודה וד' מיני לחמה יכול להביאו בתורת נדבה עי' ברש"ש במנחות דף פ: שכתב דלא מצא להדיא אם יכולים להביא תודה בתורת נדבה וצ"ב דהא בסוגין מבואר להדיא דשייך להביא תודה בתורת נדבה - ומה שאיתא דשנה בחטא ופירש הר"ן דציער עצמו מן היין ונטמא וצ"ב דהא נטמא באונס דמת עליו מת פתאום ועי' בכלי יקר שכתב דאם היה עושה נזירות בשמחה היו שומרים עליו שלא ייטמא וצ"ב אם שייך להנ"ל אין הקב"ה מביא תקלה לענין טומאה] ומזה שלא השגיחו עליו משמים רואים שלא עשה הנזירות בשמחה.

דף יא. לא לחולין ליהוי אלא קרבן מני מתני' אי ר"מ לית ליה מכלל לאו. בקו"ש בב"ב אות תלז' הביא בשם הגר"ח דהמ"ח אי אית ליה מכלל לאו אין המ"ח בהלכות אומדנא אלא המ"ח הוא אם נחשב שאמר הן דלענין נדרים בעינן בטוי שפתים והמ"ח אי מכלל לאו היינו אם נחשב שאמר שיהא כקרבן את"ד וצ"ב לפ"ז קושית הר"ן שהקשה דהא באיסורא אית ליה לר"מ לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ואם נימא שהמ"ח הוא בדין דיבור אם נחשב כדיבור מאי מהני דהוי איסורא ויל"ע בזה, ועו"ק דבר"ן לקמן עמוד ב' כתב דאפילו לשי' ר"מ אם אומר לחולין לא אוכל לך ודאי משמע שבא לאסור ואסור, אבל לדבריו דיש דין דבעינן לבטא בשפתים הא לא אמר למעשה שיהא כקרבן והיא אפשר שיחול הנדר בלי הבטוי שפתים שיהא כקרבן, ובאמת היה אפשר לומר דמצד לבטא בשפתים אין צריך לפרש כל נוסח הנדר דעיקר הדין של בטוי שפתים היינו שלא מהני בלב אבל אם כבר יצא מגדר דברים שבלב מכיון שמדבר אז סגי בהא אפילו אם לא הוציא כל נוסח הנדר בפיו ולזה מהני כבר מכלל לאו אתה שומע הן וכעין שמצינו בידות לדברי הרשב"א בקידושין דף מט. שמהני מצד שנגמר אותו חלק בדברים שבלב.

דף יב. כחלת אהרן וכתרומתו. והנה הר"ן כותב דהטעם שמותר היינו משום דאינו נחשב לדבר הנדור אלא לדבר האסור דכיון דשרי לכהנים מזה מוכח דאינו מחמת נדריה דאילו כן היה אסור גם לכהנים אלא ע"כ דהוא קורא שם תרומה והתורה הוא האוסרת לישראל וממילא נחשב לדבר האסור, וצ"ב דהא יכול לאסור חפץ בקונם רק על אדם אחד וא"כ מהו הראיה דאינו מחמת נדריה, והר"ן לקמן דף יג: כתב דלא פירש שיהא רק לכהנים אבל צ"ב דזה בכלל מה שאומר שיהא תרומה מכיון שכך הוא דינו, והנה הרא"ש כתב דהטעם דמותר דכיון שמעיקרא היה אסור משום טבל ופיו אינו אוסר אלא מתיר השיריים, ומשמע מדבריו

שתרומה אסורה משום שנשאר באיסורו דמעיקרא, וצ"ב דהא טבל אסור לכהנים ותרומה מותר לכהנים, וביותר דהא טבל עונשו כרת ותרומה עונשו מיתה בידי שמים והיאך שייך לומר שאיסורו הוא מצד שנשאר בטבלו, ועי' במ"ח רש"י יבמות דף פו. אם האיסור טבל הוי איסור מצד עצמו או דאיסורו הוא מצד התרומה שמעורב בתוכו והתוס' הקשו על פרש"י דא"כ יהא מותר לכהן ועי' באתוון דאורייתא שדן בזה והדברים ארוכים וידועים.

דף יג. כי לא מיקדש ליה מי לא מיקדיש. וצ"ב סברת האוסר ומשמע שלומד שאה"נ אי לא מיקדש ליה קדוש אבל אם מקדישו אז חל הקדושה מכח הקדישו וממילא הוי דבר הנדור וממילא אפילו אם יתפיס בבכור שנתקדש ממילא אבל האיסור נחשב כבר לדבר הנדור בכל ענין רק שהתורה אוסרו באותו איסור אם לא הקדישו, ועי' לקמן דף יח: דאם מתפיס במעשר בהמה נחשב לדבר הנדור וכתב שם הר"ן דהוא קורא אותו עשירי וכבר הקשו דהא עשירי מאליו קדוש ואולי הוי כמו בכור שכתבנו שאם קורא אז חל מכח קדושתו וע"ע שם ברא"ש, אבל התוס' שם כתבו דהוי דבר הנדור מכיון שהוא צריך להעבירו ואם אינו מעביר אותן אלא לוקח אחד מן עשירי לא חל הקדושה ויל"ע במחלוקתם.

דף יד. גמ' עד שידור בדבר הנדור. אבל אם מתפיס בדבר האסור כגון בשר חזיר אינו נאסר ובר"ן כתב דאיסור שהוא אסור יכול לאסור גם חפץ זו באותו איסור אבל בדבר שהתורה אסרתו כגון בשר חזיר אינו יכול לומר שחפץ זה יהא כבשר חזיר, אבל הריטב"א כתב שכל איסורי תורה הם איסור גברא וכיון שנדר הוי איסור חפצא לא שייך שיתפיס בדבר שאין החפץ אסור, ולכאנ"ו הוא תמוה דבשר חזיר אינו איסור חפצא אלא איסור גברא ועי' בשו"ת אבנ"ז או"ח סי' לז' שביאר שבודאי הפגם הוא בחפץ אבל האיסור הוא על הגברא לאכול דבר זה שהוא פגום אבל בנדר האיסור הוא מצד שמחלל קדושת החפצא וזהו הכוונה איסור חפצא שהאיסור הוא מצד שהחפץ נתחלל, ובזה כתבו ליישב הקושיא אהא דנדרים חלים על דבר מצוה ולמה לא נימא עדל"ת אבל להנ"ל ניחא דלא שייך עדל"ת אם זה נוגע רק בשבילו אבל כאן שהחפץ נתחלל לא שייך לומר דבשביל שאני צריך לקיים המצוה שיהא חב לאחרים בזה וזהו כוונת הנמק"י לקמן טז. ולפ"ז לענין מה שכתבו התוס' בשבת דף יב: דאין הקב"ה מביא תקלה לידי צדיקים לא שייך רק בדבר האסור ולא על איסור שמוטל על גברא בודאי לענין זה חזיר יהא נחשב כדבר האסור מכיון שהחפץ הוא חפץ פגום.

דף טו. גמ' דברים המותרים ואחרים נוהגין בהן איסור. והיינו דאין להתיר להם בלי שאלה ומזה יצא דכל דבר שנוהגין בו נעשה כנדר ואסור בלא יחל מדרבנן, ועי' ברש"ש שכתב דהגם דלא היה כאן דיבור שייך לא יחל דברו דהפירוש הוא מלשון ידבר עמים תחתינו והוא מלשון הנהגה שלא יחל מה שנהג דבר טוב, ואפשר עוד לומר דזהו ע"ד דאיתא בספורנו פ' כי תבוא הגדתי היום דעצם הופעתו והבאת הפירות מדברים ואומרים וכמו כן כל הנהגה של דבר טוב, ועי' בפסחים דף נ. דמשמע שזהו מדין שלא יבואו לזלזל באיסורים וגם לאותן שלא נהגו המנהג אסור ועיי"ש שהגמ' מוקמי דוקא בכותאי ועי' בשו"ע יו"ד סי' ריד' ובביאור הגר"א שם ס"ק א' כתב דלאחרים אינו אסור רק בכותאי אבל להם עצמם

אסור בכל ענין וצ"ב קצת דא"כ מנ"ל להגמ' דלהם אסור מצד בל יחל דאולי קאי רק בכותאי וכל האיסור אינו אלא מצד שלא יבואו לזלזל.

גמ' הלכה אסורה בהנאתו ולוקה. ועי' בר"ן דלשי' הר"מ רק המדיר עובר אם נותן להמודר ולהר"ן גם המודר עובר בכל יחל, והנה לשי' הר"מ צ"ב דא"כ מה מונע המודר שיאכל הככר אם אסר הככר ודוחק לומר שאינו רק מצד לפני עיור, ואולי דאיתא לקמן דכל קונם הוי כהקדש והגמ' מסתפק אם יש מעילה בקונמות או לא ואפילו אם נימא דליכא מעילה אבל איסור יש כמו קדשים קלים דאיתא בפסחים דף כז: דאין בהן מעילה אבל איסור יש וא"כ אפשר לומר שבכל קונם מכיון שנעשה כהקדש אז אסור ליהנות מהן כמו לענין הקדש בקדשים קלים, ועי' בשטמ"ק מנחות דף ד: .

דף טז: הא דאמר ישיבת סוכה עלי והוא דאמר שבועה שלא אשב. ועי' בתוס' ר"ה דף כח. דהקשו דא"כ אין זה חומר בנדריים בשבועה שגם בשבועה אם יאסור הישיבת סוכה עליו בשבועה יחול לבטל המצוה, ולמ"ש לעיל בשם הנמק"י שבעצם הוי אמרינן עדל"ת ורק באיסור חפצא שיסוד האיסור הוא מצד שמחלל קדושת החפץ לא אמרינן עדל"ת ולפ"ז ניחא דשבועה אפילו אם יאמר בנוסח שאוסר החפץ אבל האיסור הוא הגברא וממילא ליכא הסברא שיחול השבועה לבטל המצוה, דהסברא דאין מאכילין לאדם דבר האסור היינו ג"כ מה"ט שאפילו אם הוא מצווה לישב בסוכה אבל אינו יכול מכח זה לחלל קדושת החפץ, והנה לדברי הנמק"י צ"ב למה צריכים קרא דאבל מיחל חפצי שמים דאין השבועה חל דאפילו אם היה חל היה העשה דסוכה דוחה הלאו דשבועה מצד עדל"ת ואולי הפסוק קמ"ל דאין השבועה חל בכלל ומותר לישב אפילו באופן שאוכל אכילת עראי דליכא חיוב לאכול ולא היה שייך עדל"ת, ועוד שאם לא חל בכלל אז לוקה מצד שבועת שוא וכמבואר בר"ן.

סיפור

”מתוך ההפיכה” - סיפור היסטורי מפעים, מהעבר הלא רחוק / הרב חנוך חיים וינשטוק

[נ.ב. נסמכתי על ספר שמחברו כתב את הספר בארה”ב בשנת תשנ”ז וקיבל הסכמות רחבות מגדולי הרבנים באמריקה. זה נכתב לבני ולבנות הנעורים החסידיים בשפה האידיש ועשיתי לזה עיבוד ספרותי רחב מאד. אני לא אחראי לתוכן]

פרק קכ”ה ”כיצד שימחו חתן וכלה בימי העבר?”

תקציר של הפרק האחרון:

למחרת השידוך הופצה השמועה על אירוסי חיים שלום לאחר עשר שנים מאז שהוצעה ההצעה, על ידי נושאי חדשות הרכילות והקהל דש בשמועה, האם מעשה זה הוא מעשה של שפיות או שמא לא. למרות כל הרכילויות נכנסות המשפחות לטראנס של הכנסות חפוזות, בשל ההחלטה של חיים שלום להינשא בחודש סיון אפילו שזה פרק קצר מהאירוסין, הוא אימץ את החלום בו הבטיח לו אביו ז”ל להינשא בחודש זה.

דבר זה הצריך לוגיסיטיקה שלימה, איך משיגים בגדי חתן בפרק זמן קצר כזה, בירושלים היו נרשמים אצל אלו שמתעסקים בהכנת בגדי החתן וכלה חודשים ארוכים וידי התופרות היו מלאות עד למעלה מהראש, האפשרות היחידה הייתה לקחת בשאלה מאלו שכבר בגדיהם מוכנים, אל המבצע הזה נכנס השכן המסור של חיים שלום, רב מנדל כהן יחד עם זוגתו, שניהם נמנים למשפחת כוהנים יחסנית עליהם נאמר כוהנים זריזים הם, רב מנדל דיבר עם חתנים והוריהם שיתנו את בגדי החתן בהשאלה ומרת באשע אשתו דיברה עם הכלות ומשפחותיהן כדי שתסכמנה לנדב את שמלת הכלה הטול וכל הסובב.

לא פשוט היה להתאים בגדים לחיים שלום שהיה צנום להפליא לאחר התקופה הקשה שעבר, אבל בס”ד השיג רב מנדל בגדים שתאמו אותו להפליא, וכן זוגת רב מנדל מצאה משפחה אמידה יחסית שתפרה בגד מיוחד עבור בתם, הבגד תאם להפליא את צארטיל, כך הצליחו החתן והכלה לעבור את המשוכה הקשה של התאמת בגדי חתן כלה בפרק זמן כה קצר.

חיים שלום מקדיש את כל הזמן שלפני החתונה כשהוא יושב באחד מבתי המדרשות מבוקר השכם עד שעת לילה מאוחרת כשמספר כריכים לצדו כשהוא שקוע בלימוד כל הנושאים הקשורים להקמת בית בטהרה, מלבד לימוד מספר מסכתות לא קלות מריש עד כלה יחד עם המפרשים, כשהוא חוזר עליהם אין ספור פעמים, עד שידע לצטט הכל בעל פה בלי לחסר אות אחת.

חברה סקרנים עוקבת אחרי התנהגותו ודנים האם זה משהו יציב וניתן לומר שחיים שלום אכן שב בתשובה שלימה כגדול בעלי התשובה של הדור, או שזה משהו ארעי שיחלוף כפי שעשה תהפוכות רבות בחייו.

בבוקרו של יום נעים הגיע רב משה יוסף הויזמן למשרדו הקטן של רב יענקל געלבשטיין ראש ה”חברא קדישא של פרושים” בירושלים. רב יעקב ישב באותה שעה על כרטסת גדולה ומילא בה פרטים בנוצת אווז מחודדת כשראה את פני המבקר הצעיר יחסית העלה חיוך רחב.

”ברוכים הבאים, דאכטס זיך צו מיר אז דו ביסט (כמדומני שאתה) רב משה חיים הויזמן שליט”א מטובי חסידי ”תולדות אהרן” א’חשובער גאסט זיינט איהר ביי מיר, אורח חשוב אתה אצלי, ווארשיינליך (כנראה) באת להזמין חלקה מכובדת עבורך או עבור רעייתך היקרה תחי’ לאורך ימים טובים או עבור שניכם, שלא לקפח את חלקה של בת הזוג במתנה הנפלאה שהיא אחת בחיים ואין זולתה, באת להתעניין מה יש באמתחתי להציע, ובכן יש לי כעת כמה הצעות טובות בשבילכם וגם המחיר לא משמעותי במיוחד (בימים שחלקה לא עלתה כמעט כמו דירה וניתן היה לחיות אחרי ששילמו על החלקה), יש לי כעת מחיר מבצע למזמינים כעת בקבורה קבוצתית” ניהל רב יענקל מונולוג אירוני כשחיוך שפוך על שפתיו.

רב יענקל למרות התעסקותו בתפקיד מטיל אימה, דאגה למקום קבורה ולסדר את יתר חלקי העיסוקים סביב מנוחת הנפטר, היה אדם עליז מאד, מלא וגדוש בשמחת חיים, צל המוות שמאיים גם עליו, לא הפחיד אותו בכי הוא זה.

”כי עפר אתה ואל עפר תשוב” שינן לעצמו בכל ימי חייו, אדם משול לחרס הנשבר ולציץ נובל דמוי וכחלום יעוף, היום הוא כאן ומחר ישכון בעפר ומה לו להלין שכך יעלה בגורלו, כך ברא הקב”ה את האדם, לאחר החטא הקדמון כי עפר אתה ואל עפר תשוב, חובתו של האדם לשנן לעצמו כל ימי חייו שהוא אורח לזמן קצר בעולם, יש לו תפקיד שהוטל עליו לעשותו בעולם הזה ובזכותו יזכה לחיי העולם הבא.

לפיכך לא ירא רב יעקב את המוות אלא את ה’ לבד, ועשה כל שביכולתו להנעים את חיי אלו שמפחדים מצל המוות ומקיימים בהידור רב את ”על כורחך אתה מת”.

כשמגיעים אנשים בפרט צעירים להזמין לעצמם חלקה, הם עושים זאת די בחשש, בשיחה כזו שבר רב יעקב את הפחד של המוות ואת ההכנות לזה. אדם מכין לעצמו חלקה, הוא לא שולח בזה כרטיס ביקור למלאך המוות, אלא מכין לעצמו סגולה נפלאה שיכולה לשמש אותו שנים רבות.

(יהודי יקר היה בירושלים וגר בשכנות להורי זצ”ל, הרה”ח רבי אלישע הלוי לנדוי זצ”ל מזקני חסידי צאנז בירושלים וגבאי בית הכנסת בתי רנד, בן אחר בן לנוב”י זי”ע שקנה לעצמו קבר ותכריכים בגיל 50 וכדי שהתכריכים לא יבלו מזוקן היה מדי חודש מכבסם ותולה אותם ליבוש, או מנערם שלא ישלטו בהם עש המכונה ’מילבן’ כך נראו התכריכים כמו יצאו כעת מידי החייט, עד הגיעו לשנת הצ”ח לא נעשה כל שימוש בתכריכים, כשזקן ושב הוטל התפקיד לדאוג לשלימות התכריכים לידי חתנו רב מיכל רוזנבליט זצ”ל שזכה אף הוא כמעט להגיע לגיל הזה, ללמדך שלא התכריכים ממיתים אלא החטא)

רב משה יוסף היה המום מהפתיחה הססגונית, מחשבותיו רחוקות מאד מכיוון מחשבתו של רב יענקל געלבשטיין אולי גם הוא חושב אי שם על יום המיתה, אבל הוא דוגל בדברי הגמ' בברכות "ואם לאו, יזכיר לו יום המיתה" כדי לגרש את היצר הרע מתחילים עם כל מיני הצעות אחרות שנותנת הגמ' רק אם כל אלו לא צלחו, נוקטים בנשק יום הדין, יזכיר לו את יום המיתה, אבל אם משתמשים בזה כבר בהתחלה זה מאבד את אפקט ההרתעה, כל אלו שחיים בקביעות בצל המוות לא מתרגשים מהמיתה כפי שניתן להסתגל לכל דבר וידוע שהבדחנים הכי גדולים הם אנשי חברה קדישא דוק ותשכח.

”רב יענקל אשאל אותך שאלה קשה שמטרידה אותי זמן רב, לעתיד לבוא נאמר ”יבולע המוות לנצח” ואתא הקב”ה ושחט למלאך המוות כפי שנאמר בחד גדיא, מה תעשה אז רב יענקל, הרי תישאר מובטל, האם חשבת לעשות הסבת מקצוע?” החזיר רב משה יוסף במענה חריף על ההכנות שעשה לו ר' יעקב.

”ודאי שאינני חושש מרגע זה וכבר הכינותי את עצמי לכך מזה זמן רב” השיב רב יענקל בחיוך רחב.

”הבה נשמע איך הכנת את עצמך לאיום הגדול?”

”יש לי חבר משמחים שמשמחים חתן כלה ביום חתונתם, והרי זה ודאי יהיה גם לעתיד לבוא, ואין אחד נוגע לחברו במאומה, כי אין מלינים את הנפטר והלילות פעמים פנויים, לא אחת אני נוטל בין לבין, חלק בלשמח חתן וכלה, פעמים אני קופץ מתוך הלוויה לחתונה ויש קשר ביניהם, כידוע שלחופה שטאנגען (מוטות) יש ארבע מוטות ואילו במיטה (של המת) יש רק שתיים, מפני מה? אלא ששם קוברים אחד וכאן קוברים שניים בבת אחת.

אבל לא אבין את שאלתך מפנה רב יעקב מבטו אל רב משהי יוסף, האם זה יומך הראשון בירושלים? האם לא ידעת על מנהגי מימים ימימה, לבוא לשמחות בני ירושלים, לשמח את החתן והכלה, שהרי כל המשמחם זוכה לה' קולות וכבונה חורבה מחורבות ירושלים, בזה אוכל מעט לזכות לעתיד לבוא ליום הדין שתקף אף כלפי אנשי חברא קדישא, איש בל יעדר.”

”אודה על האמת שלא ידעתי, אני מאלו שממעטים ללכת לשמחות בשל המחויבות הרבות שיש לי בסדרי הלימוד ושמחות כאלו מתנגשים עם הסדרים שלי, פטרתי את עצמי בטענה שאפשר לקיים מצווה זו על ידי אחרים, בשל כך נעלם ממני דבר זה, לפני יומיים כשהבעתי דאגתי בפני החברותא שלי מאין יהיו לי משמחים אם אני עצמי לא טורח לשמח? בתגובה לכך סיפר לי חברי רבי מיילאך פישמן על מנהגך היפה שאתה אחד המשמחים הגדולים בירושלים.

ולפי זה יש ליישב בשופי את סיבת הגעתי אליך, אמנם למשרדך בגחש”א פרושים בו דואגים לחיים לאחר המוות, אבל מטרתי הייתה להזמין לחיים עצמם עלי אדמות, בקשתי מופנית אליך שתהיה בין חבר המשמחים של כלולות בתי תחי' שהמתינה לכך כחמש עשרה שנים ומחצה, זו לא סתם שמחה של חתן כלה שבקושי מחו את החלב משפתותיהם, כאן מדובר בחתן כלה שעברו את כל התלאות עד הגיעם ליום הגדול הזה, שמחה זו ממש

בניית חורבה אחת מחורבות ירושלים, אני חייב משמח גדול בסדר גודל שלך ואשמח אם תוכל לצרף עוד כמה ישישים מזקני ירושלים שיוכלו להכניס טעם של שמחה אמיתית”
סיים רב משה יוסף את בקשתו בדחילו ורחימו”

”וואס פאר א'פראגע (איזו שאלה) אם אני הולך כמעט לכל מי שאוזני שומעות שעושה שמחה גם בלי לקבל הזמנה אישית, על אחת כמה וכמה שטרחת ברמ"ח איבריך להגיע עד הלום, בוודאי שאקבל את ההזמנה, אשתדל להביא איתי את החבריא, אבל כל זה, בתנאי שלא יהיה לי באותו זמן נפטר כמו גאב"ד או סגנו, כי יש עליהם התחייבות בשטר בתנאי כפול ומכופל לעשות להם לוויה בכבוד הראוי להם, ואם את זה לא יתנו להם הרי שהונו אותם והוי מקח טעות שמבטל מינוי.

”אדעתא דהכי לא דיברתי, ואתפלל על אריכות ימיהם ושנותיהם בנעימים” השיב רב משה יוסף.

”אולי אם כבר טרחת למשרדי, אז בוא נסגור עסקה שתועיל גם עבורך, חלקה פלוס אחד באחד המקומות הטובים ביותר ששמורים עבור מנויי פרושים, זה יתן לי עוד יותר מרץ לשמח וזה גם יכסה קצת את ההוצאות של המשרד שרבו עד מאד? ניסה רב יעקב את מזלו הטוב.

”אין מערבין שמחה בשמחה, עלי להתייעץ עם אשתי, אני לא נותן לה מתנות כאלו גדולות בלי להודיעה שמא תגיד שחפצה היא במקום אחר, גם נזכרתי במה שאמר לי פעם החברותא שלי רב מיילאך פישמן שיחי' שהפסיק לקנות מתנות ליום ההולדת של אשתו, כששאלה אותו למה? השיב לה...כי את לא משתמשת בהם, לפני שנה קניתי לך חלקה ועד היום זה לא בא לידי שימוש” חמק רב משה יוסף כשכולו רועד מפחד, את בית הקברות הוא לא שוץ אפילו ממרחק מיל ואת היזכיר לו את יום המיתה הוא מקיים בדברי הגמ' בברכות.

רב יעקב שומע את הבקשה ומציין את תאריך הניטצאדע (זמן בו רוקדים עם החתן) בפנקסו האישי.

”דייגע נישט, איך וועל פראבירען דאס בעסט, דאס שטייט ביי מיר אין דיא עכסטע מדרגה- אל דאגה אני אשתדל לעשות את המיטב שביכולותיי כי זה עומד אצלי בדרגה העליונה”
סיים רב יעקב את המפגש ביניהם.

*

הזמן מתקרב שתי המשפחות מחישות את ההכנות, גב' פינקלשטיין בעזרת כמה שכנות טובות ביטלו מספר עופות ודגים וגם עשו מספר סלטים, גם משפחת הויזמן התגייסה במילואה להכין את צרכי החתונה מבחר מאכלים וסלטים שונים הוכנו לסעודה שתתקיים במוצש"ק, הם חרגו בכך מכל הנהלים שהיו בשמחות.

באותם ימים הייתה חתונה דלה מאד, כי מהיכן יביאו מזון לכל המשתתפים, בקושי היה לאכול, הכל היה בקצבאות ותלושי מזון שחולקו בצמצום רב, על כן חתונות של אז היו

דלות מאד, בשל כך היו קובעים את החתונה ביום שישי כדי שלא יצטרכו לכבד מעבר ליכולות, את החופה היו מעמידים אחרי הצהרים, לא מדי סמוך לשקיעה, כדי שחלילה וחס לא יגיעו לידי חילול שבת קודש רח”ל, בליל שבת אחרי הסעודה היו מתכנסים מספר שכנים וידידים בבית המחותנים או באולם ”ארץ ישראל” או בתלמוד מא”ש או בת”ת בתי אונגריין כיון שהאורחים כבר אכלו בביתם כדי חצי שביעה, אכלו במקום הסעודה עם התחשבות רבה בזולת, כדי שיהיה לכולם טעימה קלה בכבוד.

היו שהיו מפטירים בהלצה ”שניידט דין און עס מיט רחמים” (מאמר שקשה לתרגמו לאלה שלא בקיאים בשפת האידיש אבל לשון שנופל על לשון, המשמעות הפשוטה היא לחתוך את גזר הדין ולזכות ברחמים, אבל בלשון שנופלת על לשון יש כאן משמעות נוספת, לחתוך את המאכל דקיק ולאכול זאת עם רחמנות לחוס שיהיה לכולם)

שפיץ החתונה עבר למוצאי שבת, אז התקיימה הניטשאדע (מילה שלא שערוה אבותינו דוברי האידיש וסבורני שהמקור שלו הוא לדינו, אבי זצ”ל היה מפטיר עליו בהלצה ”סיא נישט קיין שאדע” כלומר לא חבל להיות שם, סעודה זו התקיימה אצל אחד מן המחותנים, היו מחלקים את הקהל, הגברים בבית המחותנים והנשים בבית השכנים הסמוכים (אז לא דיברו על הדרת נשים) בסעודה זו גאתה השמחה עד לשחקים, עד שניתן היה לומר שבעצם זו הייתה החתונה, כי קודם לכן לא ניתן היה לרקוד בשל קדושת השבת.

הדלים ואף הבינונים יצאו ידי חובתם במאפי הבייגעל הירושלמי שאין להם אח ורע במתיקותם והיו מוסיפים את המציות שנקראו בירושלים ”דיא מצקאלאך” על זה שמו את דגי ההערינג שהיו מתובלים היטב וכדי שהאיצטמוכה לא תחוש ריקנית שמו שקיות גדולות של פאפיטעס (גרעיני החמנייה השחורים) גבירים מעט שביניהם השיגו את המאראנצען תפוזים שנקראו גם בשם פאטיגאלען (משום שמקורם היה מפורטוגל) ולעקאך (סוג כעכים מתוקים שעד היום אהובים בשמחות) ולסיום היו מגישים בקבוקים מלאים במשקה באראד (ברד) ולעמאנאדעס לימונדה (התיאור נלקח ממאמר שנשלח אלי על ידי אחד מידידי שליט”א שמתאר את המרכיבים שהיו בחתונות, אלא שאיני יודע אם בזמני הצנע היו את כל הדברים הללו וצ”ע).

למרות שהכיבוד היה דל לא חשו בני ירושלים את עצמם מקופחים ועלובים, השמחה לא הייתה צמודה למדד המחיה, הם החזירו בחמישה קולות על כל קולא אחת שעשו במזון.

ואם לא היה די בשמחה של המשתתפים, הגיעו חבר המשמחים שפעלו לשם שמים, רב יעקב גלבשטיין יו”ר חברה קדישא שימח את החיים, אך לא לבדו עשה כן, היו לו עזר כנגדו, בעיקר היה זה שותפו רב שמעון ברגמן, הם היו זוג רקדנים מופלא שרקדו בקלילות, רב יעקב היה מתיר את קשרי זקנו כדי שזקנו יתארך שבעתיים, הוא היה נעמד מול שותפו רב שמעון ברגמן והם חוללו את ריקוד ”תחיית המתים”.

ניגון זה מתחיל כששני הרקדנים מנהלים פרצופי ברוגז קשה, הם מסוכסכים רח"ל ביניהם ואינם יכולים לנהל דו שיח ענייני, אבל הם לא מוכנים להתרחק, אדרבה הם מתקיפים איש את רעהו ומביעים את רוגזם בעוויתות של פרצופיהם.

קהל הסקרנים שעומד מהצד אינו מנסה להשלים, הם עומדים פעורי פה כיצד אחד הרקדנים שואל את חברו בניגון מונוטוני (איני בקיא לכתוב את תווי הנגינה הנקראים באידיש נאטנס, כדי שתוכלו לומר ביחד את השיר, אבל הירושלמים שביניכם יכירו את הנגון וישירו אותו תוך כדי קריאה) "פארוואסזשע ביסטו ברויגעז ווייס איך נישט פארוואס פארוואס ביסטו א'גאנצע אטאג אראפ גילאזט דיא נאז -למה אתה מרוגז, איני יודע פשר דבר, למה כל הזמן הנך הולך עם אפך למטה".

הניגון משתלהב והולך ושני הרקדנים מסתובבים כשהאחד דוחף את השני עם הבקבוק שבידו עד שהאחד נופל וכביכול שובק חיים לכל חי, ברגע זה מתעשת הדוחף ועושה פעולות החייאה נרגשות מלאות בתחנונים שהמת יקום לתחיה, הוא אינו יודע שהמת כלל אינו מת ואף אינו מרחף בין שמים לארץ (מכונה מת קליני) אבל יודע הוא לסחוט את נשמתו של החי שמשוכנע במותו ללא עת של חברו יריבו, והוא מתחיל לנגן את הוואלאכעל הידוע (ניגון תחית המתים שכבר מזמן שבק חיים לכל חי רק יחידי סגולה ששומרים על הניגונים הישנים נושנים [כמוני למשל] בכמה גרסאות, כגון של דייב טארעס חילי פרנק נחמן צוקר וכו') לפתע קם המת לתחיה וכאן מסתערים שני השונאים שמשלימים זה עם זה ורוקדים בסערה את הקימה לתחיה (יהי רצון שכל היריבים ישלימו גם בלי למות באמצע)

*

מה רע בכך שתעשי חתונה צנועה עם ניטשאדע ברמה הירושלמית, למה לנקר את עיני הקנאים שלא יכולים לפרגן? שאלה השכנה מאטיל פרישטיק את גב' ציפורה הויזמן, יודעת אותה שכנה מרושעת שגב' ציפורה בקושי השלימה עם המציאות הזו, ובאה לשפוך שמן על הגחלים הלוחשות.

"טייערע מרס מאטיל, מדארפ ארבעטין אויפ דיא שלעכטע מידעס -גב' מאטיל היקרה צריכים לעשות את תיקון המידות, דווקא בגלל שכל כך התנגדתי אני חייבת לעשות מעשה קיצוני הפוך, ולא עוד בתי חיכתה חמש עשרה שנה וחצי עד שחששנו שתישאר רווקה לנצח, כבר היו שקראו לה צארטיל דיא פריילע- הרווקה הנצחית, שמחה זו אינה דומה לשאר השמחות כשהחתן כלה יוצאים מהווינדאלאך (חיתולים)

כאן יש שמחה שבאה לבטא את הבעת תודתנו לבורא יתברך שריחם וחס על שני בני הזוג שיקימו בית נאמן בישראל, אם הייתה היכולת בידינו היינו צריכים להקריב קורבנות תודה בבית המקדש ולהזמין מאות אנשים כדי להודות ולהלל את הבורא על גודל חסדיו, אנו לא יוצאים לחלוטין מגדר הרגיל, אלא מנסים במקצת להשיב על כל תגמוליו" ענתה גב' ציפורה לשכנה הקנטרנית.

גב' ציפורה הויזמן שמחה שהצליחה להתגבר על הרגשות הקשים שהיו לה, היא חשה שבזה עשתה את שבירת המידות כפי שאומר הרמב”ם בח' פרקיו שכדי לשבור מידה רעה צריכים ללכת עד הקצה ורק אחרי כן לחזור אל האמצע.

*

הבהרה קצרה: הסיפור מתקרב אל סיומו, נותרו כשני פרקים בס”ד. הסיפור ליווה אותנו כשלוש שנים עם הפסקות קצרות, בעיקר העת האחרונה בשל חולשתי הרבה.

אודה לבורא יתברך על כל החסד שעשה עמי ונתן מאוצרו מתנת חינוך את היכולת לפתח סיפור שיהיה תלת ממדי, חלק רב אני חב למורי ורבי הגה”ק רבי משלום דוד סלובייצקי זי”ע כשלמדתי בישיבת בריסק, שמעתי ממנו בעת לימודי סיפורים שהיו חלק חשוב בהקנאת תורה ויראת שמיים ומסכת שלימה בפני עצמה. מורי ורבי ניחן בכושר סיפורי עז, עד שכאשר שמעת ממנו סיפור היית בפנים.

גם יבלחט”א מורי ורבי הגאון האדיר רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט”א בעת שהיה ר”מ בישיבת חברון כנסת ישראל סיפר לתלמידיו סיפורים מרתקים ביותר וזכיתי הקטן להיות משומעי לקחו.

כך למדתי לכתוב סיפורים מזווית שונה, בה כל הצדדים בסיפור הם מחותנים ראשיים, אין רק כנר ראשי באורקסטרה (תזמורת) והיתר הם משניים ושלישיים, יש אמנם גיבור ראשי, אבל גם ליתר המשתתפים חלק גדול, כך הרגשתם את כל פרטי העלילה של חיים שלום על כל גלגוליו פרט אחד לא נעדר.

לאחר מיכן אשב בס”ד לכתוב את הסיפור הבא ”בומרנג” סיפור אמיתי [אם כי עבר הרבה שינויים] שאירע לפני קרוב לארבעים שנה, סיפור מרתק מאד ומלא במסרים, בפרטים הסתייעתי באחי היקר הסופר הנודע רב הכישרונות הרה”ג רבי יאיר שליט”א.

אשא תפילה לבורא יתברך שיתן לי את כוחות לכתוב את הסיפור הבא שישא חן בעיני הקוראים ושילמדו את הלקחים החשובים שצריכים להפיק.

איני מתיימר להיות סופר מתח, את זה אני מותיר לברנז’ה של הסופרים והסופרות שיחי, כל אחד כבודו במקומו מונח, המדפים כבר מלאים מהם, מטרת סיפורי לכתוב סיפורים מרתקים שיביאו להפיק מוסר השכל, כפי שאמר הגה”צ רבי דוב יפה זצוק”ל כשכתבתי ספר על אחד מגאוני קדישא שבירושלים ובנו זיע”א, כאשר הובא הספר לנגד עיני האי סבא קדישא אמר למביא דע לך שזה ”מסילת ישרים מסופר” העולם כשיקרא זאת יתחבר לצדיקים זי”ע כאילו הם עומדים לנגד עיניהם כך יוכל לרכוש מדרכיהם הטובים.

(לצערי שונה הספר לחלוטין על ידי העורך מעלי כך נעשה סיפור שונה לחלוטין עד שאפילו אני לא מזהה אותו, תהא נשמת הסיפור צרורה בצרור הסיפורים)

בתקוה שכך יהיה בסיפורים הבאים בעזה”ת שיביאו לתועלת מיוחדת בתחום הזה.

סיפור / מתוך מדור 'מעדני מלך' באספקלריא

למה בחר היהודי להשתהות בתוך המים הנוראים

בספר שאל אביך ויגדך של הר' שלום שבדרון זצ"ל מופיע סיפור מרטיט של יהודי חסיד גור שחווה על בשרו ארבע שנות אימה בשואה הנוראה עם כניסתו למחנה אושויץ הופרד מכל משפחתו הוריו אחיו ואחיותיו נשלחו כולם לצד השמאלי לתאי הגזים, ואילו הוא היה היחידי שנשלח לימין, כנראה שהנאצים ימ"ש ראו בו כמי שיוכל לשמש כסוס עבודה בשירותיהם ותהי לו נפשו לשלל, אותו יהודי סיפר את תיאור כניסתו למחנה אושויץ וכך מספר אותו חסיד אני ועוד שבעה עשר אנשים צעירים נלקחנו לעבודת הכפייה, בטרם שיצאנו לעבודה נצטוו כולם להתפשט מכל בגדיהם ולקפוץ לתוך בור של מים שנמהל בכמות גבוהה של קורבון זהו חומר חיטוי חריף וצורב ביותר קשה לתאר את הצריבה הנוראה בכל חלקי הגוף, ובמיוחד מחמת החומר שחדר לאזניים ולעיניים, מה חש אותו יהודי בשעה איומה שכזו שעה ששהה על כרחו בתוך הבריכה הצורבת נוראית הזו, ובכן כולם קפצו למים ומיד נסו החוצה, ואני דוקא במים הצורבים הללו נשארתי לעמוד רגע ארוך והתחלתי למלמל לעצמי רבונו של עולם היו לי אב ואם שני אחים ושלוש אחיות ועכשיו אין לי כבר אף אחד לא אבא לא אמא לא אחים ולא אחיות, אבל עוד נשארתי בבגדים שלי עכשיו גם זה כבר אין לי נותרתי ערום, ומה עוד נשאר לי רק בשרי הכחוש מבשרי אחזה אלוה, אם נותרתי רק עם בשרי אז אני רואה אותך רבונו של עולם אין לי שום דבר מלבדך אני אתך ואתה איתי ואת זה אף אחד לא יוכל לקחת ממני ואם כן מה בכלל חסר לי, ברגע שכך חשבתי התחלתי לחוש תענוג כה גדול שכמותו לא חשתי בכל ימי, והנה חברי לחדר עומדים בחוץ וצועקים לי למה אתה עומד משתהה למטה שם בקורבון החריף והנורא מהר צא מהגהינם, ואני עומד וחושב ומתענג בהרגשה שהשם יתברך איתי, דוקא באותם רגעים נוראים חש אותו יהודי קירבה נוראה לקב"ה הוא חש שאין לו בעולם אלא את הקב"ה בלבד ולא חסר לו דבר.